

**LOKALNE
BADANIA
SPOŁECZNE**

WSPIERAMY LOKALNĄ POLSKĘ!

Raport z badań

Ewaluacja systemu wsparcia ekonomii społecznej w województwie świętokrzyskim

Lokalne Badania Społeczne dla Urzędu Marszałkowskiego
Województwa Świętokrzyskiego

Fundusze Europejskie
Program Regionalny

Rzeczpospolita
Polska

WOJEWÓDZTWO
ŚWIĘTOKRZYSKIE

Unia Europejska
Europejski Fundusz Społeczny

Spis treści:

1.	Wprowadzenie.....	3
2.	Metodologia i koncepcja badawcza	4
3.	Streszczenie.....	15
4.	Odtworzenie teorii programu	32
5.	Kondycja sektora ekonomii społecznej w regionie	46
5.1.	Diagnozy zrealizowane w ubiegłych latach	46
5.2.	Obecna kondycja sektora ekonomii społecznej oraz ocena systemu wsparcia	53
5.3.	Wybór cytatów	59
6.	Rola instytucji odpowiedzialnych za finansowanie i koordynację systemu wsparcia	60
6.1.	Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej	60
6.2.	Departament Wdrażania Europejskiego Funduszu Społecznego	64
6.3.	Regionalny Komitet Rozwoju Ekonomii Społecznej	67
6.4.	Wybór cytatów	70
7.	Porównanie sposobu funkcjonowania ośrodków wsparcia ekonomii społecznej	72
7.1.	Porównanie subregionów	72
7.2.	Współpraca partnerska	75
7.3.	Zakres i sposób świadczenia usług	78
7.4.	Organizacja pracy	88
7.5.	Wybór cytatów	93
8.	Ocena systemu wsparcia z perspektywy podmiotów ekonomii społecznej	94
8.1.	Wyniki badania ilościowego	94
8.2.	Tajemniczy klient	110
8.3.	Wyniki badania jakościowego	111
8.4.	Wybór cytatów	119
9.	Ocena systemu wsparcia z perspektywy jednostek samorządu terytorialnego	121
10.	Uzyskane efekty i efektywność systemu wsparcia ekonomii społecznej	124
11.	Analiza SWOT systemu wsparcia ekonomii społecznej w regionie	146
12.	Kluczowe wnioski i rekomendacje z badania	151

1. Wprowadzenie

Firma Lokalne Badania Społeczne przeprowadziła „Ewaluację systemu wsparcia ekonomii społecznej w województwie świętokrzyskim” na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Świętokrzyskiego. Głównym celem wspomnianego przedsięwzięcia jest ocena **wpływu wsparcia realizowanego w ramach Priorytetu Inwestycyjnego 9v RPO WŚ 2014-2020 na trwałość i jakość tworzonych miejsc pracy oraz integrację społeczno – zawodową odbiorców wsparcia**. Analiza dostarcza Regionalnemu Ośrodkowi Polityki Społecznej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Świętokrzyskiego (dalej: ROPS) informacji niezbędnych do koordynacji działań na rzecz rozwoju ekonomii społecznej, w tym wiedzy dotyczącej:

- jakości usług świadczonych przez poszczególne ośrodki wsparcia ekonomii społecznej (dalej: OWES) i ich użyteczności z punktu widzenia klientów OWES,
- skuteczności usług OWES, w tym szczególnie wpływu działań OWES na powstawanie nowych miejsc pracy w PS, ich trwałości i jakości, a także na kondycję przedsiębiorstw społecznych (dalej: PS) i podmiotów ekonomii społecznej (dalej: PES),
- porównania sposobów działania poszczególnych OWES,
- identyfikacji czynników wpływających na osiągnięte efekty, w tym również rozwiązań na poziomie systemu wsparcia (sposobu finansowania usług, systemu wskaźników),
- efektywności kosztowej wsparcia oferowanego przez OWES w relacji do osiągniętych efektów i identyfikacji czynników wpływających na zróżnicowanie kosztów jednostkowych,
- koordynacji działań ROPS oraz komplementarności działań ROPS i OWES, ze szczególnym naciskiem na wpływ działań ROPS na osiągnięte efekty wsparcia.

Innymi słowy, na podstawie badania sformułowana została kompleksowa ocena systemu wsparcia ekonomii społecznej w województwie świętokrzyskim z uwzględnieniem takich aspektów, jak perspektywa odbiorców wsparcia, zakres i rodzaj podejmowanych działań (animacja, wsparcie istniejących oraz nowopowstających przedsiębiorstw

społecznych lub podmiotów ekonomii społecznej, działania skierowane do PES o charakterze reintegracyjnym), efekty wsparcia, efektywność kosztowa wsparcia i – na etapie końcowym – modyfikacje w odtworzonej i przeanalizowanej teorii interwencji. Ocena działalności OWES obejmuje również identyfikację czynników wpływających (pozytywnie lub negatywnie) na sposób świadczenia usług z zakresu wsparcia, ocenę współpracy OWES z kluczowymi interesariuszami czy wpływu OWES i ROPS na trwałość tworzonych miejsc pracy w PS lub PES.

Tam, gdzie było to uzasadnione, analizy przeprowadzone w ramach niniejszej ewaluacji uwzględniają podział terytorialny, aby możliwe było dokonanie wszechstronnych porównań obydwu akredytowanych OWES, tj.:

- Kielecko-Ostrowiecki Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej (subregion północny),
- Świętokrzyski Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej (subregion południowy).

Ponadto badaniem objęte zostały takie podmioty czy grupy respondentów, jak ROPS, klienci OWES, jak również przedstawiciele Departamentu Wdrażania Europejskiego Funduszu Społecznego Urzędu Marszałkowskiego Województwa Świętokrzyskiego – Instytucji Zarządzającej Regionalnym Programem Operacyjnym Województwa Świętokrzyskiego (IZ RPO WŚ) i Regionalnego Komitetu Rozwoju Ekonomii Społecznej (RKRES) oraz – dodatkowo – uczelni wyższych i środowisk akademickich z regionu, jak również instytucji otoczenia biznesu (organizacji pracodawców).

2. Metodologia i koncepcja badawcza

Kryteria ewaluacyjne:

Ewaluacja została przeprowadzona w oparciu o następujące kryteria:

- skuteczność, rozumiana jako stopień osiągnięcia założonych rezultatów,
- trwałość, rozumiana jako utrzymywanie się efektów interwencji po jej zakończeniu,

- efektywność, rozumiana jako relacja nakładów do osiągniętych rezultatów (czy interwencja przynosi zakładane efekty przy zakładanych kosztach, czy koszty te nie mogłyby być niższe, dając porównywalne efekty?),
- użyteczność, rozumiana jako stopień dopasowania usług do potrzeb odbiorców,
- adekwatność/trafność, rozumiana jako ocena sposobu doboru zastosowanych instrumentów wsparcia pod kątem realizacji założonych celów projektu, a także ocena związków między zdefiniowanymi celami systemu wsparcia ekonomii społecznej w województwie świętokrzyskim a realnymi potrzebami sektorowymi, które mają zostać rozwiązane dzięki podejmowanej interwencji (czy system wsparcia jest dostosowany do realnych potrzeb sektora ekonomii społecznej w regionie?),
- spójność zarządzania, rozumiana jako ocena sposobu zarządzania systemem wsparcia ekonomii społecznej w województwie świętokrzyskim, w tym komunikacji wewnętrznej, sposobu podejmowania decyzji, współpracy między partnerami itp.,
- wartość dodana, rozumiana jako wystąpienie innych niż założone efektów wynikających z funkcjonowania systemu wsparcia ekonomii społecznej w województwie świętokrzyskim (pozytywnych lub negatywnych).

Badanie zostało zrealizowane w oparciu o koncepcję **ewaluacji wpływu opartej na teorii** (*Theory based evaluation*), zwanej również teorią interwencji lub teorią zmiany. Wspomniane podejście badawcze zakłada, że interwencja publiczna traktowana jest jako teoria wyjaśniająca, w jaki sposób prowadzone działania powinny przełożyć się na zaplanowane produkty, a te - na rezultaty. Podstawą tak rozumianej ewaluacji jest **teoria programu**, zawierająca model logiczny badanej interwencji publicznej (czyli graficzną prezentację zależności między problemami, działaniami, produktami, rezultatami i oddziaływaniem). Ponadto w analizie uwzględnione zostały takie aspekty, jak założenia, warunki, czynniki zewnętrzne oraz inne istotne mechanizmy, mające wpływ na sposób realizacji działań czy – szerzej – funkcjonowanie ewaluowanego systemu wsparcia.

Podjęcie metodologiczne

Usługa objęła realizację **cyklu badawczego**, polegającego na zastosowaniu **różnych, wzajemnie komplementarnych metod i technik badawczych** (ilościowych i jakościowych, z przewagą tych ostatnich), zgodnie z zasadą **triangulacji metodologicznej**. Co istotne, triangulacja odnosi się nie tylko do kwestii związanych z podejściem metodologicznym, ale również łączenia różnych źródeł danych oraz perspektyw (grup docelowych). Takie podejście pozwoliło na uzyskanie możliwie pełnej wiedzy i, w konsekwencji, przyczyniło się do sformułowania możliwie trafnych wniosków i rekomendacji z badań. **Badania ilościowe** dostarczyły „twardych” danych, ważnych z punktu widzenia oceny systemu wsparcia ekonomii społecznej w województwie świętokrzyskim. Z kolei **badania jakościowe** zostały przeprowadzone przy użyciu „miękkich”, „rozumiejących” metod. Zastosowane narzędzia i techniki badawcze pozwoliły na określenie sposobu myślenia respondentów, w tym dotarcie do ich – nierzadko ukrytych lub nieuświadomionych – opinii czy motywacji. Uzyskany obraz jest wielowątkowy, wielopłaszczyznowy, a także – ze względu na możliwość zestawienia i porównania opinii różnych grup respondentów – wieloperspektywiczny („zasada WWW”). Innymi słowy, niniejsza ewaluacja ma charakter **kompleksowego, wieloetapowego i rozłożonego w czasie przedsięwzięcia badawczego**.

Grafika 1. Podejście badawcze oparte na zasadzie trzech „w”

Sposób przeprowadzenia badania miał wymiar partycypacyjny. Oznacza to, że badacze nie byli wyłącznie zewnętrznymi obserwatorami. Partycypacyjność tę należy rozumieć jako otwartość zespołu ewaluacyjnego na dyskusję z badanymi oraz wypracowanie wspólnych konkluzji. Niezmiernie istotne było również podzielenie się przez badaczy wstępnymi wnioskami na etapie końcowym, co stało się przyczynkiem do dyskusji na temat płynących z badania wniosków i rekomendacji. Innymi słowy, wyniki badań zostały skonfrontowane z opiniami zainteresowanych osób – kluczowych interesariuszy systemu wsparcia ekonomii społecznej w województwie świętokrzyskim.

Szczegółowe hipotezy zostały wypracowane dzięki rezultatom badania eksploracyjnego. Taki stan rzeczy wynika z zastosowania **podejścia opartego na adaptacji perspektywy teorii ugruntowanej (ang. *grounded theory*)**. Stopniowa analiza materiału z kolejnych etapów badania pozwoliła na sprecyzowanie głównych hipotez, które uległy procesowi testowania i ostatecznym przemianom w wyniku pracy w terenie. Oznacza to, że szczegółowa konceptualizacja badania formułowana była stopniowo, w miarę postępów kolejnych etapów badawczych. Dotyczyło to m.in. opracowania ostatecznych wersji narzędzi badawczych. Innymi słowy, dość ogólnie zarysowana koncepcja badawcza była stopniowo precyzowana podczas realizacji. W ramach procesu gromadzenia wiedzy formułowano kolejne ustalenia, które zostały wykorzystane podczas projektowania kolejnych działań. Ten sposób procedowania zagwarantował uwzględnienie zebranej wiedzy i opinii, jak również sposobu myślenia, struktury pojęciowej i języka używanego przez różne grupy respondentów.

W ramach realizacji projektu ewaluacyjnego zrealizowane zostały następujące etapy badawcze:

Zadanie 1. Odtworzenie teorii programu oraz opracowanie metodologii badania

Analiza danych zastanych (desk research)

Analiza danych zastanych (desk research) jest metodą, która została zastosowana w początkowej fazie procesu i posłużyła m.in. integracji oraz syntezie dostępnych

informacji, związanych z przedmiotem badań. W tym celu skorzystano z dostępnych źródeł informacji: danych statystycznych, dokumentów strategicznych i programowych, raportów z badań, analiz i innych podobnych opracowań, regulaminów konkursów na projekty OWES, wniosków o dofinansowanie OWES i ROPS. Tę część analizy potraktowano jako etap przygotowawczy, który dostarczył tzw. tła badawczego, przyczyniając się do skonstruowania optymalnych narzędzi badawczych. Tam gdzie było to możliwe, dane dotyczące województwa świętokrzyskiego były analizowane w szerszym ujęciu – na tle analogicznych wskaźników dla innych regionów oraz ogólnopolskich.

Warsztat z kluczowymi interesariuszami, służący odtworzeniu teorii programu

W ramach zadania 1 przeprowadzony został warsztat z kluczowymi interesariuszami systemu wsparcia ekonomii społecznej w województwie świętokrzyskim (ROPS, OWES, IZ RPO WŚ, RKRES). Celem spotkania było odtworzenie teorii programu i doprecyzowanie metodologii badawczej, której zastosowanie zaplanowano podczas realizacji kolejnych etapów ewaluacji.

Zadanie 2. Przeprowadzenie badania

Badanie ilościowe: Komputerowo Wspomagane Wywiady Telefoniczne (CATI)

Komputerowo Wspomagany Wywiad Telefoniczny (CATI) jest jedną z najczęściej stosowanych technik badań ilościowych. Polega ona na przeprowadzeniu przez ankietera telefonicznej rozmowy według standaryzowanego kwestionariusza. Przed rozpoczęciem realizacji przygotowywany jest skrypt (elektroniczna wersja narzędzia). Ankieterzy odczytują kolejne pytania z ekranu komputera, a następnie zapisują treść udzielanych przez respondentów odpowiedzi w formie elektronicznej. Wyniki są zapisywane w systemie, który pozwala na wygenerowanie końcowego zbioru (bazy) danych, a następnie przeprowadzenie stosownych procedur obliczeniowych.

Badanie zostało zrealizowane na próbie **PES** i **PS**, którzy są klientami OWES. Wśród klientów każdego z OWES zrealizowano po 15 efektywnych wywiadów

telefonicznych, zatem łączna liczebność próby wyniosła N=30 PS/PES. Dobór respondentów był zróżnicowany podmiotowo i terytorialnie.

Uzyskane rezultaty były analizowane m.in. ze względu na takie zmienne, jak branża, wielkość przedsiębiorstwa czy lokalizacja. Przeprowadzone zostały stosowne operacje statystyczne, przy czym tego rodzaju dane standardowo analizowane są na 95-procentowym poziomie istotności (w uproszczeniu - jest to prawdopodobieństwo, z którym można stwierdzić występowanie zależności między zmiennymi).

Telefoniczne Wywiady Pogłębione (TDI) z JST lub ich jednostkami organizacyjnymi

Telefoniczne Wywiady Pogłębione (TDI) są zmodyfikowaną wersją klasycznej metody IDI, polegającą na przeprowadzeniu telefonicznych rozmów z celowo wybranymi respondentami. Badanie zostało zrealizowane wśród przedstawicieli jednostek samorządu terytorialnego lub instytucji podległych JST. Dobór respondentów był zróżnicowany podmiotowo (PUP, OPS, władze gminy lub powiatu) i terytorialnie (w każdym powiecie został zrealizowany przynajmniej 1 wywiad). Efektywna próba badawcza wyniosła N=60 podmiotów.

Indywidualne Wywiady Pogłębione (IDI) z klientami OWES

Indywidualne Wywiady Pogłębione (IDI) (z ang. *Individual In-Depth Interviews*) są jedną z najbardziej popularnych metod badań jakościowych, polegającą na przeprowadzeniu serii szczegółowych rozmów z respondentami, którzy rekrutowani są w sposób celowy, zgodny z założonym celem badawczym. Zastosowanie tej metody umożliwiło dotarcie do bardzo szczegółowych informacji. Zastosowane narzędzia pozwoliły na określenie sposobu myślenia respondentów, w tym dotarcie do ich – nierzadko ukrytych lub nieświadomych – opinii, zachowań, postaw, czy motywacji. Wywiady przeprowadzone zostały przez wyspecjalizowanych badaczy, posiadających wiedzę, doświadczenie i umiejętności psychologiczne.

Respondentami byli klienci OWES, w tym 1 podmiot reintegracyjny. W każdym OWES zrealizowane zostały po 3 IDI, zatem efektywna liczebność próby wyniosła 6 Indywidualnych Wywiadów Pogłębionych.

Indywidualne Wywiady Pogłębione (IDI) z kadra zarządzającą OWES

Analogiczna metoda została zastosowana do pozyskania opinii osób odpowiedzialnych za zarządzanie OWES (przedstawiciele zarządu organizacji tworzących konsorcjum, kadry kierującej OWES). W każdym OWES zrealizowane zostały po 3 IDI, razem 6 IDI. Każdy wywiad został przeprowadzony w innej organizacji tworzącej konsorcjum.

Triady/diady z kluczowymi pracownikami OWES

Diady lub triady są odmianą wywiadów grupowych, przeprowadzanych – odpowiednio – z dwoma lub trzema respondentami. Metoda została zastosowana do rozpoznania opinii merytorycznych pracowników OWES: animatorów, doradców kluczowych i biznesowych. W każdym OWES zrealizowano po 1 wywiadzie, zatem łącznie zrealizowane zostały 2 spotkania typu diada lub triada.

Triada z pracownikami ROPS

W analogiczny sposób zebrane zostały opinie pracowników ROPS, odpowiedzialnych za rozwój ekonomii społecznej – zrealizowany został 1 wywiadu typu triada.

Triada z pracownikami IZ

Ta sama technika badawcza posłużyła do pozyskania opinii pracowników IZ RPO WŚ, którzy odpowiadają za przygotowanie konkursów w PI 9 (opiekunowie projektów, kadra zarządzająca). Zrealizowany został 1 wywiadu typu triada.

Diada z przedstawicielami RKRES

W podobny sposób zebrane zostały opinie osób reprezentujących Regionalny Komitet Rozwoju Ekonomii Społecznej – przeprowadzony został 1 wywiad typu diada z przedstawicielami Komitetu.

Zogniskowany Wywiad Grupowy (FGI) z przedstawicielami PS, którzy są odbiorcami wsparcia OWES

Zogniskowane Wywiady Grupowe (FGI) polegają na przeprowadzeniu przez moderatora dyskusji z zaproszonymi wcześniej respondentami. Każdy z wywiadów trwa ok. 120 minut. Dyskusja jest prowadzona według opracowanego wcześniej scenariusza, czasami zawierającego także dosłowną treść pytań, a jej przebieg jest rejestrowany (obraz i dźwięk). W spotkaniu grupowym wzięło udział kilku respondentów, spełniających ściśle określone kryteria rekrutacyjne. Były to osoby reprezentujące przedsiębiorstwa społeczne, korzystające ze wsparcia przynajmniej jednego z OWES w regionie (na spotkaniu obecni byli odbiorcy usług obydwu ośrodków). Zrealizowany został 1 FGI z tą grupą respondentów.

Zogniskowany Wywiad Grupowy (FGI) z przedstawicielami pozostałych PES, którzy są odbiorcami wsparcia OWES

W analogiczny sposób zbadane zostały opinie osób reprezentujących pozostałe rodzaje podmiotów ekonomii społecznej, korzystających ze wsparcia przynajmniej jednego z OWES w regionie (na spotkaniu obecni byli odbiorcy usług obydwu ośrodków). Zrealizowany został 1 FGI z tą grupą respondentów.

Tajemniczy Klient

Tajemniczy klient jest metodą służącą ocenie jakości obsługi. W tym celu badacze wcielają się w rolę klientów danej instytucji, aby w warunkach zbliżonych do naturalnych załatwić jakąś typową sprawę w danej instytucji lub organizacji. Badanie jest realizowane według ściśle opracowanej procedury (np. scenariusza rozmowy), a wyniki są zapisywane

na specjalnym arkuszu lub kwestionariuszu. Metoda służy weryfikacji jakości obsługi klienta w przypadku pierwszego kontaktu i świadczenia ogólnej informacji na temat ścieżki wsparcia. W każdym OWES zrealizowane zostały po 2 kontakty, 1 bezpośredni i 1 telefoniczny. Łącznie podjęto 4 kontakty typu tajemniczy klient.

Diada z przedstawicielami uczelni w regionie

Na etapie konstruowania koncepcji badawczej założono, że istotnymi interesariuszami ekonomii społecznej są lub mogą być przedstawiciele świata nauki. Ich opinie zostały pozyskane poprzez realizację wywiadu typu diada. Jak już wspomnieliśmy, badanie zrealizowano z uwzględnieniem punktów widzenia różnych grup respondentów, a kluczowe wyniki są zestawione i analizowane w ujęciu porównawczym.

Diada z przedstawicielami instytucji otoczenia biznesu

W analogiczny sposób pozyskane zostały informacje na temat opinii instytucji otoczenia biznesu – wiodących organizacji pracodawców w regionie.

Zadanie 3. Sformułowanie wniosków i zaleceń dotyczących polityki regionalnej

Analiza SWOT

Analiza SWOT nie jest kolejną metodą badawczą, a raczej techniką analizy danych zebranych na poprzednich etapach badawczych. Materiał został poddany analizie z podziałem na 2 OWES, ROPS oraz IZ RPO WŚ, która zawiera identyfikację silnych i słabych stron oraz szans i zagrożeń w otoczeniu systemu wsparcia ekonomii społecznej w województwie świętokrzyskim.

Warsztaty rekomendacyjne

Na końcowym etapie realizacji projektu przeprowadzone zostały 2 warsztaty (z przedstawicielami ROPS, IZ RPO WŚ, OWES i RKRES), których celem było wypracowanie wstępnych rekomendacji z badania.

Poniżej prezentujemy szczegółowe założenia metodologiczne, jak również kwestie organizacyjne, w tym założone parametry i sposób realizacji poszczególnych etapów badawczych.

Tabela 2. Zastosowane metody i techniki badawcze

Metoda lub technika badawcza	Liczebność i sposób doboru próby	Grupa docelowa	Pozostałe parametry techniczne
Analiza danych zastanych (desk research)	Nie dotyczy	Nie dotyczy	Programy regionalne opisujące i wpływające na gospodarkę regionu, dane statystyczne, dostępne opracowania, raporty z badań itp.
Warsztat z kluczowymi interesariuszami	N=1, 10 uczestników, przedstawiciele ROPS, OWES, IZ RPO WŚ i RKRES	Kluczowi interesariusze systemu wsparcia ekonomii społecznej w regionie	Czas trwania spotkania: ok. 120 minut, rejestracja dźwięku
Badanie ilościowe: Komputerowo Wspomagane Wywiady Telefoniczne (CATI)	Badanie zostało zrealizowane na próbie PES i PS, którzy są klientami OWES. W każdym z OWES zrealizowano po 15 efektywnych wywiadów telefonicznych, zatem łączna liczebność próby wyniosła N=30 PS/PES. Dobór respondentów został zróżnicowany podmiotowo i terytorialnie.	Osoby zarządzające lub współzarządzające PS i PES	Badanie typu B2B, średni czas trwania wywiadu – ok. 20 minut, kwestionariusz z przewagą pytań zamkniętych
Telefoniczne Wywiady Pogłębione (TDI) z JST i/lub ich jednostkami organizacyjnymi	Badanie zrealizowano wśród przedstawicieli jednostek samorządu terytorialnego lub instytucji podległych JST. Dobór respondentów był zróżnicowany podmiotowo (PUP, OPS, władze gminy lub powiatu) i terytorialnie. Efektywna próba badawcza wyniosła N=60 podmiotów.	Przedstawiciele jednostek samorządu terytorialnego lub instytucji podległych JST (PUP, OPS)	Średni czas trwania wywiadu: ok. 20 minut, rejestracja dźwięku
Indywidualne Wywiady Pogłębione (IDI) z klientami OWES	Respondentami byli klienci OWES, w tym 1 podmiot reintegracyjny. W każdym OWES zrealizowano po 3 IDI, zatem efektywna liczebność próby wyniosła 6 IDI. Wywiady zostały przeprowadzone z osobami z różnych instytucji.	Klienci OWES, w tym 1 podmiot reintegracyjny	Średni czas trwania wywiadu: ok. 60 minut, rejestracja dźwięku
Indywidualne Wywiady Pogłębione (IDI) z kadrą kierowniczą OWES	Respondentami były osoby odpowiedzialne za zarządzanie OWES (zarząd organizacji, kadra kierująca OWES). W każdym OWES zrealizowano po 3 IDI, razem 6 IDI. Każdy wywiad został przeprowadzony w innej organizacji tworzącej konsorcjum.	Osoby odpowiedzialne za zarządzanie OWES (zarząd organizacji partnerskich, kadra kierownicza OWES)	Średni czas trwania wywiadu: ok. 60 minut, rejestracja dźwięku
Triady/diady z kluczowymi pracownikami OWES	Metoda została zastosowana do rozpoznania opinii kluczowych pracowników OWES: animatorów, doradców kluczowych i biznesowych. W każdym OWES zrealizowano po 1 wywiadzie, zatem efektywna liczebność próby wyniosła 2 diady lub triady.	Kluczowi pracownicy OWES: animatorzy, doradcy kluczowi i biznesowi	Średni czas trwania wywiadu: ok. 60 minut, rejestracja dźwięku

Triada z pracownikami ROPS	Metoda została zastosowana do rozpoznania opinii pracowników ROPS, odpowiedzialnych za rozwój ekonomii społecznej. Zrealizowano 1 wywiad typu triada.	Pracownicy ROPS, odpowiedzialni za rozwój ekonomii społecznej	Czas trwania wywiadu: ok. 60 minut, rejestracja dźwięku
Triada z pracownikami IZ RPO WŚ	Metoda została zastosowana do rozpoznania opinii pracowników IZ, odpowiadających za przygotowanie konkursów w PI 9 (opiekunowie projektów, kadra zarządzająca). Zrealizowano 1 wywiad typu triada.	Pracownicy IZ, którzy odpowiadają za przygotowanie konkursów w PI 9 (opiekunowie projektów, kadra zarządzająca).	Czas trwania wywiadu: ok. 60 minut, rejestracja dźwięku
Diada z przedstawicielami RKRES	Metoda została zastosowana do rozpoznania opinii przedstawicieli Regionalnego Komitetu Rozwoju Ekonomii Społecznej. Zrealizowano 1 wywiad typu diada.	Przedstawiciele Regionalnego Komitetu Rozwoju Ekonomii Społecznej	Czas trwania wywiadu: ok. 60 minut, rejestracja dźwięku
Zogniskowane Wywiady Grupowe (FGI) z przedstawicielami PS i PES, którzy są odbiorcami wsparcia OWES	Dyskusja została przeprowadzona według opracowanego wcześniej scenariusza, czasami zawierającego także dosłowną treść pytań, a jej przebieg został rejestrowany (obraz i dźwięk). W spotkaniu każdym grupowym wzięło udział po kilku respondentów, spełniających ściśle określone kryteria rekrutacyjne. Były to osoby reprezentujące PES/PS, korzystające ze wsparcia. Łącznie zrealizowano 2 FGI z tą grupą respondentów.	Osoby reprezentujące przedsiębiorstwa społeczne lub podmioty ekonomii społecznej, korzystające ze wsparcia OWES	Średni czas trwania wywiadu: ok. 120 minut, rejestracja obrazu i dźwięku
Tajemniczy Klient	Metoda posłużyła weryfikacji jakości obsługi klienta w przypadku pierwszego kontaktu i świadczenia ogólnej informacji na temat ścieżki wsparcia. W każdym OWES zrealizowane zostały po 2 kontakty, 1 bezpośredni i 1 telefoniczny. Łącznie podjęto 4 kontakty typu tajemniczy klient.	Przedstawiciele OWES, obsługujący klientów bezpośrednio i telefonicznie	Badanie zrealizowano według ściśle opracowanej procedury (np. scenariusza rozmowy), a wyniki zostały zapisane na specjalnym arkuszu.
Analiza SWOT	Materiał został przeanalizowany z podziałem na 2 OWES, ROPS oraz IZ RPO WŚ, a zawiera identyfikację silnych i słabych stron oraz szanse i zagrożenia w otoczeniu systemu wsparcia ekonomii społecznej w województwie świętokrzyskim.	Nie dotyczy	Analiza na podstawie rezultatów zrealizowanych wcześniej etapów badawczych
Warsztaty rekomendacyjne	Na końcowym etapie realizacji projektu przeprowadzone zostały 2 warsztaty (1 dla ROPS i 1 dla OWES), których celem było wypracowanie rekomendacji z badania.	Przedstawiciele OWES, ROPS, IZ RPO WŚ i RKRES	Średni czas trwania warsztatu: ok. 120 minut, rejestracja dźwięku

Diada z przedstawicielami uczelni w regionie	Opinie przedstawicieli świata nauki zostały pozyskane poprzez realizację wywiadu typu diada.	Naukowcy z regionu, zajmujący się ekonomią społeczną, rynkiem pracy, polityką społeczną	Czas trwania wywiadu: ok. 60 minut, rejestracja dźwięku
Diada z przedstawicielami instytucji otoczenia biznesu	Opinie przedstawicieli instytucji otoczenia biznesu zostały pozyskane poprzez realizację wywiadu typu diada.	Przedstawiciele instytucji otoczenia biznesu (organizacji pracodawców)	Czas trwania wywiadu: ok. 60 minut, rejestracja dźwięku

3. Streszczenie

Kryteria ewaluacyjne:

Jak już wspomnieliśmy, niniejsze badanie zostało przeprowadzone w oparciu o zestaw przyjętych kryteriów ewaluacyjnych. Poniżej prezentujemy podsumowanie raportu z uwzględnieniem wspomnianych kryteriów, co wydaje się być pożytecznym zabiegiem, ułatwiającym odbiór uzyskanych wyników badania, zwłaszcza, że zgromadzony materiał jest bardzo obszerny i wielowątkowy.

Skuteczność, rozumiana jako stopień osiągnięcia założonych rezultatów Regionalnego Programu Rozwoju Ekonomii Społecznej (RPRES):

W zakresie Priorytetu 1. Cel szczegółowy 1.1. „Wspieranie aktywności obywatelskiej”

Uczestnicy badania jakościowego pozytywnie oceniają poziom realizacji tego celu, zaznaczając, że obydwa subregiony mają odmienne specyfiki, a działające w nich OWES zdecydowanie się różnią, przy czym nieco bardziej spektakularne sukcesy odnotowuje KOOWES. W tym kontekście rozmówcy zwracają uwagę przede wszystkim na skuteczność działań animacyjnych, które przekładają się na upowszechnienie wiedzy, a także kreowanie pozytywnego wizerunku ekonomii społecznej. Do postrzeganych rezultatów należą również porozumienia o partnerskiej współpracy na rzecz rozwoju ekonomii społecznej, jak również nieformalna współpraca w kilku innych lokalizacjach.

W zakresie Priorytetu 1. Cel szczegółowy 1.2. „Efektywne wykorzystanie potencjału ekonomii społecznej w procesie rozwoju usług aktywnej integracji w społecznościach lokalnych”

Respondenci uczestniczący w badaniu jakościowym formułują ocenę ambiwalentną. W tym obszarze wystąpiły trudności, związane z brakiem realizacji projektów konkursowych w obszarze aktywnej integracji, ze względu na niski poziom zainteresowania potencjalnych beneficjentów, a także pewne nieścisłości w sformułowaniu warunków konkursu i dość restrykcyjny sposób oceny wniosków.

W zakresie Priorytetu 1. Cel szczegółowy 1.3. „Inicjowanie rozwoju partnerstw i sieci kooperacji na rzecz sektora ekonomii społecznej”

Do postrzeganych rezultatów należą porozumienia o partnerskiej współpracy na rzecz rozwoju ekonomii społecznej (w powiatach starachowickim i jędrzejowskim, ponadto planowane jest podpisanie podobnej deklaracji w powiecie kazimierskim), jak również nieformalna współpraca, zbudowanie relacji i „dobry klimat” w kilku innych lokalizacjach (np. Kielce – tworzenie podwalin pod utworzenie Laboratorium Społecznego oraz Centrum Wsparcia Organizacji Pozarządowych - oraz powiat ostrowiecki, sandomierski i włoszczowski).

W zakresie Priorytetu 2. Cel szczegółowy 2.1. „Budowa trwałych mechanizmów koordynacji polityki na rzecz ekonomii społecznej”

W tym kontekście uczestnicy badania jakościowego najczęściej wspominali o Regionalnym Komitecie Rozwoju Ekonomii Społecznej, który jest organem doradczo-opiniodawczym, działającym przy Zarządzie Województwa Świętokrzyskiego. Jako szczególnie trafiony pomysł oceniane jest utworzenie czterech grup tematycznych w ramach RKRES. Ponadto pewne istotne założenia, dotyczące mechanizmów systemu wsparcia, można odnaleźć w kluczowym dokumencie strategicznym, jakim jest Regionalny Program Rozwoju Ekonomii Społecznej.

W zakresie Priorytetu 2. Cel szczegółowy 2.2. „Budowa i rozwijanie sieci wsparcia podmiotów ekonomii społecznej”

Kluczowym elementem sieci są ośrodki wsparcia ekonomii społecznej, które bezpośrednio świadczą usługi na rzecz odbiorców. Za koordynację systemu odpowiada ROPS, natomiast wdrażaniem środków Europejskiego Funduszu Społecznego zajmuje się IZ RPO WŚ.

W zakresie Priorytetu 2. Cel szczegółowy 2.3. „Objęcie systemem wsparcia preferowanych obszarów działalności przedsiębiorstw społecznych”

Do obszarów preferowanych zaliczane są – po pierwsze – usługi społeczne oraz – po drugie – branże zaliczane od inteligentnych specjalizacji regionu. W odniesieniu do pierwszej kwestii, zlecenie usług jest domeną JST, zatem bezpośredni wpływ głównych interesariuszy systemu wsparcia (ROPS, OWES) na stopień realizacji tego wskaźnika jest ograniczony, choć możliwe jest np. zachęcanie samorządów do outsourcingu usług społecznych czy premiowanie przedsiębiorstw społecznych, których celem jest realizacja wspomnianych usług, w ramach procedury oceny biznesplanów. Uczestnicy badania jakościowego deklarują natomiast, że jeśli chodzi o drugi z wymienionych obszarów (np. poprzez zakładanie nowych podmiotów ekonomii społecznej), ten wpływ jest większy i można mówić o pewnych sukcesach, co szczególnie dotyczy jednego z OWES. Warto dodać, że lista branż zaliczanych do inteligentnych specjalizacji regionu została zawężona do tych, w których występuje największe prawdopodobieństwo wykorzystania narzędzi ekonomii społecznej.

W zakresie Priorytetu 2. Cel szczegółowy 2.4. „Rozwijanie efektywnych mechanizmów wsparcia finansowego podmiotów ekonomii społecznej w regionie”

W opinii ekspertów szczególnie rozwinięte są bezzwrotne instrumenty finansowe, jak np. dotacje udzielane przez OWES. Pewne wątpliwości formułowano odnośnie zainteresowania i wykorzystania zwrotnych form wsparcia, które są mniej

rozpowszechnione, mało znane i postrzegane jako ryzykowne przez potencjalnych odbiorców. W przypadku instrumentów zwrotnych wsparcie OWES polega na doradztwie i pomocy w pisaniu wniosków do funduszy pożyczkowych (np. Towarzystwa Inwestycji Społeczno-Ekonomicznych).

W zakresie Priorytetu 3. Cel szczegółowy 3.1. „Wzrost wiedzy na temat przedsiębiorczości społecznej”

Jednym z najważniejszych ustaleń niniejszej ewaluacji jest potwierdzenie dotychczasowych diagnoz, mówiących o niskim poziomie wiedzy na temat ekonomii społecznej w regionie. Dotyczy to różnych grup interesariuszy: przedstawicieli instytucji publicznych (w tym jednostek samorządu terytorialnego), działaczy organizacji „trzeciego sektora” czy przedsiębiorców. Co więcej, w opinii publicznej funkcjonują również negatywne stereotypy, a ogólny wizerunek sektora jest niekorzystny. Oznacza to, że wspomniane zjawisko ma charakter trwały, a zmiana tego stanu rzeczy jest zadaniem, które może zostać zrealizowane w dłuższej perspektywie czasowej. Najważniejszym podmiotem odpowiedzialnym za działania edukacyjne w tym obszarze jest ROPS, który – jak deklarują przedstawiciele tej komórki organizacyjnej – odnotowuje pewne sukcesy w tym obszarze. Tego rodzaju przedsięwzięcia na rzecz upowszechniania wiedzy są realizowane we współpracy z partnerami, reprezentującymi różne środowiska i sektory. Pewne działania realizowane są poprzez ustanowienie odpowiednich kryteriów konkursowych i zapisów umów z beneficjentami projektów („w umowach są zapisy, że klauzule muszą być stosowane *obligatoryjnie...*”), jak również „tradycyjne” formy edukacyjne, jak szkolenia, warsztaty czy wydanie podręcznika dla pracowników JST.

W zakresie Priorytetu 3. Cel szczegółowy 3.2. „Kształtowanie postaw przedsiębiorczych w obszarze ekonomii społecznej wśród młodzieży”

Jedną z ważnych grup docelowych, do których skierowane są wspomniane działania edukacyjne, są ludzie młodzi. Realizowane są przedsięwzięcia na rzecz upowszechniania

wiedzy i kształtowania postaw wśród młodzieży szkolnej (spotkania, lekcje), ale również studentów uczelni wyższych w regionie (np. wydarzenie pn. „Sąd nad ekonomią społeczną”).

W zakresie Priorytetu 3. Cel szczegółowy 3.3. „Budowa marki ekonomii społecznej”

W opinii badanych ekspertów szczególnie intensywnie podejmowane są działania na rzecz budowania rozpoznawalności, jak również pożądanego wizerunku marki ekonomii społecznej w regionie. Są to m.in. kampanie społeczne, spoty, filmy promocyjne, komiks, gale, kiermasze czy upowszechnianie certyfikatu „Zakup Prospołeczny” wśród PES. Respondenci podkreślają, że brakuje im dużej kampanii wizerunkowej o zasięgu ogólnopolskim, która mogłaby istotnie wpłynąć na zmianę sposobu postrzegania sektora. Jak już wspomnieliśmy, ten wizerunek jest negatywny, a ekonomia społeczna budzi skojarzenia z wykluczeniem, niską jakością usług, złym zarządzaniem i organizacją pracy, a także korzystaniem ze środków publicznych.

Trwałość, rozumiana jako utrzymywanie się efektów interwencji po jej zakończeniu:

Co do zasady, efekty działań społecznych najczęściej są trudno mierzalne i odłożone w czasie. Z tego powodu ocena trwałości wspomnianych efektów jest trudna ze względu na fakt, że interwencja publiczna w obszarze ekonomii społecznej jest procesem niezakończonym. Z pewnością można natomiast mówić o czynnikach sprzyjających i niesprzyjających utrzymaniu się uzyskanych efektów w dłuższej perspektywie. W tym kontekście można przywołać opinie badanych ekspertów, którzy uważają, że warunkiem trwałości jest nierozpraszanie działań, wybór odpowiednich priorytetów i koncentracja na działaniach o największym potencjale rozwoju. Prawdopodobieństwo trwałości zwiększa również ekonomizacja sektora ekonomii społecznej, w więc tworzenie biznesowych podstaw jego funkcjonowania. Pożądane jest postawienie nie tylko na wysoką jakość systemu wsparcia, ale również samych podmiotów ekonomii społecznej oraz ich produktów czy usług. Ekspersi zwracają również uwagę na potrzebę odejścia od sztywnych schematów mierzenia efektów w ramach specyficzniej rozumianej logiki projektowej, przede wszystkim w ujęciu ilościowym. Ten ostatni aspekt budzi szczególne wątpliwości uczestników badania.

Ich zdaniem, podejmowane działania w zbyt dużym stopniu skoncentrowane są na udzielaniu dotacji oraz realizacji doraźnych celów projektowych, natomiast zdecydowanie brakuje tworzenia struktur i mechanizmów rozwojowych. Badani eksperci formułują liczne obawy odnośnie trwałości realizowanych przedsięwzięć, a więc stopnia, w jakim ich efekty mogą przetrwać po zmniejszeniu skali interwencji publicznej.

Efektywność, rozumiana jako relacja nakładów do osiągniętych rezultatów (czy interwencja przynosi zakładane efekty przy zakładanych kosztach, czy koszty te nie mogłyby być niższe, dając porównywalne efekty?):

Uczestnicy badania jakościowego uważają, że zdecydowanie można mówić o wysokiej efektywności działań, podejmowanych w ramach systemu wsparcia ekonomii społecznej w regionie. Argumentem na rzecz powyższej tezy jest przekroczenie wartości części założonych wskaźników w ramach dostępnego budżetu. Respondenci uważają, że, mając do dyspozycji podobne środki finansowe, trudno byłoby uzyskać bardziej spektakularne rezultaty, zwłaszcza, że rynkowe ceny różnych produktów czy usług znacząco wzrosły w okresie ostatnich kilku lat. Inaczej rzecz ujmując, budżet wielu zadań został oszacowany na poziomie minimalnym, a poniesione koszty należy rozpatrywać w relacji do jakości zrealizowanych działań (*„niskie koszty nie są jedynym kryterium...”*), jak również z uwzględnieniem niewystarczających zasobów ludzkich OWES. Oszacowanie tych wydatków zostało przeprowadzone na podstawie obowiązujących taryfikatorów (*„więc musi być efektywne...”*), a zakupy zewnętrzne są dokonywane z zachowaniem zasady konkurencyjności. Dodatkowym argumentem jest fakt, że budżety obydwu OWES w regionie są relatywnie niskie na tle podobnych projektów, realizowanych w innych województwach. Ponadto uzyskane zostały pewne rezultaty, które można interpretować w kategorii wartości dodanej (np. nieformalne porozumienie województw Polski Wschodniej na rzecz rozwoju ekonomii społecznej). Porównanie danych z wniosków o płatność KOOWES i ŚOWES uprawnia do stwierdzenia, że pierwszy z wymienionych podmiotów osiąga nieznacznie wyższą efektywność, rozumianą jako relację poniesionych kosztów do uzyskanych rezultatów.

Użyteczność, rozumiana jako stopień dopasowania usług do potrzeb odbiorców:

Zebrany materiał badawczy wskazuje na wysoki stopień użyteczności usług świadczonych przez KOOWES i ŚOWES. Jak podkreślają badani eksperci, usługi te są realizowane w ujęciu procesowym, w formie wzajemnie komplementarnych pakietów, z podziałem na etapy. Dopasowanie do potrzeb odbiorców jest zapewnione dzięki pogłębionej diagnozie, na podstawie której konstruowana jest indywidualna ścieżka wsparcia. O użyteczności tych działań świadczy również wysoki poziom satysfakcji klientów OWES z jakości otrzymanych usług - ocenę dodatnią formułuje 28 na 30 badanych odbiorców, przy czym 23 badanych przyznało ośrodkom notę najwyższą z możliwych.

Adekwatność/trafność, rozumiana jako ocena sposobu doboru zastosowanych instrumentów wsparcia pod kątem realizacji założonych celów projektu, a także ocena związków między zdefiniowanymi celami systemu wsparcia ekonomii społecznej w województwie świętokrzyskim a realnymi potrzebami sektorowymi, które mają zostać rozwiązane dzięki podejmowanej interwencji (czy system wsparcia jest dostosowany do realnych potrzeb sektora ekonomii społecznej w regionie?):

Większość uczestników badania jakościowego uważa, że – ogólnie rzecz biorąc – zastosowane instrumenty wsparcia są adekwatne do potrzeb sektorowych, ponieważ wynikają z profesjonalnej wiedzy głównych interesariuszy, jak również diagnozy społecznej, zrealizowanej na etapie konstruowania Regionalnego Programu Rozwoju Ekonomii Społecznej. Jednocześnie respondenci zwracają uwagę, że wspomniana diagnoza została zrealizowana przed kilku laty i nie wszystkie jej ustalenia pasują do współczesnej, nieco zmienionej rzeczywistości. Oznacza to, że pewne szczegóły owej diagnozy, jak również część opartych na niej działań oraz wskaźników uległa dezaktualizacji i nie jest dostosowana do bieżących potrzeb sektora ekonomii społecznej (np. dotyczy to działań zmierzających do tworzenia miejsc pracy z podziałem na istniejące i nowoutworzone przedsiębiorstwa społeczne). W tym kontekście zalecane jest prowadzenie częstszych aktualizacji tego rodzaju dokumentów strategicznych.

Spójność zarządzania, rozumiana jako ocena sposobu zarządzania systemem wsparcia ekonomii społecznej w województwie świętokrzyskim, w tym komunikacji wewnętrznej, sposobu podejmowania decyzji, współpracy między partnerami itp.:

Większość respondentów pozytywnie ocenia działalność ROPS, zwłaszcza w obszarze koordynacji i sieciowania systemu wsparcia ekonomii społecznej. Z kolei sposób funkcjonowania IZ RPO WŚ budzi ambiwalentne odczucia badanych, a na podstawie badania sformułowanych zostało kilka szczegółowych zaleceń. Uczestnicy ewaluacji pozytywnie oceniają partnerską współpracę w ramach obydwu konsorcjów, tworzących OWES w województwie świętokrzyskim. Na podstawie zebranych informacji można sformułować wniosek, że praca KOOWES jest zorganizowana na nieco wyższym poziomie niż ŚOWES. Przede wszystkim chodzi o podział zadań między partnerami, strukturę terenową, sposób zarządzania i koordynację projektu, jak również komunikację wewnętrzną w ramach konsorcjum.

Wartość dodana, rozumiana jako wystąpienie innych niż założone efektów wynikających z funkcjonowania systemu wsparcia ekonomii społecznej w województwie świętokrzyskim (pozytywnych lub negatywnych):

Do niezaplanowanych wcześniej rezultatów ewaluowanego systemu należy utworzenie nieformalnego porozumienia województw Polski Wschodniej na rzecz rozwoju ekonomii społecznej. Oznacza to, że sieciowanie interesariuszy systemu wsparcia, jak również sektora ekonomii społecznej zostało przeniesione na poziom ponadregionalny, co nie było wcześniej zakładane. Wspomniane działania są dobrą praktyką, która – co należy szczególnie podkreślić - została zainicjowana przez instytucje i organizacje z regionu świętokrzyskiego (ROPS i OWES). Pewne wartości dodane związane są również ze sposobem realizacji projektów OWES, a mianowicie partnerską współpracą organizacji o różnych kulturach organizacyjnych, specjalizacjach i potencjałach. Efektem tej kooperacji jest podnoszenie kompetencji poszczególnych konsorcjantów poprzez wymianę doświadczeń, wzajemne uczenie się, jak również wspólne generowanie pomysłów na nowe projekty.

Pytania badawcze:

Aby uporządkować bardzo rozbudowany i wielowątkowy materiał badawczy, poniżej prezentujemy streszczenie kluczowych ustaleń, płynących z niniejszej ewaluacji, w formie odpowiedzi na wybrane zagadnienia badawcze.

ANIMACJA

Odbiorcy wsparcia

Działania animacyjne kierowane były do wszystkich grup odbiorców (podmiotów, instytucji i osób), zgodnie z założeniami interwencji. Odnotowane zostały różnice w doborze odbiorców działań animacyjnych między poszczególnymi ośrodkami, wynikające – po pierwsze – z obiektywnych różnic między subregionem północnym a południowym oraz – po drugie – odmiennego sposobu organizacji pracy obydwu ośrodków. W przypadku KOOWES animacja relatywnie częściej skierowana jest do istniejących PES i NGO, natomiast ŚOWES w nieco większym stopniu buduje podstawy rozwoju ekonomii społecznej w oparciu o model instytucjonalny. Nie zmienia to faktu, że obydwa OWES adresują swoje usługi animacyjne do podobnych grup docelowych.

Zakres wsparcia

OWES w województwie świętokrzyskim stosują wszystkie narzędzia i podejmują działania, określone w standardach akredytacji i regulaminie konkursu, zwłaszcza spotkania animacyjne, diagnozy środowiska lokalnego i budowanie partnerstw rozwojowych. Mniej rozpowszechniony jest natomiast dialog obywatelski (np. konsultacje społeczne) oraz planowanie strategiczne, a więc włączanie ekonomii społecznej do głównego nurtu lokalnych polityk publicznych. Ze względu na konieczność wsparcia bardzo zróżnicowanych podmiotów i środowisk występuje silna polaryzacja w zakresie doboru tych narzędzi, zatem trudno mówić o indywidualnych ścieżkach wsparcia z podziałem na poszczególne kategorie odbiorców.

Odnotowano pewne różnice między pracą poszczególnych ośrodków. Za animację w KOOWES odpowiada Stowarzyszenie Centrum Wspierania Aktywności Lokalnej CAL, a działania te są realizowane przez osoby o kilkudziesięcioletnim doświadczeniu zawodowym, funkcjonujące wokół szerszego środowiska czy sieci animatorów na poziomie ogólnokrajowym. Animacja jest realizowana z zachowaniem podziału terytorialnego, w ujęciu procesowym, jako sekwencja zaplanowanych, podzielonych na etapy i powiązanych logicznie działań, poprzez włączający uczestników proces grupowy, oparty na pracy na zasobach i potencjałach. KOOWES stosuje autorską metodę, opartą na tzw. „trójkach murarskich”, a więc partnerskiej współpracy animatora (mentora rozwoju lokalnego) OWES, doradcy kluczowego (ogólnego) OWES i doradcy ds. ekonomii społecznej ROPS. Z kolei w ŚOWES animacja jest usługą świadczoną przez Świętokrzyskie Centrum Fundacji Rozwoju Demokracji Lokalnej przez osoby o relatywnie krótkim stażu zawodowym, bez podziału terytorialnego między animatorami. Część badanych postrzega realizowaną praktykę animacyjną w subregionie południowym jako przekazywanie informacji na temat możliwości skorzystania z różnych usług z zakresu wsparcia ekonomii społecznej.

Część rozmówców zwraca uwagę na fakt, że animacja jest procesem, którego efekty bywają trudno uchwytnie i widoczne dopiero w dłuższej perspektywie czasowej, co generuje pewne trudności w ocenie tych działań. Co do zasady, działania te są oparte na indywidualnej diagnozie i dostosowane do indywidualnych oczekiwań czy potrzeb odbiorców (w tym osób zagrożonych wykluczeniem społecznym). Wysoko oceniana jest jakość i użyteczność animacji, realizowanej przez obydwa OWES, o czym świadczą wyniki ilościowego i jakościowego badania opinii klientów. Co istotne, odbiorcy wsparcia formułują wysokie oceny odnośnie usług świadczonych przez obydwa ośrodki, natomiast większość ekspertów podziela przekonanie, że KOOWES odnosi większe sukcesy w tworzeniu trwałych podstaw ekonomii społecznej niż ŚOWES.

Efekty zrealizowanych działań animacyjnych

Według stanu na 30.08.2018 roku 29 grup inicjatywnych wypracowało założenia, co do utworzenia podmiotu ekonomii społecznej w wyniku działalności KOOWES, co stanowi

64,44 proc. realizacji wskaźnika. W przypadku ŚOWES analogiczne założenia wypracowało 11 grup inicjatywnych (55 proc.). Wszystkie te działania są efektem działalności OWES, zatem trudno oszacować, czy mogłyby one zostać podjęte bez interwencji publicznej. Działania animacyjne mogą sprzyjać poprawie koordynacji wsparcia sektora ekonomii społecznej, o czym świadczy np. formuła partnerskiej współpracy w ramach „trójkę murarskich”, stosowana przez KOOWES. Jak już wspomnieliśmy, efekty animacji bywają trudno uchwytnie i widoczne w dłuższej perspektywie czasowej, choć z pewnością wpływają na nie zarówno czynniki obiektywne (zwłaszcza związane ze społeczno-gospodarczą specyfiką poszczególnych subregionów), jak i wynikające ze struktury i organizacji pracy poszczególnych ośrodków. Co niezmiernie istotne, trudno powiązać uzyskane efekty z poszczególnymi usługami, świadczonymi przez OWES, ponieważ są one świadczone w sposób kompleksowy, w ramach wzajemnie komplementarnych pakietów, których realizacja jest rozłożona w czasie.

Efektywność wsparcia

Większość badanych uważa, że posiadane przez OWES zasoby (finansowe i niefinansowe) są niewystarczające w relacji do powierzonych zadań. Uzyskane efekty wynikają z realizacji ścieżki wsparcia (kompleksowego pakietu wzajemnie powiązanych usług), zatem nie da ich się interpretować wyłącznie jako rezultatów działań animacyjnych. Trudno również porównywać pod tym względem KOOWES i ŚOWES, ponieważ poszczególne ośrodki mają nieco inną strukturę podziału zadań projektowych. W przypadku KOOWES na zadanie 2. „Animacja i promocja dobrych praktyk w obszarze ekonomii społecznej” wydatkowano 233 284,59 zł, co stanowi 45,97 proc. kwoty założonej w budżecie (według stanu na 31.08.2018 r.). Z kolei ŚOWES wydatkował w analogicznym okresie 415 937,41 zł (58,04 proc.) na zadanie 3. „Działania towarzyszące – animacyjno - inkubacyjne”. Podsumowując ten wątek, nie ulega wątpliwości, że efektywność kosztowa animacji prowadzonej przez OWES jest wysoka, choć z pewnością wyższa w przypadku KOOWES, który osiągnął bardziej zaawansowane rezultaty niż ŚOWES przy niemal dwukrotnie

niższych kosztach. Wynika to zarówno ze specyficznych cech obydwu subregionów, jak i organizacji pracy poszczególnych OWES.

WSPARCIE DLA NOWYCH PES I PS

Odbiorcy wsparcia

Działania związane z zakładaniem nowych PES i PS kierowane są do różnych kategorii odbiorców, w zależności od uwarunkowań indywidualnych i lokalnych (zarówno do osób fizycznych, jak i prawnych). Są to zarówno lokalni liderzy, grupy nieformalne, przedstawiciele organizacji „trzeciego sektora”, jak i osoby reprezentujące sektor publiczny, zwłaszcza jednostki samorządu terytorialnego i podległe im instytucje. To zróżnicowanie odbiorców przekłada się na odmienne sposoby rekrutacji. W tym kontekście warto przytoczyć wyniki badania ilościowego. W przypadku 14 na 30 badanych PES/PS pierwszy kontakt został nawiązany z inicjatywy OWES. Z kolei 12 ankietowanych deklaruje, że ich podmioty jako pierwsze skontaktowały się z OWES w celu podjęcia współpracy. Część odbiorców nawiązuje kontakt z OWES dzięki podejmowanym działaniom promocyjno-informacyjnym lub osobistym znajomościom z osobami, związanymi z ww. ośrodkami. Według stanu na 31.08.2018 r. z usług KOOWES skorzystały 103 osoby zagrożone ubóstwem lub wykluczeniem społecznym (51,50 proc. realizacji wskaźnika), natomiast w przypadku ŚOWES było to 127 osób defaworyzowanych (52,92 proc.). Podmioty reintegracyjne nie należą do kluczowych kategorii klientów, choć z pewnością mogą one liczyć na wsparcie OWES. Dodajmy, że liczba tego rodzaju podmiotów w województwie świętokrzyskim jest niska. Większość odbiorców korzysta z rozbudowanej ścieżki wsparcia, obejmującej działania animacyjne, choć dobór konkretnych usług jest uzależniony od indywidualnych potrzeb.

Zakres wsparcia

Jak już wspomnieliśmy, szczegółowy sposób realizacji usług jest oparty na indywidualnej diagnozie potrzeb, zatem trudno określić konkretne ścieżki wsparcia, które

dałoby się przyporządkować do poszczególnych kategorii odbiorców. Powyższa konstatacja dotyczy również usług doradczo-szkoleniowych. OWES w województwie świętokrzyskim realizują wszystkie założone narzędzia, zgodnie ze standardami OWES i Wytocznymi CT 9, stosując różne formy i metody pracy: indywidualne, grupowe oraz z wykorzystaniem narzędzi komunikacji elektronicznej bądź telefonicznej. Podobnie jak w przypadku pozostałych kategorii usług, działania zostały zaplanowane trafnie, tzn. są one dostosowane do udokumentowanych potrzeb sektora ekonomii społecznej w regionie, natomiast założone środki są nieadekwatnie niskie w odniesieniu do powierzonych zadań i ich założonych efektów. Można mówić również o wysokim stopniu użyteczności tych przedsięwzięć, co dotyczy różnych grup odbiorców (w tym osób zagrożonych ubóstwem i zagrożeniem społecznym oraz z uwzględnieniem specyfiki branżowej). Klienci obydwu OWES podobnie wysoko oceniają jakość usług doradczo-szkoleniowych, jak również stopień ich dostosowania do indywidualnych oczekiwań i potrzeb. Badani eksperci uważają, że KOOWES odnosi większe sukcesy niż ŚOWES, co dotyczy całokształtu usług, świadczonych przez te ośrodki.

Efekty wsparcia

Według stanu na 30.08.2018 r. w wyniku działalności KOOWES 16 organizacji pozarządowych podjęło działalność odpłatną pożytku publicznego lub działalność gospodarczą, co stanowi 53,33 proc. realizacji wskaźnika. Utworzonych zostało 31 miejsc pracy w przedsiębiorstwach społecznych (34,07 proc. realizacji wskaźnika), w tym 19 miejsc pracy dla osób wskazanych w definicji przedsiębiorstwa społecznego (46,34 proc.) i 8 pełnych etatów we wspartych przedsiębiorstwach społecznych (19,05 proc.). Analogiczne dane dla ŚOWES są następujące: 7 organizacji pozarządowych podjęło działalność odpłatną pożytku publicznego lub działalność gospodarczą, co stanowi 70 proc. realizacji wskaźnika. Ponadto utworzono 20 miejsc pracy w przedsiębiorstwach społecznych (20,67 proc. realizacji wskaźnika), wszystkie dla osób wskazanych w definicji przedsiębiorstwa społecznego (60,61 proc.). Rezultatem wsparcia jest również liczba osób wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem społecznym, pracujących po opuszczeniu

programu (łącznie z pracującymi na własny rachunek). W przypadku KOOWES było to 26 osób (36,62 proc.), natomiast w ŚOWES wskaźnik ten był na nieco wyższym poziomie i wyniósł 29 osób (38,67 proc.).

Efektywność wsparcia

Efektywność rozumiana jako relacja nakładów finansowych i niefinansowych do uzyskanych efektów oceniana jest pozytywnie, co znajduje liczne potwierdzenie w danych prezentowanych w niniejszym opracowaniu. Nieco wyższą efektywność zaobserwowano w przypadku KOOWES, który utworzył 31 miejsc pracy w przedsiębiorstwach społecznych przy łącznej kwocie dotychczas wydatkowanych środków na poziomie 2 052 995,60 zł (według stanu na 31.08.2018 r.). W przypadku ŚOWES utworzonych zostało 20 miejsc pracy w PS, a kwota rozliczonych wydatków od początku realizacji projektu wynosi 2 084 621,94 zł.

WSPARCIE DLA ISTNIEJĄCYCH PS

Odbiorcy wsparcia

Wsparcie dla istniejących PS jest obszarem, w którym występują pewne trudności z realizacją wskaźników, co wynika z faktu, że były one konstruowane na podstawie diagnozy sprzed kilku lat, która obecnie nie odzwierciedla stanu faktycznego. W ramach perspektywy finansowej UE na lata 2007-2013 utworzonych zostało wiele podmiotów (np. spółdzielni socjalnych), które nie utrzymały się na rynku. Ponadto respondenci zwracają uwagę na trudności związane z nieprecyzyjną oraz zmieniającą się definicją przedsiębiorstwa społecznego, co stało się przyczyną pewnych niejasności na etapie planowania, a także wpłynęło na sposób działania OWES. Aktualnie obydwie ośrodki zabiegają o zmianę sposobu rozliczania wskaźników, polegającą na połączeniu liczby miejsc pracy w nowych oraz istniejących PS.

Zakres wsparcia

OWES realizują wszystkie założone i wymagane w standardach OWES narzędzia, związane ze wsparciem istniejących PS. Podobnie jak w przypadku pozostałych kategorii usług, działania zostały zaplanowane w sposób adekwatny, natomiast założone środki są niewspółmiernie niskie w odniesieniu do zadań i ich założonych efektów. Można mówić również o wysokim stopniu użyteczności tych przedsięwzięć, co dotyczy różnych grup odbiorców. Klienci obydwu OWES podobnie wysoko oceniają jakość świadczonych usług, jak również stopień ich dostosowania do indywidualnych oczekiwań i potrzeb. Ośrodki utrzymują stały kontakt (bezpośredni, telefoniczny, z wykorzystaniem narzędzi elektronicznych) ze swoimi odbiorcami w celu monitorowania ich potrzeb oraz identyfikacji potencjalnych zagrożeń. Częstość i forma tych kontaktów jest uzależniona od indywidualnych preferencji oraz możliwości. Ze względu na opisane powyżej trudności związane ze zmianą sytuacji społeczno-gospodarczej, dezaktualizacją diagnozy i nieadekwatnością wskaźników oraz niejasnościami o charakterze definicyjnym, trudno mówić o efektach i efektywności wsparcia w odniesieniu do istniejących PS.

KONIECZNE ZMIANY W TEORII INTERWENCJI

Ogólnie rzecz biorąc, pożądane zmiany w teorii interwencji dotyczą kwestii szczegółowych, co znajduje odzwierciedlenie we wnioskach i rekomendacjach, zamieszczonych w końcowej części raportu. Z pewnością można mówić o różnicach między poszczególnymi subregionami, jak również sposobem pracy KOOWES i ŚOOWES. Województwo świętokrzyskie, a zwłaszcza jego południowa część, charakteryzuje się niskim poziomem rozwoju, zatem konieczne jest zwiększenie zakresu działań animacyjnych. W odniesieniu do zakładania nowych PES i PS rekomenduje się zwiększenie komplementarności świadczonych usług poprzez ściślejsze powiązanie animacji oraz doradztwa kluczowego i biznesowego (np. w ramach stałych zespołów interdyscyplinarnych). Jak już wspomnieliśmy, działania na rzecz wsparcia istniejących PS wymagają aktualizacji diagnozy społeczno-ekonomicznej, jak również ustalenia na tej podstawie optymalnego sposobu weryfikacji wskaźników.

UWARUNKOWANIA DZIAŁALNOŚCI OWES

Czynniki wpływające na jakość, skuteczność i efektywność działań OWES można podzielić na dwie grupy. Do pierwszej z nich należą kwestie obiektywne, niezależne od woli wspomnianych ośrodków (np. dynamika zmian sytuacji społeczno-gospodarczej w regionie, specyfika poszczególnych subregionów). Drugą z nich stanowią szeroko rozumiane aspekty, związane z pracą OWES: ich strukturą, kulturą organizacyjną czy sposobem zarządzania i koordynacji realizowanych działań. Istotne znaczenie ma podział zadań między partnerami oraz zakorzenienie w środowiskach lokalnych (np. posiadanie siedziby na obszarze wsparcia i możliwość korzystania z zasobów lokalnych). Czynnikiem sprzyjającym osiągnięciu założonych efektów jest dobra współpraca z ROPS, co – przynajmniej w pewnym stopniu – jest udziałem obydwu OWES w województwie świętokrzyskim. Z kolei jako pewne ograniczenie strukturalne wskazywany jest system wdrażania RPO WŚ, który, podobnie jak inne podobne programy realizowane przez polskie województwa, charakteryzuje się specyficzną logiką projektową (np. przywiązywanie szczególnej wagi do realizacji wskaźników, które nie zawsze są adekwatne), co utrudnia pracę większości interesariuszy systemu wsparcia.

JAKOŚĆ USŁUG OWES

Klienci obydwu ośrodków deklarują wysoki lub bardzo wysoki poziom satysfakcji z jakości otrzymywanych usług. OWES wdrożyły działania na rzecz monitoringu i auto-ewaluacji poziomu zadowolenia swoich odbiorców (np. ankietowe badania poziomu satysfakcji), jak również doskonalenia zawodowego, zgodnie z regulacjami na poziomie regionalnym i krajowym. Istniejące standardy wsparcia OWES postrzegane są w sposób ambiwalentny: część z nich przyczynia się do uporządkowania pracy tych ośrodków, inne stanowią pewne obciążenie ze względu na brak adekwatności do realiów ich codziennego funkcjonowania. Na podstawie wyników badania można sformułować tezę, że wszelkie regulacje zewnętrzne i dokumenty programowe traktowane są z pewnym dystansem, natomiast niezmiernie istotną wagę przykładają do realizacji założonych wskaźników, od których uzależnione jest finansowe rozliczenie projektu.

WSPÓŁPRACA OWES Z INNYMI INTERESARIUSZAMI

OWES współpracują ze wszystkimi interesariuszami systemu wsparcia ekonomii społecznej. W szczególności dotyczy to instytucji publicznych na poziomie wojewódzkim (zwłaszcza komórek organizacyjnych Urzędu Marszałkowskiego Województwa Świętokrzyskiego: ROPS i IZ RPO WŚ). Ta kooperacja postrzegana jest pozytywnie, zwłaszcza w odniesieniu do ROPS. Ambiwalentne odczucia budzi natomiast współpraca z JST szczebla gminnego i powiatowego. Choć można przywołać pozytywne przykłady, większość badanych ekspertów uważa, że tej kooperacji brakuje, zwłaszcza na poziomie podejmowania wspólnych przedsięwzięć, współodpowiedzialności za realizację wskaźników czy wprowadzania ekonomii społecznej do głównego nurtu lokalnych polityk publicznych.

WSPIERANIE PODMIOTÓW REINTEGRACYJNYCH

Wsparcie podmiotów reintegracyjnych nie należy do kluczowych sfer działalności OWES, m.in. ze względu na ich niską liczebność w województwie świętokrzyskim. Oferta skierowana do tego rodzaju podmiotów nie odznacza się jakąś szczególną specyfiką, z wyjątkiem przyznawania dotacji (podmioty reintegracyjne nie mają osobowości prawnej). W przyszłości planowane jest utworzenie specjalnej ścieżki wsparcia dla tej grupy odbiorców, w ramach której zakłada się tworzenie przedsiębiorstw społecznych przy istniejących podmiotach reintegracyjnych. Przedstawiciele obydwu OWES działających w regionie deklarują uwzględnienie tego rodzaju działań w kolejnych wnioskach o dofinansowanie.

TRWAŁOŚĆ TWORZONYCH MIEJSC PRACY

Ocena trwałości uzyskanych efektów będzie możliwa w dłuższej perspektywie czasowej. Aktualnie można mówić o czynnikach, sprzyjających lub – z drugiej strony - ograniczających prawdopodobieństwo osiągnięcia wspomnianej trwałości. Z pewnością można do nich zaliczyć aspekty międzyludzkie (liderzy, relacje w zespole, doświadczenie wspólnego działania) oraz związane z organizacją pracy i zapewnieniem wysokiej jakości

produktów czy usług. W tym aspekcie kluczowe znaczenie ma procedura naboru i ocena biznesplanów, jak również monitoring i doradztwo w okresie trwałości.

DZIAŁANIA ROPS

Działania ROPS są postrzegane pozytywnie przez większość odbiorców. W szczególności dotyczy to koordynacji i sieciowania systemu wsparcia ekonomii społecznej (w tym OWES), jak również zapewnienia przepływu informacji oraz planowania regionalnej polityki publicznej w tym obszarze i konsultowania kluczowych decyzji ze wszystkimi zaangażowanymi aktorami społecznymi. Pewne trudności wiążą się natomiast z włączaniem ekonomii społecznej do głównego nurtu sektorowych polityk publicznych, na poziomie wojewódzkim, powiatowym czy gminnym. Z pewnością można mówić o komplementarności działań ROPS i OWES, która zapewniona jest dzięki dobrym relacjom i bliskiej współpracy tych podmiotów. W szczególności dotyczy to KOOWES, w ramach którego funkcjonują tzw. „trójki murarskie” (stałe zespoły, oparte na partnerskiej współpracy animatora i doradcy kluczowego OWES z doradcą ROPS).

4. Odtworzenie teorii programu

Logika interwencji publicznej w zakresie wsparcia rozwoju sektora ekonomii społecznej w regionie została odtworzona przede wszystkim na podstawie Analizy danych zastanych (desk research), zwłaszcza odpowiednich dokumentów strategicznych i programowych. Teoria programu była również przedmiotem jednego z warsztatów, przeprowadzonych we wstępnej fazie procesu badawczego, z udziałem przedstawicieli ROPS, IZ RPO WŚ, RKRES i OWES. Podczas spotkania omówiony został m.in. schemat organizacyjny systemu wsparcia ekonomii społecznej, jak również relacje między poszczególnymi aktorami społecznymi, zaangażowanymi w jego wdrażanie.

Najważniejszym dokumentem regulującym politykę wsparcia ekonomii społecznej w województwie świętokrzyskim jest „Regionalny Program Rozwoju Ekonomii Społecznej w Województwie Świętokrzyskim do 2020 r.” (dalej: RPRES). Zamieszczone w nim zapisy wynikają z Ustawy o pomocy społecznej i są bezpośrednio związane z zawartością

„Krajowego Programu Rozwoju Ekonomii Społecznej” (dalej: KPRES) z roku 2014 - najważniejszego dokumentu, regulującego plan działań w obszarze ekonomii społecznej.

Założeniem RPRES jest „...zaplanowanie spójnych i skoordynowanych działań, wykorzystujących ekonomię społeczną do realizacji celów postawionych w krajowych i regionalnych dokumentach strategicznych”¹. RPRES został silnie powiązany z innymi obowiązującymi w okresie jego opracowywania dokumentami regionalnymi, istotnymi z punktu widzenia rozwoju ekonomii społecznej w województwie świętokrzyskim:

- Strategia Polityki Społecznej Województwa Świętokrzyskiego na lata 2012-2020, Uchwała Sejmiku Nr XVI/296/12 z dnia 26.01.2012 r.
- Świętokrzyski Program Pomocy Społecznej na lata 2012-2017, Uchwała Sejmiku Nr XXVI/480/12 z dnia 28.12.2012 r.
- Wojewódzki Program Przeciwdziałania Wykluczeniu Społecznemu na lata 2012-2017, Uchwała Sejmiku Nr XXVI/481/12 z dnia 28.12.2012 r.
- Świętokrzyski Plan Działania na Rzecz Zatrudnienia na rok 2015, Uchwała Zarządu Województwa Świętokrzyskiego Nr 248/15 z dnia 11.03.2015 r.
- Wieloletni regionalny plan działań na rzecz promocji i upowszechniania ekonomii społecznej oraz rozwoju instytucji sektora ekonomii społecznej i jej otoczenia w województwie świętokrzyskim do roku 2020, Uchwała Sejmiku Nr XXX/543/13 z dnia 26.04.2013 r.
- Regionalny Program Operacyjny Woj. Świętokrzyskiego na lata 2014-2020².

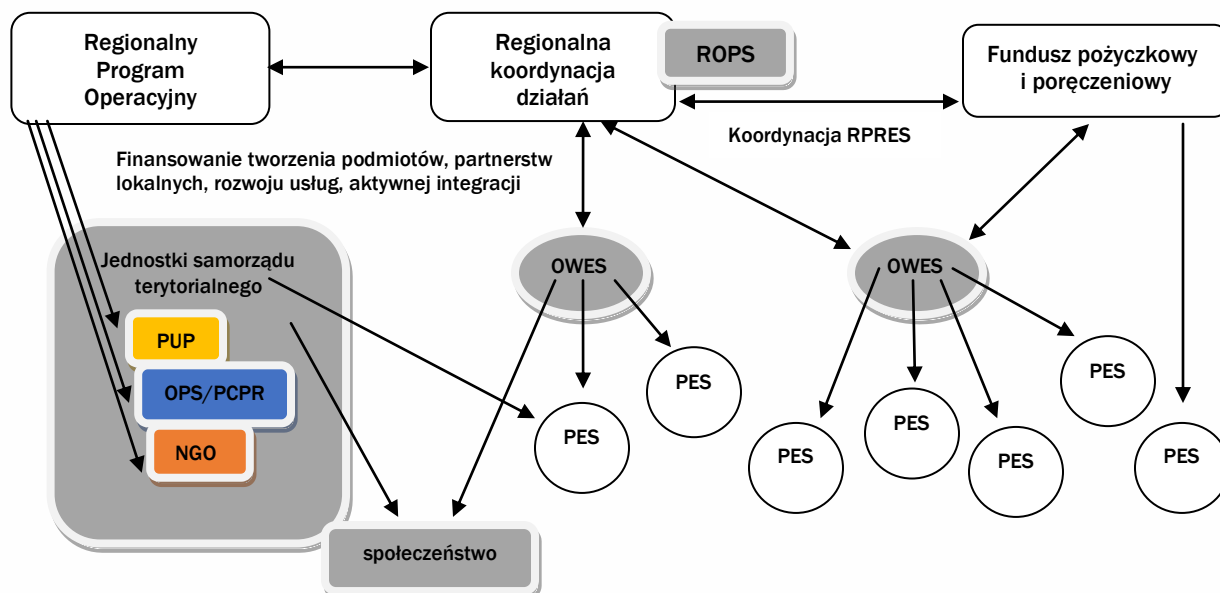
Ostatnia z wymienionych pozycji jest „...kluczowym dokumentem operacyjnym w zakresie wsparcia finansowego ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego oraz Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego. Szczególne znaczenie w zakresie wsparcia obszaru ekonomii społecznej mają zapisy określone w Osi Priorytetowej 9: Włączenie społeczne i walka z ubóstwem”³.

¹ „Regionalny Program Rozwoju Ekonomii Społecznej w Województwie Świętokrzyskim do 2020 r.”, Urząd Marszałkowski Województwa Świętokrzyskiego, Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej, Kielce, 2016

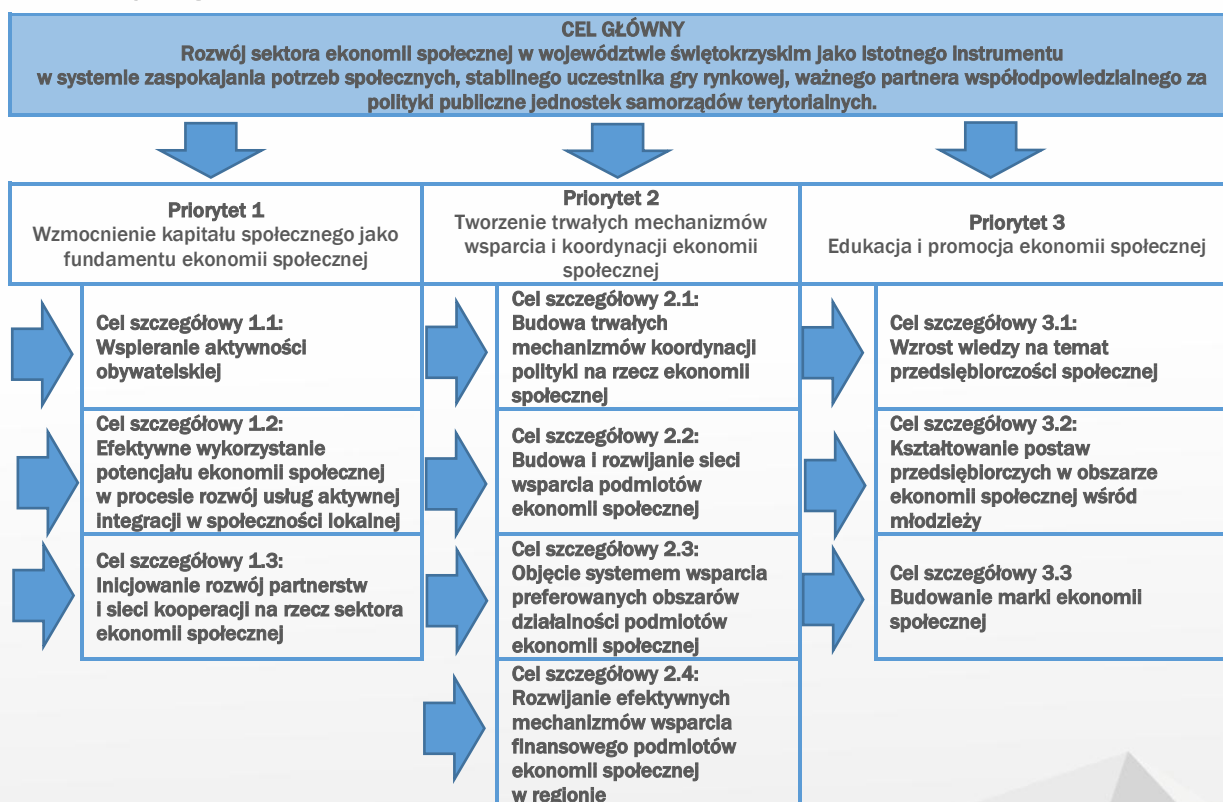
² Tamże

³ Tamże

Grafika 3. System realizacji wsparcia rozwoju ekonomii społecznej⁴

Grafika 4. Szczegółowa struktura Regionalnego Programu Rozwoju Ekonomii Społecznej dla województwa świętokrzyskiego⁵

⁴ Tamże

⁵ Tamże

Tabela 5. Cele i kierunki działań w ramach Priorytetu 1⁶

PRIORYTET 1.	
WZMOCNIENIE KAPITAŁU SPOŁECZNEGO JAKO FUNDAMENTU EKONOMII SPOŁECZNEJ	
Cel szczegółowy:	Proponowane kierunki działania:
Cel 1.1 Wspieranie aktywności obywatelskiej	Animacja środowisk lokalnych
	Promowanie nieformalnych struktur i ruchów społecznych
	Promowanie i wdrażanie budżetu obywatelskiego
	Tworzenie i wspieranie gminnych/powiatowych Rad Działalności Pożytku Publicznego (RDPP)
	Wspieranie, animowanie i promowanie narzędzi dialogu obywatelskiego (stałe konferencje, sondaże deliberowane, panele obywatelskie)
	Wspieranie rozwoju: rad dzielnic/osiedli, rad sołeckich
	Wspieranie Lokalnych Grup Działania
Cel 1.2 Efektywne wykorzystanie potencjału ekonomii społecznej w procesie rozwoju usług aktywnej integracji w społecznościach lokalnych	Inicjowanie działań mających na celu wzmocnienie współpracy jednostek organizacyjnych pomocy i integracji społecznej, instytucji rynku pracy oraz organizacji pozarządowych
	Realizacja programów służących aktywności lokalnej w partnerstwie z podmiotami ekonomii społecznej i przedsiębiorstwami społecznymi
	Tworzenie i rozwijanie Centrów Integracji Społecznej, Klubów Integracji Społecznej, Zakładów Aktywności Zawodowej i Warsztatów Terapii Zajęciowej
	Promowanie i wdrożenie dobrych praktyk w zakresie modelowych rozwiązań w funkcjonowaniu i kooperacji podmiotów reintegracji społecznej (CIS, KIS, WTZ, ZAZ) z sektorem biznesu, przedsiębiorstwami społecznymi
	Tworzenie przedsiębiorstw społecznych, w tym spółdzielni socjalnych, które będą dostarczycielami usług społecznych
	Wspieranie działań na rzecz solidarności pokoleń
	Identyfikacja obszarów, w których realizację zadań publicznych można zlecić do realizacji przedsiębiorstwom społecznym (kontraktowanie) lub podjąć w ramach partnerstwa publiczno-społecznego
Cel 1.3 Inicjowanie rozwoju partnerstw i sieci kooperacji na rzecz sektora ekonomii społecznej	Utworzenie regionalnej sieci współpracy OWES
	Budowanie powiązań między nauką, biznesem, samorządem oraz podmiotami ekonomii społecznej
	Wspieranie tworzenia sieci kooperacji podmiotów ekonomii społecznej o charakterze reintegracyjnym
	Wspieranie tworzenia i rozwijania konsorcjów, klastrów z udziałem podmiotów ekonomii społecznej
	Tworzenie partnerstw publiczno-społecznych na rzecz rozwoju ekonomii społecznej
	Promowanie dobrych praktyk w obszarze zawiązywania partnerstw

⁶ Tamże

Tabela 6. Cele i kierunki działań w ramach Priorytetu 2⁷

PRIORYTET 2	
TWORZENIE TRWAŁYCH MECHANIZMÓW WSPARCIA I KOORDYNACJI EKONOMII SPOŁECZNEJ	
Cel szczegółowy:	Proponowane kierunki działania:
<p>Cel 2.1</p> <p>Budowa trwałych mechanizmów koordynacji polityki na rzecz ekonomii społecznej</p>	Uwzględnienie ekonomii społecznej w dokumentach strategicznych samorządów wszystkich szczebli
	Opracowanie lokalnych programów wspierania rozwoju ekonomii społecznej
	Zapewnienie funkcjonowania Regionalnego Komitetu Rozwoju Ekonomii Społecznej
	Monitoring i aktualizacja Regionalnego Programu Rozwoju Ekonomii Społecznej
	Opracowanie rocznych raportów o stanie ekonomii społecznej w regionie
	Inicjowanie współpracy jednostek systemu pomocy i integracji społecznej z podmiotami ekonomii społecznej
	Utworzenie portalu internetowego dot. ekonomii społecznej, którego integralną częścią będą m.in. moduły takie jak: elektroniczna baza podmiotów ekonomii społecznej, market społeczny, elektroniczne narzędzie służące do tworzenia map potrzeb oraz opracowywania analiz obszaru ekonomii społecznej
	Doradztwo w zakresie ekonomii społecznej (klauzule społeczne, tworzenie lokalnych planów rozwoju ekonomii społecznej, inicjowanie współpracy na rzecz ekonomii społecznej)
	Organizowanie regionalnych targów ekonomii społecznej
<p>Cel 2.2</p> <p>Budowa i rozwijanie sieci wsparcia podmiotów ekonomii społecznej</p>	Wspieranie rozwoju oraz funkcjonowania akredytowanych ośrodków wsparcia ekonomii społecznej świadczących wyspecjalizowane, kompleksowe usługi na rzecz podmiotów ekonomii społecznej
	Realizacja usług animacji lokalnej mającej na celu m.in.: tworzenie podmiotów obywatelskich, partnerstw publiczno-społecznych oraz wspieranie partycypacji społecznej
	Realizacja usług rozwoju ekonomii społecznej mających na celu tworzenie nowych podmiotów i przedsiębiorstw społecznych
	Realizacja usług na rzecz wzrostu jakości produktów i usług ekonomii społecznej
	Wspieranie organizacji wolontariatu, praktyk, staży zawodowych w podmiotach działających w obszarze ekonomii społecznej
	Ewaluacja procesu, jakości i efektywności wsparcia świadczonego przedsiębiorstwom społecznym, podmiotom ekonomii społecznej i grupom założycielskim
<p>Cel 2.3</p> <p>Objęcie systemem wsparcia preferowanych obszarów</p>	Wspieranie rozwoju przedsiębiorstw społecznych i podmiotów ekonomii społecznej promujących politykę rodzinną (żłobki, kluby dziecięce, dzienni opiekunowie, punkty przedszkolne, świetlice i szkoły, opieka nad osobami zależnymi)
	Wspieranie projektów przedsiębiorstw społecznych i podmiotów

⁷ Tamże

działalności podmiotów ES	<p>ekonomii społecznej adresowanych do osób starszych (usługi opiekuńcze, organizacja czasu wolnego, turystyki senioralnej, solidarności pokoleń, srebrna gospodarka)</p> <p>Wspieranie projektów przedsiębiorstw społecznych i podmiotów ekonomii społecznej funkcjonujących w branżach określonych w Strategii Rozwoju Województwa Świętokrzyskiego jako inteligentne specjalizacje (przemysł metalowo-odlewniczy, nowoczesne rolnictwo i przetwórstwo spożywcze, zasobooszczędne budownictwo, turystyka zdrowotna i prozdrowotna, technologie informacyjno-komunikacyjne, branża targowo-kongresowa, zrównoważony rozwój energetyczny)</p>
<p>Cel 2.4</p> <p>Rozwijanie efektywnych mechanizmów wsparcia finansowego podmiotów ekonomii społecznej w regionie</p>	<p>Wspieranie rozwoju przedsiębiorstw społecznych poprzez bezzwrotne instrumenty finansowe (dofinansowanie na założenie przedsiębiorstwa społecznego oraz prowadzenie działalności pożytku publicznego)</p> <p>Wspieranie rozwoju przedsiębiorstw społecznych poprzez zwrotne instrumenty finansowe (pożyczki, poręczenia)</p> <p>Informowanie o możliwościach skorzystania ze zwrotnych instrumentów finansowych m.in. w ramach Krajowego Funduszu Przedsiębiorczości Społecznej</p> <p>Udzielanie dotacji centrom integracji społecznej</p> <p>Promowanie możliwości wsparcia finansowego podmiotów ekonomii społecznej w ramach środków Funduszu Pracy oraz Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych</p> <p>Dofinansowanie działalności zakładów aktywności zawodowej w ramach środków PFRON, będących w dyspozycji samorządu województwa</p> <p>Zlecanie do realizacji podmiotom ekonomii społecznej usług użyteczności publicznej (w tym kontraktowanie usług społecznych)</p>

Tabela 7. Cele i kierunki działań w ramach Priorytetu 3⁸

PRIORYTET 3 EDUKACJA I PROMOCJA EKONOMII SPOŁECZNEJ	
Cel szczegółowy:	Proponowane kierunki działania
<p>Cel 3.1</p> <p>Wzrost wiedzy na temat przedsiębiorczości społecznej</p>	<p>Promowanie działań mających na celu podniesienie świadomości oraz wiedzy z zakresu ekonomii społecznej adresowanych do członków wojewódzkiej i powiatowych rad zatrudnienia, wojewódzkiej oraz powiatowych i gminnych rad działalności pożytku publicznego, władz samorządowych, radnych</p> <p>Promowanie działań mających na celu podniesienie świadomości oraz wiedzy z zakresu ekonomii społecznej wśród kadr pomocy społecznej, instytucji rynku pracy i pracowników JST odpowiedzialnych za kontakt z organizacjami pozarządowymi</p> <p>Podnoszenie kompetencji pracowników samorządu, podmiotów ekonomii społecznej oraz przedstawicieli nauki, biznesu i innych podmiotów lokalnych w zakresie funkcjonowania i wspierania podmiotów ekonomii społecznej</p> <p>Organizowanie regionalnych działań edukacyjnych na rzecz zmiany</p>

⁸ „Regionalny Program Rozwoju Ekonomii Społecznej w Województwie Świętokrzyskim do 2020 r.”, Urząd Marszałkowski Województwa Świętokrzyskiego, Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej, Kielce, marzec 2016

	<p>sposobu realizacji zadań użyteczności publicznej poprzez włączenie sektora ekonomii społecznej</p> <p>Organizowanie regionalnych działań edukacyjnych i szkoleniowych na rzecz wdrożenia w JST klauzul społecznych w zamówieniach publicznych jako trwałego elementu realizacji usług użyteczności publicznej</p> <p>Prowadzenie działań edukacyjnych w zakresie współpracy międzysektorowej i tworzenia partnerstw</p>
<p>Cel 3.2</p> <p>Kształtowanie postaw przedsiębiorczości w obszarze ekonomii społecznej wśród młodzieży</p>	<p>Włączenie tematyki przedsiębiorczości społecznej do programu zajęć uczelni wyższych na kierunkach ekonomicznych, społecznych i turystycznych</p> <p>Edukacja młodzieży na temat przedsiębiorczości społecznej</p> <p>Organizowanie dni ekonomii społecznej na uczelniach</p> <p>Propagowanie tworzenia spółdzielni uczniowskich jako wstępu do przedsiębiorczości</p>
<p>Cel 3.3</p> <p>Budowanie marki ekonomii społecznej</p>	<p>Prowadzenie kampanii społecznych na rzecz przedsiębiorczości społecznej</p> <p>Włączenie podmiotów ekonomii społecznej z regionu do systemu certyfikacji „Zakup Prospołeczny”, będącego znakiem wysokiej jakości produktów i usług podmiotów ekonomii społecznej</p> <p>Promowanie społecznie odpowiedzialnego biznesu</p> <p>Promocja liderów ekonomii społecznej w regionie – organizacja konkursu na Świętokrzyskiego Lidera Przedsiębiorczości Społecznej w różnych kategoriach np. gmina przyjazna ekonomii społecznej, lider przedsiębiorczości społecznej</p> <p>Promocja i upowszechnianie dobrych praktyk w obszarze ekonomii społecznej</p> <p>Opracowanie i upowszechnianie publikacji dotyczących tradycji przedsiębiorczości społecznej w regionie jako istotnej części dorobku kulturowego i historycznego</p>

Ogólne założenia dotyczące umiejscowienia systemu wsparcia ekonomii społecznej w regionalnych politykach publicznych zostały zamieszczone w Krajowym Programie Rozwoju Ekonomii Społecznej (dalej: KPRES). W świetle zapisów tego dokumentu obszar ten powinien zostać uwzględniony w strategii rozwoju województw, a także na poziomie gmin i powiatów. Wyznaczoną w województwie jednostką odpowiedzialną za koordynację działań związanych z ekonomią społeczną jest Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej, który koordynuje działania władzy publicznej w zakresie realizacji regionalnego programu oraz merytorycznie określa kierunki, preferencje i procedury wsparcia ekonomii społecznej i przedsiębiorstw społecznych w ramach Regionalnych Programów Operacyjnych.

Jak już wspomnieliśmy, RPRES jest powiązany z „Regionalnym Programem Operacyjnym Województwa Świętokrzyskiego na lata 2014-2020” (dalej: RPO WŚ). Wśród

działań opisanych w RPO WŚ, mających na celu wsparcie sektora ekonomii społecznej znalazły się usługi animacyjne, inkubacyjne, biznesowe, realizowane przez OWES, dotacje na tworzenie miejsc pracy w nowopowstałych lub funkcjonujących PES, tworzenie partnerstw na rzecz rozwoju ekonomii społecznej i przedsiębiorczości społecznej na poziomie lokalnym, jak i regionalnym, w tym klastrów ekonomii społecznej. Niezmiernie ważne działania ukierunkowane są na doskonalenie kwalifikacji zawodowych pracowników podmiotów ekonomii społecznej.

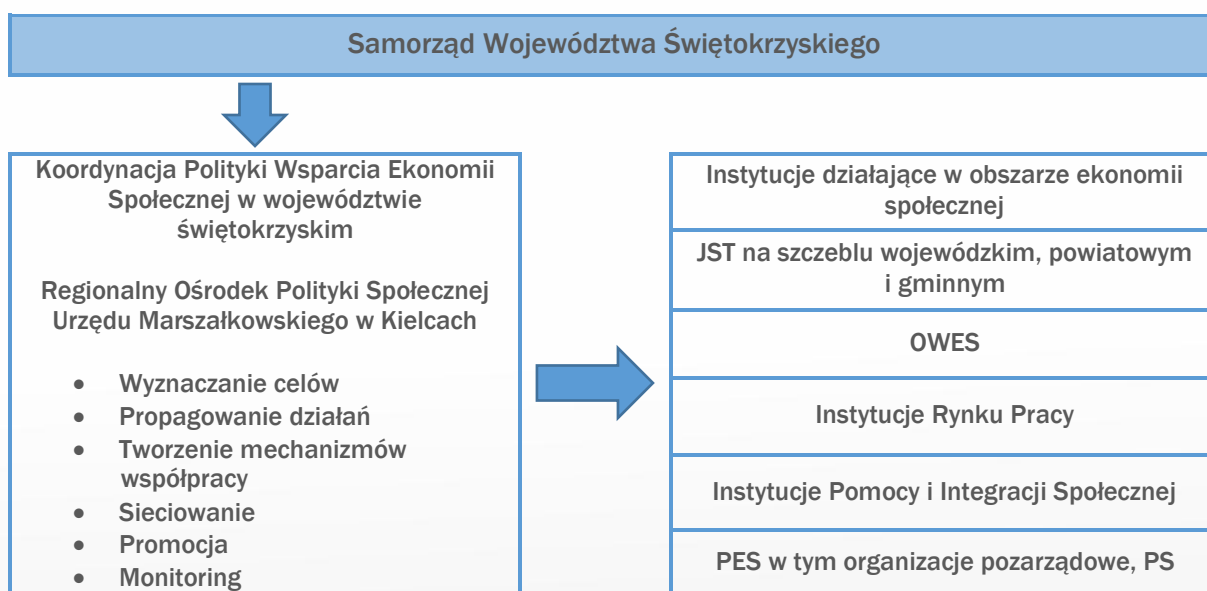
Działania z zakresu koordynacji rozwoju ekonomii społecznej w regionie są wielokierunkowe. Skupiają się na inicjowaniu współpracy jednostek systemu pomocy społecznej, podmiotów ekonomii społecznej (również o charakterze reintegracyjnym), OWES w celu intensyfikacji realizowanych przez nie działań na rzecz aktywizacji osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym i wzrostu zatrudnienia w sektorze ekonomii społecznej. Działania te oprócz zapewnienia ciągłości procesu reintegracyjnego, sprzyjają również podejmowaniu współpracy tychże podmiotów ze szkołami, uczelniami wyższymi, instytucjami rynku pracy, przedsiębiorstwami, przede wszystkim w celu zwiększenia liczby staży i praktyk w podmiotach ekonomii społecznej, a także w przedsiębiorstwach komercyjnych. Kolejnym punktem działań koordynacyjnych są przedsięwzięcia promujące PES w regionie oraz oferowane przez nie produkty i usługi. Niezmiernie istotnym dla rozwoju ekonomii społecznej jest również tworzenie regionalnych sieci współpracy OWES z regionu, zwłaszcza poprzez organizowanie cyklicznych spotkań, mających na celu wymianę informacji pomiędzy ośrodkami na temat podejmowanych działań, postępów i występujących problemów w realizacji wsparcia, stosowanych rozwiązań i metodach pracy itp. Dzięki sieciowaniu możliwe jest również gromadzenie informacji o działalności i wynikach pracy OWES oraz koordynacja i dopasowywanie tych działań w regionie. Ważnym elementem jest również wspomaganie aktywności OWES we współpracy z jednostkami samorządu terytorialnego. Kolejnym działaniem dającym szansę na wymianę wiedzy i wsparcie w osiągnięciu wysokiej jakości oferowanych usług przez PES o charakterze reintegracyjnym jest budowanie sieci współpracy pomiędzy nimi. Zaplanowano również organizowanie „regionalnych sieci podmiotów ekonomii społecznej (klastry, franczyzy) oraz włączanie podmiotów ekonomii społecznej w istniejące na

poziomie regionalnym organizacje branżowe (sieci, klastry)⁹. Istotnym elementem koordynacji rozwoju ekonomii społecznej jest także angażowanie PES w wykonywanie usług użyteczności publicznej, a także wspieranie tych działań przez OWES.

Założenia RPRES wynikają z zapisów ustawy o pomocy społecznej, spójne są również z ustawą o spółdzielniach socjalnych, ustawą o zatrudnieniu socjalnym, ustawą o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, ustawą o rehabilitacji społecznej i zawodowej oraz zatrudnieniu osób niepełnosprawnych, ustawą o działalności pożytku publicznego, a także ustawą prawo zamówień publicznych (klauzule społeczne).

Istotnym warunkiem prawidłowego funkcjonowania systemu wsparcia ekonomii społecznej jest włączenie w ten proces wielu instytucji, które tylko działając w sposób skoordynowany i spójny mogą realizować określone w RPRES założenia, składające się na efektywny system zarządzania procesem rozwoju ekonomii społecznej w regionie.

Grafika 8. System zarządzania rozwojem ekonomii społecznej (opracowanie ROPS)¹⁰

W tym miejscu warto przytoczyć informacje płynące z badań empirycznych, zrealizowanych w ramach niniejszej ewaluacji. W opinii ekspertów, którzy wzięli udział w badaniu jakościowym, specyficzną cechą systemu wsparcia ekonomii społecznej

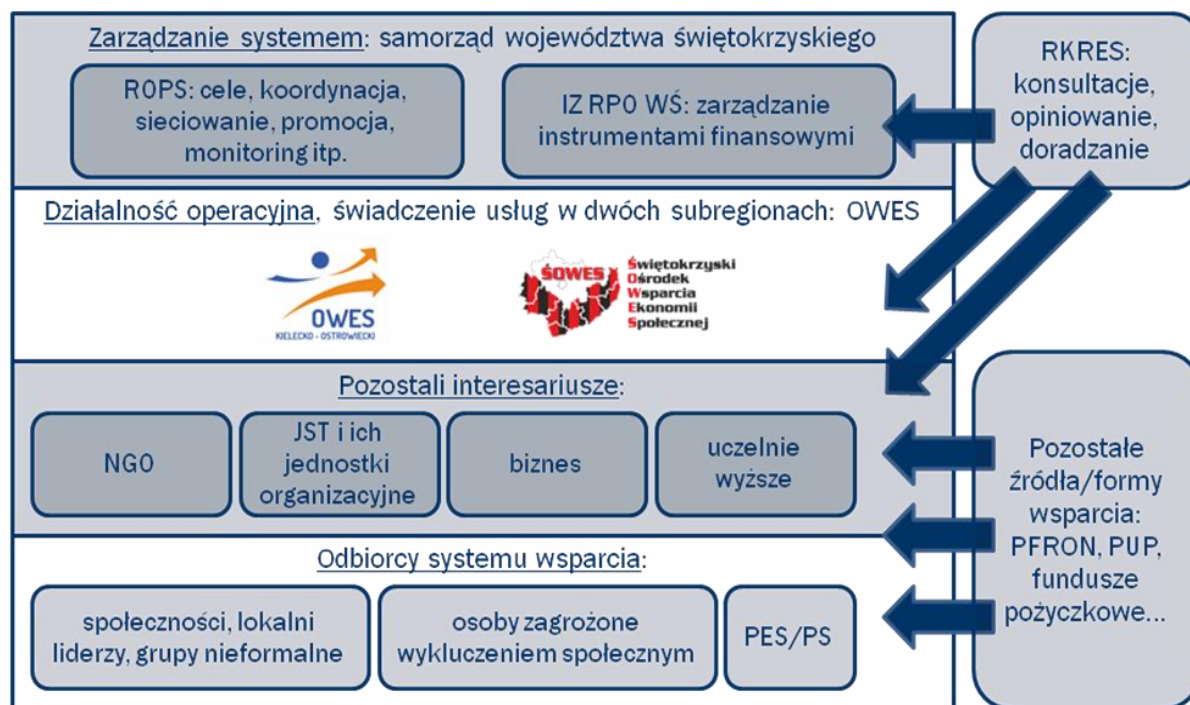
⁹ „Regionalny Program Rozwoju Ekonomii Społecznej w Województwie Świętokrzyskim do 2020 r.”, Urząd Marszałkowski Województwa Świętokrzyskiego, Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej, Kielce, 2016

¹⁰ Tamże

w województwie świętokrzyskim jest silne zaakcentowanie roli działań z zakresu promocji i kreowania pozytywnego wizerunku czy marki sektora. Większość rozmówców wiąże ten fakt z relatywnie niskim poziomem rozwoju społeczno-gospodarczego regionu, który wymaga podejmowania działań o charakterze pracy organicznej. Innymi słowy, chodzi o konieczność upowszechniania elementarnej wiedzy z zakresu ekonomii społecznej wśród przedstawicieli różnych środowisk (JST, NGO, biznes...), a także przełamywania negatywnych stereotypów na temat sektora. Zdaniem części rozmówców, ten niekorzystny wizerunek ekonomii społecznej wynika również z nienajlepszych doświadczeń, zebranych w poprzedniej perspektywie finansowej UE, kiedy powołano do życia wiele podmiotów ekonomii społecznej, a następnie większość z nich upadła (*„w poprzednim okresie programowania powstało dosyć dużo spółdzielni socjalnych i niestety (...) większa część z nich przestała działać i dało to bardzo negatywny odbiór w całym środowisku...”*, *„troszeczkę poprzedni okres programowania (...) źle wpłynął (...) chaotycznie jakby wspierał rozwój sektora, ponieważ tworzyło się dużo OWES-ów, nie było tej subregionalizacji, one powstawały i się zamykały...”*).

Na podstawie wiedzy zebranej na wszystkich etapach niniejszego projektu badawczego odtworzony został instytucjonalny schemat systemu wsparcia ekonomii społecznej w regionie.

Grafika 9. Instytucjonalny schemat systemu wsparcia ekonomii społecznej w województwie świętokrzyskim¹¹

Projekt „Świętokrzyska Ekonomia Społeczna”

Koordynacja działań na rzecz rozwoju ekonomii społecznej w województwie świętokrzyskim realizowana jest poprzez projekt pozakonkursowy „Świętokrzyska Ekonomia Społeczna” Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Świętokrzyskiego na lata 2014-2020 (Priorytet 9 *Włączenie społeczne i walka z ubóstwem*, Działanie 9.3 *Wspieranie ekonomii i przedsiębiorczości społecznej w celu ułatwienia dostępu do zatrudnienia*, Poddziałanie 9.3.2 *Koordynacja działań na rzecz ekonomii społecznej*). Projekt jest odpowiedzią na zdiagnozowane problemy i bariery rozwoju ekonomii społecznej w województwie świętokrzyskim, dlatego głównym jego celem są działania, mające przyczynić się do „rozwoju sektora ekonomii społecznej w zakresie kreowania nowych miejsc pracy poprzez upowszechnianie, promocję i budowanie współpracy międzysektorowej do końca 2018

¹¹ Opracowanie własne na podstawie wszystkich etapów niniejszej ewaluacji.

roku...”¹². Grupą docelową projektu są zarówno PES, jak i podmioty wspierające rozwój tego sektora w regionie: OWES, instytucje pomocy i integracji społecznej, administracja publiczna (jednostki samorządu terytorialnego, administracja rządowa, publiczne służby zatrudnienia), szkoły i uczelnie wyższe, przedsiębiorstwa prywatne, itp.

Działania w ramach „ŚES”:

Założony w projekcie cel realizowany jest poprzez 3 zadania, stanowiące spójny i kompleksowy system działań na rzecz rozwoju ekonomii społecznej w województwie świętokrzyskim.

Pierwszym z zadań projektu jest **„zapewnienie spójności działań w sferze ekonomii społecznej”**, którego celem jest „rozwój współpracy i wzrost spójności działań pomiędzy instytucjami publicznymi i niepublicznymi oraz w obszarze ekonomii społecznej dla uzyskania efektu synergii i skali”. Głównymi działaniami mającymi przyczynić się do jego realizacji są:

- prace Regionalnego Komitetu Rozwoju Ekonomii Społecznej, którego zadaniem jest m.in. wyznaczanie kierunków rozwoju ES, zatwierdzanie rekomendacji i aktualizacja RPRES;
- powołanie i funkcjonowanie minimum 4 grup tematycznych:
 - ds. współpracy pomiędzy nauką, NGO, biznesem i administracją,
 - ds. współpracy międzyinstytucjonalnej (OPS, PCPR, PUP, NGO),
 - ds. współpracy podmiotów o charakterze reintegracyjnym (CIS, KIS, ZAZ, WTZ),
 - ds. współpracy ROPS i OWES.
- utworzenie portalu internetowego dot. ekonomii społecznej,
- analizy, badania i raporty dotyczące rozwoju ekonomii społecznej w regionie,
- opracowanie katalogu dobrych praktyk ekonomii społecznej,

¹² www.es.umws.pl/zadania, data dostępu: 14.11.2018 r.

- zawiązanie partnerstwa lokalnego na rzecz rozwoju ekonomii społecznej w województwie świętokrzyskim,
- utworzenie jednolitej bazy przedsiębiorstw społecznych w regionie jako element portalu poświęconego ekonomii społecznej w regionie.

Niezwykle ważną częścią zadania 1. jest doradztwo w zakresie ekonomii społecznej, obejmujące zagadnienia związane ze stosowaniem klauzul społecznych i aspektów społecznych w zamówieniach publicznych, realizacją usług społecznych oraz instrumentów aktywnej integracji (mających wpływ na ekonomię społeczną), ale również tworzenia lokalnych planów rozwoju ekonomii społecznej, nawiązywania współpracy i partnerstw na rzecz rozwoju ekonomii społecznej. Do zadań doradców należy również współpraca z OWES, inicjowanie partnerstw lokalnych, upowszechnianie rekomendacji zaakceptowanych przez RKRES, itp. Usługi doradcze świadczone są dla przedstawicieli jednostek samorządu terytorialnego i ich jednostek organizacyjnych, ośrodków pomocy społecznej, powiatowych centrów pomocy rodzinie i innych instytucji pomocy i integracji społecznej, a także podmiotów ekonomii społecznej i publicznych służb zatrudnienia, funkcjonujących na terenie województwa świętokrzyskiego.

Powyższe działania pozwoliły na prowadzenie spójnej, kompleksowej i bardziej skutecznej niż dotychczas polityki społecznej oraz koordynację sektora ekonomii społecznej. Ważnymi elementami koordynacji i wdrażania polityki regionu na gruncie lokalnym są: działania doradcze i narzędzia informatyczne, pozwalające na pozyskiwanie danych dot. sektora ekonomii społecznej, wymianę informacji i tworzenie sieci współpracy¹³.

Drugim zadaniem projektu jest „budowanie marki ekonomii społecznej w regionie”, które opiera się na założeniu wynikającym z badań i analiz, iż warunkiem rozwoju tego sektora jest upowszechnienie ekonomii społecznej w zbiorowej świadomości i zbudowanie jej silnej, pozytywnej marki. Celem zadania jest zatem wzrost rozpoznawalności PES na regionalnym rynku, świadomości społecznej oraz wykreowanie pozytywnego wizerunku

¹³ Źródło: Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Świętokrzyskiego

marki ekonomii społecznej w regionie. W ramach zadania zaplanowano szereg działań promocyjno-informacyjnych, m.in.:

- prowadzenie kampanii społecznych na rzecz przedsiębiorczości społecznej,
- emisję audycji radiowych i spotów telewizyjnych,
- artykuły prasowe poświęcone zagadnieniom ekonomii społecznej, filmy edukacyjne,
- organizację Dni Ekonomii Społecznej na świętokrzyskich uczelniach wyższych,
- certyfikację podmiotów ekonomii społecznej znakiem „Zakup Prospołeczny”,
- promocję lokalnych liderów ekonomii społecznej.

W ramach zadania zorganizowano również targi ekonomii społecznej o zasięgu regionalnym, na których PES miały możliwość zaprezentowania swojej oferty szerokiej publiczności, a wydarzeniami towarzyszącymi były warsztaty, konferencje i seminaria poświęcone tematyce ekonomii społecznej. Wśród wydarzeń zorganizowanych w ramach niniejszego zadania warto wspomnieć o spotkaniach o charakterze równościowym pod hasłem „Bez barier z ekonomią społeczną”. Ich celem była integracja różnych środowisk społecznych, prezentacja i promocja osiągnięć PES, oraz propagowanie idei ekonomii społecznej i PES. Ważną częścią zadania jest promocja lokalnych liderów ekonomii społecznej – podmiotów ES, samorządów i przedsiębiorców, którzy w sposób szczególny przyczyniają się do wspierania sektora ekonomii społecznej w województwie świętokrzyskim, przeciwdziałając wykluczeniu społecznemu i promując postawy zgodne z ideą odpowiedzialności społecznej¹⁴.

Trzecim zadaniem projektu jest „*podnoszenie kompetencji w obszarze ekonomii społecznej*” – jego celem jest wzrost kompetencji i świadomości pracowników JST, instytucji pomocy i integracji społecznej, PES oraz przedstawicieli nauki, biznesu i innych podmiotów lokalnych w zakresie ekonomii społecznej. Zadanie realizowane było poprzez organizację warsztatów i wizyt studyjnych. Dostarczenie wiedzy i kompetencji związanych z umiejętnością współpracy, tworzeniem partnerstw, stosowaniem klauzul społecznych w zamówieniach publicznych, realizacją działań dla dobra wspólnego i jest fundamentem

¹⁴ Tamże

aktywności w sferze ekonomii społecznej i warunkiem jej trwałego rozwoju. Dlatego też na tych zagadnieniach skupiała się tematyka dwudniowych warsztatów.

Niezwykle popularną formą podnoszenia kompetencji były wyjazdy studyjne pn. „Dobre praktyki Ekonomii Społecznej”. Miały one za zadanie zaprezentować praktyczne aspekty funkcjonowania podmiotów ekonomii społecznej w różnych województwach, a także ich rolę w aktywizacji społeczności lokalnych, sprzyjającej przeciwdziałaniu zjawisku wykluczenia społecznego. W wyjazdach uczestniczyli przedstawiciele jednostek samorządu terytorialnego, instytucji pomocy i integracji społecznej oraz podmiotów ekonomii społecznej¹⁵.

5. Kondycja sektora ekonomii społecznej w regionie

5.1. Diagnozy zrealizowane w ubiegłych latach

Jak już wspomnieliśmy, obszerną diagnozę poziomu rozwoju sektora ekonomii społecznej zawiera obecnie obowiązujący Regionalny Program Rozwoju Ekonomii Społecznej. Co istotne, większość rozmówców podczas badań jakościowych wspomina, że analiza ta jest już częściowo nieaktualna, ponieważ została oparta o dane z roku 2015. Od tego czasu istotnym zmianom uległa sytuacja społeczno-gospodarcza kraju, w tym na rynku pracy. Ponadto diagnoza opracowana na potrzeby RPRES zawiera szereg informacji statystycznych, zaczerpniętych z oficjalnych źródeł. Na podstawie badań z ekspertami sektora ekonomii społecznej można stwierdzić, że wiele z tych danych nie odzwierciedla rzeczywistości. Dotyczy to zwłaszcza prezentowanych w Programie zestawień działających spółdzielni socjalnych lub innych podmiotów ekonomii społecznej. Innymi słowy, dane te ukazują liczbę podmiotów utworzonych i zarejestrowanych w okresie obowiązywania poprzedniej perspektywy finansowej UE na lata 2007-2013. Warto zaznaczyć, że wiele z nich nie przetrwało, a niektóre nie podjęły realnej działalności. W opinii części ekspertów ta nieaktualna diagnoza obecnie przekłada się na pewne trudności, związane z brakiem możliwości zmiany i – co za tym idzie – koniecznością realizacji skonstruowanych w przeszłości wskaźników (np. obejmujących liczbę utworzonych miejsc pracy

¹⁵ Tamże

w istniejących podmiotach ekonomii społecznej). Ten wątek szerzej omawiamy w dalszej części tego opracowania. W tym miejscu warto zwrócić uwagę na inny wątek, niezmiennie obecny we wszystkich dokumentach analitycznych, programowych i strategicznych regionu, a mianowicie relatywnie niski poziom rozwoju społeczno-gospodarczego (na tle innych województw), w tym sektora ekonomii społecznej. Diagnozy publikowane w wielu opracowaniach potwierdzają ten stan rzeczy, podobne konkluzje płyną również z materiału zebranego w ramach niniejszej ewaluacji. To zapóźnienie rozwojowe regionu wiąże się z koniecznością podejmowania elementarnych działań o charakterze pracy u podstaw, aby w ten sposób tworzyć podwaliny ekonomii społecznej czy – szerzej sektora obywatelskiego. Jak pokazano w poprzednim rozdziale, tego rodzaju diagnoza przekłada się na cele i priorytety rozwojowe w ramach RPRES.

Nieco bardziej aktualną diagnozę zawiera raport z „Badania kondycji sektora ekonomii społecznej w województwie świętokrzyskim” z roku 2016. Poniżej zamieszczamy tabelę zawierającą analizę wspomnianego obszaru, obejmującą mocne i słabe strony oraz szanse i zagrożenia (SWOT).

Tabela 10. Analiza SWOT sektora ekonomii społecznej w województwie świętokrzyskim¹⁶

MOCNE STRONY
- Pozytywy (czynniki ułatwiające rozwój sektora ekonomii społecznej)
- Wewnętrzne (związane z kondycją i funkcjonowaniem PES)
<ul style="list-style-type: none"> ✓ Dość duża, rosnąca liczba organizacji pozarządowych ✓ Stabilna i duża (w porównaniu z innymi regionami kraju) liczebność podmiotów reintegracyjnych ✓ Duża skuteczność PES w obszarze działań reintegracyjnych, w tym w szczególności związanych z reintegracją społeczną ✓ Dobre relacje pomiędzy pracownikami zatrudnionymi w PES. Rzadko występują poważne konflikty, co stwarza dobrą podstawę do prowadzenia procesu reintegracji społecznej i zawodowej ✓ Dość wysoki poziom skuteczności PES w aplikowaniu o zewnętrzne finansowanie ✓ Widoczne początki wewnętrznej konsolidacji sektora PES
SŁABE STRONY
- Negatywy (czynniki utrudniające rozwój sektora ekonomii społecznej)
- Wewnętrzne (związane z kondycją i funkcjonowaniem PES)
W zakresie zasobów ludzkich
<ul style="list-style-type: none"> ✓ Brak wiedzy i doświadczenia w działalności ekonomicznej osób angażujących się w sektorze społecznym ✓ Rozpowszechnione w środowisku pozarządowym przekonanie, że prowadzenie działalności zarobkowej pozostaje w konflikcie z celami i charakterem działalności sektora społecznego

¹⁶„Raport końcowy dotyczący badania pn. „Badanie kondycji sektora ekonomii społecznej w województwie świętokrzyskim”, Fundacja im. Królowej Polski św. Jadwigi, Puszczykowo, 2016

- ✓ Zbyt niski poziom zaangażowania pracowników w procesy decyzyjne w PES (niski poziom demokratyzacji zarządzania podmiotami)

W zakresie funkcjonowania instytucjonalnego

- ✓ Zorientowanie PES niemal wyłącznie na pozyskanie grantów, zamiast myślenia o bieżącej działalności generującej stałe przychody własne;
- ✓ Znaczna liczba PES nie zatrudnia personelu lub zatrudniają go jedynie okazjonalnie, w ramach umów cywilno-prawnych
- ✓ Brak strategicznego zarządzania w większości PES – tylko nieliczne podmioty posiadają opracowane strategie lub plany rozwoju
- ✓ Słabo rozwinięta współpraca PES z JST, brak istotnej współpracy PES przy wspólnej realizacji przedsięwzięć gospodarczych
- ✓ Brak trwałych sieci współpracy PES reintegracyjnych z innymi instytucjami działającymi na rzecz osób zagrożonych wykluczeniem społecznym (np. PUP)

W zakresie prowadzonej działalności

- ✓ Wiele PES, w szczególności NGO, nie prowadzi de facto żadnej działalności zarobkowej (statutowej odpłatnej lub gospodarczej) lub prowadzi ją w minimalnym wymiarze.
- ✓ Brak pomysłów na prowadzenie działalności gospodarczej PES, ograniczenie obszaru działalności tylko do kilku wybranych branż o niskiej rentowności i dużej konkurencji,
- ✓ Niska rentowność działalności zarobkowej prowadzonej przez PES
- ✓ Niewielka skala wykorzystywania przez PES zwrotnych form wsparcia finansowego (kredytów i pożyczek)
- ✓ Niewielki odsetek PES, które prowadzą kompleksową działalność o charakterze reintegracji społecznej i zawodowej w oparciu o tworzenie miejsc pracy dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym
- ✓ Niewielka skala wykorzystywania przez PES profesjonalnych (płatnych) narzędzi promocyjnych
- ✓ Dość słabe efekty PES reintegracyjnych w zakresie aktywizacji zawodowej uczestników

SZANSE

- Pozytywne (czynniki wspierające rozwój sektora ekonomii społecznej)
- Zewnętrzne (związane z kondycją i jakością funkcjonowania otoczenia PES)

W zakresie zapotrzebowania na działalność w obszarze ekonomii społecznej

- ✓ Wysoka stopa bezrobocia, duże zapotrzebowanie na powstawanie miejsc pracy w PES

W zakresie funkcjonowania i współpracy z PES samorządów lokalnych w regionie

- ✓ Silne zaangażowanie niektórych samorządów w rozwój i promocję PES
- ✓ Możliwości związane ze zwiększeniem ilości zamówień publicznych dla podmiotów ekonomii społecznej ze strony samorządu, w tym możliwość zwiększenia skali wykorzystywania klauzul społecznych i innych form społecznie odpowiedzialnych zamówień publicznych
- ✓ Idea ekonomii społecznej, choćby na najbardziej ogólnym poziomie, jest dość dobrze rozpowszechniona wśród pracowników samorządów lokalnych w województwie świętokrzyskim.
- ✓ Przedstawiciele JST dostrzegają potrzebę tworzenia nowych PES, w szczególności reintegracyjnych.

W zakresie funkcjonowania i współpracy z PES podmiotów i instytucji z innych sektorów rynku

- ✓ Wyjątkowo duże i efektywne zaangażowanie organizacji kościelnych w rozwój sektora ES
- ✓ Przedstawiciele PES b. pozytywnie oceniają gotowość i możliwości współpracy z podmiotami z innych sektorów

W zakresie funkcjonowania i współpracy z PES podmiotów wspierających ES

- ✓ Zaangażowanie Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej, samorządu województwa, w upowszechnianie wiedzy o wartościach ekonomii społecznej, w szczególności wśród pracowników instytucji pomocy i integracji społecznej
- ✓ Uzyskanie akredytacji OWES przez trzy konsorcja funkcjonujące na terenie regionu i rozpoczęcie realizacji przez dwa spośród nich projektu współfinansowanego ze środków EFS.
- ✓ Wsparcie sektora ES w regionie i kraju ze środków z EFS w ramach RPO oraz POWER;
- ✓ Ogólne wsparcie kierowane do osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym w ramach strategii włączenia społecznego realizowane ze środków EFS i krajowych;

W zakresie otoczenia prawnego

- ✓ Trwające prace nad nowymi regulacjami prawnymi w obszarze działalności podmiotów ekonomii społecznej, w tym w szczególności nad ustawą o przedsiębiorstwie społecznym oraz ustawą o zasadach udziału podmiotów ekonomii społecznej, w tym przedsiębiorstw społecznych, w realizacji usług społecznych użyteczności publicznej.

W zakresie otoczenia społecznego i biznesowego

- ✓ Walory turystyczne, ekologiczne (brak uciążliwego przemysłu) i krajoznawcze regionu, duża liczba terenów objętych ochroną przyrodniczą, zasoby uzdrowiskowe.
- ✓ Relatywnie niskie wynagrodzenie z tytułu pracy najemnej.

ZAGROŻENIA

- Negatywy (czynniki utrudniające rozwój sektora ekonomii społecznej)
- Zewnętrzne (związane z kondycją i jakością funkcjonowania otoczenia PES)

W zakresie świadomości i obowiązujących wzorców kulturowych mieszkańców regionu

- ✓ Brak pozytywnych wzorców w zakresie m.in. pracy dla dobra wspólnego, zaufania, wzajemności i współodpowiedzialności za efekty. Traktowanie przez mieszkańców regionu majątku wspólnego (publicznego lub społecznego) jako „niczyjego” i związana z tym skłonność do jego wykorzystywania na rzecz rozwoju i zasobności własnej/prywatnej/rodzinnej.
 - ✓ Ogólny brak zrozumienia idei funkcjonowania ES (w większości środowisk i grup, bez których sektor es nie może się rozwijać), jako sfery aktywności obywatelskiej, która w połączeniu z działalnością ekonomiczną realizuje cele społeczne. Brak utożsamiania ciekawych inicjatyw gospodarczych i społecznych w województwie z ekonomią społeczną.
- ✓ Stereotypy i uprzedzenia dotyczące funkcjonowania organizacji społecznych.
- ✓ Zła opinia na temat spółdzielni socjalnych wśród ewentualnych partnerów i klientów

W zakresie zapotrzebowania na działalność w obszarze ekonomii społecznej

- ✓ Poprawiająca się sytuacja na rynku pracy oraz nowo wprowadzane świadczenia socjalne (np. 500+) mogą spowodować zmniejszenie zainteresowania mieszkańców regionu pracą w podmiotach ekonomii społecznej.

W zakresie funkcjonowania i współpracy z PES samorządów lokalnych w regionie

- ✓ Brak zaangażowania większości samorządów w rozwój podmiotów ekonomii społecznej, w tym podmiotów reintegracyjnych i spółdzielni socjalnych
- ✓ Niewielki zakres zlecenia PES przez samorząd zamówień publicznych oraz stosowania klauzul społecznych i innych form społecznie odpowiedzialnych zamówień
- ✓ Brak przejrzystych i czytelnych zasad regulujących relacje pomiędzy władzami lokalnymi a podmiotami prowadzącymi działalność społeczną lub gospodarczą na danym terenie.
- ✓ 60% badanych JST nie posiada żadnych zapisów dotyczących rozwoju sektora ekonomii społecznej w skali lokalnej (gminnej lub powiatowej), a w połowie jednostek nikt nie odpowiadał za koordynację działań z obszaru ES
- ✓ Słaby stan diagnoz lokalnych (gminnych, powiatowych) sektora organizacji pozarządowych w województwie świętokrzyskim

W zakresie funkcjonowania i współpracy z PES podmiotów wspierających ES

- ✓ Zbyt małe wsparcie dla istniejących już podmiotów ekonomii społecznej. System wsparcia koncentruje się na tworzeniu nowych podmiotów oraz tworzeniu nowych miejsc pracy. W zbyt małym stopniu wspierane są już istniejące podmioty ekonomii społecznej, w szczególności te które chciałyby przekształcić się w przedsiębiorstwo społeczne.
- ✓ Częsty rutynizm pracowników instytucji pomocy i integracji społecznej oraz brak skłonności do faktycznej aktywizacji osób zagrożonych wykluczeniem społecznym poprzez utworzenie przedsiębiorstwa społecznego.
- ✓ Roszczeniowość uczestników PES o charakterze reintegracyjnym i ich rodzin

W zakresie otoczenia prawnego

- ✓ Brak jasnych i precyzyjnych regulacji prawnych dotyczących przedsiębiorstw społecznych
- ✓ Zapisy prawa spółdzielczego zniechęcające spółdzielców znajdujących się w wieku przedemerytalnym do inwestowania w rozwój spółdzielni

W zakresie otoczenia społecznego i biznesowego

- ✓ Niska aktywność gospodarcza mieszkańców regionu (nie tylko w obszarze przedsiębiorczości społecznej)
- ✓ Zapóźnienia cywilizacyjne m.in. niedostatki w infrastrukturze technicznej (drogowej, kolejowej, ochrony środowiska, transportu lotniczego, infrastruktury społeczeństwa obywatelskiego, czy złego zagospodarowania przestrzeni miejskich i wiejskich).
- ✓ Gorsze od wielu sąsiednich województw warunki do rozwoju turystyki
- ✓ Struktura podmiotów gospodarczych (bardzo mało dużych przedsiębiorstw) – z niewielkim wykorzystaniem możliwości kooperacyjnych, outsourcingowych, podzlecania i podwykonawstwa.
- ✓ Postrzeganie przez przedstawicieli biznesu PES oraz możliwości współpracy z PES przez pryzmat działalności charytatywnej. Nie dostrzeganie przez biznes w PES potencjalnego partnera w przedsięwzięciach gospodarczych

Wspomniany raport zawiera również cenne wnioski i rekomendacje, które prezentujemy w poniższej tabeli. Co niezmiernie istotne, część z nich znajduje potwierdzenie w materiale badawczym, pozyskanym w ramach niniejszej ewaluacji.

Tabela 11. Wnioski i rekomendacje płynące z „Badania kondycji sektora ekonomii społecznej w województwie świętokrzyskim”¹⁷

Lp.	WNIOSEK	REKOMENDACJA
1.	Negatywnie oceniana jest współpraca z instytucjami niewyspecjalizowanymi w tematyce ekonomii społecznej i reintegracji społeczno-zawodowej grup zagrożonych wykluczeniem społecznym. Zwracano tu szczególną uwagę na: brak szkoleń pracowników tych instytucji, problem w przepływie informacji na poszczególnych poziomach hierarchii organizacyjnej tych instytucji oraz ogólny brak zrozumienia zagadnienia reintegracji społeczno-zawodowej grup wykluczonych.	OWES-y powinny podjąć w środowiskach lokalnych działania animacyjne na rzecz powstawania trwałych partnerstw lokalnych na rzecz osób zagrożonych wykluczeniem społecznym. Obok PES o charakterze reintegracyjnych powinny wchodzić do nich także inne podmioty działające na rzecz osób marginalizowanych (np. OPS, PUP, organizacje pozarządowe). Współpraca pomiędzy różnego typu instytucjami powinna wzmocnić skuteczność działań podejmowanych na rzecz tych samych grup docelowych.
2.	Sektor pozarządowy w niewielkim stopniu podejmuje się działalności zarobkowej. Dominuje model finansowania działalności społecznej w oparciu o pozyskiwane dotacje i granty ze środków publicznych. Ogranicza to zdolność organizacji do tworzenia trwałych miejsc pracy oraz wzmocnia uzależnienie organizacji od instytucji publicznych.	Znaczny wysiłek informacyjny i szkoleniowy w obszarze promocji ekonomii społecznej powinien zostać skierowany na wsparcie procesów ekonomizacji klasycznych organizacji społecznych i ich przekształcenia w przedsiębiorstwa społeczne. W praktyce działalności OWES-ów wsparcie procesów przekształcenia podmiotów społecznych w przedsiębiorstwa społeczne powinno zostać zrównane z działaniami nakierowanymi na inicjowanie powstawania nowych PES.

¹⁷Tamże

3.	<p>Pomimo kilkuletniego już okresu intensywnego wspierania podmiotów ekonomii społecznej ich liczba na terenie województwa nie jest duża. Istniejące podmioty nie tylko nie rozwijają prowadzonej działalności, ale w wielu przypadkach ograniczają jej skalę.</p>	<p>Wskazane byłoby zintensyfikowanie działań ukierunkowanych na wzmocnienie już istniejących podmiotów (działania OWES, działania samorządów lokalnych). W ocenie skuteczności działań wspierających rozwój sektora ekonomii społecznej, wskaźnikami równie istotnymi, co powstanie nowych podmiotów/utworzenie nowych miejsc pracy powinny być wskaźniki związane z utrzymaniem działalności/utrzymaniem miejsc pracy w istniejących PES. Powinny to być kluczowe wskaźniki monitorowania sektora ES w województwie świętokrzyskim.</p>
4.	<p>Funkcjonujące na terenie województwa PES w niewielkim stopniu podejmują działalność partnerską, a w szczególności wspólną działalność gospodarczą. W sytuacji, gdy potencjał gospodarczy pojedynczych podmiotów nie jest duży, a tym samym ich możliwości realizowania większych zleceń i zamówień są ograniczone, łączenie potencjału poszczególnych podmiotów powinno zwiększyć ich udział w rynku.</p>	<p>OWES-y powinny wspierać wszelkie działania mające na celu sieciowanie PES. Tworzone sieci PES powinny w szczególności koncentrować się na podejmowaniu wspólnych inicjatyw gospodarczych. Szkolenia dla przedsiębiorstw społecznych z zakresu uczestnictwa w postępowaniach o zamówienie publiczne powinny uwzględniać tematykę przygotowania ofert wspólnych (konsorcja).</p>
5.	<p>Klauzule społeczne w zamówieniach publicznych są wykorzystywane w samorządach lokalnych w bardzo niskim stopniu. Podstawową przyczyną niewykorzystywania klauzul społecznych deklarowaną przez przedstawicieli JST jest brak precyzyjnych regulacji prawnych.</p>	<p>ROPS powinien podjąć działania doradcze dla JST w zakresie stosowania klauzul społecznych/aspektów społecznych w zamówieniach publicznych, w tym także ich instytucjonalizacji w postaci wprowadzenia odpowiednich zapisów do regulaminów zamówień publicznych JST (jednostek organizacyjnych JST). Doradztwo powinno zwiększyć zakres zastosowania klauzul społecznych, a tym samym przyczynić się do rozwoju sektora ES.</p>
6.	<p>Działalność gospodarcza PES ogranicza się w większości przypadków do branż o niewielkim potencjale gospodarczym, najprostszych, w których przewagę konkurencyjną można oprzeć głównie na niskich kosztach pracy.</p>	<p>Warto rozważyć przeprowadzenie przez ROPS kompleksowych badań mających na celu zdiagnozowanie i wskazanie potencjalnym animatorom PES branż i kierunków prowadzenia działalności o bardziej innowacyjnym charakterze, wykorzystujących potencjał wiedzy i kompetencji zgromadzony w sektorze pozarządowym oraz nisz rynkowych obecnych w poszczególnych subregionach województwa. W prowadzonej działalności promocyjnej w obszarze ES warto wykorzystywać prezentację dobrych praktyk w tym zakresie, zarówno nielicznych innowacyjnych przedsiębiorstw społecznych działających w Polsce, jak i ciekawych przedsięwzięć z innych krajów.</p>

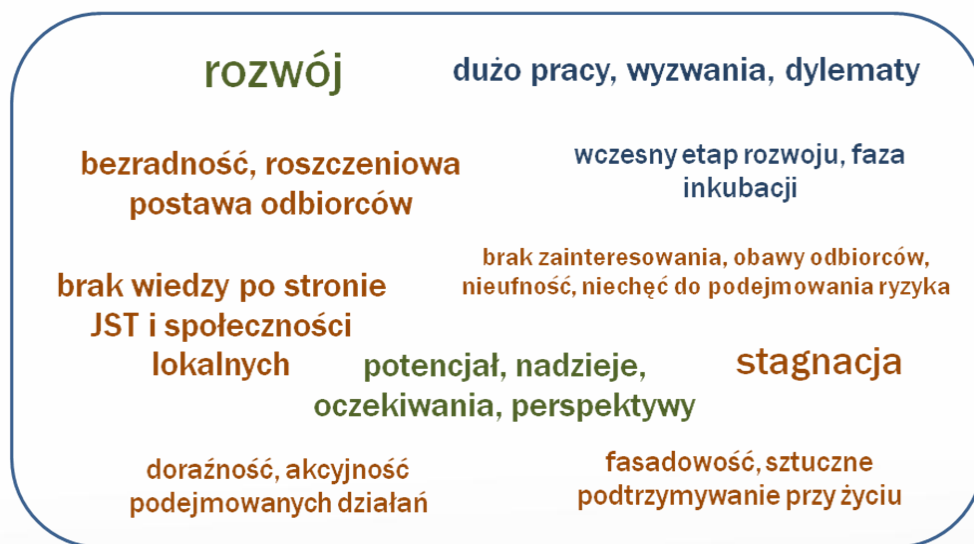
7.	Najbardziej pożądanym przez przedstawicieli JST typem usług oferowanych przez PES są usługi opiekuńcze nad osobami starszymi i niepełnosprawnymi. PES realizujące usługi w tym obszarze mogą zatem potencjalnie liczyć na największe wsparcie ze strony samorządów lokalnych.	OWES-y wspierające tworzenie nowych PES w województwie świętokrzyskim (w tym w szczególności spółdzielni socjalnych) powinny rozważyć nakierowanie PES na świadczenie usług opiekuńczych dla osób starszych i niepełnosprawnych tak, by zwiększyć szanse na otrzymywanie trwałego wsparcia ze strony JST.
8.	Pomimo niewielkiego potencjału gospodarczego funkcjonujące na terenie województwa PES w niewielkim tylko stopniu finansują swój rozwój w oparciu o zwrotne formy wsparcia finansowego. Wydaje się, że zjawisko to związane jest z nadmierną koncentracją PES na wsparciu o charakterze bezwrotnym oraz niechęci do podejmowania ryzyka rynkowego.	OWES-y powinny przygotować katalog dostępnej dla PES na lokalnym rynku oferty zwrotnej pomocy finansowej oraz promować odpowiedzialne wykorzystanie takich instrumentów finansowych zarówno wśród nowopowstających, jak i już działających podmiotów.
9.	PES nie wykorzystują w pełni dostępnych narzędzi w obszarze promocji. Wykorzystują głównie nisko-kosztowe formy promocji (strony www, media społecznościowe, wywiady w mediach tradycyjnych).	Istnieje potrzeba wsparcia PES w obszarze wykorzystywania w celach promocyjnych i reklamowych płatnej reklamy w mediach tradycyjnych oraz obecności na targach gospodarczych. Powinno być ono zapewnione przez OWES i ROPS. Może być wdrożone zarówno poprzez organizację akcji i programów promocji ES w mediach tradycyjnych (realizowanych np. za pomocą promocji „dobrych praktyk” – prezentacji konkretnych PES działających na terenie województwa), jak i poprzez wsparcie PES w obecności na lokalnych i regionalnych targach (realizowanych np. w formie organizacji sektorowych targów dedykowanych PES i podmiotom z ich otoczenia lub poprzez promocję bezpłatnego udziału PES w targach komercyjnych prowadzoną w ramach strategii CSR przedsiębiorstw i instytucji organizujących targi).
10.	Badanie wykazało, że zarówno wśród mieszkańców województwa, jak i przedstawicieli partnerów PES (np. z obszaru biznesu) dominują niekorzystne stereotypy i przesady dotyczące roli i sposobu funkcjonowania PES. W szczególności wiążą się one ze stereotypową oceną niskiej jakości świadczonych przez PES usług i wytwarzanych produktów. Ponadto współpraca pomiędzy PES a przedsiębiorstwami komercyjnymi postrzegana jest jedynie w kontekście działalności charytatywnej tych ostatnich.	W tym kontekście dużego znaczenia nabiera promocja i budowanie marki ekonomii społecznej, a w szczególności wprowadzenie do obiegu i świadomości mieszkańców regionu znaku promocyjnego ekonomii społecznej. ROPS powinien skorzystać z istniejących już w tym obszarze praktyk i konsekwentnie postawić na jeden, maksymalnie dwa systemy certyfikacji podmiotów i produktów ekonomii społecznej.

11.	Badanie pozwoliło zidentyfikować słaby stan wiedzy w samorządach gminnych i powiatowych na temat działających i funkcjonujących PES na ich terenie.	OWES-y powinny wesprzeć samorzady lokalne w inwentaryzacji NGO prowadzących działalność gospodarczą/odpłatną działalność pożytku publicznego. Uzyskanie rzetelnych danych jest warunkiem podjęcia przez JST działań na rzecz rozwoju sektora ES.
-----	---	--

5.2. Obecna kondycja sektora ekonomii społecznej oraz ocena systemu wsparcia

W tym miejscu warto zaprezentować kilka istotnych informacji, płynących z niniejszej ewaluacji. Co istotne, zostały one pozyskane z wykorzystaniem różnych metod i technik badawczych, a także z uwzględnieniem odmiennych perspektyw kluczowych aktorów systemu wsparcia ekonomii społecznej w województwie świętokrzyskim.

Grafika 12. Pierwsze skojarzenia z aktualną kondycją sektora ekonomii społecznej w regionie¹⁸

Respondenci mają ambiwalentne odczucia, związane z aktualnym stanem ekonomii społecznej w regionie. Z jednej strony postrzegają go w kategoriach wyzwań, nadziei i oczekiwań, z drugiej – formułują wiele zastrzeżeń i wątpliwości. Szczególnie ciekawe były refleksje odnośnie historii rozwoju sektora w województwie świętokrzyskim. Okres lat 2007-2013 kojarzy się z powstawaniem licznych podmiotów ekonomii społecznej (np. spółdzielni socjalnych), często źle zarządzanych i pozbawionych pomysłu na skuteczne

¹⁸ Na podstawie wyników badań jakościowych (IDI, diady/triady) i warsztatów z przedstawicielami ROPS, IZ RPO WŚ, OWES i RKRES

prorowadzenie działalności. Zdaniem większości badanych ekspertów, obecnie stoimy przed istotnym dylematem: kontynuować wsparcie inicjatyw o niskim potencjale rozwoju, czy raczej pozwolić im upaść. Inaczej rzecz ujmując, chodzi o rozstrzygnięcie, w jakim stopniu warto sztucznie podtrzymywać przy życiu podmioty, które w przyszłości mają nikłe szanse na samodzielne funkcjonowanie, a na ile można skoncentrować się na selekcji i wsparciu silniejszych oraz bardziej perspektywicznych przedsięwzięć. W opinii badanych, obecna sytuacja wymaga odważnych decyzji od osób i instytucji, odpowiedzialnych za kreowanie polityki wsparcia ekonomii społecznej w regionie.

Czynnikiem utrudniającym racjonalne zarządzanie wspomnianym systemem jest specyficzna logika projektowa, związana ze sposobem wdrażania funduszy unijnych, w tym zwłaszcza koniecznością osiągania określonych wskaźników, nie zawsze precyzyjnie zdefiniowanych, często opartych na nieaktualnej diagnozie i nieodzwierciedlających rzeczywistości. Część rozmówców stwierdza, że wspomniany system wsparcia oparty na środkach unijnych zamazuje faktyczny obraz sektora, a nawet może utrudniać podejmowanie skutecznych działań pomocowych. Ich zdaniem, działania te w zbyt dużym stopniu skoncentrowane są na udzielaniu dotacji oraz realizacji doraźnych celów projektowych, natomiast zdecydowanie brakuje tworzenia struktur i mechanizmów rozwojowych. Badani eksperci formułują liczne obawy odnośnie trwałości realizowanych przedsięwzięć. Innymi słowy, wątpliwość budzi, w jakim stopniu mogą one przetrwać w dłuższej perspektywie czasowej, zwłaszcza po zmniejszeniu skali interwencji publicznej. Podsumowując ten wątek, pożądane jest postawienie na jakość i odejście od sztywnego mierzenia celów wyłącznie w sposób ilościowy. Wydaje się, że w przyszłości powinny one być konstruowane w sposób bardziej elastyczny, z uwzględnieniem dynamiki zmian społecznych i gospodarczych. Ze względu na niski poziom rozwoju regionu konieczne jest wzmocnienie działań animacyjnych, a także tworzenie powiązań sieciowych, kultury współpracy i relacji między różnymi interesariuszami.

Część rozmówców zwraca uwagę na pewien szczególny aspekt, związany z relacjami systemu wsparcia ekonomii społecznej w województwie świętokrzyskim z innymi politykami publicznymi, zwłaszcza pomocy społecznej i rynku pracy. Chodzi tu mianowicie o brak logicznych powiązań i – co za tym idzie – dublowanie pewnych działań, jak również

występowanie mechanizmów konkurencyjnych między instytucjami, które, wydawałoby się, powinny łączyć zasoby i tworzyć koalicję na rzecz realizacji wspólnych celów (np. OWES, OPS i PUP). Oznacza to, że instytucje te niechętnie dzielą się zasobami, skupiając się na prowadzeniu własnych projektów (i własnych wskaźników), natomiast zdecydowanie brakuje współdziałania, jak również współodpowiedzialności za osiąganie wskaźników OWES. Zdaniem uczestników badania, realizowane projekty społeczne powinny w większym stopniu włączać jednostki samorządu terytorialnego i podległe im placówki do realizacji polityki wsparcia ekonomii społecznej, a także łączyć partnerów reprezentujących różne sektory (JST, NGO, biznes), aby w ten sposób wpływać na zmianę kultury organizacyjnej i proceduralno-biurokratycznego sposobu funkcjonowania instytucji.

Jak już wspomnieliśmy, większość badanych podziela przekonanie, że system instytucjonalny (realizacji polityk publicznych) i projektowy, wdrażany przez organizacje pozarządowe, często funkcjonują równolegle, niezależnie od siebie („projekty dzieją się na marginesie instytucji...”, „zlikwidować wszystko, zostawić tylko OWES-y...”, „tam są pieniądze, zasoby, kadra, ale nic się nie robi z tymi PUP i OPS, bo [jest takie myślenie, że – przyp. aut.] one są tak ciężką maszyną, że lepiej już je zostawmy, stwórzmy nowy system, oparty na organizacjach pozarządowych (...) ale to są dwa równoległe systemy o tych samych zadaniach...”). Ten brak komplementarności przejawia się również w podzielanym przez wielu aktorów przekonaniu, że system wsparcia ekonomii społecznej jest domeną samorządu wojewódzkiego, co skutkuje deficytem tego rodzaju rozwiązań na poziomie gminnym czy powiatowym, np. brakiem lokalnych polityk wsparcia ekonomii społecznej lub włączania tego obszaru do innych polityk sektorowych (np. pomocy społecznej lub rynku pracy). W związku z powyższym konieczna jest kontynuacja działań edukacyjnych, skierowanych do JST, które powinny w większym stopniu włączać się w proces realizacji działań pomocowych. Część respondentów uważa, że od OWES wymaga się przejęcia odpowiedzialności za budowanie kapitału społecznego niemal od zera (co wynika z niskiego poziomu rozwoju regionu), a nawet uzupełniania czy wręcz zastępowania systemu pomocy społecznej i rynku pracy. Wspomniane OWES nie posiadają wystarczającego potencjału, aby móc samodzielnie podjąć realizacji tego rodzaju zadań (zbyt niski budżet, zbyt mała liczba animatorów i doradców itp.), natomiast zasoby ludzkie,

finansowe i infrastrukturalne takich instytucji, jak OPS, PUP czy PCPR pozostają rozproszone i niewykorzystane, a przedsięwzięcia OWES w pewnym stopniu dublują działania tych podmiotów. Jak wynika z wypowiedzi części rozmówców, nie wszyscy przedstawiciele instytucji rozumieją, że wspomniane ośrodki nie są wyłącznie projektami wybranych w konkursach konsorcjów organizacji „trzeciego sektora”, ale przede wszystkim narzędziem realizacji polityki społecznej w regionie (*lokomotywą rozwoju ekonomii społecznej są organizacje pozarządowe (...), ale negatywnym zjawiskiem jest, że brakuje wagonu pod nazwą instytucje samorządu terytorialnego...*). W opinii badanych cechą charakterystyczną systemu wsparcia ekonomii społecznej w regionie jest również silne rozproszenie, akcyjność i doraźność podejmowanych działań, brak lokalnych liderów, zaufania do innych, kultury partnerskiej współpracy oraz bardziej rozbudowanej infrastruktury wsparcia aktywności społecznej i społeczeństwa obywatelskiego (*„takiej tkanki, atmosfery współpracy...”*).

Jak już wspomnieliśmy, postrzeganym problemem jest oparcie się systemu wsparcia na nieaktualnej diagnozie społecznej, przeprowadzonej przed kilku laty w zupełnie innych warunkach społeczno-gospodarczych. Ten wątek poruszamy w dalszej części opracowania, lecz w tym miejscu warto zaznaczyć, że konsekwencją tego stanu jest utrzymywanie systemu wskaźników, które nie do końca odzwierciedlają rzeczywistość i tym samym są trudne do realizacji. Wspomniana kwestia była wielokrotnie dyskutowana przez przedstawicieli kluczowych aktorów systemu wsparcia ekonomii społecznej. Najczęściej przywoływanym przykładem jest wskaźnik liczby miejsc pracy w nowoutworzonych oraz istniejących przedsiębiorstwach społecznych. Respondenci z różnych grup zwracają uwagę na brak wystarczającej liczby PS w regionie (wbrew ustaleniom zrealizowanej przed kilku laty diagnozy), ale również na nieprecyzyjną i zmieniającą się definicję obydwu wspomnianych wyżej kategorii przedsiębiorstw społecznych. Dodajmy, że przedstawiciele OWES zabiegali o zmianę, polegającą na połączeniu wskaźnika liczby miejsc pracy w nowoutworzonych oraz istniejących przedsiębiorstwach społecznych. W okresie realizacji niniejszego badania ewaluacyjnego przedmiotowa kwestia nie została ostatecznie rozstrzygnięta. Osobną kwestią jest niechęć do ekonomizowania się przez istniejące organizacje pozarządowe (*„działają cyklicznie i nie chcą się ekonomizować...”*), w tym

ubiegania się o status przedsiębiorstwa społecznego przez podmioty ekonomii społecznej. Badani eksperci wiążą tę postawę z brakiem realnych korzyści (lub brakiem świadomości tych korzyści), jakie mogłyby płynąć z przeprowadzenia takiego procesu.

Niezmiernie ciekawym wątkiem jest również kwestia procedury wyboru podmiotów, prowadzących ośrodki wsparcia ekonomii społecznej, która budzi liczne wątpliwości respondentów z różnych grup. Niektórzy respondenci wspominają o dyskusjach czy propozycjach docelowego usytuowania OWES jako projektów w trybie pozakonkursowym, co sprzytałoby zapewnieniu tym ośrodkom poczucia stabilności i bezpieczeństwa, jak również ciągłości i trwałości podejmowanych działań (*„jeśli jest akredytacja, to po co jeszcze konkurs...”*, *„powinien być pozakonkursowy system dofinansowania ciągłego...”*). Respondenci zaznaczają przy tym, że zmiana trybu wyboru OWES powinna zostać powiązana z ograniczeniem liczby akredytacji w regionie. Obecna procedura jest dwustopniowa (akredytacja i konkurs), a przez to – zdaniem większości rozmówców - zbyt skomplikowana i niepotrzebnie wydłużona w czasie, słowem, generuje zbędne obciążenia biurokratyczne. Warto podkreślić, że tego rodzaju przekonania podzielają osoby reprezentujące różnych interesariuszy systemu wsparcia ekonomii społecznej: ROPS, IZ RPO WŚ i OWES.

W świetle zebranych opinii pewną nadzieję na rozwiązanie przynajmniej części tych problemów daje np. pilotażowy program tworzenia centrów usług społecznych, programy na rzecz rozdzielania pracy socjalnej od dystrybucji świadczeń czy nowe metody pracy środowiskowej, m.in. wdrażane przez OWES. Postrzeganym rozwiązaniem mogłoby być również ulokowanie, decentralizacja systemu wsparcia, np. poprzez stworzenie systemu zachęt do włączania przez samorządy szczebla gminnego lub powiatowego ekonomii społecznej do głównego nurtu polityk publicznych (np. uzależnienie możliwości uzyskania środków finansowych od posiadania strategii rozwoju tego obszaru) lub stosowne regulacje prawne, wymuszające tego rodzaju działania. Respondenci wiążą pewne nadzieje z planami uchwalenia nowej ustawy o ekonomii społecznej i solidarnej, w projekcie której proponuje się m.in. nałożenie na JST obowiązku uchwalania Lokalnego Planu Rozwoju Społecznego – kompleksowego dokumentu, zastępującego dotychczasowe strategie rozwiązywania problemów społecznych na poziomie gminy czy powiatu, obejmującego również pewne

obszary ujęte w innych programach sektorowych (np. uzależnienia, przemoc w rodzinie, rehabilitację społeczną i zawodową oraz zatrudnianie osób niepełnosprawnych, działalność pożytku publicznego i wolontariat...). Część ekspertów postuluje włączenie lokalnych instytucji do projektów wsparcia ekonomii społecznej, które byłyby realizowane w partnerstwie z OWES, przy czym wszyscy zaangażowani aktorzy solidarnie odpowiedzialiby za realizację założonych wskaźników (np. powiatowych).

Co ciekawe, część rozmówców optymistycznie sądzi, że rezultaty wieloletniej pracy organicznej na rzecz wsparcia ekonomii społecznej zaczną być widoczne w najbliższej przyszłości, tzn. nastąpi kumulacja pozytywnych efektów dotychczasowych przedsięwzięć. Respondenci podkreślają, że niejako z definicji są one odłożone w czasie i możliwe do uchwycenia w dłuższej perspektywie. Z tego powodu silnie akcentowano potrzebę kontynuacji, a nawet wzmocnienia prowadzonej polityki wsparcia. Dotyczy to m.in. zwiększenia wymiaru i zakresu działań animacyjnych (zwłaszcza w rejonach o szczególnie niskim poziomie rozwoju społecznego). Podczas wywiadów często przewijał się wątek niedoinwestowania, a - co za tym idzie - niewystarczających zasobów ludzkich OWES w relacji do postawionych zadań i oczekiwań (np. zbyt mała liczba animatorów i doradców).

Badani eksperci zwracają również uwagę na jeszcze inny aspekt, a mianowicie ryzyko polityczne, związane z wpisywaniem systemu wsparcia ekonomii społecznej w bieżący kontekst rywalizacji wyborczej. Ten wątek był szczególnie silnie eksponowany (być może - nadreprezentowany) ze względu na fakt, że niniejsza ewaluacja była przeprowadzana w okresie kampanii samorządowej, przypadającej na jesień roku 2018. Obawy związane z ryzykiem politycznym wyrażane są niezależnie od podzielanych sympatii politycznych, przy czym odnoszono je do wszystkich szczebli władzy lokalnej: gminnego, powiatowego i wojewódzkiego. Postrzeganym zagrożeniem jest oczywiście potencjalny brak ciągłości podejmowanych działań, związany z możliwością wprowadzania nieprzemyślanych zmian instytucjonalnych lub personalnych przez nowych włodarzy.

5.3. Wybór cytatów

„Okres PO KL-u, czyli (...) 2007-2013 (...) spółdzielnie socjalne powstają, jak grzyby po deszczu, jeżeli chodzi o liczbę. Natomiast kondycja tych spółdzielni jest fatalna. Jakość pracy tych spółdzielni jest fatalna. Uogólniam świadomie, bo zdarzają się takie rodzyneczki (...) Później jest przerwa 2 lata w okresie programowania, (...) przychodzi nowa perspektywa, z nowymi pieniędzmi i (...) w tym naszym szpitalu więcej jest przypadków nieuleczalnych. (...) Aktualny poziom rozwoju, to są nieustające dylematy: ratować trupa, dawać mu, czy po prostu podejmować odważne decyzje. Odważne decyzje (...) to jest uświadomienie sobie, że pewne rzeczy nie zadziałają. A my (...) zapędziliśmy się w kozi róg, dlatego, że trzymają nas wskaźniki projektowe, więc (...) zamiast ratować tego trupa, to my robimy mu po prostu ładny pogrzeb (...). Czyli w sposób cywilizowany zamykamy ich działalność, bo wiemy, że nic z tego nie będzie (...) Tak naprawdę trudno jest powiedzieć, jaki jest poziom rozwoju ekonomii. Dlatego, że my uwiesiliśmy się na funduszach unijnych, a tak naprawdę one zamazują (...) faktyczny obraz (...), bo parzymy przez pryzmat wskaźników, dostajemy dotacje, jest przyśpieszenie. Dajemy dotacje. Tylko, że wskaźnik i czas, okres, jaki mamy do wykonania i osiągnięcia tych wskaźników obliuguje nas do (...) bylejakości. Powiem brutalnie: bylejakości...”.

„Tu została pokazana słabość tego subregionu. Są pieniądze unijne, rozwija się sektor, nie będzie pieniędzy, to sektor padnie. (...) Mam wrażenie, że my nie budujemy struktur, nie budujemy potencjału, zbyt mało stawiamy na animację. U nas przez to nie wyjdzie, dlatego, że środowisko lokalne i świadomość odnośnie procesów animacyjnych, świadomościowych i całej tej dynamiki, która powinna nastąpić jest tak niska, zwłaszcza wśród samorządów, że stworzymy kolosa na glinianych nogach, który runie. Ja twierdzę, że to do niczego dobrego nie prowadzi...”.

„Najbardziej charakterystyczną rzeczą (...) jest to, że rzecz dzieje się zawsze na marginesie instytucji. (...) OWES działa na marginesie instytucji. Instytucje typu OPS, typu urząd pracy (...) w ogóle się tym nie przejmują, że tutaj jakieś organizacje robią OWES-y. (...) Wprowadźmy przymus, one są odpowiedzialne za wskaźniki OWES-u i zrobimy, że PUP i OPS

składają projekty partnerskie, bo są wspólnie razem na poziomie powiatu odpowiedzialne za osiągnięcie wskaźników...”

„Te ośrodki akredytowane mają tyle tych standardów do spełnienia, że nie jest potrzebne robienie konkursu (...), tylko te projekty powinny być wdrażane jakoś systemowo, po to (...), żeby zapewnić stabilność tego systemu, a nie nagle po trzech latach robimy konkurs i teraz mogą wejść kolejne akredytowane ośrodki, dostać pieniądze i one będą musiały jakby od początku, od nowa rozpocząć pracę...”

„Mamy wspólny postulat, po prostu jest nas za mało, a za dużo prac nas przytłacza i w pewnym momencie nie dajemy sobie ze wszystkim rady. Mamy wszystko po kolei robić, a odpowiadać za wskaźniki zatrudnieniowe. Nie da się (...), to jest fizyczną niemożliwością...”

„Najmniej działa dla mnie system wyboru OWES-ów. (...) 2 razy wybieramy, najpierw jest akredytacja (...), a później jeszcze raz je wybieramy, to powinien być 1 proces. (...) To powinno być na zasadzie bardziej pozakonkursowej i już na etapie akredytacji powinno być wskazanie – ci spełniają wymagania, ROPS daje informację, że są potrzebne OWES-y 2, 3, 4 na województwo. (...) Wtedy (...) oni są zapraszani do złożenia wniosku, składają i nie ma dylematu (...), że dwóch złożyło na 1 obszar, a nikt nie złożył (...) to jest zupełnie niepotrzebne, to można zrobić jednorazowo i skrócić cały proces...”

„Organizacje się nie chcą ekonomizować. Działają sobie cyklicznie. (...) Istniejące podmioty ekonomii społecznej wcale nie mają ochoty się przekształcać w przedsiębiorstwa społeczne (...) praktycznie nie mają z tego żadnych korzyści albo te korzyści są niewielkie. (...) Problem też jest nie tylko nasz, ale ogólnopolski...”

6. Rola instytucji odpowiedzialnych za finansowanie i koordynację systemu wsparcia

6.1. Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej

ROPS jest kluczową instytucją merytoryczną, odpowiedzialną m.in. za tworzenie celów i priorytetów, jak również koordynację systemu wsparcia, prowadzenie badań i analiz

oraz szeroko rozumianą stymulację i rzecznictwo (lobbying) na rzecz sektora ekonomii społecznej w regionie. Warto podkreślić, że ROPS funkcjonuje jako komórka organizacyjna Urzędu Marszałkowskiego Województwa Świętokrzyskiego¹⁹. W tym miejscu warto zacytować zapisy Regionalnego Programu Rozwoju Ekonomii Społecznej, określające rolę ROPS we wspomnianym systemie wsparcia. Na poziomie Samorządu Województwa za realizację zadań związanych z szeroko rozumianą polityką społeczną odpowiada Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Świętokrzyskiego. Koordynacja ROPS w obszarze ekonomii społecznej w latach 2015-2020 skupiać się będzie na realizacji przedsięwzięć m.in. takich jak: utworzenie i zapewnienie funkcjonowania regionalnego komitetu ds. ekonomii społecznej i organizowaniu jego prac; monitorowanie rozwoju przedsiębiorczości społecznej; zwiększanie kompetencji służb zajmujących się aktywizacją, integracją oraz reintegracją społeczną i zawodową osób i rodzin zagrożonych wykluczeniem społecznym; inspirowanie i promowanie nowych metod działań w zakresie aktywizacji, integracji oraz reintegracji społecznej i zawodowej osób i rodzin zagrożonych wykluczeniem społecznym; rozwój infrastruktury usług aktywizacji, integracji oraz reintegracji społecznej i zawodowej na rzecz osób i rodzin zagrożonych wykluczeniem społecznym; tworzenie regionalnych sieci współpracy OWES działających w regionie; tworzenie regionalnych sieci podmiotów ekonomii społecznej; tworzenie regionalnych sieci kooperacji podmiotów ekonomii społecznej o charakterze reintegracyjnym (CIS, KIS, ZAZ, WTZ); inicjowanie współpracy jednostek systemu pomocy społecznej, podmiotów ekonomii społecznej o charakterze reintegracyjnym oraz OWES; budowanie powiązań pomiędzy nauką, biznesem i ekonomią społeczną na poziomie regionalnym; promocja przedsiębiorczości społecznej; współpraca z jednostkami samorządu terytorialnego i innymi podmiotami lokalnymi w zakresie tworzenia lokalnych planów rozwoju ekonomii społecznej; wspieranie realizacji przez podmioty ekonomii społecznej usług użyteczności publicznej²⁰.

¹⁹ W niektórych województwach ROPS funkcjonują jako wyodrębnione, autonomiczne jednostki organizacyjne urzędów marszałkowskich.

²⁰ „Regionalny Program Rozwoju Ekonomii Społecznej w Województwie Świętokrzyskim do 2020 r.”, Urząd Marszałkowski Województwa Świętokrzyskiego, Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej, Kielce, 2016

Poniżej zamieszczone zostały najważniejsze informacje na temat przypisywanych ROPS mocnych i słabych stron, związanych z prowadzeniem działalności lub organizacją pracy wspomnianej komórki organizacyjnej.

Mocne strony związane z działalnością i organizacją pracy ROPS:

- Wiedza merytoryczna, kompetencje.
- Partnerska współpraca z OWES (np. w ramach „trójek murarskich”, wsparcie poprzez „otwieranie drzwi w JST...”), precyzyjne określenie obszarów współpracy i odpowiedzialności („mamy wyznaczoną linię demarkacyjną...”).
- Realizacja projektu „Świętokrzyska Ekonomia Społeczna”: aktywność, praca w terenie, bezpośrednie kontakty z odbiorcami, usługi doradcze i animacyjne, warsztaty, organizacja wizyt studyjnych.
- Współpraca z IZ RPO WŚ, m.in. przy ustalaniu kryteriów konkursów (wpływ na politykę wsparcia ekonomii społecznej).
- Konsultowanie dokumentów strategicznych i programowych z partnerami, reprezentującymi różne sektory.
- Włączanie nowych środowisk/interesariuszy do systemu wsparcia ekonomii społecznej: organizacji przedsiębiorców, uczelni wyższych z regionu.
- Sieciowanie różnych aktorów systemu wsparcia na poziomie regionalnym i ponadregionalnym (np. partnerstwo pięciu województw Polski Wschodniej na rzecz rozwoju ekonomii społecznej czy plany powołania świętokrzyskiego konwentu podmiotów reintegracyjnych).
- Edukacja, działania na rzecz upowszechnienia wiedzy na temat ekonomii społecznej, lobbing na rzecz ekonomii społecznej (np. zachęcanie JST do stosowania klauzul społecznych).

Słabe strony związane z działalnością i organizacją pracy ROPS:

- Brak instrumentów finansowych realizacji polityki społecznej (*„mamy koordynację, a nie mamy narzędzi koordynacji...”, „nie udzielamy środków, nie mamy zbytniego przełożenia, możemy jedynie mówić i przekonywać...”*).
- Niewystarczające zasoby ludzkie (zbyt mała liczba doradców).
- Rotacja na jednym ze stanowisk doradców, co spowodowało odłożenie w czasie niektórych działań, prowadzonych w ramach współpracy z ŚOWES.
- W opinii części respondentów reprezentujących ŚOWES: nierówne traktowanie subregionów, faworyzowanie północy kosztem południa (*„południe zostało porzucone...”, „jest pewne rozczarowanie...”*).
- Bariery informacyjne – tego rodzaju opinie prezentowane były sporadycznie przez przedstawicieli OWES (*„ja od kilku osób z ROPS otrzymuję te same zaproszenia, szwankuje koordynacja...”, „jak jedziesz na wizytę studyjną, to 3 osoby proszą o te same dokumenty...”, „zostajesz storpedowany tą samą informacją, za każdym razem ujętą w różny sposób...”*).
- Trudności z nawiązaniem współpracy z biznesem (*„tu się nie możemy przebić nijak, jeżeli chodzi o zawiązanie tej współpracy i (...) mocniejsze włączenie biznesu w działania ekonomii społecznej, co jest bardzo trudne...”, „biznes przede wszystkim nie ma czasu, to jest główny problem, żeby w ogóle coś zrobić, żeby porozmawiać i żeby w ogóle zainteresować się bliżej tym tematem, trzeba sporo wysiłku i pracy włożyć w to, żeby z tym biznesem móc rozmawiać...”*),
- Brak koncentracji na wybranych priorytetach, rozpraszenie działań – część rozmówców reprezentujących ROPS (*„odpowiadamy sobie na pytanie: czy mamy się zajmować wszystkim, czy jednak skupić się na czymś? Na przykład na współpracy tylko z młodzieżą, czy też powinniśmy iść szeroko i realizować ekonomię społeczną wobec wszystkich interesariuszy. I to też jest taki dylemat (...). Niektórzy (...) mówią, żeby jednak się skupić na przykład na trzech głównych działaniach. Ale my byśmy chcieli jeszcze to i to i (...) coś nam się udaje małymi krokami zrobić, cały czas się tak trochę borykamy...”*).

- Brak bezpośredniego wpływu na stopień realizacji niektórych wskaźników, zaplanowanych w ramach RPRES, zwłaszcza tych, które mają być uzyskane na poziomie lokalnym, z udziałem JST („*możemy tylko przekonywać...*”). Przykładami są liczba rad działalności pożytku publicznego lub odsetek usług użyteczności publicznej, zleconych podmiotom ekonomii społecznej.

Co niezmiernie istotne, większość rozmówców z różnych grup pozytywnie postrzega aktualną działalność i współpracę z ROPS. Jednocześnie dość wyraźnie zaznaczają oni, że ta pochlebna ocena dotyczy przede wszystkim okresu ostatnich kilku lat („*nie zawsze tak było...*”). Inaczej rzecz ujmując, respondenci zauważają pewną dynamikę zmian w sposobie funkcjonowania tej komórki organizacyjnej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Świętokrzyskiego. Uczestnicy badania wiążą je zarówno z przekształceniami o charakterze strukturalnym (tj. wydzieleniem w strukturze ROPS osobnego pionu, dedykowanego ekonomii społecznej), jak również kwestiami personalnymi. Dodajmy, że część rozmówców sądzi, iż wspomniane zmiany w pracy Ośrodka są rezultatem uruchomienia projektu pn. „Świętokrzyska Ekonomia Społeczna”.

6.2. Departament Wdrażania Europejskiego Funduszu Społecznego

Jak już wspomnieliśmy, rolę Instytucji Zarządzającej Regionalnym Programem Operacyjnym w zakresie Europejskiego Funduszu Społecznego (dalej: EFS) pełni Departament Wdrażania EFS Urzędu Marszałkowskiego Województwa Świętokrzyskiego. Oznacza to, że skupia on najważniejsze instrumenty finansowe realizacji polityki społecznej w regionie (np. obsługę konkursów dotacyjnych), co sprzyja szczególnie silnej pozycji również w systemie wsparcia ekonomii społecznej. Podobnie, jak w przypadku ROPS, zebrane opinie i oceny prezentujemy z podziałem na postrzegane atuty i mankamenty, związane z pracą tej komórki organizacyjnej.

Mocne strony związane z działalnością i organizacją pracy IZ RPO WŚ:

- Wysokie kompetencje, związane z wdrażaniem EFS.

- Możliwość negocjowania warunków współpracy, otwartość na zmianę.
- Konsultowanie istotnych decyzji z partnerami, zwłaszcza z ROPS (np. kryteriów konkursów).

Słabe strony związane z działalnością i organizacją pracy IZ RPO WŚ:

- Postrzegany przez część rozmówców spoza IZ RPO WŚ brak pełnej znajomości zagadnień, będących przedmiotem realizowanych projektów, zróżnicowany poziom wiedzy i kompetencji pracowników IZ RPO WŚ („zależy, na kogo się trafi...”).
- Zbyt małe zasoby ludzkie (np. niewystarczająca liczba opiekunów projektu w relacji do liczby projektów).
- Brak specjalizacji opiekunów projektów (konieczność pracy nad projektami z różnych obszarów tematycznych, o zróżnicowanych realiach budżetowych i stopniu skomplikowania, realizowanych przez podmioty reprezentujące różne sektory), trudności z uchwyceniem przez opiekunów merytorycznej specyfiki realizowanych projektów.
- Brak połączenia różnych etapów w ramach procedury konkursowej: przygotowania dokumentacji, oceny merytorycznej wniosku, negocjacji warunków umowy i opieki nad projektem (zbyt dużo etapów i – co za tym idzie – zwiększenie zbędnych obciążeń administracyjnych, z perspektywy odbiorców skutkuje to poczuciem braku spójności i koniecznością wielokrotnego ustalania warunków realizacji projektu na różnych szczeblach/etapach procedowania).
- Zdefiniowanie roli opiekunów projektów głównie jako osób rozliczających i nieudzielanie odpowiedniego wsparcia projektodawcom, postrzegany brak partnerskich relacji z projektodawcami, od czasu do czasu - występowanie z pozycji siły, rezerwowanie sobie roli głównego decydenta przez IZ RPO WŚ, zwłaszcza w kwestiach spornych (tę opinię formułuje część respondentów z różnych grup, natomiast zdecydowanie nie podzielają jej osoby reprezentujące Departament Wdrażania EFS Urzędu Marszałkowskiego WŚ).

- Brak elastyczności w relacjach z partnerami, opieranie się na nieaktualnych diagnozach, nieuwzględnianie dynamiki zmian społeczno-gospodarczych w regionie, sztywne trzymanie się kryteriów i wskaźników (część rozmówców ocenia to negatywnie, inni zaznaczają, że wynika to z uwarunkowań zewnętrznych, np. niektóre wskaźniki stanowią kryterium dostępu i jako takie są trudne do zmiany).

Na szczególną uwagę zasługuje sposób postrzegania relacji między dwiema komórkami organizacyjnymi Urzędu Marszałkowskiego Województwa Świętokrzyskiego: IZ RPO WŚ i ROPS. Należy podkreślić, że zdecydowana większość (przedstawiciele obydwu zainteresowanych komórek) ocenia tę współpracę pozytywnie, jako partnerską, opartą na poprawnych relacjach osobistych (na poziomie kadry kierowniczej oraz między pracownikami) i wzajemnym poszanowaniu posiadanych kompetencji. Respondenci podzielają przekonanie, że kluczowe decyzje są konsultowane i podejmowane w sposób partycypacyjny, np. wspólne ustalanie kryteriów konkursów, konsultowanie kierunków wsparcia („w przygotowaniu RPO uczestniczą departamenty, które merytorycznie zajmują się danymi problemami...”). Ponadto przedstawiciele obydwu komórek podkreślają dobrą współpracę podczas realizacji projektu „Świętokrzyska Ekonomia Społeczna”.

Część rozmówców nie podziela tak pochlebnych opinii na temat relacji między IZ RPO WŚ i ROPS. Choć osoby te pozostają w mniejszości, warto w tym miejscu przytoczyć podnoszone przez nie argumenty. Otóż uważają oni, że Departament Wdrażania Europejskiego Funduszu Społecznego Urzędu Marszałkowskiego Województwa Świętokrzyskiego czasami wykorzystuje dominującą pozycję, niejako narzucając pozostałym partnerom własne rozwiązania. Pojedyncze osoby wyrażały dezaprobatę wobec tego rodzaju praktyk, które ich zdaniem podważają zaufanie do intencji i chęci budowania partnerskich relacji przez tę komórkę organizacyjną.

Badani przedstawiciele IZ RPO WŚ, ale również część osób reprezentujących innych aktorów społecznych zwraca uwagę na relacje Departamentu z instytucjami ogólnopolskimi. Innymi słowy, wspomniana komórka funkcjonuje w ramach regulacji zewnętrznych, zatem zakres jej autonomii w podejmowaniu decyzji jest ograniczony. Tym samym postrzegany przez część rozmówców brak elastyczności IZ RPO WŚ niekoniecznie

wynika z dobrej lub złej woli osób zatrudnionych w tej instytucji, których działania są uzależnione od czynników zewnętrznych („*tych kryteriów zewnętrznych jest zbyt wiele i jest mało miejsca na nasze decyzje...*”). Dotyczy to m.in. kwestii wskaźników opartych na nieaktualnej diagnozie, których zmiana pozostaje poza zasięgiem IZ RPO WŚ („*gdyby nam pozostawić pewną dowolność, jesteśmy w stanie natychmiast odpowiadać na sytuację na rynku pracy, ale nie mamy takiej możliwości...*”).

Podczas dyskusji badani przedstawiciele IZ RPO WŚ i ROPS rozważali możliwości wprowadzenia zmian w strukturze Urzędu Marszałkowskiego Województwa Świętokrzyskiego. Między innymi formułowano refleksje na temat możliwości połączenia ww. komórek organizacyjnych w zakresie Osi Priorytetowej 9, a więc skomasowania kompetencji merytorycznych wraz z narzędziami finansowymi. W niniejszym badaniu ten wątek miał znaczenie poboczne, a respondenci nie wyrażali silnie skryształizowanych opinii odnośnie tej kwestii. Warto zauważyć, że większość rozmówców reprezentujących IZ RPO WŚ i ROPS uważa, że tego rodzaju zmiana byłaby krokiem we właściwym kierunku.

6.3. Regionalny Komitet Rozwoju Ekonomii Społecznej

Regionalny Komitet Rozwoju Ekonomii Społecznej (RKRES) jest organem doradczo-opiniotwórczym, działającym przy Zarządzie Województwa Świętokrzyskiego. W jego skład wchodzi przedstawiciele różnych interesariuszy systemu wsparcia ekonomii społecznej: OWES, ROPS, IZ RPO WŚ, organizacji pozarządowych, jednostek samorządu terytorialnego różnych szczebli, pracodawców, środowisk akademickich czy podmiotów ekonomii społecznej. Zadaniem Komitetu jest formułowanie opinii w kwestiach ważnych dla rozwoju sektora ekonomii społecznej, wyznaczanie kierunków rozwoju, zatwierdzanie wyników badań i analiz, a także bieżący monitoring stopnia realizacji celów Regionalnego Programu Rozwoju Ekonomii Społecznej. Opinie na temat działalności RKRES formułowane były z dwóch perspektyw: aktywnych członków, zaangażowanych w działalność tego organu, jak również obserwatorów zewnętrznych. Warto dodać, że wielu członków Komitetu równolegle uczestniczy w pracach innych podobnych organów doradczo-konsultacyjnych, skupiających m.in. świętokrzyskie organizacje „trzeciego sektora” (Komitet Monitorujący RPO WŚ,

Wojewódzka Rada Działalności Pożytku Publicznego). Dodajmy, że część respondentów wspominała o planach rozszerzenia Komitetu o przedstawicieli takich organów, jak Rada Seniorów czy Wojewódzka Społeczna Rada ds. Osób Niepełnosprawnych. Co ciekawe, osoby reprezentujące RKRES pamiętają, że okolicznością sprzyjającą ukonstytuowaniu się tego organu była współpraca podczas aktualizacji Regionalnego Programu Rozwoju Ekonomii Społecznej („to był taki załóżek, wtedy się poznaliśmy...”).

Poniżej przedstawiamy najważniejsze informacje na temat postrzeganych mocnych i słabych stron, związanych z pracą Komitetu.

Mocne strony działalności i organizacji pracy RKRES:

- Podział na grupy tematyczne - pozytywnie oceniany jest dobór poszczególnych zagadnień i ich wzajemna komplementarność (1. grupa ds. współpracy ROPS i OWES, 2. grupa ds. współpracy podmiotów o charakterze reintegracyjnym, 3. grupa ds. współpracy OPS, PCPR, PUP i NGO, 4. grupa ds. współpracy biznesu, nauki, JST i NGO).
- Wysoki poziom merytoryczny.
- Możliwość zapraszania ekspertów zewnętrznych.
- Kultura współpracy, zaangażowanie grupy najbardziej aktywnych członków.
- Możliwość wyznaczenia stałych zastępców przez członków Komitetu jako sposób na zachowanie stabilności prac komitetu (nie wszyscy członkowie RKRES mają świadomość, że istnieje taka możliwość).
- Sprawny przepływ informacji między RKRES a ROPS i OWES (w Komitecie zasiadają m.in. przedstawiciele dwóch ostatnich wymienionych podmiotów).

Słabe strony działalności i organizacji pracy RKRES:

- Nierówny poziom wiedzy i zaangażowania członków RKRES, część rozmówców dostrzega potrzebę weryfikacji („przewietrzenia...”) członkostwa w Komitecie ze względu na fakt, że nie wszyscy uczestnicy wykazują się należyłą frekwencją, ponadto nie zawsze są aktywni i nie wnoszą merytorycznego wkładu w pracę tego

organu („*martwe dusze...*”, „*z tych co są, to może 1/3 wie, w czym uczestniczy...*”, „*trzeba wyrzucić tych nieaktywnych i dodać nowych członków...*”, „*trzeba ich troszkę zdyscyplinować...*”), tego rodzaju weryfikacja mogłaby zostać przeprowadzona np. na podstawie list obecności podczas dotychczasowych spotkań. Ponadto uczestnicy badania wspominali o potrzebie zmiany formuły poprzez wprowadzenie elementów warsztatowych i włączających, aby w ten sposób podnieść poziom zaangażowania członków („*pierwszym zadaniem była taka edukacja członków Komitetu, bo faktycznie ich wiedza często była zbyt ogólna...*”, „*ostatnio zostały podjęte takie działania, przechodząc na bardziej warsztatową formę i angażując bardziej członków Komitetu...*”).

- Brak publicznie dostępnych protokołów, raportów, sprawozdań lub notatek merytorycznych z posiedzeń grup tematycznych (kto uczestniczył w spotkaniu, jakie wątki były poruszane podczas dyskusji, jakie zapadły ustalenia), które mogłyby być zamieszczane np. na stronie internetowej „Świętokrzyska Ekonomia Społeczna”. Zmiana tej praktyki sprzyjałaby większej transparentności, ale również koordynacji i usprawnieniu merytorycznych prac poszczególnych zespołów.
- Subiektywne poczucie braku wpływu czy siły sprawczej wielu członków Komitetu („*członkowie Komitetu czują się, wielu z nich, mało ważni, bo nie mają wpływu (...) jakiegoś większego na rozwój ekonomii społecznej (...) ciało raczej doradcze niż opiniujące...*”, „*chcielibyśmy, żeby RKRES był taki, jak Komitet Monitorujący RPO, (...) żeby miał takie przełożenie...*”).
- Brak stałych przewodniczących niektórych grup tematycznych – część rozmówców proponuje, aby funkcja ta mogła być sprawowana rotacyjnie.
- Nie zawsze precyzyjne uzgodnienia odnośnie terminów i tematów niektórych posiedzeń grup roboczych między ROPS a pozostałymi partnerami („*nie zawsze wiadomo, kto jest odpowiedzialny ze strony ROPS za dany zespół...*”).
- Występowanie barier informacyjnych w poziomie – między poszczególnymi osobami - członkami RKRES („*nie mam problemu, żeby się porozumieć na poziomie instytucji, ale jest utrudniony kontakt z niektórymi osobami...*”).

- Zbyt mało wyjazdów w teren, np. wizyt studyjnych w PES, posiedzeń zespołów roboczych w terenie, które rotacyjne odbywałyby się w różnych lokalizacjach.

6.4. Wybór cytatów

„Myśmy to oparli na współpracy ze wszystkimi interesariuszami i na prowadzeniu badań i analiz. Tak naprawdę tylko dzięki temu ta koordynacja (...) dobrze nam wychodzi (...) Jedyne narzędzia, jakie mamy, to (...) warsztaty i wizyty studyjne, którymi możemy zachęcić innych do udziału w rozwoju sektora (...) nasze działania polegają też na synergii czy na komplementarności wszystkich działań różnych podmiotów w rozwoju sektora...”

„Lobbing, bardzo dobre określenie. (...) Ewentualne problemy dotyczące ekonomii społecznej zgłaszają też ośrodki wsparcia ekonomii społecznej. I my staramy się reagować (...) robimy różnego rodzaju spotkania z określonymi grupami interesariuszy. Tam, gdzie nie mogą OWES-y się przebić na przykład przez decydentów, to oczywiście wchodzimy my (...) otwieranie różnych drzwi, tam gdzie nie udaje się to OWES-om..”

„Dobrym przykładem jest porozumienie o partnerskiej współpracy na rzecz rozwoju ekonomii społecznej w powiecie starachowickim. My tutaj jako ROPS byliśmy inicjatorem tego porozumienia i doprowadziliśmy do jego zawarcia. Do porozumienia wszedł cały powiat, (...) władze powiatu, wszystkie gminy, wszystkie ośrodki pomocy społecznej, PCPR. Wszedł też biznes, podmioty reintegracyjne i inne podmioty ekonomii społecznej. Ale już prowadzenie dalej tego porozumienia, czyli spotkania (...) odbywają się we współpracy całej trójki murarskiej, co stanowi duże (...) udogodnienie dla każdej ze stron i dużą korzyść...”

„Przykładem są kryteria, które wynikały z rynku pracy, zatrudnienia. W momencie, kiedy były wcześniej badania prowadzone, gdzie program był przygotowywany, była zupełnie inna sytuacja na rynku pracy. Teraz to się zmieniło, zmiana wytycznych nie nadąża za rzeczywistością. My, jako instytucja zarządzająca, mając pewną dowolność, jesteśmy w stanie odpowiadać natychmiast na sytuację (...) na rynku pracy, a nie mamy takiej możliwości. (...) Zmiana programu to kwestia dwóch lat, od momentu zgłoszenia zmian

programu do ich zatwierdzenia minęły 2 lata. Proszę sobie wyobrazić, ile po drodze było zmian, jak te zmiany są nieadekwatne (...) do rzeczywistości, która jest w tym momencie. Gdyby kryteria zostawić nam, to szybciej zareagujemy na potrzeby danej grupy..."

„W niektórych województwach ROPS jest IZ-tką (...) może tu by było lepsze wyjście, oddelegowanie zadań naszych (...) jest ROPS, robi swoją działalność statutową, przy okazji dostali dodatkową pracę, bo zostali IZ-tką dla (...) ekonomii społecznej, czy pomocy społecznej (...) mogą kreować politykę, wspierać finansowo, mogą ustalać kryteria i wtedy nikt nie zrzuci winy (...), czy w ROPS-ie, czy w IZ-tce, bo wtedy są jedne (śmiech)..."

„Są wskaźniki, które są bardzo dobrze realizowane, a są takie, na które musimy zwrócić większą uwagę, a jakby też nie mamy na nie wpływu, (...) które nie zostaną osiągnięte i które są zagrożone i stopień ich realizacji będzie niższy niż 75%. (...) Na to nie mamy bezpośredniego wpływu (...). Odsetek rad działalności pożytku publicznego. Na to zupełnie nie mamy wpływu. Dalej - odsetek usług użyteczności publicznych, zleconych do realizacji PES, nie mamy takich mocnych PES-ów, szczerze mówiąc i też chyba samorządy nie chcą zlecać za bardzo jeszcze..."

„Ludzie, którzy siedzą za biurkami w Warszawie w ministerstwie mają inne pojęcie. Oni mają (...) cztery strony z pieczętką i to ma być zrobione i w ogóle ich to nie interesuje. Więc (...) brak elastyczności jest powalający. My pracujemy tutaj na człowieku, to nie jest tak, że chodzi o to, żebyśmy wyprodukowali 100 ton żelaza więcej. Albo mniej. (...) Popyt się zmienił na rynku. (...) My nie mamy tych ludzi. Nie możemy. Nie mamy z kim rozmawiać. (...) Najtrudniejszym dla nas jako konsorcjum jest chyba ta trudność z budowaniem miejsc pracy w podmiotach ekonomii społecznej, które już istnieją. (...) Bo te, które były, już ich w dużej mierze nie ma. (...) O tyle o ile mamy wpływ na powstawanie nowych, o tyle nie mamy wpływu na to, co było (...) Brak elastyczności jest czymś, co morduje aktywność społeczną. To jest coś co podcina skrzydła. Jest czymś, co demotywuje nas do pracy. Może zabić w ogóle cały ten obszar..."

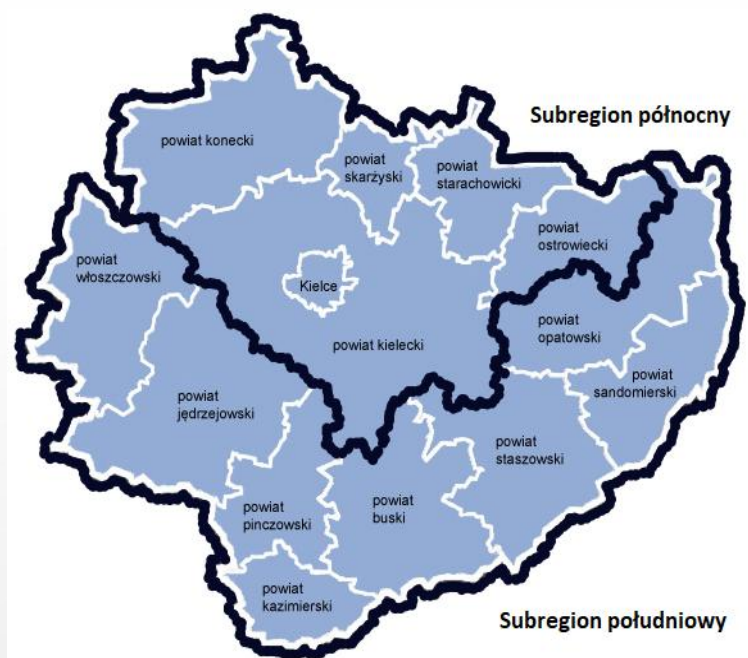
7. Porównanie sposobu funkcjonowania ośrodków wsparcia ekonomii społecznej

7.1. Porównanie subregionów

W województwie świętokrzyskim funkcjonują 2 akredytowane ośrodki wsparcia ekonomii społecznej:

- Kielecko – Ostrowiecki Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej (KOOWES), tworzony przez Stowarzyszenie „Integracja i Rozwój” – lidera, LGD „Krzemienny Krąg”, Fundację „PEStka” oraz Stowarzyszenie Centrum Wspierania Aktywności Lokalnej CAL, obejmujący następujące powiaty: Kielce (miasto na prawach powiatu), kielecki, konecki, skarżyski, starachowicki i ostrowiecki (subregion północny),
- Świętokrzyski Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej (ŚOWES), współtworzony przez Caritas Diecezji Kieleckiej – lidera, Fundację „Centrum Europy Lokalnej” oraz Świętokrzyskie Centrum Fundacji Rozwoju Demokracji Lokalnej, obejmujący następujące powiaty: buski, jędrzejowski, kazimierski, opatowski, pińczowski, staszowski, sandomierski i włoszczowski (subregion południowy).

Grafika 13. Mapa województwa świętokrzyskiego z podziałem na powiaty i subregiony²¹

²¹ Źródło: <https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Powiaty-swietokrzyskie-1.jpg>, data dostępu: 9.11.2018 r.

Wszyscy badani eksperci zaznaczają, że obydwa subregiony znacząco się różnią. Obszar północny obejmuje kilka relatywnie dużych, uprzemysłowionych aglomeracji (Kielce, Ostrowiec Św., Skarżysko-Kamienną, Starachowice), jest skupiony terytorialnie i charakteryzuje się wyższym stopniem rozwoju społeczno-gospodarczego. Znacznie mniej rozwinięty jest natomiast subregion południowy, którego specyfiką jest rozproszenie geograficzne, brak większych ośrodków miejskich i dominacja terenów rolniczych.

Nasi rozmówcy zdecydowanie się różnią pod względem oceny zasadności, a także kryteriów i trybu dokonania tego podziału. Najwięcej ocen krytycznych formułują osoby najbardziej zainteresowane, a więc przedstawiciele ŚOWES („*niesprawiedliwy podział...*”, „*absurd...*”, „*ktoś poszedł po linii najmniejszego oporu i podzielił według subregionów GUS-owskich...*”). W swoich argumentach odwołują się oni głównie do nierównych potencjałów obydwu subregionów, jak również trudności organizacyjnych, wynikających z czynników o charakterze strukturalnym (np. odległości między poszczególnymi ośrodkami) lub związanych z koniecznością pracy na terenach o niskim poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego. Część badanych przedstawicieli ŚOWES podziela subiektywne przekonanie, że ich ośrodek pracuje w gorszych warunkach, ale również nie zawsze jest sprawiedliwie oceniany i traktowany przez instytucje odpowiedzialne za zarządzanie systemem wsparcia ekonomii społecznej w regionie (tej oceny nie podzielają osoby reprezentujące ROPS oraz IZ RPO WŚ).

Osoby reprezentujące pozostałych aktorów systemu wsparcia ekonomii społecznej (głównie respondenci spoza ŚOWES, choć pewne wątpliwości mają również niektórzy przedstawiciele wspomnianego ośrodka) formułują również inne interpretacje. Wprawdzie potwierdzają oni, że subregion południowy jest obiektywnie „trudnym obszarem” ze względu na niższy kapitał społeczny, podkreślają przy tym jednak, że prowadzenie skutecznych działań na terenach o podobnej charakterystyce wymaga odpowiedniego podejścia i specyficznych narzędzi pracy. Idąc tym tropem, niski poziom rozwoju można przekuć na pewną szansę dla OWES na zagospodarowanie niezaspokojonych, często podstawowych potrzeb lokalnych społeczności, np. wprowadzenie usług społecznych poprzez wykorzystanie narzędzi ekonomii społecznej. Innymi słowy, część rozmówców krytycznie ocenia sposób organizacji pracy Świętokrzyskiego Ośrodka Wsparcia Ekonomii

Społecznej, który – ich zdaniem – nie wykorzystuje w pełni swojego potencjału. Respondenci dzielący tę opinię sądzą, że ŚOWES mógłby uzyskać widoczne rezultaty właśnie ze względu na wspomniany efekt niskiej bazy. Ten wątek szerzej rozwijamy w jednym z kolejnych rozdziałów.

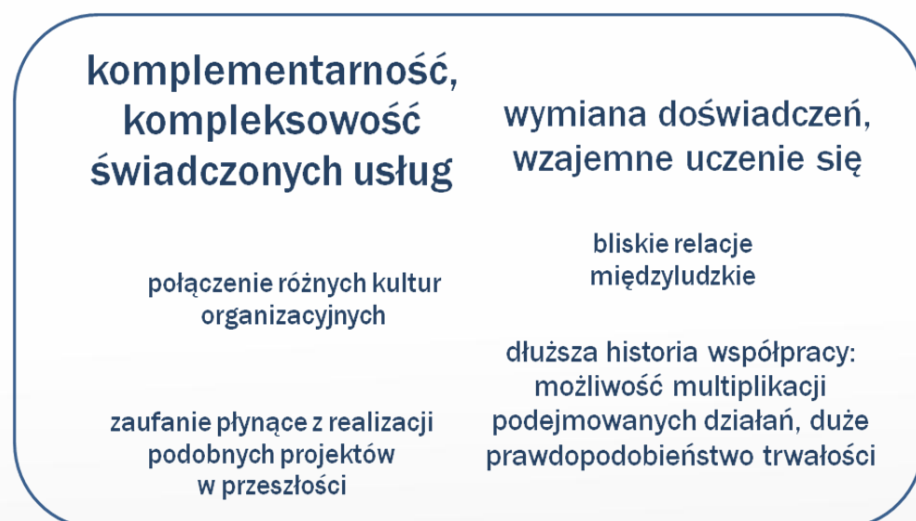
Niezależnie od tych dywagacji, istniejące różnice między subregionami należy uznać za fakt, wymagający dyskusji i uwzględnienia podczas planowania przyszłych działań na rzecz ekonomii społecznej w województwie świętokrzyskim. Wydaje się, że w najbliższym czasie niemożliwe jest przeprowadzenie daleko idących zmian strukturalnych, ponieważ mogłyby one zdestabilizować zaplanowany na rok 2019 konkurs na prowadzenie OWES. Z pewnością możliwe jest natomiast uwzględnienie wspomnianych różnic między subregionami na poziomie konstruowania wskaźników oraz stanowienia sposobów ich weryfikacji. W dłuższej perspektywie możliwa jest natomiast pogłębiona refleksja i debata na temat ewentualnej zmiany zasad podziału terytorialnego, zwłaszcza, że docelowo OWES miałyby zostać częścią instytucjonalnego systemu polityki społecznej. Podczas wywiadów nasi rozmówcy przywołali kilka konkretnych pomysłów odnośnie wspomnianej kwestii:

- rezygnacja z podziału na subregiony, ustanowienie jednego ośrodka obsługującego obszar całego województwa (niektórzy respondenci uważają, że takie rozwiązanie sprzyjałoby bardziej skutecznej koordynacji działań i obniżeniu kosztów administracyjnych, inni wyrażają daleko idące wątpliwości, czy w województwie świętokrzyskim możliwe byłoby zbudowanie konsorcjum o tak dużym potencjale technicznym, kadrowym i finansowym),
- utworzenie trzech subregionów poprzez wyłączenie miasta Kielce lub – alternatywnie – Kielc wraz z powiatem kieleckim, ewentualnie pozostawienie stolicy regionu jako obszaru swobodnego działania obydwu OWES („*wolne miasto Kielce...*”) – przeciwnicy tego rozwiązania argumentują, że mogłoby ono zachęcać ośrodki do skupiania nadmiernej uwagi na Kielcach w celu realizacji wskaźników, przez co istniałoby ryzyko marginalizacji i zahamowania rozwoju obszarów peryferyjnych, zwłaszcza zlokalizowanych w subregionie południowym,

- ustanowienie dwóch nowych subregionów z granicą na linii północ-południe, przy czym każdy z nich obejmowałby część terenów aktualnego KOOWES i ŚOWES (zwolennicy tego rozwiązania sądzą, że byłoby ono sprawiedliwym wyrównaniem szans obydwu subregionów, zdaniem przeciwników tego rodzaju rozwiązanie musiałoby spowodować, że Kielce stałyby się obszarem rywalizacji obydwu OWES, co wiąże się z ryzykiem braku koordynacji podejmowanych działań),
- podział na 4-5 małych subregionów, zawierających po kilka powiatów (rzadziej - zwolennicy takiej struktury argumentują, że mniejsze jednostki sprzyjałyby bardziej skutecznej realizacji zadań, część rozmówców nie popiera tego rozwiązania ze względu na zbyt duże rozdrobnienie i postrzegane niebezpieczeństwo znacznego wzrostu kosztów administracyjnych).

7.2. Współpraca partnerska

Grafika 14. Postrzegane korzyści płynące ze współpracy partnerskiej²²

Jak już wspomnieliśmy, obydwa ośrodki prowadzone są przez konsorcja organizacji pozarządowych. Zarówno współpraca między partnerami, jak i relacje między sąsiednimi OWES postrzegane są jako bliskie, ciepłe i przyjazne. Z pewnością sprzyja temu fakt, że osoby reprezentujące poszczególne organizacje partnerskie w większości dobrze się znają,

²² Na podstawie wyników badania jakościowego z przedstawicielami OWES (warsztaty, IDI, triady/diady).

a kilka spośród nich łączy pracę w obydwu ośrodkach. Co więcej, najczęściej można mówić o dłuższej historii współpracy między tymi podmiotami, zatem – jak podkreślają nasi rozmówcy – wybór partnerów nie jest dziełem przypadku, ponieważ był on konsekwencją pozytywnych doświadczeń z przeszłości. Warto podkreślić, że niemal wszyscy badani przedstawiciele OWES formułują pochlebne opinie na temat współpracy partnerskiej. Do postrzeganych korzyści z tej kooperacji należy wzajemna komplementarność poszczególnych organizacji, specjalizujących się w realizacji pewnych kategorii usług i – co za tym idzie – możliwość zapewnienia kompleksowej oferty, jak również efekt synergii („*dwa plus dwa równa się pięć, a nie cztery...*”). Wartością dodaną wspomnianej współpracy jest również podnoszenie kompetencji dzięki wymianie doświadczeń, wzajemne uczenie się poprzez zderzenie różnych kultur organizacyjnych poszczególnych konsorcjantów, jak również wspólne generowanie pomysłów na nowe projekty („*OWES coraz bardziej obudowuje się poprzez inne projekty...*”). Z kolei receptą na udaną współpracę partnerską jest – zdaniem uczestników badania – precyzyjny podział zadań („*staramy się nie wchodzić sobie w drogę...*”), a także ich umiejętne rozłożenie z zachowaniem odpowiednich proporcji między poszczególnymi podmiotami („*nie może być tak, że lider gra główne skrzypce i nie daje dojść do głosu parterom...*”, „*równo dzielimy się obowiązkami...*”).

Jedna z osób uczestniczących w badaniu prezentuje nieco inny pogląd, argumentując przy tym, że w projekcie najważniejsi są suwerenni partnerzy, którzy budują swoją pozycję, korzystając z parasola, jakim jest OWES. Sukcesy poszczególnych partnerów pośrednio przekładają się na siłę takiego „*mądrego partnerstwa*” („*Partnerstwo powinno wszystko robić, żeby wzmocnić maksymalnie partnerów, bo jeżeli będą partnerzy mocni, to siłą rzeczy (...) wzmocnią partnerstwo. Bardzo często jest odwrotnie, że partnerstwo zagłusza partnerów, stają się mniej wolnościowi, mniej jest zaufania, bo partnerstwo wkracza w suwerenność pewnych organizacji, ograniczając im (...) swobodę działania...*”).

Mimo ogólnie pozytywnej oceny współpracy partnerskiej, w opinii naszych rozmówców (OWES, ROPS, IZ RPO WŚ) generuje ona również pewne trudności organizacyjne („*projekty partnerskie zawsze obarczone są większym ryzykiem...*”). Chodzi tu na przykład o kwestie formalne, jak przygotowywanie wniosków o płatność, konieczność zebrania danych od partnerów przez lidera projektu, uzupełnienia ich i scalenia, co wymaga

czasu i bywa źródłem opóźnień. Po stronie IZ RPO WŚ skutkuje to nadmierną kumulacją pracy („czasami mam 2 wnioski o płatność danego OWES-u w obsłudze...”), jak również koniecznością składania wyjaśnień przez projektodawców („jeśli nie zgadzają się dane statystyczne...”). Dodajmy, że wspomniana kumulacja jest również efektem harmonogramów zaplanowanych przez OWES, które w pewnych okresach zakładają rozliczenie dwóch wniosków o płatność na kwartał (z perspektywy IZ RPO WŚ optymalnym rozwiązaniem byłoby rozliczanie tych wniosków w cyklach kwartalnych). Inne trudności logistyczne wiążą się z udziałem partnera spoza regionu w konsorcjum tworzącym KOOWES – Stowarzyszenia Centrum Wspierania Aktywności Lokalnej CAL (odległość geograficzna, trudności z umówieniem terminów spotkań, bardziej skomplikowany i czasochłonny obieg dokumentów). Kilka osób uczestniczących w badaniu wyraża wątpliwości, dotyczące nadmiernego – ich zdaniem – rozbudowania poszczególnych konsorcjów (zbyt dużej liczby partnerów), a także – co za tym idzie – zwiększenia obciążeń administracyjnych oraz konieczności poświęcania czasu na ustanowienie odpowiednich zasad współpracy („równie dobrze mniejsza liczba organizacji mogłaby robić to samo...”, „sprowadzenie tak różnych organizacji do wspólnego mianownika wymaga czasu (...) i z mojego punktu widzenia był to czas stracony...”).

Dodajmy, że obydwa partnerstwa są tworzone przez organizacje o różnej wielkości, jak również historii i zasięgu prowadzonych działań. Liczba partnerów i podział zadań najczęściej oceniane są pozytywnie, choć formułowano również odmienne opinie (np. jedna z osób reprezentujących ŚOWES uznała, że te same działania mogłyby być realizowane z powodzeniem przez dwie zamiast trzech organizacji, co sprzyjałoby zmniejszeniu kosztów administracyjnych). Co ważne, w obydwu konsorcjach uczestniczą duże podmioty o zasięgu ogólnopolskim. W przypadku ŚOWES są to Caritas Diecezji Kieleckiej oraz Fundacja Rozwoju Demokracji Lokalnej – są to duże i znane organizacje, choć współpracę w ramach ośrodka realizują ich świętokrzyskie oddziały (z siedzibą w Kielcach). Inną sytuację obserwujemy w KOOWES, gdzie jednym z partnerów jest Stowarzyszenie Centrum Wspierania Aktywności Lokalnej CAL (z siedzibą w Warszawie, nieposiadające struktur terenowych w województwie świętokrzyskim). Udział tej organizacji oceniany jest bardzo pozytywnie pod względem merytorycznym (zasoby ludzkie, doświadczenie i kompetencje

animacyjnej), choć część rozmówców zaznacza, że wspomniana odległość geograficzna bywa źródłem pewnych trudności logistycznych (np. wymiana dokumentów, trudności z umówieniem spotkań bezpośrednich itp.). Między poszczególnymi OWES występuje jeszcze jedna istotna różnica o charakterze strukturalnym. Ośrodek północny jest realizowany przez trzech (spośród czterech) partnerów, posiadających siedziby na obszarze przypisanego mu subregionu (2 organizacje z siedzibą w Kielcach i 1 spoza stolicy regionu). Z kolei ŚOWES prowadzony jest przez trzy organizacje kieleckie, co oznacza, że żadna z nich nie posiada głównej siedziby na terenie subregionu południowego, co wymusza inną organizację pracy i – jak postrzega to część rozmówców – bywa przyczyną trudności organizacyjnych. Ten ostatni wątek szerzej rozwijamy w dalszej części raportu.

7.3. Zakres i sposób świadczenia usług

Na podstawie analizy porównawczej koszyków usług można stwierdzić, że oferty KOOWES i ŚOWES są podobne, co w dużym stopniu wynika z regulacji zewnętrznych, obowiązujących tego rodzaju ośrodki. Tę wstępną diagnozę potwierdzają relacje osób bezpośrednio zaangażowanych w pracę obydwu OWES (przedstawiciele kadry kierowniczej i kluczowych pracowników), zebrane podczas badań jakościowych. Warto dodać, że również odbiorcy usług obydwu ośrodków nie dostrzegają zbyt wielu różnic, o czym piszemy w innym miejscu tego opracowania. Co istotne, część naszych rozmówców reprezentujących OWES nie potrafiła dokonać takiego porównania ze względu na deklarowany brak pełnej wiedzy na temat specyfiki sąsiedniego ośrodka i koncentracji na pracy w macierzystej organizacji. W odniesieniu do tej kwestii szczególnie cennymi ekspertami okazały się osoby zaangażowane w pracę obydwu ośrodków, jak również przedstawiciele Urzędu Marszałkowskiego Województwa Świętokrzyskiego (ROPS, IZ RPO WŚ), którzy niejako z definicji mają szerszą perspektywę i – na tle pozostałych grup respondentów - relatywnie często formułują refleksje o charakterze systemowym.

W poniższej tabeli prezentujemy zestawienie najważniejszych informacji, ukazujących najważniejsze informacje na temat oferty usług, świadczonych przez Kielecko-Ostrowiecki Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej i Świętokrzyski Ośrodek Wsparcia

Ekonomii Społecznej. Zostały one zebrane na podstawie danych opublikowanych na stronach internetowych wspomnianych ośrodków (np. koszyków usług, regulaminów konkursów czy innych ogólnodostępnych dokumentów).

Tabela 15. Porównanie oferty ośrodków wsparcia ekonomii społecznej w regionie²³

	
<p>oferta – koszyk usług</p>	
<ul style="list-style-type: none"> - Dotacje i wsparcie pomostowe w początkowym okresie działania przedsiębiorstwa społecznego. - Kompleksowe i bezpłatne wsparcie merytoryczne, pomoc ze strony specjalistów, w tym usługi księgowe. - Stały dostęp do bazy technicznej, sprzętu biurowego i pomieszczeń szkoleniowych – Inkubatory Ekonomii Społecznej - Pomoc w zakładaniu i rozwoju Podmiotów Ekonomii Społecznej - Doradztwo w punktach doradczych OWES: indywidualne, grupowe, e-mailowe - Wsparcie w formie Indywidualnych Ścieżek Rozwoju - Wizyty studyjne dotyczące promowania dobrych praktyk w ekonomii społecznej. 	<ol style="list-style-type: none"> 1) Kompleksowe usługi wsparcia ekonomii społecznej i przedsiębiorstw społecznych, w tym usługi: <ul style="list-style-type: none"> - animacyjne w postaci m.in. spotkań animacyjno-inkubacyjnych, warsztatów z obszaru ES, wizyt studyjnych, wsparcia lokalnych środowisk przez animatorów w opracowywaniu strategii i planów funkcjonowania partnerstw lokalnych i klastrów ES, - inkubacyjne poprzez m.in. możliwość bezpłatnego korzystania z bazy i wyposażenia inkubatorów, zatrudnionej w nich kadry, szkoleń branżowych, doradztwa ogólnego oraz (informatycznego – w tym korzystania z platformy e-learningowej, finansowo-księgowo-podatkowego, prawnego) i specjalistycznego (mentorów biznesowych), usług zewnętrznych (marketingowo-rozwojowych, prawnych i księgowych); - biznesowe: w zakresie kompleksowego wsparcia doradców biznesowych, doradztwa marketingowego, opieki mentorów biznesowych; 2) Udzielanie bezzwrotnego wsparcia finansowego (dotacje wraz ze wsparciem pomostowym w formach finansowej oraz/lub zindywidualizowanych usług towarzyszących) na tworzenie miejsc pracy w: <ul style="list-style-type: none"> - istniejących, - nowych PS, - PES pod warunkiem przekształcenia ich w PS; 3) Tworzenie regionalnych i lokalnych partnerstw na rzecz rozwoju ekonomii społecznej i przedsiębiorczości społecznej, w tym sieci i klastrów (forów) ekonomii społecznej; 4) Podnoszenie kwalifikacji, umiejętności i doświadczenia zawodowego kadry PES (w tym pracowników i wolontariuszy).
<p>grupy docelowe (odbiorcy) – kto może skorzystać z oferty</p>	
<ul style="list-style-type: none"> - Osoby fizyczne mieszkające na obszarze objętym projektem (pracujące, niepracujące, uczące się) zainteresowane założeniem, prowadzeniem i pracą w sektorze ES - Podmioty ekonomii społecznej działające na obszarze objętym projektem - Instytucje wspierające sektor ekonomii społecznej - Osoby zagrożone ubóstwem lub wykluczeniem społecznym 	<ol style="list-style-type: none"> I.GD.- podmioty ekonomii społecznej, w tym organizacje pozarządowe(przedstawiciele PES/PS) II.GD.- osoby i podmioty planujące rozpocząć działalność gospodarczą w obszarze ekonomii społecznej, III.GD.- podmioty wspierające sektor ekonomii społecznej, IV.GD.- osoby zagrożone ubóstwem lub wykluczeniem społecznym.

²³ Opracowanie własne na podstawie informacji zamieszczonych na stronach KOOWES i ŚOWES

warunki konkursu (kto może skorzystać, wysokość dotacji, kryteria)

Dotacje mogą być przyznane wyłącznie na:

- stworzenie miejsc pracy w nowopowstającym przedsiębiorstwie społecznym (Ścieżka I – tworzenie nowych przedsiębiorstw społecznych)
- utworzenie nowych miejsc pracy w istniejącym PS (Ścieżka II – wsparcie istniejących podmiotów)
- utworzenie nowych miejsc pracy w istniejących PES, które dzięki wsparciu dotacyjnemu przekształca się w PS (Ścieżka II – wsparcie istniejących podmiotów)

Główne warunki przyznawania dotacji:

- zatrudnienie osób spełniających kryteria podane w definicji Pracownika przedsiębiorstwa społecznego
- utrzymanie miejsca pracy przez 12 miesięcy od dnia utworzenia miejsca pracy
- minimalny wymagany wymiar zatrudnienia wynosi ½ etatu na podstawie umowy o pracę lub spółdzielczej umowy o pracę,
- miejsca pracy i siedziba przedsiębiorstwa muszą znajdować się na terenie subregionu północnego województwa świętokrzyskiego
- pracownicy przedsiębiorstwa społecznego, zatrudnieni w nowopowstałym przedsiębiorstwie społecznym, muszą być osobami zamieszkałymi (w rozumieniu Kodeksu Cywilnego) na terenie subregionu północnego województwa świętokrzyskiego.

Kryteria oceny merytorycznej formularza rekrutacyjnego grup inicjatywnych (możliwa liczba punktów do uzyskania wynosi 100) – w ramach Ścieżki I:

1. Koncepcja przedsiębiorstwa społecznego – maks. 50 pkt.
 2. Planowane wydatki – maks. 20 pkt.
 3. Wsparcie powstającego PS ze strony innych podmiotów – maks. 20 pkt.
 4. Status osób planowanych do zatrudnienia – maks. 20 pkt.
- organizator może określić dodatkowe kryterium premiujące (maks. liczba punktów nie będzie mogła przekroczyć 20)
 - jeśli Formularz rekrutacyjny otrzyma co najmniej 50 punktów oraz co najmniej 25 punktów w kategorii oceny „Koncepcja przedsiębiorstwa społecznego”, ocena merytoryczna Formularza rekrutacyjnego jest pozytywna, i zostaje on zakwalifikowany do dalszego etapu wsparcia. W innym przypadku zostaje on skierowany do dodatkowej oceny, którą przeprowadza inny, wybrany losowo członek Komisji Rekrutacyjnej. W takiej sytuacji, ostateczny wynik oceny Formularza zostanie określony jako średnia obu ocen Formularza rekrutacyjnego.
 - od oceny formularza rekrutacyjnego przysługuje możliwość odwołania
 - z grupami inicjatywnymi, których Formularze rekrutacyjne zostały pozytywnie ocenione, zostają zawarte umowy o świadczenie usług szkoleniowo – doradczych, określające zasady korzystania z usług OWES na etapie tworzenia przedsiębiorstwa społecznego oraz przygotowywania biznesplanu w trakcie uczestnictwa w projekcie.

Kryteria oceny merytorycznej biznesplanów grup inicjatywnych (możliwa liczba punktów do uzyskania wynosi 100) – w ramach Ścieżki I:

1. Opis planowanego przedsięwzięcia – maks. 30 pkt.
 2. Potencjał wnioskodawcy - posiadane zasoby ludzkie i techniczne – maks. 15 pkt.
 3. Analiza finansowo-ekonomiczna – maks. 30 pkt.
 4. Plan wydatków – maks. 25 pkt.
- warunkiem przyznania wsparcia jest uzyskanie co najmniej 60 proc. punktów ogólnej sumy punktów, zaś w poszczególnych kategoriach oceny merytorycznej przynajmniej 40 proc. punktów.
 - grupom inicjatywnym, których biznesplan został negatywnie

Dotacje mogą być przyznane wyłącznie na:

- stworzenie miejsc pracy w nowopowstającym przedsiębiorstwie społecznym (Ścieżka I – tworzenie nowych przedsiębiorstw społecznych)
- utworzenie nowych miejsc pracy w istniejącym PS (Ścieżka II – wsparcie istniejących podmiotów)
- utworzenie nowych miejsc pracy w istniejącym PES, które dzięki wsparciu dotacyjnemu przekształca się w PS (Ścieżka II – wsparcie istniejących podmiotów)

Główne warunki przyznawania dotacji:

- zatrudnienie osób spełniających kryteria podane w definicji Pracownika przedsiębiorstwa społecznego
- utrzymanie stanowiska pracy utworzonego dzięki otrzymanej dotacji oraz statusu osoby zatrudnionej w przedsiębiorstwie społecznym na tym stanowisku przez okres nie krótszy niż 12 miesięcy od dnia przyznania dotacji lub utworzenia stanowiska pracy.
- minimalny wymiar zatrudnienia wynosi co najmniej ½ etatu w oparciu o kodeks pracy, spółdzielczą umowę o pracę lub kodeks cywilny
- miejsca pracy i siedziba przedsiębiorstwa muszą znajdować się na terenie subregionu południowego województwa świętokrzyskiego
- pracownicy przedsiębiorstwa społecznego, zatrudnieni w nowopowstałym przedsiębiorstwie społecznym, muszą być osobami zamieszkałymi/przebywającymi (w rozumieniu Kodeksu Cywilnego) uczącymi się, pracującymi na terenie subregionu południowego województwa świętokrzyskiego.

Kryteria oceny merytorycznej biznesplanu składanego w konkursie o przyznanie dotacji na utworzenie miejsc pracy, obowiązują zarówno w Ścieżce I – tworzenie nowych przedsiębiorstw społecznych (dla grup inicjatywnych), jak i w Ścieżce II – wsparcie istniejących podmiotów (możliwa liczba punktów do uzyskania wynosi 120):

1. Plan marketingowy – maks. 30 pkt.
 2. Potencjał wnioskodawcy – posiadane zasoby ludzkie i techniczne – maks. 20 pkt.
 3. Kalkulacja kosztów związanych z podjęciem działalności oraz źródła ich sfinansowania – 20 pkt.
 4. Planowane ekonomiczne efekty prowadzenia działalności zgodnie z definicją przedsiębiorstwa społecznego utworzonej w wyniku otrzymania dotacji – maks. 30 pkt.
 5. Stosowanie montażu finansowego oraz tworzenie dodatkowych miejsc pracy bez udziału dotacji – maks. 20 pkt.
- warunkiem przyznania wsparcia jest uzyskanie co najmniej 60 proc. ogólnej sumy punktów, 40 proc. punktów w poszczególnych kategoriach oceny (z wyłączeniem kryterium nr 5)
 - organizator może określić dodatkowe kryterium premiujące (maks. liczba punktów nie będzie mogła przekroczyć 20)
 - od oceny biznesplanu przysługuje możliwość odwołania
- Tworzenie miejsc pracy – bezzwrotna kwota dotacji na stworzenie jednego miejsca pracy w przedsiębiorstwie społecznym lub PES przekształcającym się w PS wynosi 22 tys.

oceniony na etapie oceny merytorycznej, jak również tym Uczestnikom, którzy uzyskali niezbędne minimum punktowe, jednak z braku środków zostali uszeregowani na liście rezerwowej, przysługuje możliwość wnioskowania o ponowne rozpatrzenie biznesplanu.

Kryteria oceny merytorycznej biznesplanów (możliwa liczba punktów do uzyskania wynosi 100) – w ramach Ścieżki II:

1. Aktualna sytuacja podmiotu – maks. 20 pkt.
2. Planowane działania rozwojowe – maks. 20 pkt.
3. Tworzone miejsca pracy i status osób planowanych do zatrudnienia – 15 pkt.
4. Wpływ dotacji na sytuację podmiotu – 30 pkt.
5. Planowane wydatki – 15 pkt.

- organizator może określić dodatkowe kryterium premiujące (maks. liczba punktów nie będzie mogła przekroczyć 20)
- Warunkiem przyznania wsparcia finansowego jest otrzymanie na etapie oceny merytorycznej co najmniej 60% punktów ogólnej sumy możliwych do uzyskania punktów (bez doliczenia punktów za spełnienie kryteriów premiujących), zaś w poszczególnych kategoriach oceny merytorycznej przynajmniej 40% punktów.
- Wnioskodawcom, których biznesplan został negatywnie oceniony (kryteria merytoryczne), jak również tym, którzy uzyskali niezbędne minimum punktowe, jednak z braku środków zostali uszeregowani na liście rezerwowej, przysługuje możliwość wnioskowania o ponowne rozpatrzenie biznesplanu oraz przedstawienia dodatkowych wyjaśnień i informacji z zakresu przedsięwzięcia. Powtórna ocena biznesplanu jest ostateczna.

Tworzenie miejsc pracy – bezwrotna dotacja w wysokości do 20 tys. zł (na jednego pracownika) na stworzenie miejsc pracy, dla przedsiębiorstw społecznych lub podmiotów ekonomii społecznej, które w trakcie projektu dzięki wsparciu finansowemu przekształcają się w PS. Łączna wartość wsparcia finansowego w formie dotacji, jakie otrzyma Beneficjent pomocy w ramach projektu, nie może przekroczyć 60-krotności przeciętnego wynagrodzenia. Limit ten liczony jest łącznie dla obu ścieżek wsparcia dotacyjnego.

Wsparcie finansowe na utworzenie miejsca pracy może być przeznaczone na pokrycie wydatków uznanych za niezbędne do prowadzenia działalności gospodarczej i odpowiednio uzasadnionych przez wnioskodawcę (w tym m.in. na środki transportu, środki obrotowe, składniki majątku trwałego, koszty prac remontowych i budowlanych). Wsparcie finansowe na zatrudnienie w PS może być przeznaczone na:
- promocję i reklamę nowopowstałego przedsiębiorstwa społecznego (maks. 10% wartości wsparcia),
- surowce i materiały związane z działalnością produkcyjną, usługową lub środki obrotowe (maks. 25% wysokości wsparcia),
- dostosowanie budynków, pomieszczeń i miejsc pracy do planowanej działalności gospodarczej w zakresie prac remontowo-adaptacyjnych (maks. do 25% wysokości wsparcia),
- zakup środków transportu powinien być ściśle związany z rodzajem planowanej działalności gospodarczej,
- zakup używanych środków trwałych jest kwalifikowany, gdy są spełnione jednocześnie wszystkie poniższe warunki: sprzedający środek trwały musi wydać deklarację poświadczającą jego pochodzenie; sprzedający środek trwały potwierdza w deklaracji, że w okresie ostatnich 7 lat używany środek trwały nie został zakupiony ze środków krajowych lub wspólnotowych; cena zakupionego środka trwałego używanego nie może przekraczać jego wartości rynkowej i musi być niższa niż koszt podobnego, nowego sprzętu.

Wsparcie pomostowe dla nowopowstałych PS (Ścieżka I), które rozpoczęły działalność w wyniku wsparcia dotacyjnego przyznanego w ramach projektu, obejmuje

zł oraz nie przekracza 6-krotności przeciętnego wynagrodzenia, przy czym maksymalna kwota dotacji dla jednego podmiotu wynosi 110 tys. zł (tj. dotacja max. na 5 miejsc pracy) oraz nieprzekracza 30-krotności przeciętnego wynagrodzenia. Przy zatrudnieniu pracownika na 1/2 etatu przysługuje proporcjonalnie 1/2 dotacji.

Wsparcie finansowe na utworzenie miejsca pracy może być przeznaczone na pokrycie wydatków uznanych za niezbędne do prowadzenia działalności zgodnej z definicją przedsiębiorstwa społecznego i odpowiednio uzasadnionych przez wnioskodawcę (w tym m.in. na środki transportu, środki obrotowe, składniki majątku trwałego, koszty prac remontowych i budowlanych). Wsparcie finansowe na zatrudnienie w PS może być przeznaczone na:
- promocję i reklamę nowopowstałego PS (maks. 10% wartości wsparcia),
- surowce i materiały związane z działalnością produkcyjną, usługową lub środki obrotowe (maks. 25% wysokości wsparcia),
- dostosowanie budynków, pomieszczeń i miejsc pracy do planowanej działalności w zakresie prac remontowo-adaptacyjnych (maks. 25% wysokości wsparcia),
- zakup środków transportu powinien być ściśle związany z rodzajem planowanej działalności; ma jedynie usprawnić prowadzenie działalności gospodarczej,
- zakup używanych środków trwałych jest kwalifikowany, gdy są spełnione jednocześnie wszystkie poniższe warunki: sprzedający środek trwały musi wydać oświadczenie poświadczające jego pochodzenie, sprzedający środek trwały potwierdza w oświadczeniu, że w okresie ostatnich 7 lat używany środek trwały nie został zakupiony ze środków krajowych lub wspólnotowych; cena zakupionego środka trwałego używanego nie może przekraczać jego wartości rynkowej i musi być niższa niż koszt podobnego, nowego sprzętu.

Wsparcie pomostowe - nowopowstałe PS (Ścieżka I), które rozpoczęły działalność w wyniku wsparcia dotacyjnego przyznanego w ramach projektu ŚOWES, mogą uzyskać wsparcie pomostowe, w postaci:
- wsparcia finansowego dla nowopowstałego przedsiębiorstwa społecznego na pokrycie obligacyjnych opłat ponoszonych w pierwszym okresie prowadzenia działalności przez PS. Może być przyznawane w okresie do 12 miesięcy od dnia zawarcia umowy o udzielenie wsparcia pomostowego. Wypłacane jest ono w kwocie nie większej niż 1300 zł miesięcznie przez pierwsze 6 miesięcy i przedłużone wsparcie pomostowe w kwocie nie większej niż 900 zł w okresie od 7 do 12 miesiąca, na każdego Pracownika przedsiębiorstwa społecznego
- wsparcia doradczego (biznesowego) w minimalnym wymiarze 5 godzin
- szkoleń z funkcjonowania PS dla zatrudnianych osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym

Finansowe wsparcie pomostowe nie przysługuje Beneficjentom pomocy, korzystającym ze wsparcia w ramach Ścieżki II – wsparcie istniejących podmiotów.

Wydatki kwalifikowane w ramach wsparcia pomostowego:

- składki ZUS,
- opłaty do US,
- opłaty związane z bieżącym funkcjonowaniem PS: opłaty telekomunikacyjne, media, czynsz, materiały biurowe, itp.,
- koszty najmu, dzierżawy, leasingu maszyn i urządzeń (bez odsetek) związanych bezpośrednio z działalnością

<p>- finansowe wsparcie pomostowe przez okres 12 miesięcy na każdego pracownika w wysokości do 1200 zł przez pierwsze 6 miesięcy i do 800 zł przez kolejne 6 miesięcy</p> <p>- wsparcie doradcze (biznesowe) w minimalnym wymiarze 8 godzin (minimum 2 godziny/kwartał).</p> <p><u>Wsparcie pomostowe</u> dla istniejących PS oraz PES przekształcających się w PS (Ścieżka II) pomoc może być także przyznawana w formie wsparcia pomostowego, które obejmuje:</p> <p>- indywidualne finansowe wsparcie pomostowe wypłacane w kwocie nie większej niż 1200 zł miesięcznie przez pierwsze 6 miesięcy na każdego Pracownika Przedsiębiorstwa Społecznego,</p> <p>b) wsparcie doradcze (biznesowe) w minimalnym wymiarze 8 godzin (minimum 2 godziny/kwartał).</p> <p><u>Wydatki kwalifikowane w ramach wsparcia pomostowego:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - składki ZUS - opłaty związane z bieżącym funkcjonowaniem PS: opłaty telekomunikacyjne, media, koszty dzierżawy, czynszu, najmu lokalu, materiały biurowe, itp., - koszty najmu, dzierżawy, leasingu maszyn i urządzeń, - koszty ubezpieczeń majątkowych i osobowych, - koszty zlecenia usług związanych bezpośrednio z działalnością gospodarczą np. zlecenie obsługi księgowej, usług prawnych, - utworzenie i utrzymywanie strony internetowej PS - działania promocyjne - podnoszenie kwalifikacji zawodowych pracowników w zakresie niezbędnym do pracy w PS 	<p>niespełniającej przesłanki przedsiębiorstwa społecznego,</p> <ul style="list-style-type: none"> - koszty ubezpieczeń majątkowych i osobowych - utworzenie i utrzymywanie strony internetowej PS - działania promocyjne - podnoszenie kwalifikacji zawodowych pracowników w zakresie niezbędnym do pracy w PS
---	---

Kolejna tabela zawiera porównanie kilku istotnych zagadnień, związanych ze sposobem świadczenia usług przez obydwie świętokrzyskie OWES. Analiza obejmuje m.in. sformułowane przez część rozmówców refleksje i oceny, które pomagają w identyfikacji dobrych i złych praktyk, a więc mocnych i słabych stron pracy poszczególnych ośrodków.

Tabela 16. Sposób świadczenia usług przez ośrodki wsparcia ekonomii społecznej w województwie świętokrzyskim²⁴

	
Animacja	
<ul style="list-style-type: none"> - Za animację odpowiada Stowarzyszenie Centrum Wspierania Aktywności Lokalnej CAL (i – na obszarze dwóch powiatów – działania animacyjne są wspierane przez LGD „Krzemienny Krąg”). - Podział terytorialny między animatorami. - Animację realizują osoby o kilkudziesięcioletnim doświadczeniu 	<ul style="list-style-type: none"> - Za animację odpowiada Świętokrzyskie Centrum Fundacji Rozwoju Demokracji Lokalnej. - Brak podziału terytorialnego między animatorami. - Animację realizują osoby o relatywnie krótkim stażu zawodowym.

²⁴ Synteza na podstawie wyników badań jakościowych z przedstawicielami OWES, ROPS, IZ RPO WŚ i RKRES

zawodowym, funkcjonujące wokół szerszego środowiska czy sieci animatorów na poziomie ogólnokrajowym („to nie są osoby zatrudnione pod projekt...”).

- Animatorzy są „samosterowni”, tzn. mają szeroki zakres autonomii odnośnie sposobu realizacji zadań, każdy z nich ma indywidualny warsztat pracy i – po stronie Stowarzyszenia CAL - nikt nie koordynuje ich działań.

- Stowarzyszenie CAL jest dużą, renomowaną organizacją o zasięgu ogólnopolskim, specjalizującą się w pracy ze społecznościami lokalnymi.

- Animacja jest realizowana w ujęciu procesowym, jako sekwencja zaplanowanych, podzielonych na etapy i powiązanych logicznie działań, angażujący uczestników proces grupowy, praca na zasobach i potencjałach („ustalamy, że następne spotkanie zrobimy w nawiązaniu do tego, co jest...”, „jak animatorzy wejdą w środowisko, to już w nim zostaną...”, „są różne spotkania, metody dopasowane do środowiska...”).

- „Trójki murarskie”: partnerska współpraca animatora (mentora rozwoju lokalnego) OWES, doradcy kluczowego (ogólnego) OWES i doradcy ROPS – większość rozmówców reprezentujących KOOWES i ROPS uznaje ten model pracy jako dobrą praktykę ze względu na połączenie animacji z doradztwem, skuteczną koordynację i wymianę informacji, jak również wykorzystanie odmiennych potencjałów różnych partnerów (przedstawiciele organizacji pozarządowych mają większe doświadczenie i kompetencje w pracy ze środowiskami, natomiast ROPS jako instytucja publiczna posiadająca odpowiednią rangę jako reprezentant władz wojewódzkich ma „większe przełożenie na JST...”).

- Część rozmówców zwraca uwagę na fakt, że animacja jest procesem, którego efekty bywają trudno uchwytnie i widoczne w dłuższej perspektywie czasowej, co generuje pewne trudności na poziomie bieżącej

- FRDL jest dużą, renomowaną organizacją o zasięgu ogólnopolskim, specjalizującą się we wspieraniu rozwoju JST.

- Część badanych spoza ŚOWES postrzega realizowaną praktykę animacyjną w subregionie południowym jako przekazywanie informacji na temat możliwości skorzystania z różnych usług z zakresu wsparcia ekonomii społecznej („spotkania mają raczej charakter informacyjny i nie kończą się w sposób zachęcający do następnego spotkania...”, „to bardzo dobra informacja, są bardzo dobrze przygotowani, ale to są właśnie takie bardziej (...) informacyjne spotkania (...) to jest pewnie też jakiś sposób, tylko (...) zupełnie inny od tego, który oferuje CAL...”).

<p> sprawozdawczości i rozliczeń realizacji zadań projektowych („<i>czasami nie wiadomo, jakie są efekty tej animacji...</i>”).</p>	
<p>Doradztwo kluczowe (ogólne), specjalistyczne i biznesowe</p>	
<ul style="list-style-type: none"> - Za doradztwo kluczowe (ogólne) odpowiadają wszyscy partnerzy. - Za doradztwo specjalistyczne odpowiada Fundacja PESTka. - Za doradztwo biznesowe odpowiada Stowarzyszenie „Integracja i Rozwój”. Tę funkcję sprawują osoby z zewnątrz, zatrudnione na umowy cywilno-prawne. Część rozmówców uważa, że doradca biznesowy powinien być zatrudniony jako pracownik etatowy („<i>zbyt długa ścieżka wymiany informacji o kliencie...</i>”). - Podczas wywiadów prezentowano pomysły powołania w przyszłości stałych zespołów ogólnobiznesowych („<i>Idziemy w kierunku stworzenia zespołu: doradca ogólny jeden lub kilku, plus doradca biznesowy, plus animator, który na stałe pracuje na tym samym środowisku (...) i to za to odpowiada jeden partner (...) chodzi o zbliżenie doradztwa ogólnego i biznesowego...</i>”). - Wysoka ocena kompetencji merytorycznych i zaangażowania doradców. - Postrzegany brak wystarczających doświadczeń biznesowych doradców (różnych specjalności), zbyt wąskie zdefiniowanie roli doradców biznesowych, skupiających się na wspomaganii tworzenia biznesplanów, które są podstawą do uzyskania dotacji, brakuje doradztwa w kierunku postaw przedsiębiorczych i funkcjonowania na zasadach rynkowych („<i>przecież nad zwykłym przedsiębiorcą nikt tak się nie wytrząsa...</i>”, „<i>ja mogę przyjść i bez obciążeń powiedzieć do tych osób [przedstawiciele PES/PS – przyp. aut.]: otrząśnijcie się, musicie myśleć biznesowo, nie ma powodu dla którego miałyby być traktowane w sposób szczególny...</i>”) (sporadycznie). - Podział terytorialny między doradcami. 	<ul style="list-style-type: none"> - Za doradztwo kluczowe (ogólne) i specjalistyczne odpowiadają lider projektu Caritas Diecezji Kieleckiej i Fundacja Centrum Europy Lokalnej. - Za doradztwo biznesowe odpowiada Fundacja Centrum Europy Lokalnej. - Wysoka ocena kompetencji merytorycznych i zaangażowania doradców. - Postrzegany brak wystarczających kompetencji biznesowych doradców (różnych specjalności), zbyt wąskie zdefiniowanie roli doradców biznesowych, skupiających się na wspomaganii tworzenia biznesplanów, które są podstawą do uzyskania dotacji, brakuje doradztwa w kierunku postaw przedsiębiorczych i funkcjonowania na zasadach rynkowych („<i>biznesu uczą ludzie bez doświadczenia w biznesie</i>”) (sporadycznie). - Brak podziału terytorialnego między doradcami.

Dobre praktyki	
<p>- „Trójki murarskie” (opis powyżej).</p>	<p>- Część przedstawicieli SOWES zwraca uwagę, że ich ośrodek ma nieco inną filozofię realizacji ścieżki wsparcia. Chodzi tu mianowicie o „dyskretny” sposób pracy, polegający na stopniowym badaniu potrzeb klienta i budowaniu na tej podstawie indywidualnej ścieżki wsparcia. Zakłada się, że pomoc nie może być narzucona klientowi i w pewnych sytuacjach dobrym rozwiązaniem jest rezygnacja ze współpracy, zamiast wielokrotnego przekonywania i zachęcania („żeby nie zniechęcić na początku...”, „nic na siłę”, „czasami lepiej odpuścić...”, „nie możemy tak szczegółowo i drobiazgowo wałkować klienta...”, „w KOOWES jak już złapią klienta, to porządnie go przemaglują...”). Być może wynika to ze specyfiki subregionu południowego, który charakteryzuje się niskim poziomem rozwoju społeczno-gospodarczego.</p>
Inne istotne uwagi	
<p>- Jeden z partnerów ma siedzibę poza regionem (warszawskie Stowarzyszenie Centrum Wspierania Aktywności Lokalnej CAL), co generuje pewne trudności logistyczne.</p> <p>- W opinii badanych sposób realizacji pakietu usług jest bardziej ustrukturalizowany w porównaniu do sąsiedniego ośrodka. W większym stopniu można go rozpatrywać w kategoriach zaplanowanego i wieloetapowego procesu.</p> <p>- KOOWES w większym stopniu niż sąsiedni ośrodek skupia się na rozwoju przedsiębiorczości i tworzeniu biznesowych podstaw rozwoju podmiotów ekonomii społecznej (np. niezależnych od samorządów lokalnych), co może wynikać ze specyfiki subregionu północnego.</p> <p>- Część rozmówców uważa, że OWES prowadzi zbyt dużo działań, rozpraszając w ten sposób siły i środki. W ich opinii pożądane byłoby zmniejszenie liczny zadań (np. wygaszanie usług inkubacyjnych i szkoleniowych, zwłaszcza o charakterze ogólnym) na rzecz koncentracji na kwestiach kluczowych.</p>	<p>- Negatywny wizerunek organizacji związanych z Kościołem katolickim u części odbiorców, utożsamianie lidera projektu (Caritas Diecezji Kieleckiej) wyłącznie z „tradycyjnymi” działaniami charytatywnymi na rzecz potrzebujących (np. zbiórka żywności), przekonanie, że organizacje związane z Kościołem monopolizują działalność społeczną w niektórych gminach czy powiatach (przejmują większość budżetów JST na ten cel), co ogranicza możliwości powstawania nowych inicjatyw społecznych.</p> <p>- Sposób realizacji ścieżki wsparcia jest mniej ustrukturalizowany i mniej procesowy na tle sąsiedniego ośrodka. W opinii części rozmówców SOWES pozostawia sobie relatywnie dużą swobodę w tym obszarze, a założone ramy są dość ogólne („więcej miejsca na improwizację...”, „takie dostosowywanie się do bieżących warunków (...) płynięcie z nurtem...”).</p> <p>- SOWES w większym stopniu niż sąsiedni ośrodek skupia się na reintegracji, pracy organicznej i budowaniu kapitału społecznego, co może wynikać ze specyfiki subregionu</p>

południowego. Przeważa model tworzenia sektora ekonomii społecznej w oparciu o samorządy lokalne.

Na podstawie uzyskanych wyników badania można sformułować wniosek, że usługi świadczone przez OWES należy rozpatrywać w kategoriach wzajemnie powiązanych pakietów. Oznacza to, że najczęściej są one realizowane w sposób kompleksowy i etapowy, w kolejności od najmniej do najbardziej zaawansowanych (z wyłączeniem przypadków jednorazowego korzystania z tych usług przez klientów). Innymi słowy, poszczególne formy wsparcia mogą być wykonywane w sposób ciągły, przy czym ich intensywność i charakter zmienia się w czasie. Ta dynamika wiąże się ze stopniowym włączaniem kolejnych elementów w ramach dostępnego koszyka, począwszy od usług o charakterze ogólnym (np. animacja, doradztwo kluczowe), a skończywszy na najbardziej wyspecjalizowanych formach wsparcia (np. doradztwo specjalistyczne, biznesowe, dotacje), dostosowanych do indywidualnych potrzeb odbiorców. W świetle wyników ewaluacji ostatnia z wymienionych kwestii wydaje się mieć kluczowe znaczenie. Chodzi tu mianowicie o rozpoznanie specyficznych potrzeb odbiorców, a więc przeprowadzenie pogłębionej diagnozy, która jest podstawą zaplanowania konkretnej ścieżki wsparcia. Co niezmiernie istotne, większość respondentów reprezentujących OWES podziela przekonanie, że sposób świadczenia usług zazwyczaj jest uzależniony od wspomnianej diagnozy, a więc dostosowany do indywidualnej sytuacji danego klienta (np. rodzaju, wielkości, lokalizacji, stopnia zaawansowania, planów i potrzeb rozwojowych). Oznacza to, że ze względu na zróżnicowanie trudno mówić o konkretnej ścieżce wsparcia, którą można byłoby potraktować jako obowiązujący wzorzec czy schemat. Ten zindywidualizowany sposób świadczenia usług powoduje, że – jak formułuje to większość badanych reprezentujących OWES – trudno jest analizować poszczególne formy wsparcia osobno, bez uwzględnienia tego szerszego kontekstu i ich wzajemnych powiązań (np. niektóre usługi są świadczone równocześnie). Co więcej, granice między nimi bywają nieostre, co jest widoczne zarówno z perspektywy usługodawców, jak i – tym bardziej – usługobiorców. Ten szczególny aspekt wywołuje daleko idące konsekwencje z punktu widzenia niniejszej analizy. Okazuje się bowiem, że podział na poszczególne kategorie usług może być odbierany jako sztuczna kreacja lub nadmierne

uproszczenie, a najbardziej adekwatnym przedmiotem oceny jest kompleksowy pakiet indywidualnie dopasowanych form wsparcia, często realizowanych w dłuższej perspektywie czasowej, z podziałem na etapy.

Osobną kwestią jest świadczenie usług na rzecz szczególnej kategorii klientów, jaką stanowią podmioty o charakterze reintegracyjnym (centra i kluby integracji społecznej, warsztaty terapii zajęciowej lub zakłady aktywności zawodowej). Pracownicy OWES deklarują, że ścieżka wsparcia adresowana do tego segmentu odbiorców nie różni się znacząco od pozostałych grup podmiotów, korzystających z ich usług (wyjątkiem od tej reguły jest przyznawanie dotacji, ponieważ podmioty reintegracyjne nie posiadają osobowości prawnej). Respondenci zwracają uwagę na fakt, że wspomniana grupa odbiorców jest dość nieliczna. W związku z powyższym można odnieść wrażenie, że nie jest ona traktowana jako kluczowa kategoria usługobiorców, przeciwnie, w portfelu usług świadczonych przez OWES ma ona znaczenie poboczne (powyższej tezy nie podzielają rozmówcy reprezentujący KOOWES i ŚOWES). Ten stan rzeczy prawdopodobnie zmieni się w najbliższej przyszłości, ponieważ planowane jest utworzenie specjalnej ścieżki wsparcia dla tej grupy odbiorców, w ramach której zakłada się tworzenie przedsiębiorstw społecznych przy istniejących podmiotach reintegracyjnych. Przedstawiciele obydwu OWES działających w regionie deklarują uwzględnienie tego rodzaju działań w kolejnych wnioskach o dofinansowanie. Warto dodać, że podejmowane są przedsięwzięcia na rzecz ich sieciowania (np. planowane jest utworzenie Świętokrzyskiego Konwentu Podmiotów Reintegracyjnych), a także – co szczególnie istotne – jedna z organizacji tworzących ŚOWES jest bezpośrednio zaangażowana w tworzenie i prowadzenie tego rodzaju podmiotów (dotyczy to lidera projektu – Caritas Diecezji Kieleckiej).

Nasi rozmówcy stwierdzają, że – powtórzmy raz jeszcze – nie ma jakiegoś specjalnego podejścia czy metodologii wsparcia, która byłaby zarezerwowana dla podmiotów reintegracyjnych, ponieważ, podobnie jak w przypadku pozostałych grup klientów, sposób postępowania jest oparty na indywidualnej diagnozie i dostosowany do specyficznych potrzeb czy oczekiwań („nie ma jakiejś specyfiki (...) taki konstrukt myślowy jest podobny...”). Podobna jest generalna idea, metoda i zakres działania, zwłaszcza, że – jak formułują to uczestnicy badania – wszystkie podmioty ekonomii społecznej, w tym

przedsiębiorstwa społeczne, w mniejszym lub większym stopniu pełnią funkcję reintegracyjną, przy czym różnią się jedynie skalą problemów, jakich doświadczają ich podopieczni, wywodzący się z grup zagrożonych wykluczeniem społecznym. Podmioty reintegracyjne wspomagają osoby znajdujące się w szczególnie trudnej sytuacji życiowej, które, po przejściu odpowiedniej ścieżki wsparcia, powinny przechodzić do pracy w przedsiębiorstwach społecznych, a następnie trafiać na otwarty rynek pracy. Jak podkreślają rozmówcy, wspomniany system nie funkcjonuje w sposób zgodny z założeniami, tzn. osoby prowadzące podmioty reintegracyjne, ani ich podopieczni nie zawsze są zainteresowani realizacją wspomnianego procesu. W opinii badanych ekspertów tego rodzaju placówki często mają tendencję do „konserwowania” swoich uczestników. Osoby zagrożone wykluczeniem społecznym traktują CIS, KIS czy WTZ jako swoistą strefę komfortu, natomiast kadra zarządzająca podmiotami reintegracyjnymi obawia się, że po ewentualnym przejściu ich podopiecznych do pracy w przedsiębiorstwie społecznym mogliby mieć trudności z rekrutacją nowych uczestników, co z kolei byłoby zagrożeniem dla dalszego funkcjonowania ich placówek. Warto podkreślić, że zjawisko to ma charakter systemowy i uniwersalny, zatem z pewnością nie jest ono rezultatem jakichś specyficznych czynników, występujących w województwie świętokrzyskim.

7.4. Organizacja pracy

W tym rozdziale analizujemy różne aspekty, związane z organizacją pracy obydwu ośrodków wsparcia ekonomii społecznej w regionie. Najważniejsze informacje zostały zaprezentowane w poniższej tabeli. Podobnie, jak w poprzednim rozdziale, porównanie KOOWES i ŚOWES zostało wzbogacone o komentarze różnych grup respondentów, co jest zabiegiem służącym osadzeniu zebranych opinii w szerszym kontekście i - tym samym – poszerzeniu możliwości interpretacyjnych.

Tabela 17. Organizacja pracy ośrodków wsparcia ekonomii społecznej w województwie świętokrzyskim²⁵

	
Struktura terenowa	
<p>- 2 Inkubatory Ekonomii Społecznej w Kielcach i Bałtowie oraz 3 Punkty Informacyjno-Konsultacyjne w: Skarżysku Kamiennej, Końskich i Starachowicach, jeden z partnerów – Stowarzyszenie LGD „Krzemienny Krąg” ma siedzibę w Bałtowie, w znacznej odległości od stolicy regionu, wykorzystanie zasobów lokalnych (struktury terenowe partnerów, pracownicy zamieszkujący w subregionie północnym), co jest korzystne z punktu widzenia logistyki (wyjątkiem od tej reguły jest miasto Końskie).</p> <p>- Animacja i doradztwo są prowadzone z zachowaniem podziału terytorialnego.</p>	<p>- 3 biura organizacji partnerskich (wszystkie zlokalizowane w Kielcach) i 3 biura terenowe - inkubatory w Busku-Zdroju, Jędrzejowie i Staszowie (zarządzanie przez trzech konsorcjantów) – duże odległości, konieczność dojazdów, niewystarczające wykorzystanie zasobów lokalnych (wszyscy partnerzy tworzący OWES mają główne siedziby poza obszarem subregionu południowego). Przedstawiciele ŚOWES postrzegają te trudności jako obiektywne, jednak część rozmówców wiąże je z organizacją pracy ośrodka („to kwestia, gdzie będą zlokalizowane te inkubatory...”, „przecież nikt nie każe doradcom dojeżdżać z Włoszczowej do Sandomierza, to sprawa organizacji pracy...”). Ponadto w wybranych lokalizacjach prowadzone są mobilne punkty konsultacyjne.</p> <p>- Animatorzy i doradcy nie mają ściśle przyporządkowanych jednostek terytorialnych („na każdym spotkaniu w danym powiecie była inna osoba i nie wiadomo, z kim rozmawiać na dany temat (...) wtedy nie ma dobrego przepływu informacji (...) brakuje ciągłości...”) lub zaplanowany podział nie jest przestrzegany.</p> <p>- Potencjał biur terenowych nie jest w pełni wykorzystany, tzn. są one czynne w niepełnym wymiarze czasowym ze względu na ograniczenia budżetowe.</p>
Podział zadań między partnerów	
<p>- Doradztwo ogólne realizują wszyscy partnerzy (z zachowaniem podziału terytorialnego), z wyłączeniem Stowarzyszenia CAL.</p> <p>- Lider projektu Stowarzyszenie „Integracja i Rozwój” odpowiada za biznesowe oraz proces dotacyjny.</p> <p>- Fundacja PEStka odpowiada za szkolenia</p>	<p>- Lider projektu Caritas Diecezji Kieleckiej odpowiada za doradztwo ogólne i specjalistyczne, szkolenia oraz proces dotacyjny.</p> <p>- Fundacja Centrum Europy Lokalnej odpowiada za doradztwo ogólne, specjalistyczne i biznesowe oraz udzielanie dotacji.</p>

²⁵ Synteza na podstawie wyników badań jakościowych z przedstawicielami OWES, ROPS, IZ RPO WŚ i RKRES

<p>i doradztwo specjalistyczne (prawne, marketingowe, księgowo) oraz prowadzenie inkubatora ekonomii społecznej.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Stowarzyszenie LGD „Krzemienny Krąg” promocję i marketing oraz prowadzenie inkubatora ekonomii społecznej, jak również wspiera działania animacyjne na obszarze dwóch powiatów. - Stowarzyszenie Centrum Wspierania Aktywności Lokalnej CAL (partner zewnętrzny, ogólnopolska organizacja z siedzibą w Warszawie, specjalizująca się w tego rodzaju działaniach) odpowiada za animację. Animatorzy są zatrudnieni na umowach cywilno-prawne. - Podział zadań postrzegany jako czytelny. 	<ul style="list-style-type: none"> - Świętokrzyskie Centrum Fundacji Rozwoju Demokracji Lokalnej (regionalny oddział ogólnopolskiej organizacji, specjalizującej się we wspieraniu rozwoju samorządu terytorialnego) odpowiada za animację oraz kontakty z mediami. Animatorzy są etatowymi pracownikami FRDL. - Każda z organizacji partnerskich prowadzi po jednym inkubatorze organizacji pozarządowych. - ŚOWES oferuje również usługi w postaci pakietów marketingowych lub prawnych (prowadzenie księgowości przez pierwszy rok prowadzenia działalności). - Podział zadań postrzegany jako nie do końca czytelny (lub nie jest on realizowany w praktyce), zwłaszcza przez respondentów spoza ŚOWES. Osoby reprezentujące partnerstwo różnią się pod względem wyrażanych opinii.
<p>Część rozmówców z obydwu ośrodków uważa, że w tego rodzaju projektach optymalnym rozwiązaniem byłoby sędowanie zadań administracyjnych na lidera projektu. Aktualnie są one rozproszone, co generuje pewne koszty i trudności organizacyjne (<i>„Nie dublować, ani wielokrotnie nie mieć administracji. W partnerstwach (...) mamy ileś razy powtórzoną administrację. Każda organizacja ma kawałek księgowości, kawałek administracji, koordynacji...”</i>).</p> <p>Postrzegany problemem jest również konieczność wyłaniania podwykonawców niektórych zadań w ramach procedur zamówień publicznych lub z zachowaniem zasady konkurencyjności. Powoduje to konieczność współpracy z podmiotami lub osobami z odległych części kraju, co bywa przyczyną pewnych perturbacji organizacyjnych (<i>„zgłasza się firma z Wrocławia i musimy z nią współpracować...”</i>), a także ogranicza możliwości elastycznego reagowania na zmieniające się potrzeby (<i>„ta firma kieruje się budżetem i własną logiką, (...) zgodnie z procedurą, ale bez tego ducha (...), nie możemy wykorzystać naszego kapitału zaufania i partnerskiej współpracy (...) i ostatecznie jakość jest nie do końca taka, jak byśmy chcieli...”</i>).</p>	
<p style="text-align: center;">Sposób zarządzania projektem i podejmowania decyzji w partnerstwie</p>	
<ul style="list-style-type: none"> - Partnerski, koncyliacyjny, uporządkowany, lecz z zaakcentowaniem silniejszej pozycji lidera (<i>„czasem trzeba o czymś zdecydować jednoosobowo, bo inaczej są niekończące się dyskusje...”</i>, <i>„ktoś ponosi odpowiedzialność...”</i>). - Oddzielenie koordynacji od świadczenia usług na rzecz odbiorców (po negatywnych doświadczeniach z przeszłości, związanych z łączeniem tych zadań). 	<p>Respondenci (reprezentujący ŚOWES i spoza ŚOWES) formułują rozbieżne opinie odnośnie tej kwestii:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Partnerski, demokratyczny, rozmowa, wzajemne informowanie się LUB - Nieco bardziej hierarchiczny czy autorytarny, wynikający ze specyfiki i kultury zarządzania w organizacji pełniącej rolę lidera.

	<ul style="list-style-type: none"> - Połączenie funkcji zarządczych i koordynacyjnych z pracą w terenie i świadczeniem usług na rzecz odbiorców, niski stopień delegowania zadań, brak czasu na jednoczesne wykonywanie zadań zarządczych i pracy liniowej.
Relacje między konsorcjantami	
<ul style="list-style-type: none"> - Pozytywne, partnerskie, osobiste, dłuższa historia realizacji wspólnych przedsięwzięć przez niektórych konsorcjantów. 	<ul style="list-style-type: none"> - Pozytywne, partnerskie, osobiste, dłuższa historia realizacji wspólnych przedsięwzięć przez niektórych konsorcjantów.
Przeływ informacji między partnerami	
<ul style="list-style-type: none"> - Za kontakty z partnerami odpowiada koordynator projektu. W sprawach merytorycznych kontaktują się zainteresowani pracownicy. - Sprawny przepływ informacji (w sprawach administracyjnych: przekazywanie informacji partnerom przez lidera projektu, wypracowana „krótka ścieżka” między koordynatorem projektu a osobą kontaktową w organizacjach partnerskich, w sprawach merytorycznych: współpraca w ramach „trójek murarskich”). - Trudności komunikacji dotyczą kwestii szczegółowych, np. związanych z koniecznością uzupełniania dokumentacji. Ponadto są one związane z odległością między partnerami („nie zawsze można przyjechać na dwugodzinne spotkanie, to jest czas, to są koszty...”). - Wewnętrzne procedury wczesnego ostrzegania, szybka reakcja na pojawiające się problemy. 	<ul style="list-style-type: none"> - Za kontakty z partnerami odpowiada koordynator projektu. W sprawach merytorycznych kontaktują się zainteresowani pracownicy. - Mniej sprawny przepływ informacji. Jako przyczyna barier komunikacyjnych postrzegany jest nadmiar obowiązków i brak czasu. - Dublowanie, powielanie niektórych działań w terenie, realizowanych przez poszczególnych partnerów, wynikający z niesprawnego przepływu informacji („czasami uderzamy do tych samych miejsc i dopiero potem się orientujemy...”, „były spotkania cykliczne, a potem zostały zarzucone...”). - Opóźnienia w przekazywaniu informacji. - Mniejsza otwartość na rozmowę o występujących problemach (w opinii osób spoza ŚOWES) w porównaniu do sąsiedniego ośrodka.
Kadra, zasoby ludzkie	
<ul style="list-style-type: none"> - Niewystarczająca liczba pracowników w relacji do postawionych zadań (animatory, doradcy, pracownicy obsługujący dotacje...) - Stabilność, niewielka liczba zmian - Animatorzy: osoby o dużym doświadczeniu zawodowym 	<ul style="list-style-type: none"> - Niewystarczająca liczba pracowników w relacji do postawionych zadań (animatory, doradcy, pracownicy obsługujący dotacje...) - Rotacja kadry, mniejsza stabilność - Animatorzy: osoby o relatywnie krótkim stażu zawodowym
<p>Jak już wspomnieliśmy, przedstawiciele obydwu ośrodków zwracali uwagę na kwestię niewystarczających zasobów ludzkich w relacji do postawionych zadań. Dotyczy to np. liczby zatrudnionych animatorów czy doradców. Respondenci zwracają uwagę na trudności związane z rekrutacją pracowników o odpowiednich kwalifikacjach, którzy są trudno dostępni na rynku („wiele osób, które w poprzedniej perspektywie pracowały w pozarządówce, teraz przeszło do</p>	

biznesu lub do instytucji, i większość z nich już nie wróci...”). Ponadto świętokrzyski rynek tego rodzaju specjalistów jest na tyle płytki, że w niektórych przypadkach konieczne jest zatrudnianie fachowców spoza regionu. Część rozmówców uważa również, że wynikające z regulacji zewnętrznych wymogi są zbyt wyśrubowane lub wąsko zdefiniowane, co dodatkowo utrudnia pozyskanie odpowiedniej kadry. Część personelu OWES stanowią pracownicy etatowi, natomiast inni są zatrudnieni na umowy cywilno-prawne. W opinii badanych obydwie rozwiązania mają swoje zalety i ograniczenia, choć przyznają oni, że optymalnym rozwiązaniem byłoby pozyskanie większej liczby pracowników etatowych, co nie jest możliwe ze względu na konieczność zapewnienia efektywności kosztowej. Osoby zatrudnione na etacie są w większym stopniu wdrożone w specyfikę wykonywanych zadań („bardziej na bieżąco...”) i bardziej dostępne („z godziny na godzinę można się umówić na spotkanie...”), ponadto mają większe możliwości budowania bliskich relacji z klientami. Z kolei stosowanie umów cywilno-prawnych wiąże się z większą elastycznością, która może być pożądana w przypadku niektórych stanowisk, zwłaszcza o wąskich specjalizacjach („ta osoba włącza się, jak jest taka potrzeba...”).

Budżet projektu

Zdecydowana większość respondentów podziela pogląd, że środki pozostające w dyspozycji obydwu OWES są niewspółmiernie niskie w relacji do postawionych zadań. Osoby posiadające wiedzę na temat funkcjonowania systemu wsparcia w innych regionach stwierdzają jednoznacznie, że województwo świętokrzyskie zaplanowało relatywnie niski budżet na rozwój ekonomii społecznej („w Małopolsce zupełnie inaczej to wygląda...”).

Wspomniany wyżej pogląd koresponduje z przekonaniem o nieadekwatnie niskich kosztach pośrednich w ramach OWES, co utrudnia poszczególnym partnerom administrowanie projektem („te koszty pośrednie nie pokrywają kosztów funkcjonowania biura...”, „nie da się utworzyć realnego stanowiska pracy do obsługi (...) zadania administracyjne są dodatkowym obowiązkiem jakiejś osoby, a jest ich sporo, bo tego rodzaju projekty są sformalizowane...”).

Podczas dyskusji z ekspertami poruszany był wątek, związany z możliwością i zasadnością tworzenia wspólnych regulaminów OWES, co zostało założone w nowej edycji konkursu na prowadzenie OWES, zaplanowanej na rok 2019. Respondenci różnią się pod względem opinii na ten temat. Część z nich jest gorącymi zwolennikami tego rozwiązania, inni wyrażają daleko idące wątpliwości. Jak argumentują, istotną barierą tworzenia wspólnych regulaminów są – mimo oczywistych podobieństw – pewne różnice, występujące między poszczególnymi ośrodkami (np. różne kwoty dotacji). W opinii części badanych, ewentualny kompromis byłby trudny do wypracowania, zatem jakiegokolwiek wspólne rozwiązanie byłoby równoznaczne z przyjęciem wizji jednej ze stron („podstawowe ryzyko (...), że zawsze kończyłoby się to narzuceniem czyjegoś punktu widzenia...”, „ktoś musiałby pracować na nie swoich dokumentach...”, „w grę wchodzi porozumienie siedmiu organizacji, które musiałyby osiągnąć konsensus...”).

Dodajmy, że wspomniane zagadnienie od pewnego czasu stało się przedmiotem debaty publicznej, m.in. było rozważane podczas „II Ogólnopolskie Forum Ekonomii Społecznej i Solidarnej”, które odbyło się 24-25 października 2018 roku na Uniwersytecie Warszawskim. Część warsztatowa poświęcona została m.in. możliwości stworzenia wspólnych zasad, np. regulaminów przez ośrodki wsparcia ekonomii społecznej. W tym miejscu warto przedstawić rekomendacje wypracowane przez uczestników ww. spotkania:

- partnerstwo, wspólna odpowiedzialność, poczucie wspólnego celu, pogodzenie różnych interesów, włączenie różnych partnerów, interesariuszy,
- elastyczność, reagowanie na zmiany, brak nadmiernej regulacji,
- korzystanie z dobrych praktyk (np. z Wielkopolski),
- przejrzyste, krótkie, niezbyt rozbudowane dokumenty,
- interdyscyplinarność,
- odpowiedni termin realizacji zmian,
- narzędzie budowania zaangażowanego zespołu OWES,
- nadzór, weryfikacja regulaminów,
- zachęcanie OWES do tworzenia wspólnych regulaminów poprzez pokazanie im konkretnych korzyści (ułatwienie pracy),
- w pierwszej kolejności należy podjąć próbę stworzenia wspólnych wzorów dokumentów – załączników do regulaminu (np. wzoru biznesplanu)²⁶.

7.5. Wybór cytatów

„Mamy bardzo podobne oferty z drugim OWES-em, i każdy z naszych OWES-ów chciał, żebyśmy mieli różnorodność doradców, dlatego w sumie każdy z nas ma chyba po dwóch czy po trzech różnych doradców z każdej dziedziny, żeby organizacje pozarządowe miały jakąś (...) elastyczność, co do współpracy...”

²⁶ „Podsumowanie II Ogólnopolskiego Forum Ekonomii Społecznej i Solidarnej. Raport z konferencji”, Lokalne Badania Społeczne, Warszawa, 2018

„Zawsze będzie któryś z OWES-ów (...) troszeczkę pokrzywdzony, bo mamy Kielce z powiatem, to jest dosyć duży obszar, gdzie wiadomo, że tego nie możemy rozbić i czy byśmy podzielili to wzdłuż, czy pionowo, czy poziomo, to zawsze w jakiś sposób będą to utrudnienia dla któregoś z OWES-ów, jeżeli chodzi chociażby o odległości, o dojazd z jednego miejsca do drugiego...”

„[W animacji – przyp. aut.] ...chodzi o ten proces grupowy (...), który powoduje angażowanie ludzi w różne rodzaje działalności i pozwala w sposób logiczny ułożyć całość następných spotkań, czyli po prostu dalszą pracę animatora w tym środowisku...”

„Na początku nie wiedzieliśmy, że to będzie miało aż taką dużą rolę i teraz programując kolejne lata, przy działaniu OWES już nawet z IZ-ką i ROPS-em zwracamy uwagę na rozbieżne zaprogramowanie wskaźników, że to nie może to być tyle samo na południu i na północy...”

8. Ocena systemu wsparcia z perspektywy podmiotów ekonomii społecznej

8.1. Wyniki badania ilościowego

Opinie klientów OWES pozyskane zostały m.in. w ramach badania ilościowego, przeprowadzonego metodą Komputerowo Wspomaganych Wywiadów Telefonicznych (CATI). Pomiar zrealizowano na próbie PES i PS – klientów Kielecko-Ostrowieckiego Ośrodka Wsparcia Ekonomii Społecznej (KOOWES) i Świętokrzyskiego Ośrodka Wsparcia Ekonomii Społecznej (ŚOWES). W każdej z tych grup zrealizowano po 15 efektywnych wywiadów (łączna liczebność próby N=30). Dobór respondentów był zróżnicowany podmiotowo i terytorialnie.

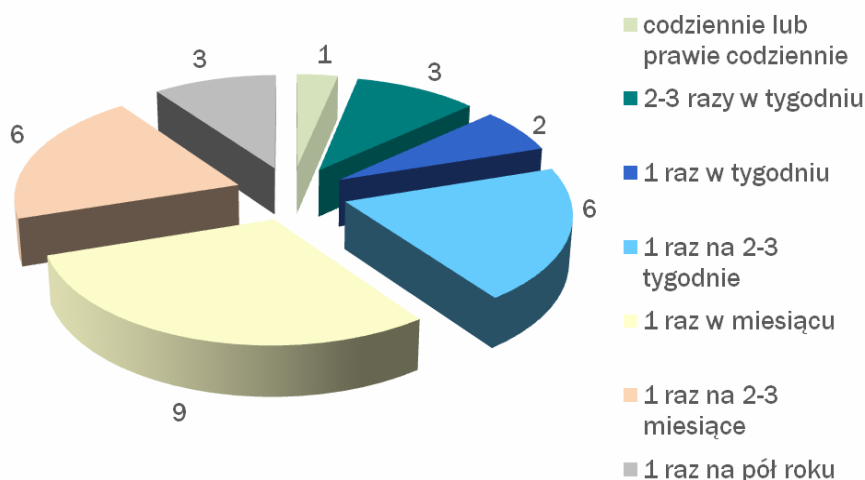
Tabela 18. Struktura próby (liczba wskazań)

forma prawna	
organizacja pozarządowa, prowadząca działalność gospodarczą lub odpłatną p.p. lub oświatową lub kulturalną	19
spółdzielnia socjalna	7
centrum/klub integracji społecznej (KIS)	3
warsztat terapii zajęciowej (WTZ)	1
branża (możliwość wyboru dowolnej liczby wskazań)	
edukacja i kultura	13
usługi dla firm, organizacji i administracji publicznej, w tym usługi biurowe, tłumaczenia	3
handel i pozostałe usługi	3
budownictwo, w tym remonty	1
dom i ogród, w tym przeprowadzki, sprzedaż kwiatów i roślin	1
gastronomia, w tym catering	1
brak odpowiedzi	12
najważniejsze źródła przychodu (możliwość wyboru dowolnej liczby wskazań)	
dotacje	23
sprzedaż usług i produktów na rynku (np. firmom, osobom fizycznym)	13
składki członkowskie	9
darowizny	9
świadczenie usług na zlecenie jednostek samorządu terytorialnego lub innych instytucji publicznych	8
środki prywatne założycieli	7
kredyty, pożyczki	6
inna źródło przychodu	6
okres prowadzenia działalności	
2 lata lub krócej	8
3-6 lat	7
7-12 lat	8
13 lat lub dłużej	7
liczba pracowników	
4 lub mniej	4
5-6 osób	10
7 lub więcej	5
brak odpowiedzi	11
subregion	
północny (Kielecko-Ostrowiecki Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej)	15
południowy (Świętokrzyski Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej)	15

Niemal 2/3 zrealizowanej próby stanowią organizacje pozarządowe, prowadzące działalność gospodarczą, odpłatną pożytku publicznego, oświatową lub kulturalną. W badaniu wzięli udział przedstawiciele 7 spółdzielni socjalnych – co istotne, 6 z nich zostało zweryfikowanych jako przedsiębiorstwa społeczne. Pozostali uczestnicy pomiaru reprezentują podmioty o charakterze reintegracyjnym (centra lub kluby integracji społecznej lub warsztaty terapii zajęciowej). Badane podmioty najczęściej działają w sferze edukacji i kultury. Warto zaznaczyć, że 12 na 30 ankietowanych nie potrafiło wskazać branży lub odmówiło odpowiedzi na tak postawione pytanie. Do najczęściej wymienianych

źródeł przychodu należą dotacje, nieco rzadziej - sprzedaż usług i produktów na rynku, dalej - składki członkowskie, darowizny oraz świadczenie usług na zlecenie jednostek samorządu terytorialnego lub innych instytucji publicznych, następnie - środki prywatne założycieli i - wreszcie - instrumenty o charakterze zwrotnym (kredyty lub pożyczki). 8 na 30 badanych podmiotów prowadzi działalność nie dłużej niż 2 lata, natomiast w przypadku połowy okres ten nie przekracza lat sześciu. 1/3 respondentów deklaruje zatrudnianie 5 lub 6 stałych pracowników. 11 na 30 ankietowanych nie potrafiło wskazać liczby zatrudnianych pracowników lub odmówiło odpowiedzi na tak postawione pytanie.

Wykres 19. Częstość kontaktów z OWES

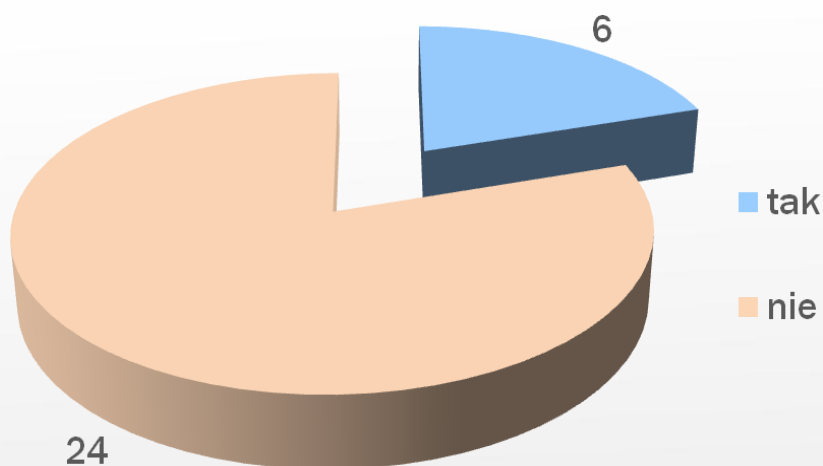
Połowa ankietowanych podmiotów kontaktuje się z OWES nie częściej niż 1 raz w miesiącu i nie rzadziej niż 1 raz na 2 - 3 miesiące. 9 na 30 respondentów deklaruje podtrzymywanie relacji z ośrodkami wsparcia mniej więcej raz w miesiącu. Tego rodzaju częstość podejmowanych kontaktów potwierdzają również wyniki badań jakościowych (opinie klientów oraz pracowników OWES). Wyraźnie widać, że mało rozpowszechnione są bardzo częste („codziennie lub prawie codziennie”) lub rzadkie („1 raz na pół roku lub rzadziej”) kontakty z OWES.

Wykres 20. Wykorzystywane formy kontaktu z OWES

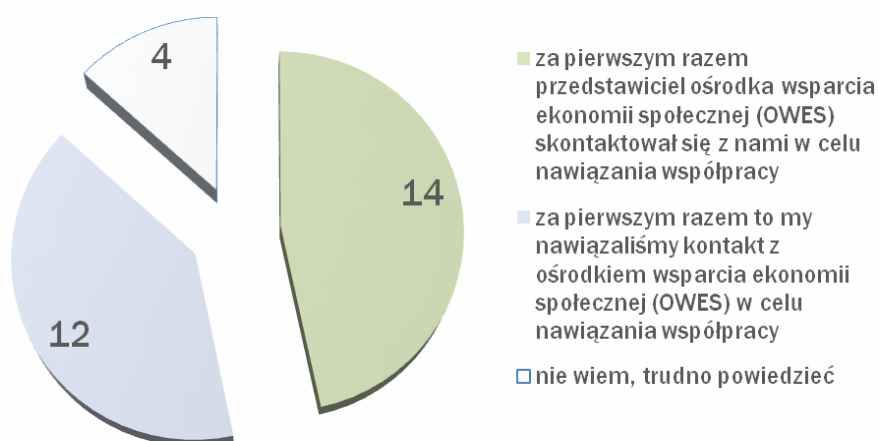
Do najczęściej wykorzystywanych kanałów komunikacji z OWES należą kontakty telefoniczne oraz poczta elektroniczna. Należy doprecyzować, że tego rodzaju nośniki służą do porozumiewania się w sprawach bieżących oraz mniej skomplikowanych, tj. niewymagających osobistego kontaktu. Z kolei świadczenie usług przez OWES (np. animacyjnych, doradczych lub szkoleniowych) najczęściej wiąże się z realizacją spotkań bezpośrednich, zarówno w siedzibie ww. ośrodków, jak i w innych miejscach.

Wykres 21. Utworzenie badanego podmiotu przez OWES

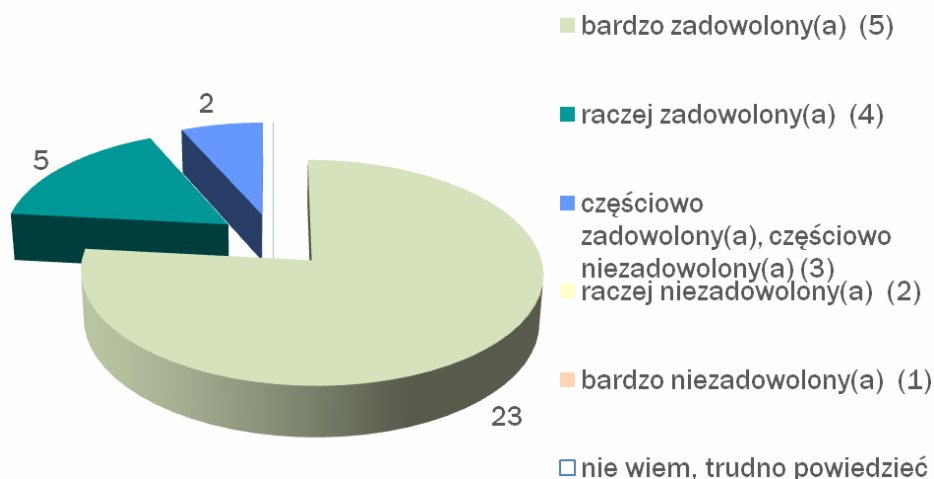
6 na 30 badanych deklaruje, że reprezentowane przez nich podmioty zostały utworzone przez OWES. Takiej odpowiedzi udzieliło 4 ankietowanych klientów Świętokrzyskiego Ośrodka Wsparcia Ekonomii Społecznej i 2 odbiorców usług Kielecko-Ostrowieckiego Ośrodka Wsparcia Ekonomii Społecznej.

Wykres 22. Sposób nawiązania kontaktu z OWES

W przypadku 14 na 30 badanych podmiotów pierwszy kontakt został nawiązany z inicjatywy OWES. Z kolei 12 ankietowanych deklaruje, że ich podmioty jako pierwsze skontaktowały się z OWES w celu podjęcia współpracy. Warto zaznaczyć, że w grupach klientów KOOWES i ŚOWES uzyskano bardzo zbliżone rezultaty.

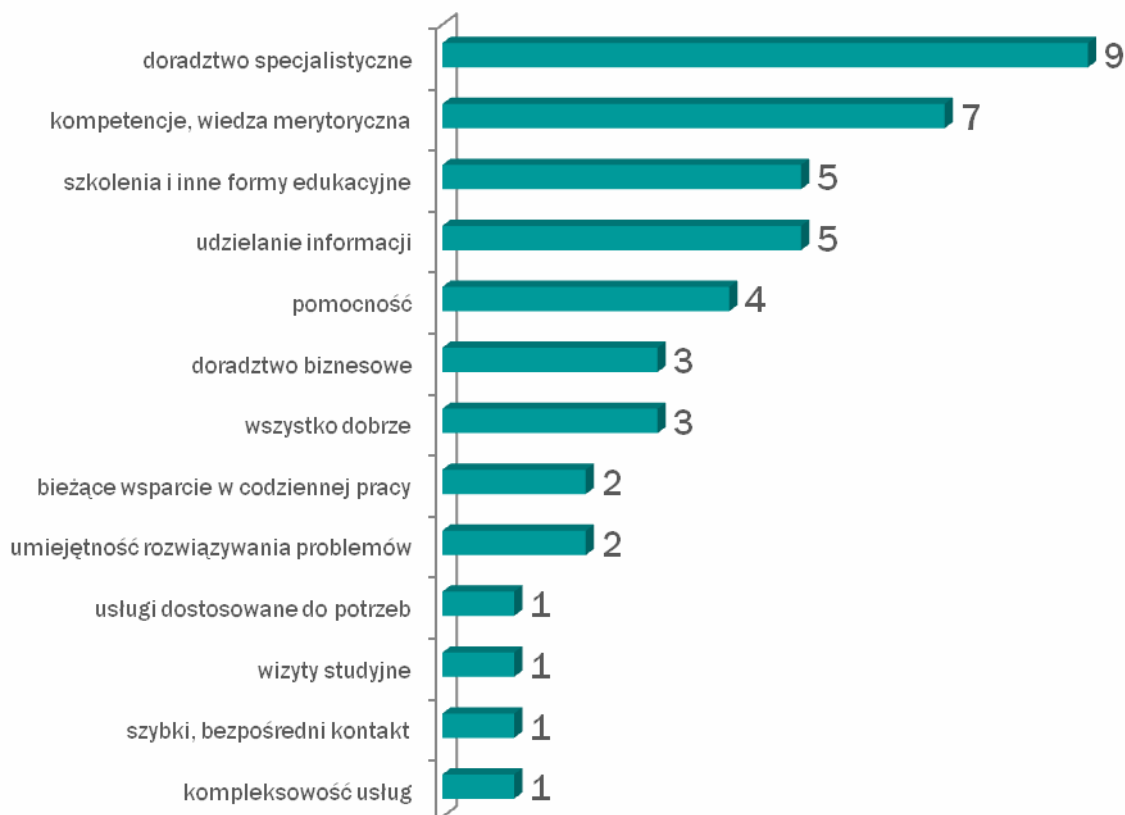
Wykres 23. Ogólny poziom zadowolenia z usług OWES

średnia w skali 1-5	ogółem		
	4,70	4,80	4,60

Respondenci oceniali jakość usług świadczonych przez OWES z wykorzystaniem skali pięciostopniowej. Należy podkreślić, że uzyskane opinie są bardzo pozytywne. Ocenę dodatnią formułuje 28 na 30 przedstawicieli klientów OWES, przy czym 23 badanych przyznało wspomnianym ośrodkom notę najwyższą z możliwych. 2 uczestników pomiaru udzieliło odpowiedzi neutralnej lub ambiwalentnej, natomiast – co szczególnie warto podkreślić – nie odnotowano jakichkolwiek ocen krytycznych. Średnia w skali 1-5 wynosi 4,70, co należy interpretować jako opinię zbliżoną do zdecydowanie pozytywnej kategorii odpowiedzi („5”). Dodajmy, że bardzo pochlebne oceny formułowano w odniesieniu do obydwu porównywanych ośrodków wsparcia ekonomii społecznej.

Wykres 24. Mocne strony, związane z pracą OWES

Powyższe informacje zostały zebrane w pytaniu otwartym – ankietowani udzielali swobodnych odpowiedzi, które następnie zostały zakodowane do poszczególnych kategorii. Powyższe zestawienie zawiera najczęściej występujące odpowiedzi, pozostałe – jako mniej istotne – zostały pominięte. Podane wyniki nie sumują się do 100 proc., ponieważ badani mogli wymienić więcej niż 1 odpowiedź. Warto zaznaczyć, że pytania otwarte - niejako z definicji - są „miękkim” narzędziem pomiaru, stąd zróżnicowany poziom szczegółowości i duże rozproszenie zebranych informacji. Najwięcej spontanicznych ocen pozytywnych sformułowano odnośnie doradztwa specjalistycznego (np. księgowego, prawnego, marketingowego), jak również przygotowania merytorycznego pracowników OWES.

W analogiczny sposób zebrane zostały informacje na temat mankamentów, związanych z pracą OWES. 3 osoby spontanicznie deklarują, że we współpracy z ww.

ośrodkami nie dostrzegają jakichkolwiek słabych stron. Poniżej prezentujemy zestawienie wymienionych przez respondentów ocen krytycznych:

- zbyt rozbudowana biurokracja (3 wskazania),
- udzielanie zbyt mało konkretnych, zbyt ogólnych informacji (1 wskazanie),
- zbyt mała liczba pracowników (1 wskazanie),
- brak czytelnej informacji na temat ścieżki wsparcia (1 wskazanie),
- niewystarczająca diagnoza potrzeb klienta (1 wskazanie),
- pomoc niedostosowana do indywidualnych potrzeb klienta (1 wskazanie),
- zbyt mało warsztatów (1 wskazanie),
- brak wymiany, sieciowania PES (1 wskazanie),
- zbyt rzadki kontakt z OWES (1 wskazanie),
- niedogodne terminy spotkań, w godzinach pracy (1 wskazanie),
- zbyt długotrwała procedura przyznawania dotacji (1 wskazanie),
- złe warunki lokalowe (1 wskazanie).

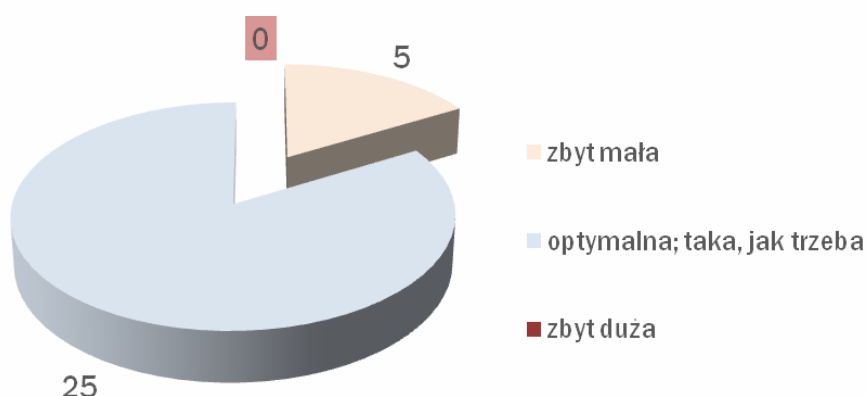
Tabela 25. Ocena różnych atrybutów pracy OWES

	uprzejmość, życzliwość, kultura osobista	komunikatywność, mówienie przystępnym językiem	kompetencje, profesjonalizm pracowników	chęć niesienia pomocy klientom	spójność informacji udzielanych przez pracowników	umiejętność rozwiązywania problemów
bardzo dobrze (5)	26	26	24	24	24	20
raczej dobrze (4)	4	4	6	6	5	8
częściowo dobrze, częściowo źle (3)	0	0	0	0	0	1
raczej źle (2)	0	0	0	0	1	1
bardzo źle (1)	0	0	0	0	0	0
nie wiem, trudno powiedzieć	0	0	0	0	0	0
średnia w skali 1-5	4,87	4,87	4,80	4,80	4,73	4,57

Uczestnicy pomiaru oceniali poszczególne atrybuty, związane z pracą ośrodków wsparcia, wykorzystując do tego celu skalę pięciostopniową. Warto podkreślić, że

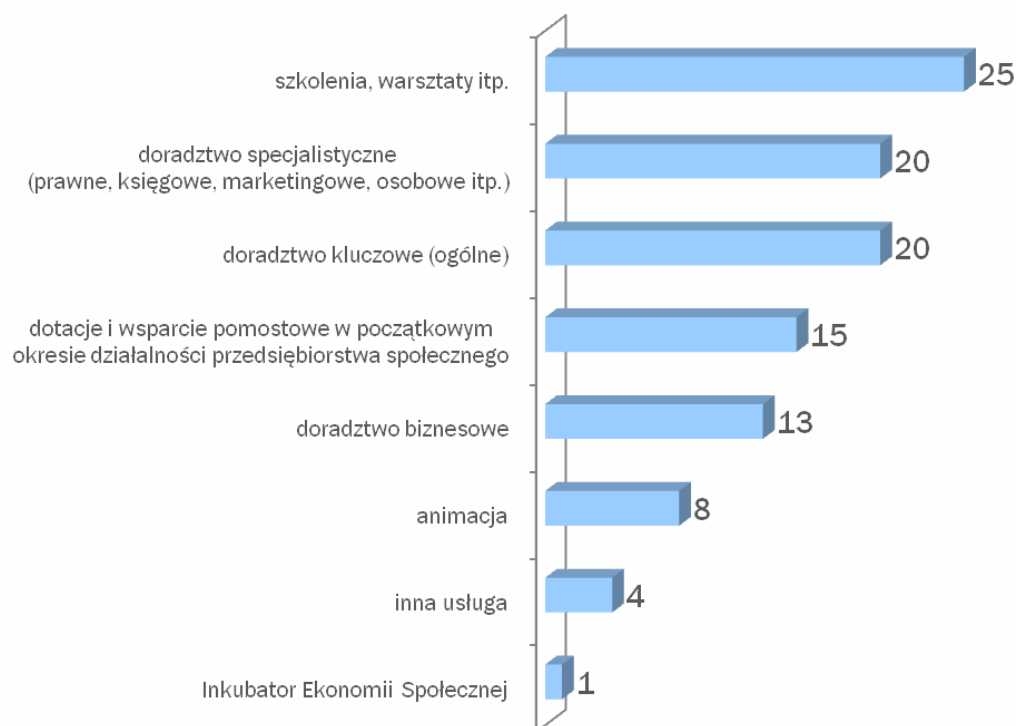
respondenci formułują bardzo pozytywne lub – nieco rzadziej – umiarkowanie pozytywne opinie, ponadto nie odnotowano większych różnic na poziomie oceny jakości usług świadczonych przez KOOWES i ŚOWES. Krytyczne wypowiedzi prezentowano w pojedynczych przypadkach. Relatywnie najczęściej wątpliwości budzi umiejętność rozwiązywania trudnych czy nietypowych sytuacji przez OWES, choć – co należy podkreślić – uzyskana średnia na poziomie na poziomie 4,57 sytuuje się między skrajnie („5”) a umiarkowanie pozytywną kategorią odpowiedzi („4”).

Wykres 26. Ocena liczby pracowników OWES w relacji do potrzeb

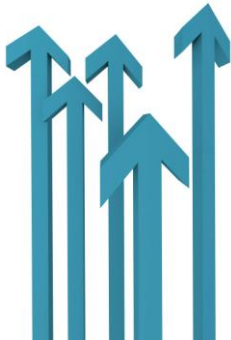
5 na 30 przedstawicieli ankietowanych podmiotów uważa, że zasoby ludzkie OWES są niewystarczające. Tego rodzaju przekonanie podziela 3 badanych klientów Świętokrzyskiego Ośrodka Wsparcia Ekonomii Społecznej oraz 2 odbiorców usług Kielecko-Ostrowieckiego Ośrodka Wsparcia Ekonomii Społecznej.

Wykres 27. Korzystanie z różnych usług OWES

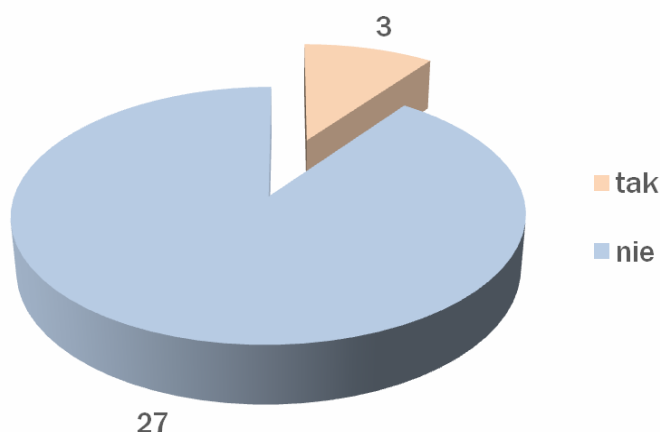
Badani klienci OWES najczęściej deklarują korzystanie z usług edukacyjnych, oferowanych przez te ośrodki, dużą popularnością cieszą się również usługi doradcze: ogólne (kluczowe), specjalistyczne i – w mniejszym stopniu – biznesowe. Połowa przedstawicieli ankietowanych podmiotów deklaruje doświadczenia związane z usługami o charakterze finansowym. Co ciekawe, 8 na 30 respondentów wymienia działania animacyjne. Jak można przypuszczać, mimo wspomaganie przez ankieterów część rozmówców mogła mieć trudności z właściwą klasyfikacją poszczególnych usług, świadczonych przez OWES. Prawdopodobnie niektórzy z nich postrzegają np. spotkania animacyjne jako szkolenia lub inne usługi edukacyjne.

Tabela 28. Ocena różnych usług OWES

	doradztwo biznesowe	doradztwo kluczowe (ogólne)	szkolenia	dotacje i wsparcie pomostowe w początkowym okresie działalności PS	doradztwo specjalistyczne (prawne, księgowo, marketingowe, osobowe itp.)	animacja
bardzo zadowolony(a) (5)	13	18	20	10	15	6
raczej zadowolony(a) (4)	0	2	4	2	5	2
częściowo zadowolony(a), częściowo niezadowolony(a) (3)	0	0	0	0	0	0
raczej niezadowolony(a) (2)	0	0	0	0	0	0
bardzo niezadowolony(a) (1)	0	0	0	0	0	0
nie wiem, trudno powiedzieć	0	0	1	3	0	0
liczebność (liczba korzystających z danej usługi)	13	20	25	15	20	8
średnia w skali 1-5	5,00	4,90	4,83	4,83	4,75	4,75

Wszystkie usługi świadczone przez OWES zyskują bardzo wysokie oceny odbiorców. W odniesieniu do doradztwa biznesowego sformułowano wyłącznie najwyższe z możliwych odpowiedzi. Relatywnie najniższą ocenę uzyskało doradztwo specjalistyczne oraz działania animacyjne, choć – co należy podkreślić – usługi te mają średnią zbliżoną do najbardziej pozytywnej kategorii w skali pięciostopniowej. Co istotne, nie odnotowano jakichkolwiek wskazań negatywnych, ani nawet neutralnych czy ambiwalentnych. Nie występują również istotne różnice między sposobem postrzegania pracy obydwu ośrodków wsparcia ekonomii społecznej w regionie.

Wykres 29. Trudności podczas korzystania z usług OWES

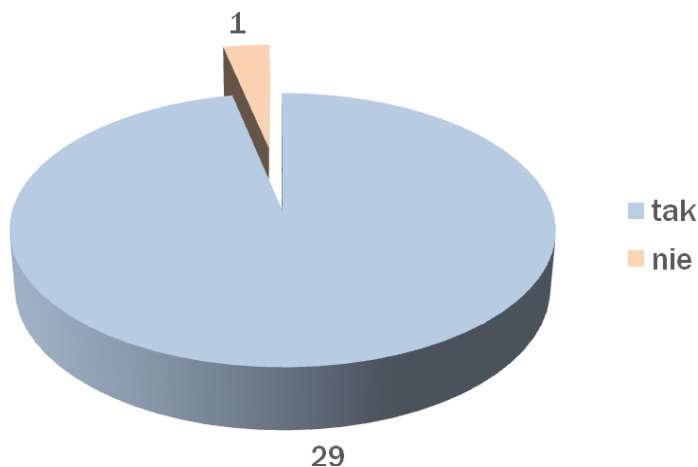
Troje przedstawicieli badanych podmiotów deklaruje, że napotkało jakiegokolwiek trudności, związane z korzystaniem usług OWES (2 klientów KOOWES i 1 odbiorca usług ŚOWES). Wśród wymienianych problemów 2 osoby wskazały zbyt długotrwałe i – co za tym idzie – uciążliwe procedury biurokratyczne (klienci KOOWES) oraz różnicę w interpretacji kwestii prawnych, dotyczących zatrudniania osób z niepełnosprawnościami (klient ŚOWES).

Tabela 30. Oczekiwania względem OWES

niczego nie zmieniać, jest dobrze	9
więcej szkoleń z psychologii biznesu i coachingu	2
bardziej czytelna informacja na temat ścieżki wsparcia	1
więcej pracy w terenie, diagnoz środowiskowych	1
zmiany prawne (ogólnie)	1
zmienić godziny spotkań	1
wykazywać więcej inicjatywy (ogólnie)	1
możliwość samodzielnego wyboru usługodawcy na rynku (niekoniecznie w OWES)	1
więcej reklamy ekonomii społecznej	1
zatrudnić więcej pracowników	1
wprowadzić transzowanie dotacji (np. 70/30%)	1

9 na 30 badanych klientów OWES spontanicznie deklaruje, że nie dostrzega jakiegokolwiek mankamentów, związanych z pracą tych ośrodków. Rozkład pozostałych odpowiedzi charakteryzuje się wysokim stopniem rozproszenia – poszczególne odpowiedzi wymieniano w pojedynczych przypadkach.

Wykres 31. Rekomendacja OWES-u innym podmiotom ekonomii społecznej

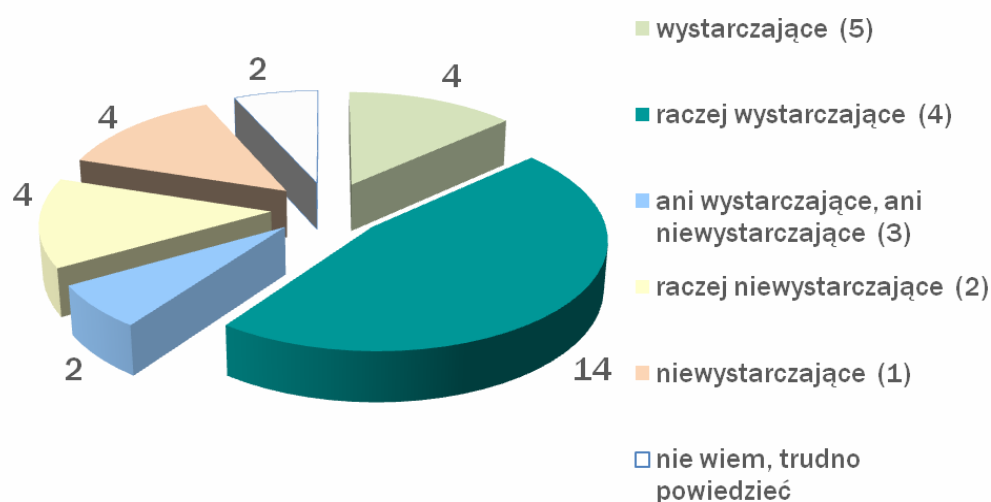
Kolejnym argumentem na rzecz tezy o wysokiej jakości usług świadczonych przez OWES jest fakt, że prawie wszyscy uczestnicy pomiaru poleciliby te ośrodki innym podmiotom ekonomii społecznej lub przedsiębiorstwom społecznym. Odmienną opinię wyraził 1 respondent – był to odbiorca usług ŚOWES.

Wykres 32. Korzystanie z pomocy różnych instytucji (poza OWES)

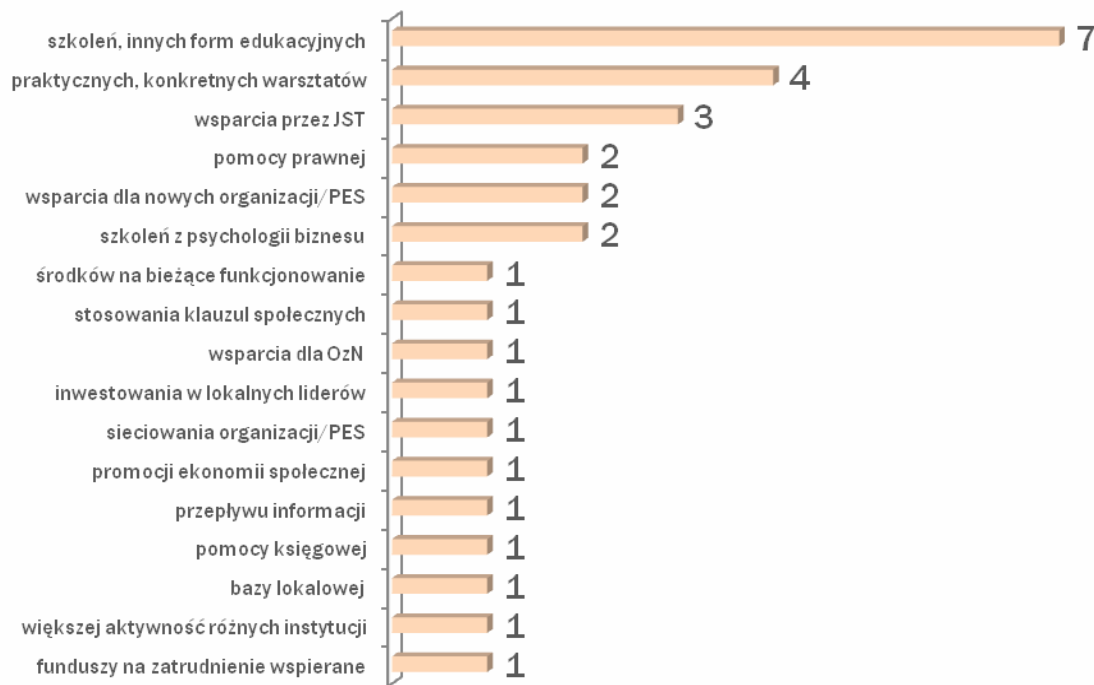
Badane PES i PS korzystają również ze wsparcia jednostek samorządu terytorialnego (szczebla wojewódzkiego, powiatowego lub gminnego), jak również jednostek organizacyjnych JST, w tym instytucji pomocy społecznej i rynku pracy. 10 na 30 badanych podmiotów korzystało ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, natomiast 7 deklaruje posiadanie doświadczeń, związanych z korzystaniem z instrumentów finansowych o charakterze zwrotnym. 3 ankietowanych wskazuje, że reprezentowane przez nich podmioty są lub były wspierane przez sektor komercyjny lub powiązane z nim korporacyjne organizacje pozarządowe.

Wykres 33. Ocena możliwości uzyskania wsparcia w województwie świętokrzyskim

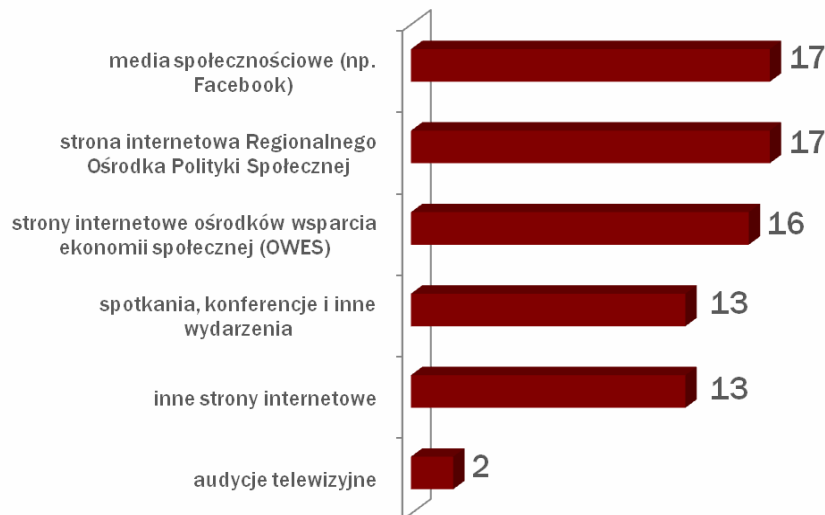
Przeszło połowa uczestników pomiaru pozytywnie ocenia możliwości uzyskania wsparcia przez PES lub PS w regionie, natomiast 8 na 30 ankietowanych formułuje odmienny pogląd na ten temat. Średnia w skali 1-5 wynosi 3,36, co można zinterpretować jako opinię usytuowaną między oceną neutralną lub ambiwalentną (3) a umiarkowanie pozytywną (4). Pochlebne opinie nieco częściej wyrażają klienci ŚOWES (średnia E = 3,54) w porównaniu z odbiorcami usług KOOWES (3,20).

Wykres 34. Jakich form pomocy brakuje w województwie świętokrzyskim?

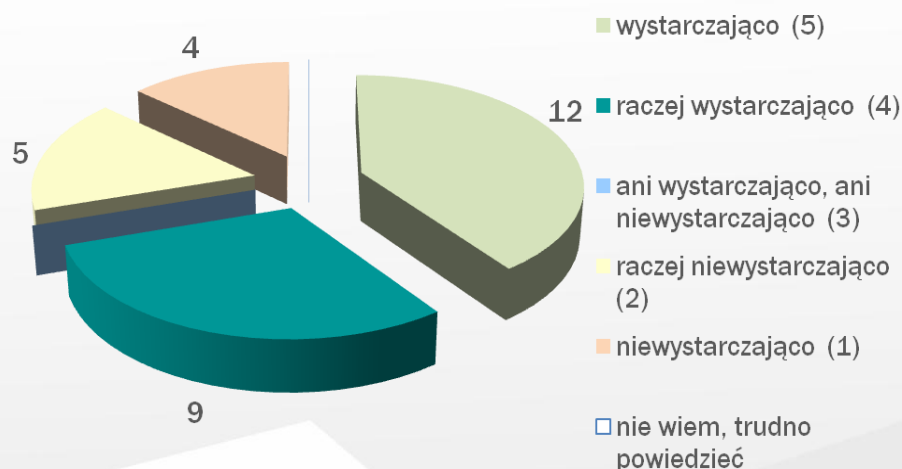
W opinii badanych w województwie świętokrzyskim brakuje przede wszystkim działań edukacyjnych z zakresu ekonomii społecznej, zwłaszcza dedykowanych, specjalistycznych szkoleń i warsztatów, umożliwiających pozyskanie praktycznej wiedzy i umiejętności. Jak wynika z badania jakościowego, przedstawiciele PES/PS nie są zainteresowani szkoleniami o charakterze ogólnym, natomiast oczekują konkretnej, dobrze skrojonej oferty tematycznej, dopasowanej do indywidualnych potrzeb. Część z nich dostrzega również potrzebę korzystania z coachingu, zarówno dla kadry zarządzającej podmiotami ekonomii społecznej (np. na temat wypalenia zawodowego), jak i zespołów pracowniczych (np. z zakresu motywacji, budowania tożsamości i identyfikacji z pracodawcą). Ten wątek szerzej rozwijamy w kolejnych rozdziałach.

Wykres 35. Źródła informacji na temat możliwości uzyskania wsparcia przez PES/PS w województwie świętokrzyskim

Do najczęściej wykorzystywanych źródeł wiedzy na temat możliwości uzyskania pomocy należą kanały internetowe: media społecznościowe oraz oficjalne witryny Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej i obydwu ośrodków wsparcia ekonomii społecznej, działających w regionie. 13 na 30 przedstawicieli ankietowanych podmiotów czerpie wiedzę z kontaktów bezpośrednich (spotkań, konferencji, szkoleń lub innych wydarzeń sprzyjających nawiązywaniu osobistych relacji).

Wykres 36. Czy czuje się Pan(i) wystarczająco, czy niewystarczająco poinformowany(a) na temat możliwości uzyskania wsparcia przez PES/PS w województwie świętokrzyskim?

21 na 30 uczestników pomiaru deklaruje wysoki poziom satysfakcji z posiadanej wiedzy na temat możliwości uzyskania pomocy przez PES i PS w regionie, natomiast niezadowolonych jest 9 respondentów. Średnia w skali 1-5 wynosi 3,67, co odpowiada opinii ulokowanej między kategorią neutralną lub ambiwalentną (3) a umiarkowanie pozytywną (4). Dodajmy, że w grupach klientów obydwu ośrodków wsparcia – północnego i południowego – odnotowane zostały bardzo podobne rezultaty.

8.2. Tajemniczy klient

Uzupełnieniem powyższych działań była realizacja badania metodą „Tajemniczego klienta”, która posłużyła weryfikacji jakości obsługi klienta w przypadku pierwszego kontaktu i świadczenia ogólnej informacji na temat ścieżki wsparcia. „Tajemniczy klient” jest metodą polegającą na niejawnej obserwacji, prowadzonej „w naturalnym środowisku”. Generalnym celem jest zebranie informacji na temat rzeczywistych zachowań badanych w typowych, często występujących okolicznościach. Metoda zazwyczaj jest stosowana do pomiaru jakości obsługi klienta, najczęściej w punktach handlowych, rzadziej w organizacjach i instytucjach publicznych.

Jak już wspomnieliśmy, w każdym OWES zrealizowane zostały po 2 kontakty, 1 bezpośredni oraz 1 telefoniczny (łącznie 4 kontakty). Badacze wcielili się w rolę klientów wspomnianych ośrodków, aby w warunkach zbliżonych do naturalnych załatwić typową sprawę (np. uzyskać informację o możliwości otrzymania wsparcia). Co istotne, sprawy te nie mogły być nadmiernie skomplikowane, ponadto „TK” nie mogli podawać danych osobowych, ani wielu istotnych szczegółów związanych z danym zagadnieniem. Badanie zostało zrealizowane według ściśle opracowanej procedury (scenariusza rozmowy). Ze względu na niską liczebność próby rezultaty prezentujemy w formie opisowej.

Podczas badania metodą „Tajemniczego klienta” nie odnotowano jakichkolwiek trudności z dotarciem lub dodzwonieniem się do siedziby OWES. Po nawiązaniu połączenia telefonicznego z ośrodkami, „TK” otrzymali informację, że dodzwonili się do biur liderów projektu – Stowarzyszenia „Integracja i Rozwój” lub Caritas Diecezji Kieleckiej. Ogólną jakość obsługi w obydwu ośrodkach można ocenić jako bardzo dobrą, zarówno na

podstawie kontaktów bezpośrednich, jak i telefonicznych. Dotyczy to w szczególności takich kategorii oceny, jak np.: uprzejmość i kultura osobista (przyjazne, życzliwe nastawienie do klienta), umiejętność komunikowania się z klientem (mówienie przystępnym językiem), chęć udzielenia pomocy, kompetencje i profesjonalizm (wiedza merytoryczna), jak również umiejętność rozpoznania potrzeb klienta oraz estetyka biura i warunki lokalowe (co oczywiście, tę kategorię oceniano podczas kontaktów bezpośrednich). Udzielone informacje należy uznać za wyczerpujące, przy czym zostały one przekazane bezpośrednio, jak również – po dopytaniu przez „TK” - poprzez odesłanie do informacji zamieszczonych na stronie internetowej OWES oraz wskazanie innych źródeł. Podczas wizyt i rozmów telefonicznych nie odnotowano jakichkolwiek trudności. Podsumowując, badanie przeprowadzone metodą „Tajemniczego klienta” potwierdza wysoką jakość obsługi w obydwu OWES działających w regionie, jak również brak istotnych różnic między poszczególnymi ośrodkami (z perspektywy odbiorcy).

8.3. Wyniki badania jakościowego

Zwieńczeniem procesu pozyskiwania opinii odbiorców wsparcia była realizacja dwóch Zogniskowanych Wywiadów Grupowych (FGI) oraz 6 Indywidualnych Wywiadów Pogłębionych (IDI) z przedstawicielami PES i PS z regionu (w badaniu wzięły udział m.in. podmiotu o charakterze reintegracyjnym). Co istotne, badane podmioty reprezentowały obydwa subregiony, a kilku rozmówców posiadało doświadczenia, związane z korzystaniem z usług KOOWES i ŚOWES. Uczestnicy badania różnili się pod względem branży, w jakiej prowadzą działalność (usługi komunalne, edukacja, videofilmowanie, rozrywka, ekologia, gastronomia, branża drzewna, branża wydawnicza,), jak również okresu funkcjonowania na rynku.

Grafika 37. Okoliczności podjęcia działalności w sektorze ekonomii społecznej

POWODY I OKOLICZNOŚCI PODJĘCIA DZIAŁALNOŚCI W SEKTORZE ES	PIERWSZE PRÓBY DZIAŁALNOŚCI W SEKTORZE ES I POCZĄTKOWE FORMY WSPARCIA
<ul style="list-style-type: none"> ✓ ES jako odpowiedź na realny problem społeczny (potrzeba wsparcia osób z grupy zagrożonych wykluczeniem społecznym) ✓ Świadomość, że można pozyskać środki zewnętrzne na działania związane z ES ✓ Poczucie misji, chęć działania, pomaganie innym ✓ Kolejny etap, naturalna konsekwencja działalności w systemie pomocy społecznej i/lub „trzecim sektorze” i/lub funkcjonowania w ramach zorganizowanych środowisk (np. harcerstwo, osoby uzależnione, mniejszości etniczne) ✓ Osobista znajomość z osobami działającymi na rzecz wsparcia ES ✓ Lider i/lub grupa inicjatywna 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Poszukiwanie wiedzy (najczęściej na własną rękę lub poprzez wykorzystanie kontaktów osobistych) ✓ Uczestnictwo w szkoleniach lub innych formach edukacyjnych (np. organizowanych przez Urząd Marszałkowski) ✓ Utworzenie PES przez samorząd ✓ Pisanie projektów, pierwsze próby aplikowania o środki (często nieudane – „wszystkiego trzeba było się nauczyć...”) ✓ Wyszukiwanie partnerów przez OWES, którzy mogliby zrealizować założone wskaźniki

Grafika 38. Dostęp do informacji na temat możliwości uzyskania wsparcia

ŹRÓDŁA INFORMACJI	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Internet (ogólnie) ✓ Instytucje publiczne (JST na poziomie gminy lub powiatu, Urząd Marszałkowski) ✓ Szkolenia, konferencje, wizyty studyjne, inne wydarzenia ✓ Informacje bieżące lub dotyczące kwestii szczegółowych (osobiście lub przez telefon)
OCENA DOSTĘPU DO INFORMACJI	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Wystarczający, odpowiedni, klarowny, przejrzysty LUB ✓ Niewystarczający, brak pełnego dostępu do informacji, rozproszona wiedza, brak kompleksowego źródła wiedzy, opóźnienia w przekazywaniu informacji (np. dotyczących aktualnych możliwości skorzysta ze wsparcia) ✓ Kanaly nieformalne: relacje osobiste, znajomości, „wydeptywanie ścieżek” ✓ Konieczność samodzielnego poszukiwania informacji

Uczestników badania można podzielić na dwie grupy. Pierwsza z nich to przedstawiciele podmiotów o kilkuletnim doświadczeniu w sektorze ekonomii społecznej (najczęściej z subregionu północnego). Są to PES/PS o ugruntowanej pozycji, które mają

pewną historię działalności, co wiąże się z dobrym rozpoznaniem dostępnych źródeł informacji, a także korzystaniem z różnych form wsparcia. Większość respondentów z tej grupy charakteryzuje się wysokim poziomem refleksyjności, a także posiada dość skryształizowane opinie odnośnie wielu kwestii, związanych z praktyką funkcjonowania w sektorze ekonomii społecznej. Co ciekawe, wielu z nich podziela przekonanie, że zdobywanie informacji i korzystanie z różnych form pomocy wymaga samodzielnego wysiłku, a w szczególności budowania osobistych relacji z przedstawicielami instytucji czy organizacji świadczących usługi w ramach systemu wsparcia. Tego rodzaju kontakty bezpośrednie sprzyjają bowiem szybszemu uzyskaniu wiedzy „u źródła”, z pominięciem kanałów „oficjalnych”. Jak informowaliśmy w jednym z poprzednich rozdziałów, usługi świadczone przez OWES można rozpatrywać w kategoriach pewnych pakietów, których stosowanie jest uzależnione od indywidualnych potrzeb. Korzystanie z tak kompleksowych, wieloetapowych i rozłożonych w czasie świadczeń sprzyja budowaniu wspomnianych relacji, co wpływa na usprawnienie przepływu informacji.

Do drugiej grupy badanych można zaliczyć osoby reprezentujące podmioty o znacznie krótszym stażu, które wprawdzie skorzystały z usług OWES, jednak najczęściej były to ogólne informacje, przeznaczone dla organizacji początkujących lub planujących podjęcie działalności w sektorze ekonomii społecznej (relatywnie często taka sytuacja występuje w subregionie południowym). W takich przypadkach trudno mówić o dłuższej historii współpracy z OWES, którą dałoby się opisać w ujęciu procesowym. Co oczywiste, respondenci zaliczeni do tej kategorii mają znacznie niższy poziom wiedzy i najczęściej deklarują brak wiedzy na temat źródeł, w których można uzyskać użyteczne informacje.

Dodajmy, że obie wymienione wyżej grupy badanych zgadzają się, że informacje na temat możliwości uzyskania wsparcia w województwie świętokrzyskim są rozproszone. Oznacza to, że – ich zdaniem - brakuje jednego miejsca, które zawierałoby wszystkie potrzebne dane. Z wypowiedzi naszych rozmówców płynie wniosek, że oczekują oni utworzenia kompleksowego narzędzia, np. portalu zawierającego kompendium wiedzy z wszystkich dostępnych źródeł i zarazem platformy wymiany doświadczeń wraz z możliwością śledzenia dobrych praktyk. Tego rodzaju funkcję mógłby pełnić istniejący portal „Świętokrzyska Ekonomia Społeczna”, choć nie jest on znany uczestnikom badania.

Z pewnością warto podjąć działania na rzecz promocji i zwiększenia rozpoznawalności tej witryny, jak również poprawy jej funkcjonalności. Wspomniany portal mógłby zostać wzbogacony o pewne cechy medium społecznościowego, a także obejmować szerokie spektrum zagadnień, związanych z promowaniem aktywności obywatelskiej.

Poniżej zamieszczamy najważniejsze informacje na temat postrzeganych przez uczestników badania mocnych i słabych stron systemu wsparcia ekonomii społecznej w województwie świętokrzyskim.

Mocne strony systemu wsparcia:

- działalność OWES: profesjonalizm, zaangażowanie, wysoka jakość i wzajemna komplementarność świadczonych usług, możliwość uzyskania dotacji,
- działalność ROPS: wiedza merytoryczna, aktywność, praca w terenie, zapewnienie rangi z poziomu władz wojewódzkich.

Słabe strony systemu wsparcia:

- postrzegany brak inicjatywy ze strony urzędów, pasywność i reaktywność instytucji publicznych, zwłaszcza na poziomie gminnym i powiatowym („to nie urzędy wychodzą do organizacji pozarządowych (...), to podmioty ekonomii społecznej wychodzą do urzędów...”),
- niski poziom wiedzy w JST i podległych im instytucjach (np. małe rozpowszechnienie stosowania klauzul społecznych, niewielka skala zlecania zadań publicznych, niekorzystanie z usług lub produktów PES/PS, brak poręczeń i gwarancji dla nowych podmiotów), brak zaangażowania instytucji i wsparcia PES/PS na poziomie lokalnym,
- postrzegane obawy JST przed zaangażowaniem się w rozwój ES:
 - obawa, że podejmowane działania nie okażą się sukcesem i potencjalnych oskarżeń o niegospodarność w dysponowaniu środkami publicznymi (odpowiedzialność karna i straty wizerunkowe),

- postrzeganie PES/PS i związanych z nimi osób jako potencjalnych konkurentów politycznych,
- brak świadomości korzyści płynących z rozwoju ES,
- deficyt rozwiązań systemowych w zakresie promocji i wdrażania środków unijnych, np. jednego, skoordynowanego źródła informacji: konieczność posiadania znajomości, samodzielnego „wydeptywania ścieżek...” („odbijania się od ściany do ściany...”, „samodzielna walka...”, „trzeba wiedzieć, do kogo uderzyć...”, „nie wiem, czy oni mają jakąś bazę danych, ale do nas ta informacja nie trafia...”), brak zaufania instytucji publicznych do beneficjentów, restrykcyjne kontrole, sprawozdawczość i rozliczenia,
- zbyt skomplikowany system wsparcia, zbyt dużo zbędnych obciążeń biurokratycznych, trudności formalne, związane z prowadzeniem PES/PS, zwłaszcza dla osób prowadzących lub zatrudnionych w tych podmiotach, które często rekrutują się z grup zagrożonych wykluczeniem społecznym,
- zbyt mały nacisk na tworzenie podstaw ekonomicznych, np. upowszechniania postaw przedsiębiorczych, edukacji w zakresie funkcjonowania na rynku, brak doradztwa biznesowego w powszechnym rozumieniu („ten biznesplan, doradztwo w OWES, są specyficzne...”),
- niski poziom społecznej odpowiedzialności biznesu, brak wiedzy, świadomości korzyści i generalna niechęć sektora komercyjnego do współpracy z PES/PS,
- niewystarczający poziom sieciowania PES/PS, brak organizacji parasolowych, brak powiązania tego rodzaju działań z systemem wsparcia i sieciowania NGO w regionie, niewystarczające włączenie „trzeciego sektora” w ten proces („na forach organizacji pozarządowych brakuje organizacji pozarządowych, 70 procent na tych spotkaniach to są urzędnicy...”, „organizujemy spotkania, ale organizacje nie chcą przychodzić...”), zbyt duża liczba i brak powiązania różnych sieci współpracy, skupiających NGO w regionie,
- wzajemny brak zaufania, konflikty personalne, wewnętrzna rywalizacja i konkurencja w środowisku świętokrzyskich NGO,

- relatywnie niski poziom dofinansowania (*„na utworzenie miejsca pracy w podkarpackim jest 27 tys. złotych, a w świętokrzyskim 22...”*),
- nadmierne rozproszenie środków na realizację zadań publicznych (*„jak jest konkurs, składa 100 organizacji i każda potrzebuje po 20 tysięcy, a urząd daje po 100 zł, bo każda musi dostać..”*),
- negatywny wizerunek sektora ekonomii społecznej: potrzeba zwiększenia intensywności działań na rzecz zmiany negatywnych stereotypów.

Co niezmiernie istotne, respondenci zauważają pewne różnice ze względu na poziom zainteresowania i zaangażowania różnych instytucji publicznych w regionie w rozwój sektora ekonomii społecznej. Jako podmiot podejmujący aktywne działania w tym obszarze wymienia się Urząd Marszałkowski Województwa Świętokrzyskiego, a zwłaszcza jego wyspecjalizowaną komórkę organizacyjną – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej. Zdecydowanie mniej zaangażowane są inne instytucje, jak np. Świętokrzyski Urząd Wojewódzki oraz jednostki samorządu terytorialnego szczebla gminnego i powiatowego (*„miasto Kielce jest mało zaangażowane, ale może teraz to się zmieni po wyborach....”*). Wyraźnie widać, że rola wspomnianych JST jest kluczowa dla rozwoju ekonomii społecznej na danym terenie. Od nastawienia i poziomu wiedzy władz lokalnych oraz urzędników samorządowych zależy stworzenie przyjaznego klimatu i organizacja działań pomocowych. W tym kontekście kluczowe znaczenie ma inwestowanie w lokalnych liderów, którzy inicjują i wspierają tego rodzaju działania na poziomie lokalnym. Ten wątek szerzej rozwijamy w kolejnym rozdziale, zawierającym oceny i opinie przedstawicieli JST.

Grafika 39. Doświadczenia współpracy z OWES w województwie świętokrzyskim

	
<ul style="list-style-type: none"> ✓ Wysoki poziom kompetencji ✓ Zaangażowanie w pracę ✓ Zatrudnianie ekspertów zewnętrznych ✓ Wsparcie specjalistyczne (prawne, księgowe) ✓ Indywidualna diagnoza potrzeb ✓ Doradztwo ogólne, specjalistyczne i biznesowe ✓ Dotacje i wsparcie pomostowe ✓ Szkolenia ✓ Dostęp do informacji na temat dobrych praktyk (np. wizyty studyjne) ✓ Biurokracja, „papierologia”, uciążliwy proces ubiegania się o dotację ✓ Wsparcie w korzystaniu z instrumentów o charakterze zwrotnym (pożyczka z TISE) ✓ Niewystarczające zasoby ludzkie, niedostępność danej usługi w odpowiednim czasie (np. doradztwa prawnego) 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Wysoki poziom kompetencji ✓ Zaangażowanie w pracę ✓ Dostęp do informacji na temat dobrych praktyk (np. wizyty studyjne) ✓ Spotkania informacyjne (część rozmówców zwraca uwagę na niską frekwencję na tych spotkaniach) ✓ Doradztwo ogólne, specjalistyczne i biznesowe ✓ Dotacje i wsparcie pomostowe ✓ Pomoc techniczna, udostępnianie pomieszczeń ✓ Koncentracja na realizacji wskaźników przez OWES, co nie zawsze jest zbieżne z potrzebami odbiorców ✓ Formalizm, skupianie się na procedurach administracyjnych ✓ Mocne (marka, siła przebicia, kontakty) i słabe strony (negatywne skojarzenia z działalnością organizacji związanych z Kościołem) lidera projektu – Caritas Diecezji Kieleckiej

Zamieszczone powyżej dane potwierdzają wysoką ocenę jakości usług świadczonych przez obydwa ośrodki wsparcia ekonomii społecznej w regionie. Co więcej, na podstawie uzyskanych wyników trudno mówić o jakichś zasadniczych różnicach między oceną działalności KOOWES i ŚOWES, które byłyby istotne z perspektywy odbiorców ich usług. Odnotowane zostały jedynie drobne odmienności, dotyczące kwestii szczegółowych.

Oczekiwania i potrzeby w zakresie wsparcia PES/PS:

- zamawianie usług i produktów PES/PS przez instytucje, organizacje i firmy prywatne,
- animacja i edukacja JST, np. upowszechnianie stosowania klauzul społecznych w zamówieniach publicznych,
- kojarzenie partnerów biznesowych, kreowanie współpracy z biznesem, pomoc w pozyskiwaniu klientów,
- edukacja w zakresie podstaw przedsiębiorczości i myślenia w kategoriach biznesowych oraz funkcjonowania w realiach rynkowych, świadczenie usług przez osoby z doświadczeniem w biznesie (np. mentoring),

- sieciowanie PES/PS na poziomie regionu (w roli koordynatora respondenci widzą ROPS), powiązanie systemu wsparcia ES z działaniami na rzecz „trzeciego sektora” i aktywności obywatelskiej, np. tworzenie centrów wsparcia organizacji pozarządowych jako organizacji parasolowych, połączenie działań animacyjnych na rzecz ekonomii społecznej i społeczeństwa obywatelskiego – większa synergia i komplementarność podejmowanych działań, połączenie różnych inicjatyw sieciujących „trzeci sektor” w regionie, które pozostają niewystarczająco powiązane,
- wsparcie na poziomie lokalnym przez JST: stosowanie klauzul społecznych, zlecenie zadań publicznych, zakup usług lub produktów PES/PS, uruchamianie instrumentów ułatwiających dostęp dla nowych PES/NGO, co istotne, część respondentów oczekuje realnego wsparcia, zaznaczając, że samorząd nie powinien być najważniejszym filarem sektora ekonomii społecznej, a obie strony powinny kooperować na zasadach partnerskich, z zachowaniem wzajemnej autonomii i tożsamości (np. niekoniecznie JST powinny pełnić rolę założyciela i właściciela PES/PS, a raczej mogłyby występować jako podmioty inspirujące, animujące i aktywnie wspierające ekonomię społeczną),
- ułatwienie dostępu do środków zewnętrznych dla nowych organizacji, np. poprzez odpowiednie dostosowanie kryteriów konkursowych lub utworzenie systemu gwarancji i poręczeń dla nowych podmiotów („*teraz one są zablokowane...*”, „*dlaczego tylko starzy wyjadacze mają korzystać...*”),
- koordynacja i usprawnienie przepływu informacji, skomasowanie informacji w jednym miejscu, utworzenie platformy wymiany informacji, aktualizacja baz danych potencjalnie zainteresowanych podmiotów, dbałość o aktualność przekazywanych informacji,
- więcej środków na dofinansowanie, przede wszystkim bezzwrotnych,
- więcej usług/szkoleń specjalistycznych, np. księgowych, marketingowych, prawnych, psychologicznych (np. w obszarze budowania relacji międzyludzkich, tworzenia więzi środowiskowych i rozwiązywania konfliktów w PES/PS),

- większa koncentracja na diagnozie i zaspokojeniu potrzeb odbiorców zamiast skupiania się na realizacji wskaźników, które nie zawsze są adekwatne do rzeczywistości („teoretycznie my powinniśmy chodzić do OWES, ale nie mamy takich potrzeb, więc oni wyszukują organizacje, które zrealizują ich wskaźniki...”),
- kierowanie wsparcia do autentycznie potrzebujących podmiotów, posiadających największy potencjał rozwoju, kumulacja i integracja zamiast rozpraszania działań pomocowych,
- coaching dla kadry zarządzającej PES/PS (np. zapobieganie wypaleniu zawodowemu, grupa wsparcia),
- coaching lub szkolenia dla pracowników PES/PS z zakresu motywacji i identyfikacji z pracodawcą.

8.4. Wybór cytatów

„My nie potrzebujemy wsparcia, żeby ktoś przyszedł do nas i powiedział nam słuchajcie, jest projekt, kupicie sobie nowy samochód. My nie potrzebujemy takiego wsparcia, potrzebujemy, żeby te osoby, te ośrodki, pomogły nam robić biznes. Nie w sensie ciągnięcia środków zewnętrznych, tylko żeby uświadamiały, namawiały, przekonywały firmy prywatne, urzędy czy jakieś organizacje do tego, żeby stosowały klauzulę społeczną...”

„My jesteśmy zupełnie nowi w tej branży i jest nam strasznie trudno, działamy bardzo po omacku, (...) rozeznanie się w tym całym świecie, gdzie po jakie środki się zgłosić, z kim rozmawiać, to jest w ogóle temat, którego jeszcze nie dotknęliśmy tak naprawdę. Współpracujemy z urzędem (...) i tam zupełnie bez żadnych znajomości (...) ani do kogo się odezwać, udało nam się wydeptać ścieżki, dzięki sile determinacji pewne rzeczy i tam się spotkaliśmy z bardzo pozytywnym odzewem, natomiast trzeba było na to poświęcić mnóstwo czasu i energii. Ale były też sytuacje, gdzie odbijaliśmy się od ściany...”

„Organizacje, które są odpowiedzialne, tudzież mają w swoim zakresie propagowanie tych idei, żeby rzeczywiście prowadziły do tego, że te idee będą propagowane (...). To nie urząd

wychodzi do organizacji pozarządowych czy podmiotów ekonomicznych, tylko podmioty występują do urzędu...”

„A co w przypadku, jak środki się skończą, przestaną rozdawać te pieniądze, to co wtedy będzie, ekonomia społeczna naturalną śmiercią zejdzie sobie do podziemia. Nie chodzi o to, żeby dawali środki, chodzi o to, żeby samemu móc je wypracować, pozyskać...”

„Nasz projekt opierał się o rzetelny biznesplan, (...) i jego głównym założeniem było to, że my musimy utrzymać się samodzielnie, bez żadnych środków dodatkowych, wykazać to, że potrafimy się utrzymać, zarobić na wszystkie nasze koszty, potrzeby, i dopiero to, co wypracujemy ponadto, pozwala nam realizować jakieś dodatkowe zadania. I nigdy, przynajmniej w tym projekcie, (...) nie było mowy o tym, że mamy swoją strategię opierać o środki z zewnątrz, no bo wiadomo, że one są niestabilne i nigdy nie można mieć pewności, czy są, czy nie są. Więc przynajmniej ten projekt (...) podkreślał, że najpierw musicie być mocni biznesowo, pokazać nam, że biznesowo potraficie się utrzymać, żeby móc (...) zapewnić stabilność miejscom pracy, które tworzymy dla (...) osób zagrożonych...”

„My powinniśmy stworzyć taką federację świętokrzyskich spółdzielni socjalnych, żeby się spotykać, żeby prezesi się spotkali, którzy działają w każdej branży, nie w konkretnej, usługi czy przedszkola, czy różne inne. Wszystkie. I takim koordynatorem powinien być urząd marszałkowski...”

„Nie mam czasu, bo całą energię zużywam na to, żeby rozhulać albo utrzymać, albo zrealizować projekty, które napisaliśmy, bo mają takie, a nie inne wymagania. I jeżeli ja dzisiaj wstałem o godzinie 5:00 rano, (...) rozdałem zadania (...), potem pobiegałem po urzędach (...). I takich kretynizmów, papierzysków, to muszę robić tonę tygodniowo. A mam pięć tysięcy pomysłów w głowie, które mógłbym zrealizować...”

„Realnym wsparciem dla podmiotu ekonomii społecznej, istniejącego, taki jak np. nasz, którego nam raczej nikt nie udzielił, jest albo fizyczne korzystanie z usług, na zasadzie

korzystania po prostu, czyli zrobienia czegoś takiego, albo spotkania z kimś, kto mógłby skorzystać z tych usług i to potencjalnie byłoby najlepiej...”

„Myślę, że (...) jest problem w tym, że tak naprawdę te nasze przedsiębiorstwa społeczne, to jest więcej tej opcji społecznej niż przedsiębiorczej. A to powinno jednak być 60 przynajmniej do 40. Ta ekonomiczna, bo to ma być przedsiębiorstwo, które ma na siebie zarabiać, a nie czerpać (...) tylko i wyłącznie z jakichś zewnętrznych źródeł finansowania i czekać, aż ktoś wesprze...”

„Oni [OWES – przyp. aut.] muszą wywiązać się ze swoich wskaźników. (...) No więc albo będą robił to, na co oni mają pieniądze albo niestety. (...) Teoretycznie myśmy powinni do nich chodzić, ale my tego nie oczekujemy. Nie ma takiej aktywności oddolnej stowarzyszeń, żeby do nich biegały. Raczej jest tak, że to oni wyszukują sobie partnera, którego podejrzewają o to, że zrealizowałby ich zadanie. Nie jest to całkowita abstrakcja, no bo oni też założyli zadanie jakieś realne. Ale działa to w odwrotną stronę...”

9. Ocena systemu wsparcia z perspektywy jednostek samorządu terytorialnego

Niniejszy rozdział zawiera zestawienie najważniejszych informacji, płynących z Telefonicznych Wywiadów Pogłębionych (N=60), zrealizowanych z przedstawicielami jednostek samorządu terytorialnego w regionie. Warto nadmienić, że respondentami były osoby reprezentujące różne instytucje (JST i ich jednostki organizacyjne, jak OPS, PUP czy PCPR), jak również specjalizacje i szczeble w wewnętrznej hierarchii badanych podmiotów (władze gminny lub powiatu, kadra kierownicza jednostek lub komórek organizacyjnych JST, pracownicy merytoryczni).

Najważniejszym ustaleniem, płynącym z tej części badania, jest kolejne potwierdzenie tezy o niskim poziomie wiedzy na temat ekonomii społecznej. Zdecydowana większość respondentów posiada ograniczony zasób informacji, zarówno odnośnie samej idei, jak również praktyki funkcjonowania oraz szeroko rozumianego systemu wsparcia tego obszaru życia. Ich wiedzę można określić jako elementarną, pobieżną i ogólnikową, a nawet – jako określa to część badanych – znikomą, szczątkową. Na etapie rekrutacji

wywiadów wielu potencjalnych rozmówców zrezygnowało z udziału w badaniu właśnie ze względu na przekonanie o braku wystarczających kompetencji do wypowiedzania się na ten temat (znacząca i – co warto podkreślić – ponadnormatywna liczba odmów udziału w badaniu również jest istotnym ustaleniem, przy czym zjawisko to częściowo było spowodowane specyficznym terminem realizacji badania, które przypadło na okres kampanii wyborczej i wyborów samorządowych). W grupie badanych znalazły się jednak osoby o ponadprzeciętnej wiedzy na temat ekonomii społecznej, które można uznać za lokalnych animatorów i liderów tego rodzaju inicjatyw, względnie są one zainteresowane wspomnianymi zagadnieniami i w przyszłości mogłyby stać się cennymi partnerami i sojusznikami na rzecz rozwoju sektora. Wprawdzie respondenci z tej grupy pozostają w zdecydowanej mniejszości w zrealizowanej próbie badawczej, lecz ich opinie warto potraktować z należytą uwagą, zwłaszcza, że, przynajmniej w kilku przypadkach, były to osoby o wysokim stopniu refleksyjności.

Poniżej zebrane zostały najważniejsze wątki, omawiane podczas wywiadów telefonicznych. Na etapie analizy zostały one przyporządkowane do kilku ogólnych kategorii, które obrazują przebieg przeprowadzonych rozmów.

- Respondenci oraz reprezentowane przez nich instytucje mają zróżnicowane doświadczenia, związane ekonomią społeczną. Jak już wspomnieliśmy, wielu rozmówców nie ma takich doświadczeń, a ich poziom wiedzy jest niski lub bardzo niski (nasi rozmówcy zazwyczaj mają świadomość tego stanu rzeczy). Co istotne, dotyczy to również osób pracujących w jednostkach organizacyjnych pomocy społecznej i publicznych służbach zatrudnienia, zatem mogłoby się wydawać, że tego rodzaju zagadnienia nie są im obce. Innych rozmówców można uznać za osoby zainteresowane ekonomią społeczną, jednak niepodejmujące praktycznych działań w tym obszarze. Jak informowaliśmy, w badaniu wzięła również relatywnie nieliczna grupa badanych o wysokim poziomie wiedzy i praktycznych doświadczeniach, związanych z działaniem lub wspieraniem PES lub PS.
- W badanych gminach i powiatach najczęściej funkcjonują organizacje pozarządowe oraz podmioty o charakterze reintegracyjnym (CIS, KIS, WTZ i – w jednostkowych

przypadkach - ZAZ), natomiast zdecydowanie rzadziej przedsiębiorstwa społeczne, jak np. spółdzielnie socjalne (jak podkreślają rozmówcy, znacznie więcej spółdzielni funkcjonowało w latach ubiegłych, lecz większość z nich nie przetrwała) lub organizacje, prowadzące działalność gospodarczą. Ogólny poziom rozwoju ekonomii społecznej postrzegany jest jako niski i niewystarczający.

- Najczęściej wymienianą barierą rozwoju ekonomii społecznej jest – obok wspomnianego braku wiedzy – brak ludzi, zwłaszcza lokalnych liderów i animatorów, jak również – co za tym idzie – grup inicjatywnych, które mogłyby podejmować tego rodzaju przedsięwzięcia. W tym kontekście można stwierdzić, że po raz kolejny potwierdzają się informacje, świadczące o niskim poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego regionu, a w konsekwencji – konieczności wzmocnienia działań animacyjnych. Brakuje przede wszystkim profesjonalnej kadry zarządczej (*„musi być ktoś, kto to pociągnie, ktoś z zewnątrz, spoza grupy wykluczonych...”*, *„wynagrodzenie dla tych osób jest mało atrakcyjne...”*), ale również potencjalnych pracowników, co respondenci wiążą z aktualną sytuacją na rynku pracy (*„ci, co chcą pracować, już pracują...”*) oraz umiejętności budowania relacji i rozwiązywania konfliktów. Dodajmy, że w opinii części badanych pracowników OWES zjawisko deficytu kompetencji zarządczych dotyczy przede wszystkim spółdzielni socjalnych osób fizycznych, które cierpią na brak wystarczających zasobów ludzkich, co może stać się przyczyną ich upadku. Z kolei podmioty zakładane przez osoby prawne nieco częściej mogą pozwolić sobie na zatrudnienie pracowników, pełniących funkcje menedżerskie.
- Postrzeganym problemem jest również brak otwartości rynku pracy na zatrudnianie osób zaliczanych do grup zagrożonych wykluczeniem społecznym. Chodzi tu przede wszystkim o niski poziom odpowiedzialności społecznej biznesu, negatywne stereotypy i niechęć czy obawy pracodawców przed zatrudnianiem pracowników z tej grupy.
- Tylko część rozmówców ma doświadczenia, związane ze współpracą z ośrodkami wsparcia ekonomii społecznej. W wielu przypadkach były to kontakty jednorazowe, jak np. uczestnictwo w szkoleniu lub spotkaniu informacyjnym. Co za tym idzie,

znajomość oferty obydwu OWES jest mało rozpowszechniona, co jest istotną informacją z punktu widzenia komunikacji społecznej ewaluowanego systemu wsparcia. Dodajmy, że osoby, które częściej korzystają z usług KOOWES i ŚOWES pozytywnie oceniają ich jakość i sposób świadczenia.

- Pewnym zaskoczeniem jest fakt, że wielu uczestników badania nie współpracuje z ROPS lub współpraca ta jest szczątkowa, względnie nie posiadają oni wiedzy na temat form kooperacji między reprezentowaną przez nich instytucją a Regionalnym Ośrodkiem Polityki Społecznej. Co za tym idzie, znajomość możliwości współpracy, jak również przedsięwzięć podejmowanych przez ROPS jest niska. Tylko kilkoro uczestników badania posiada pełniejszą i bardziej ugruntowaną wiedzę na ten temat. Podobnie jak w przypadku OWES, wiedza na temat działalności ROPS koresponduje z pozytywną oceną pracy tej instytucji.
- Respondenci wymieniają następujące oczekiwania względem systemu wsparcia ekonomii społecznej w województwie świętokrzyskim:
 - edukacja, upowszechnianie wiedzy w JST, NGO i społecznościach lokalnych,
 - wzmocnienie kadry JST, zmiana postaw i wyposażenie jej w kompetencje z zakresu wspierania ekonomii społecznej,
 - animacja, inwestowanie w lokalnych liderów,
 - doprecyzowanie regulacji prawnych na poziomie ogólnopolskim, stworzenie ram współpracy JST z sektorem ekonomii społecznej,
 - przeznaczenie większej puli środków na dotacje dla PES/PS,
 - zmniejszenie poziomu biurokracji, ułatwienia dla PES/PS, zwłaszcza w początkowym okresie działalności,
 - kontynuacja lub wzmocnienie dotychczasowych działań OWES i ROPS.

10. Uzyskane efekty i efektywność systemu wsparcia ekonomii społecznej

W niniejszym rozdziale prezentujemy dane dotyczące efektów, uzyskanych w ramach systemu wsparcia ekonomii społecznej w regionie. W pierwszej kolejności są to informacje w raporcie pn. „Monitoring realizacji Regionalnego Programu Rozwoju Ekonomii

Społecznej w Województwie Świętokrzyskim do 2020 r. (projekt)". Co istotne, są to dane na koniec roku 2017. Spośród 43 wskaźników ujętych w RPRES 11 zostało zrealizowanych na poziomie 100 lub wyższym niż zaplanowano. Do tej grupy można zaliczyć następujące wskaźniki:

- odsetek LGD, których członkami jest minimum 1 PES,
- liczba akredytowanych OWES działających w województwie,
- liczba funkcjonujących Regionalnych Komitetów Rozwoju Ekonomii Społecznej,
- liczba powołanych grup tematycznych,
- liczba utworzonych portali internetowych,
- liczba uczelni wyższych, w których odbyły się Dni Ekonomii Społecznej,
- liczba wypracowanych zindywidualizowanych rekomendacji w zakresie wdrażania ekonomii społecznej dla głównych interesariuszy ekonomii społecznej,
- liczba pracowników JST, instytucji pomocy i integracji społecznej oraz innych podmiotów objętych doradztwem w zakresie ekonomii społecznej, w tym: klauzul społecznych oraz tworzenia lokalnych planów rozwoju ES,
- liczba pracowników JST, instytucji pomocy i integracji społecznej oraz innych podmiotów, którzy zdobyli wiedzę z zakresu ekonomii społecznej,
- liczba PES założonych w wyniku działalności OWES,
- liczba podmiotów ekonomii społecznej z regionu włączonych do systemu certyfikacji „Zakup Prospołeczny”²⁷.

Ustalono również zestaw wskaźników, które prawdopodobnie nie zostaną zrealizowane w okresie obowiązywania RPRES - zdefiniowano je jako zagrożone, tj. stopień ich realizacji będzie niższy niż 75%²⁸. Są to:

- liczba uczelni wyższych obejmujących w swoim programie tematykę ES;

²⁷ „Monitoring realizacji Regionalnego Programu Rozwoju Ekonomii Społecznej w Województwie Świętokrzyskim do 2020 r.” (projekt), Urząd Marszałkowski Województwa Świętokrzyskiego, Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej, Kielce, 2018

²⁸ Tamże

- odsetek RDPP, powołanych w gminach i powiatach województwa świętokrzyskiego; odsetek usług użyteczności publicznej, zleconych do realizacji PES-om;
- liczba CIS, którym udzielono wsparcia w formie dotacji;
- odsetek nowoutworzonych PS działających w branżach określonych w SRWS do 2020 roku jako inteligentne specjalizacje;
- odsetek gmin, na terenie których zostaną utworzone spółdzielnie socjalne świadczące usługi społeczne²⁹.

Przyczyn braku uzyskania założonych w RPRES wartości tych wskaźników należy upatrywać w wielu aspektach, do których można zaliczyć błędy w oszacowaniu lub trudne do przewidzenia zmiany społeczno-demograficzne, jak również „...brak wpływu/przełożenia na uczelnie wyższe/JST, słabo rozwinięty sektor ES, (...), zmiany w Wytycznych CT9”³⁰. W związku z aktualizacją KPRES na lata 2014-2023 analogiczny proces obejmie również programy regionalne, zatem można się spodziewać, że nowa wersja RPRES zawierać będzie nieco inne założenia, dotyczące wartości zaplanowanych do realizacji wskaźników.

Tabela 40. Efekty działań realizowanych przez OWES w regionie³¹

	Kielecko-Ostrowiecki Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej – usługi świadczone na rzecz PES z subregionu północnego	Świętokrzyski Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej – usługi świadczone na rzecz PES z subregionu południowego
liczba powstałych PES	6 podmiotów ekonomii społecznej, w tym 4 przedsiębiorstwa społeczne	6 podmiotów ekonomii społecznej, w tym 4 przedsiębiorstwa społeczne
liczba miejsc pracy w nowoutworzonych i istniejących przedsiębiorstwach społecznych	12 dla osób wskazanych w definicji PS	10 dla osób wskazanych w definicji PS
wdrożenie programu rozwoju	w 24 podmiotach ekonomii społecznej	w 40 podmiotach ekonomii społecznej

²⁹ Tamże

³⁰ Tamże

³¹ Tamże

Dzięki działalności OWES wsparciem objętych zostało 210 PES. W nowoutworzonych i istniejących przedsiębiorstwach społecznych powstało 26 miejsc pracy. Zgodnie z zapisami RPRES, na koniec roku 2020 zaplanowano utworzenie 437 miejsc pracy. Istotnym, z tego punktu widzenia, zaleceniem jest spotęgowanie aktywności ośrodków, skupiającej się na powoływaniu do życia kolejnych PS.

Tabela 41. Stan realizacji Regionalnego Programu Rozwoju Ekonomii Społecznej (Priorytet 1)³²

PRIORYTET 1 WZMOCNIENIE KAPITAŁU SPOŁECZNEGO JAKO FUNDAMENTU EKONOMII SPOŁECZNEJ					
Cel szczegółowy	Wskaźnik	Rezultat	Wartość docelowa	Wartość osiągnięta (2017 rok)	Stan wykonania wskaźnika w %
Cel 1.1 Wspieranie aktywności obywatelskiej	Odsetek RDPP, powołanych w gminach i powiatach województwa świętokrzyskiego	Do 2020 roku w 60% gmin oraz 100% powiatów funkcjonować będą RDPP	62 gminy 14 powiatów	14 gmin 4 powiaty	22,58 28,57
	Rada działalności pożytku publicznego jest powoływana przez organ wykonawczy właściwej jednostki samorządu terytorialnego, czyli w przypadku powiatu- starosta, a w przypadku gminy - wójt, burmistrz albo prezydent na wspólny wniosek co najmniej 5 organizacji pozarządowych i podmiotów wymienionych w art. 3 ust. 3, działających na terenie odpowiednio – powiatu albo gminy. RDPP funkcjonuje w gminach: Pacanów, Bodzentyn, Łągów, Łopuszno, Miedziana Góra, Morawica, Sitkówka-Nowiny, Stąporków, Sandomierz, Brody, Starachowice, Krasocin, Włoszczowa, m. Kielce oraz w powiatach: kieleckim, opatowskim, skarżyskim, starachowickim. W roku 2016 działało 15 rad (4 w powiatach, 11 w gminach).				
	Odsetek JST, które zrealizowały minimum jedną procedurę inicjatywy lokalnej	80% JST w zrealizuje co najmniej raz w roku jedną procedurę inicjatywy lokalnej	93 JST	34	36,56
Inicjatywa lokalna to forma współpracy jednostek samorządu terytorialnego z ich mieszkańcami w celu wspólnego realizowania zadania publicznego na rzecz społeczności lokalnej. Inicjatywy lokalne miały miejsce na terenie gmin: Gnojno, Stopnica, Jędrzejów, Bejsce, Opatowiec, Skalbmierz, Bodzentyn, Chmielnik, Daleszyce, Łopuszno, Miedziana Góra, Morawica, Radoszyce, Pińczów, Złota, Obrazów, Samborzec, Skarżysko-Kamienna, Mirzec, Starachowice, Krasocin, Secemin, Włoszczowa i m. Kielce oraz na terenie powiatów: kieleckiego i jędrzejowskiego (26 JST). W roku 2016 były to także dodatkowo gminy: Pacanów, Imielno, Oksa, Wodzisław, Masłów, Zagnańsk, Gowarczów, Ostrowiec Św. (8). Wskaźnik jest liczony narastająco. Ankietowani wskazywali: realizację zadań w ramach funduszu sołectkiego, wsparcie grup inicjatywnych, współorganizację imprez, spotkań, zajęć, wystaw, remontów i budów, prowadzenie świetlic przez organizacje pozarządowe, zagospodarowanie placów zabaw. W sumie podjęto 154 inicjatywy lokalne.					

³² Tamże

	Odsetek LGD, których członkami jest minimum 1 PES	Połowa LGD posiada wśród swoich członków minimum 1 PES	10 LGD	19	190,00
	Lokalna Grupa Działania to rodzaj partnerstwa terytorialnego tworzonego zwykle na obszarach wiejskich, zrzeszającego przedstawicieli lokalnych organizacji (z sektora publicznego, prywatnego i pozarządowego) oraz mieszkańców danego obszaru wyznaczonego granicą gmin członkowskich. Podstawą prawną funkcjonowania LGD są ustawy: o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich oraz o stowarzyszeniach. W województwie świętokrzyskim funkcjonuje 19 LGD; członkiem każdej jest podmiot ekonomii społecznej.				
Cel 1.2 Efektywne wykorzystanie potencjału ekonomii społecznej w procesie rozwoju usług aktywnej integracji w społecznościach lokalnych	Odsetek gmin, na terenie których zostaną utworzone spółdzielnie socjalne świadczące usługi społeczne	Na terenie 15% gmin utworzone zostaną spółdzielnie socjalne, świadczące usługi społeczne	16 gmin	4	25,0
	Za usługi społeczne uważa się usługi świadczone w interesie ogólnym: usługi asystenckie, usługi opiekuńcze i specjalistyczne usługi opiekuńcze, usługi wspierania rodziny zgodnie z ustawą z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, w tym praca z rodziną (asystentura rodzinna, konsultacje i poradnictwo specjalistyczne, terapia i mediacja); usługi dla rodzin z dziećmi, w tym usługi opiekuńcze i specjalistyczne, pomoc prawna, organizowanie dla rodzin spotkań, mających na celu wymianę ich doświadczeń oraz zapobieganie izolacji, zwanych „grupami wsparcia” lub „grupami samopomocowymi”; pomoc w opiece i wychowaniu dziecka, w tym poprzez usługi placówek wsparcia dziennego w formie opiekuńczej i specjalistycznej oraz w formie pracy podwórkowej, pomoc rodzinie w opiece i wychowaniu poprzez wsparcie rodzin wspierających, usługi systemu pieczy zastępczej zgodnie z ustawą z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, usługi w postaci mieszkań chronionych, zgodnie z ustawą z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej innych mieszkań wspomaganych. Na terenie 4 gmin funkcjonują spółdzielnie socjalne świadczące usługi społeczne.				
	Odsetek JST, na terenie których funkcjonują podmioty reintegracyjne (CIS, KIS, ZAZ, WTZ)	Do końca 2020 roku w 50% gmin funkcjonować będą podmioty reintegracyjne	51 gmin	31	60,78
	W województwie świętokrzyskim w 2017 roku w 31 gminach funkcjonował co najmniej 1 podmiot reintegracyjny.				
	Liczba zorganizowanych otwartych spotkań o charakterze równościowym	Raz w roku organizowane będą regionalne spotkania o charakterze równościowym	5	2	40,00
	W 2017 roku zostało zorganizowane spotkanie równościowe „Bez barier z ekonomią społeczną” pod hasłem: Niepełnosprawność nie jest barierą.				
Cel 1.3 Inicjowanie rozwoju partnerstw i sieci kooperacji na rzecz sektora ES	Liczba zawiązanych partnerstw/sieci/klastrów/porozumień na rzecz rozwoju ekonomii społecznej w województwie świętokrzyskim	Do 2020 roku zostanie zawiązane min. 10 partnerstw /porozumień na rzecz rozwoju ekonomii społecznej	10 partnerstw	7	70,00
	5 partnerstw/sieci/klastrów/porozumień zostało zawiązanych w wyniku działalności Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej, Świętokrzyskiego Ośrodka Wsparcia Ekonomii Społecznej i Kielecko- Ostrowieckiego Ośrodka Wsparcia Ekonomii Społecznej				

	Liczba akredytowanych OWES działających w województwie	W województwie działają certyfikowane OWES-y w liczbie zgodnej z założeniami regionalnych planów	2	3	150,00
	W województwie funkcjonowały 3 akredytowane OWES-y: Kielecko-Ostrowiecki OWES, ŚOWES i (działalność współfinansowana ze środków RPO WŚ na lata 2014-2020) i Świętokrzyski OWES.				

Uczestnicy badania jakościowego pozytywnie oceniają poziom realizacji Celu szczegółowego 1.1. („Wspieranie aktywności obywatelskiej”), zaznaczając, że obydwa subregiony mają odmienne specyfiki, a działające w nich OWES zdecydowanie się różnią, przy czym nieco bardziej spektakularne sukcesy odnotowuje KOOWES. W tym kontekście rozmówcy zwracają uwagę przede wszystkim na skuteczność działań animacyjnych, które przekładają się na upowszechnienie wiedzy, a także kreowanie pozytywnego wizerunku ekonomii społecznej. Do postrzeganych rezultatów należą również porozumienia o partnerskiej współpracy na rzecz rozwoju ekonomii społecznej, jak również nieformalna współpraca w kilku innych lokalizacjach.

W odniesieniu do Celu szczegółowego 1.2. „Efektywne wykorzystanie potencjału ekonomii społecznej w procesie rozwoju usług aktywnej integracji w społecznościach lokalnych” respondenci uczestniczący w badaniu jakościowym formułują ocenę ambiwalentną. W tym obszarze wystąpiły trudności, związane z brakiem realizacji projektów konkursowych w obszarze aktywnej integracji, ze względu na niski poziom zainteresowania potencjalnych beneficjentów, a także pewne nieścisłości w sformułowaniu warunków konkursu i restrykcyjny sposób oceny wniosków.

Z kolei w ramach realizacji Celu szczegółowego 1.3. „Inicjowanie rozwoju partnerstw i sieci kooperacji na rzecz sektora ekonomii społecznej” do postrzeganych rezultatów należą porozumienia o partnerskiej współpracy na rzecz rozwoju ekonomii społecznej (w powiatach starachowickim i jędrzejowskim, ponadto planowane jest podpisanie podobnej deklaracji w powiecie kazimierskim), jak również nieformalna współpraca, zbudowanie relacji i „dobry klimat” w kilku innych lokalizacjach (np. Kielce – tworzenie

podwalin pod Centrum Wsparcia Organizacji Pozarządowych - oraz powiat ostrowiecki, sandomierski i włoszczowski).

Tabela 42. Stan realizacji Regionalnego Programu Rozwoju Ekonomii Społecznej (Priorytet 2)³³

PRIORYTET 2. TWORZENIE TRWAŁYCH MECHANIZMÓW WSPARCIA I KOORDYNACJI EKONOMII SPOŁECZNEJ.					
Cel szczegółowy	Wskaźniki:	Rezultat	Wartość docelowa	Wartość osiągnięta (2017 rok)	Stan wykonania wskaźnika w %
Cel 2.1 Budowa trwałych mechanizmów koordynacji polityki na rzecz ekonomii społecznej	Odsetek JST uwzględniających ekonomię społeczną w dokumentach strategicznych	Do 2020 roku 100% JST uwzględnić będzie problematykę ekonomii społecznej w dokumentach strategicznych	115 JST	69 gmin 9 powiatów	67,83
	78 jednostek samorządu terytorialnego (w 2016 - 61) zawarło zapisy dotyczące ekonomii społecznej w dokumentach strategicznych, najczęściej w: Powiatowych Strategiach Integracji i Rozwiązywania Problemów Społecznych, Strategiach Rozwoju Gminy/Powiatu, Gminnym Programie Wspierania Rodziny, Gminnym Programie Przeciwdziałania Narkomanii, Lokalnym Programie Rewitalizacji dla Gminy, Programie Współpracy Powiatu z Organizacjami Pozarządowymi oraz innymi Podmiotami Prowadzącymi Działalność Pożytku Publicznego, Powiatowym Programie Działań na Rzecz Osób Niepełnosprawnych w Powiecie, Programie Rozwoju Przedsiębiorczości w Gminie czy Wieloletnim Programie Gospodarowania Zasobem Komunalnym.				
	Odsetek JST posiadających opracowany lokalny program rozwoju ekonomii społecznej	Do 2020 roku 50% gmin oraz 50% powiatów posiadać będzie opracowany lokalny program rozwoju ekonomii społecznej	51 gmin 7 powiatów	2 gminy	3,92
	Tylko dwa samorządy (Ostrowiec Św. i Włoszczowa) posiadały opracowany lokalny plan rozwoju ekonomii społecznej. W projekcie nowej ustawy o ekonomii społecznej i solidarnej (planowany czas wejścia w życie to 2018 rok) gminy i powiaty będą zobowiązane do sporządzenia lokalnego programu rozwoju społecznego.				
	Liczba funkcjonujących Regionalnych Komitetów Rozwoju Ekonomii Społecznej	Zostanie powołany 1 Regionalny Komitet Rozwoju Ekonomii Społecznej	1	1	100,00
	Regionalny Komitet Rozwoju Ekonomii Społecznej został powołany Uchwałą Nr 452/15 Zarządu Województwa Świętokrzyskiego z dn. 10.06.2015 r.				
	Liczba posiedzeń Regionalnego Komitetu Rozwoju Ekonomii Społecznej	Minimum 2 razy w roku	10	3	30,00
	W 2017 roku odbyły się 2 posiedzenia RKRES; w kolejnych latach planowane są min. 2 spotkania rocznie.				
Liczba opracowanych analiz lub dot. ekonomii społecznej w województwie świętokrzyskim	Corocznie zostanie opracowanych 2-3 raporty lub analizy	10	4	40,00	

³³ Tamże

<p>W 2017 roku opracowano:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Analiza sytuacji wewnątrzregionalnej w obszarze polityki społecznej aktualizacja w obszarze: wsparcie osób niesamodzielnych; - Monitoring realizacji Regionalnego Programu Rozwoju Ekonomii Społecznej w województwie świętokrzyskim do 2020 roku za 2016 rok; 				
<p>Liczba wypracowanych zindywidualizowanych rekomendacji w zakresie wdrażania ekonomii społecznej dla głównych interesariuszy ekonomii społecznej</p>	<p>min. 5 zindywidualizowanych rekomendacji dla głównych interesariuszy ekonomii społecznej</p>	<p>5</p>	<p>9</p>	<p>180,00</p>
<p>W roku 2017 wypracowanych zostało 7 rekomendacji (przyjętych przez RKRES w grudniu 2017 r.):</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Organizacja warsztatów dotyczących współpracy i innowacji, integrujących kluczowych interesariuszy społeczności lokalnych. Program warsztatów powinien być odpowiedzią na zdiagnozowane czynniki hamujące zmiany społeczne. Warsztaty na konkretny temat i problem społeczny, np. bezrobocie, niepełnosprawność, współpraca instytucji na rzecz wsparcia rodziny biologicznej, której dziecko przebywa w pieczy zastępczej w celu powrotu dziecka do rodziny biologicznej, kompleksowa ścieżka wsparcia osób zagrożonych wykluczeniem społecznym a Wytyczne CT 9. 2. Poszukiwanie i wsparcie lokalnych liderów innowacji i przedsiębiorczości społecznej. Realizacja Akademii Lidera Ekonomii Społecznej – kompleksowego systemu wsparcia lokalnych liderów. 3. W dotarciu z ofertą do potencjalnych odbiorców i grup docelowych należy położyć większy nacisk na poszukiwanie miejsc, w których gromadzą się potencjalni odbiorcy wsparcia i dotrzeć z ofertą na ich spotkanie. „Nie zapraszamy na nasze spotkania, ale postarajmy się o to, żeby NAS zaproszono!” 4. Zwiększenie alokacji na infrastrukturę społeczną, co przyczyni się do rozwoju przedsiębiorczości społecznej oraz realizacji wskaźników efektywności społecznej i zatrudnieniowej określonych w RPO WŚ na lata 2014-2020. 5. Przejście OWES w województwie świętokrzyskim na projektowane Wytyczne CT 9, które planowo wejdą w życie z dniem 1 stycznia 2018 roku. 6. Zintensyfikowanie działań przez Ośrodki Wsparcia Ekonomii Społecznej w celu tworzenia przedsiębiorstw społecznych przy podmiotach reintegracyjnych. 7. Tworzenie paktów zatrudnieniowych na podstawie innowacyjnego modelu „Pakt zatrudnieniowy 50+” w szczególności przez: <ul style="list-style-type: none"> • budowanie partnerstw na poziomie lokalnym; • polepszenie przepływu informacji i wymiany doświadczeń pomiędzy podmiotami współpracującymi na rzecz zatrudniania i przeciwdziałania wykluczeniu; • wspólne rozwiązywanie problemów związanych z procesem aktywizacji osób zagrożonych lub wykluczonych społecznie. 				
<p>Liczba utworzonych portali internetowych służących wzmocnieniu potencjału podmiotów ekonomii społecznej z woj. świętokrzyskiego</p>	<p>1 portal internetowy</p>	<p>1</p>	<p>1</p>	<p>100,00</p>
<p>Powstała strona www.es.umws.pl</p>				
<p>Liczba pracowników JST, instytucji pomocy i integracji społecznej oraz innych podmiotów objętych doradztwem w zakresie ekonomii społecznej w tym: klauzul społecznych oraz tworzenia lokalnych planów rozwoju ES</p>	<p>min. 150 pracowników JST, IPiLS oraz innych podmiotów objętych doradztwem w zakresie ekonomii społecznej</p>	<p>150 pracowników</p>	<p>184</p>	<p>122,67</p>
<p>W 2017 r. 3 doradców/konsultantów udzieliło 184 pracownikom JST, instytucji pomocy i integracji społecznej oraz innych podmiotów doradztwa z zakresu ekonomii społecznej.</p>				

	Liczba wypracowanych koncepcji sieci usług wsparcia ekonomii społecznej finansowanych z RPO WŚ	1 koncepcja sieci usług wsparcia ekonomii społecznej finansowana z RPO WŚ	1	1	100,00
	Liczba powołanych grup tematycznych dot. rozwoju ekonomii społecznej	min. 4 grupy tematyczne dot. rozwoju ekonomii społecznej	4 grupy tematyczne	4	100,00
	Funkcjonują 4 grupy tematyczne: - ds. współpracy pomiędzy nauką, NGO a biznesem. ds. współpracy OPS, PCPR, PUP, NGO, OWES dla uzyskania synergii współdziałania w procesie aktywizacji osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, ds. współpracy podmiotów o charakterze reintegracyjnym (CIS, KIS, ZAZ, W TZ), ds. współpracy ROPS z OWES.				
	Liczba zorganizowanych regionalnych targów ekonomii społecznej	Raz w roku	5	2	40,00
	W 2017 r. zostały zorganizowane II Świętokrzyskie Targi Ekonomii Społecznej.				
Cel szczegółowy	Wskaźniki:	Rezultat	Wartość docelowa	Wartość osiągnięta (2017 rok)	Stan wykonania wskaźnika w %
Cel 2.2 Budowa i rozwijanie sieci wsparcia podmiotów ekonomii społecznej	Liczba środowisk, które w wyniku wsparcia OWES podjęły realizację wspólnego przedsięwzięcia	Każdy OWES będzie zaangażowany w tworzenie min. 10 przedsięwzięć	20 przedsięwzięć	6	30,00
	Liczba PES założonych w wyniku działalności OWES	Min. 2 PES przez 1 OWES	4 PES	12	300,00
	Odsetek PES, które powstały w wyniku działalności OWES, a działają dłużej niż 18 miesięcy	Minimum 70% PES spośród przedsiębiorstw działających dłużej niż 18 miesięcy	70%	0	0,00
	Z uwagi na krótki okres działania OWESów wskaźnik na poziomie zerowym.				
	Liczba NGO's działających dłużej niż rok, które w wyniku działania OWES zaczęło prowadzić działalność gospodarczą	Min. 1 ekonomizowane NGO w każdym powiecie, w którym działa OWES	30 ngo	7	23,33
	Liczba miejsc pracy utworzonych w wyniku działalności OWES	min. 437 miejsc pracy w PES (nowoutworzonych i funkcjonujących)	437 miejsc pracy	26	5,95
	Liczba PES, w których wdrożono Program rozwoju	Na terenie każdego z powiatów zostanie wdrożonych rocznie min. 2 programy rozwoju PES	140	64	45,71

	Odsetek klastrów, których członkiem jest minimum 1 PS	10% dotychczasowych klastrów posiada wśród swoich członków min. 1 PS	10%	2	100,00
	<p>W 2017 roku na obszarze województwie świętokrzyskim działało 15 klastrów: Klaster Turystyki i Rozwoju Regionalnego "Słońce Regionu"; Klaster Medycyna Polska; Stowarzyszenie Producentów Komponentów Odlewniczych KOM-CAST; Pomidor z Ziemi Sandomierskiej; Klaster ogrodniczo-sadowniczy „Ekologiczna żywność”; Świętokrzysko-podkarpacki klaster budowlany INNOWATOR; Grono ceramiczne Końskie-Opoczno; Biomasa Świętokrzyska; Grono Targowe Kielce Świętokrzysko-Podkarpacki Klaster Energetyczny; Klaster Przemysłowy dawnych terenów Centralnego Okręgu Przemysłowego; Klaster Uzdrawiska Świętokrzyskie; Świętokrzyski Klaster Edukacji Zawodowej; Świętokrzyski Klaster Metalowy; „SYNERGIA” Południowo-Wschodni Klaster Ekonomii Społecznej (członkiem są m.in. 2 spółdzielnie socjalne); Klaster Turystyczny „Szwajcaria Bałtowska” (członkiem jest m.in. przedsiębiorstwo społeczne).</p>				
	Liczba badań ewaluacyjnych w zakresie wsparcia, świadczonego przez OWES	Minimum 1 w roku	4	0	0,00
	Z uwagi na rozpoczęcie działania OWESów od września 2016 r. pierwsze badanie ewaluacyjne zaplanowano na 2018 rok				
	Liczba podmiotów ekonomii społecznej objętych wsparciem	343 PES	343 PES	210	61,22
Cel 2.3 Objęcie systemem wsparcia preferowanych obszarów działalności podmiotów ekonomii społecznej	Odsetek PS wśród podmiotów działających w obszarze usług społecznych	20% PS działać będzie w obszarze usług społecznych	20% PS	5	Brak wartości
	Brak możliwości wskazania liczby PS ogółem z uwagi na brak ścieżki weryfikacji statusu przedsiębiorstwa społecznego. Co do zasady, tylko spółdzielnie socjalne są PS (zgodnie z Wytocznymi CT9).				
	Odsetek nowoutworzonych PS działających w branżach określonych w SRWŚ do 2020 roku jako inteligentne specjalizacje	10% nowoutworzonych PS działać będzie w branżach określonych w SRWŚ do 2020 roku jako inteligentne specjalizacje	4 PS	1	25,00

Cel 2.4 Rozwijanie efektywnych mechanizmów wsparcia finansowego PES w regionie	Liczba PES które skorzystały z bezwrotnych instrumentów finansowych/wolumen udzielonych dotacji	min. 25 PES	25 PES	5	20,00
	Liczba PES, które skorzystały ze zwrotnych instrumentów finansowych/wolumen udzielonych pożyczek/gwarancji bankowych	min. 5 PES	5 PES	3	60,00
	Liczba CIS, którym udzielono wsparcia w formie dotacji	min. 5 CIS	5 CIS	0	0,00
	W 2017 roku nie wpłynęły wnioski o przyznanie dotacji Marszałka Województwa na pierwsze wyposażenie/ prowadzenie działalności przez okres 3 miesięcy Centrum Integracji Społecznej				
	Liczba ZAZ, którym udzielono dofinansowania w ramach środków PFRON	Samorząd Województwa udzieli wsparcia min. 5 ZAZ-om	5 ZAZów	4	80,00
	Odsetek usług użyteczności publicznej, zleconych do realizacji PES-om	10% usług użyteczności publicznej zostanie zleconych PES-om	10% usług użyteczności publicznej	24 JST/232 zlecenia	Brak wartości
	Z uwagi na brak możliwości określenia liczby wszystkich zleconych usług użyteczności publicznej nie określono stopnia wykonania wskaźnika. Wskaźnik ten będzie monitorowany rok do roku.				

W kontekście Celu szczegółowego 2.1. „Budowa trwałych mechanizmów koordynacji polityki na rzecz ekonomii społecznej” uczestnicy badania jakościowego najczęściej wspominali o Regionalnym Komitecie Rozwoju Ekonomii Społecznej, który jest organem doradczym - opiniotwórczym, działającym przy Zarządzie Województwa Świętokrzyskiego. Jako szczególnie trafiony pomysł oceniane jest utworzenie czterech grup tematycznych w ramach RKRES. Ponadto pewne istotne założenia można odnaleźć w kluczowym dokumencie strategicznym, jakim jest Regionalny Program Rozwoju Ekonomii Społecznej.

Celem szczegółowym 2.2. jest „Budowa i rozwijanie sieci wsparcia podmiotów ekonomii społecznej”. Kluczowym elementem wspomnianej sieci są ośrodki wsparcia ekonomii społecznej, które bezpośrednio świadczą usługi na rzecz odbiorców. Za

koordynację systemu odpowiada ROPS, natomiast obsługę administracyjną nad strumieniami finansowymi sprawuje IZ RPO WŚ.

Kolejny Cel szczegółowy 2.3. został zdefiniowany jako „Objęcie systemem wsparcia preferowanych obszarów działalności przedsiębiorstw społecznych”. Do obszarów preferowanych zaliczane są – po pierwsze – usługi społeczne oraz – po drugie – branże zaliczane od inteligentnych specjalizacji regionu. W odniesieniu do pierwszej kwestii, zlecenie usług jest domeną JST, zatem bezpośredni wpływ głównych interesariuszy systemu wsparcia (ROPS, OWES) na stopień realizacji tego wskaźnika jest ograniczony, choć możliwe jest np. zachęcanie samorządów do outsourcingu usług społecznych czy premiowanie przedsiębiorstw społecznych, których celem jest realizacja wspomnianych usług, w ramach procedury oceny biznesplanów. Uczestnicy badania jakościowego deklarują natomiast, że jeśli chodzi o drugi z wymienionych obszarów, ten wpływ jest większy i można mówić o pewnych sukcesach, co szczególnie dotyczy jednego z OWES. Warto dodać, że lista branż zaliczanych do inteligentnych specjalizacji została zawężona do tych, w których występuje największe prawdopodobieństwo wykorzystania narzędzi ekonomii społecznej.

Cel szczegółowy 2.4. zakłada „Rozwijanie efektywnych mechanizmów wsparcia finansowego podmiotów ekonomii społecznej w regionie”. W opinii ekspertów szczególnie rozwinięte są bezzwrotne instrumenty finansowe, jak np. dotacje udzielane przez OWES. Pewne wątpliwości formułowano odnośnie zainteresowania i wykorzystania zwrotnych form wsparcia, które są mniej rozpowszechnione, mało znane i postrzegane jako ryzykowne przez potencjalnych odbiorców. W przypadku instrumentów zwrotnych wsparcie OWES polega na doradztwie i pomocy w pisaniu wniosków do funduszy pożyczkowych (np. Towarzystwa Inwestycji Społeczno-Ekonomicznych).

Tabela 43. Stan realizacji Regionalnego Programu Rozwoju Ekonomii Społecznej (Priorytet 3)³⁴

PRIORYTET 3. EDUKACJA I PROMOCJA EKONOMII SPOŁECZNEJ					
Cel szczegółowy	Wskaźniki	Rezultat	Wartość docelowa	Wartość osiągnięta (2017 rok)	Stan wykonania wskaźnika w %
Cel 3.1 Wzrost wiedzy na temat przedsiębiorczości społecznej	Liczba pracowników JST, instytucji pomocy i integracji społecznej oraz innych podmiotów, którzy zdobyli wiedzę z zakresu ekonomii społecznej	min. 320 pracowników JST, instytucji pomocy i integracji społecznej oraz innych podmiotów zdobędzie wiedzę z zakresu ekonomii społecznej	320 pracowników	428	133,75
	Odsetek JST stosujących klauzule społeczne w zamówieniach publicznych	w 15% JST stosowane będą klauzule społeczne w zamówieniach publicznych	18 JST	25 - 2016 37 - 2017	138,89 - 2016 205,56 - 2017
	<p>Aspekty społeczne to elementy, jakie ze względu na realizację szczególnych potrzeb społecznych mogą być uwzględniane na poszczególnych etapach procesu udzielenia zamówienia publicznego, poczynając od możliwości istniejących przy definiowaniu przedmiotu zamówienia, możliwości zastrzeżenia zamówienia dla określonych podmiotów, poprzez elementy społeczne, jakie mogą być brane pod uwagę przy określanu podmiotowych kryteriów dyskwalifikacji oferentów oraz kryteriów zdolności technicznej, definiowaniu pozacenowych kryteriów oceny ofert czy badaniu ofert pod względem rażąco niskiej ceny, aż po uwzględnianie warunków społecznych w dotychczasowych warunkach realizacji zamówienia.</p> <p>Przyjęto się, że jest to pojęcie szersze niż „klauzule społeczne” rozumiane jako przepisy artykułu 22 ust. 2, 29 ust. 3a oraz 29 ust. 4 ustawy Pzp.</p> <p>W 2017 roku 37 samorządów zastosowało klauzule społeczne w zamówieniach publicznych (25 w 2016), w tym:</p> <p>art. 22 ust. 2 ustawy pzp (zastrzeżenie przez zamawiającego możliwości udziału w postępowaniu wyłącznie dla podmiotów, w których ponad 50% zatrudnionych pracowników stanowią osoby niepełnosprawne – przed nowelizacją ustawy pzp) – 0;</p> <p>art.29 ust. 3a ustawy pzp (Zamawiający określa w opisie przedmiotu zamówienia na usługi lub roboty budowlane wymagania zatrudnienia przez wykonawcę lub podwykonawcę na podstawie umowy o pracę osób wykonujących wskazane przez zamawiającego czynności w zakresie realizacji zamówienia, jeżeli wykonanie tych czynności polega na wykonywaniu pracy w sposób określony w art. 22 § 1 ustawy Kodeks pracy) – 34 w 110 postępowaniach (powiaty: kielecki, konecki, jędrzejowski, sandomierski i skarżyski; gminy: Busko-Zdrój, Nowy Korczyn, Stopnica, Oksa, Bejsce, Skalmierz, Bodzentyn, Chęciny, Chmielnik, Daleszyce, Górnio, Morawica, Nowa Słupia, Sitkówka-Nowiny, Fałków, Końskie, Słupia (konecka), Tarłów, Ćmielów, Kunów, Ostrowiec Św., Michałów, Brody, Mirzec, Łubnice, Starachowice, Połaniec, Staszów, m. Kielce);</p> <p>art. 29 ust. 4 ustawy pzp (określenie w opisie przedmiotu zamówienia wymagań związanych z realizacją zamówienia, które mogą obejmować aspekty gospodarcze, środowiskowe, społeczne, związane z innowacyjnością lub zatrudnieniem, w szczególności dotyczące zatrudnienia osób bezrobotnych, młodocianych, niepełnosprawnych i innych, o których mowa w ustawie. o zatrudnieniu socjalnym) – 4 w 4 postępowaniach (powiat kazimierski, gminy: Jędrzejów, Starachowice, m. Kielce).</p> <p>M. Kielce zastosowało także aspekty społeczne: pozacenowe kryteria ofert: funkcjonalność: produkt lub usługa są dostępne dla osób niepełnosprawnych (m. Kielce i gmina Samborzec).</p> <p>2 gminy – Skarżysko-Kamienna i Starachowice zastosowały tryb in-house - art. 67 ust. 1 pkt 14 pzp (organ administracji publicznej będący instytucją zamawiającą musi sprawować nad tym odrębnym podmiotem kontrolę analogiczną do kontroli sprawowanej nad swoimi własnymi służbami, a podmiot ten musi wykonywać swoją działalność w zasadniczej części na rzecz kontrolującej ją jednostki lub jednostek).</p>				

³⁴ Tamże

Cel 3.2 Kształtowanie postaw przedsiębiorczych w obszarze ekonomii społecznej wśród młodzieży	Liczba szkół, objętych działaniami edukacyjnymi na temat przedsiębiorczości społecznej	min. 100 szkół zostanie objętych działaniami edukacyjnymi na temat przedsiębiorczości społecznej	100 szkół	7	7,00
	W spotkaniu Bez barier oraz w Targach ES (quiz o Puchar Omnibusa ES) uczestniczyli uczniowie z 4 szkół ponadpodstawowych.				
	Liczba uczelni wyższych obejmujących w swoim programie tematykę ekonomii społecznej	30 % uczelni funkcjonujących w regionie świętokrzyskim uwzględni w swoim programie studiów tematykę ekonomii społecznej	5 uczelni	0	0,00
	W regionie świętokrzyskim funkcjonuje 15 uczelni wyższych (publicznych i niepublicznych). W trakcie Światowego Tygodnia Przedsiębiorczości organizowane są Dni Ekonomii Społecznej na uczelniach wyższych, podczas których poruszana jest propozycja wprowadzenia do programów studiów tematyki ekonomii społecznej.				
	Liczba uczelni wyższych, w których odbyły się Dni Ekonomii Społecznej	min. w 5 uczelniach wyższych weźmie udział Dni Ekonomii Społecznej	5 uczelni	5	100,00
	W 2017 roku Dni Ekonomii Społecznej miały miejsce na 3 uczelniach: Politechnice Świętokrzyskiej (ze wsparciem studentów z Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach), Staropolskiej Szkole Wyższej oraz Świętokrzyskiej Szkole Wyższej.				
Cel 3.3 Budowa marki ekonomii społecznej	Liczba kampanii radiowych i telewizyjnych promujących przedsiębiorczość społeczną	min. 3 kampanie promujące przedsiębiorczość społeczną	3 kampanie	0	0,00
	Liczba podmiotów ekonomii społecznej z regionu włączonych do systemu certyfikacji „Zakup Prospołeczny”	min. 5 PES uzyska certyfikat „Zakup Prospołeczny”	5 PES	7	140,00
	7 podmiotów ekonomii społecznej uzyskały certyfikat – znak promocyjny ekonomii społecznej Zakup prospołeczny: Powiatowy Zakład Aktywności Zawodowej w Stykowie; Zakład Aktywności Zawodowej Caritas Diecezji Kieleckiej; FUNDACJA "POMOCNA DŁOŃ" Ostrowiec Świętokrzyski; Fundacja MOŻESZ WIĘCEJ Bilcza; Zakład Aktywności Zawodowej przy Stowarzyszeniu Nadzieja Rodzinie; Fundacja na rzecz promocji zdrowia PULS; Allozaur sp. z o.o.				
	Liczba zorganizowanych konkursów na „Świętokrzyskiego Lidera Przedsiębiorczości Społecznej”	min. 5 konkursów „Świętokrzyski Lider Przedsiębiorczości Społecznej”	5 konkursów	2	40,00

W zakresie Cel szczegółowego 3.1. zakłada się „Wzrost wiedzy na temat przedsiębiorczości społecznej”. Jednym z najważniejszych ustaleń niniejszej ewaluacji jest potwierdzenie dotychczasowych diagnoz, mówiących o niskim poziomie wiedzy na temat ekonomii społecznej w regionie. Dotyczy to różnych grup interesariuszy: przedstawicieli instytucji publicznych (w tym jednostek samorządu terytorialnego), działaczy organizacji „trzeciego sektora” czy przedsiębiorców. Co więcej, w opinii publicznej funkcjonują również negatywne stereotypy, a ogólny wizerunek sektora jest niekorzystny. Oznacza to, że wspomniane zjawisko ma charakter trwały, a zmiana tego stanu rzeczy jest zadaniem, które może zostać zrealizowane w dłuższej perspektywie czasowej. Najważniejszym podmiotem odpowiedzialnym za działania edukacyjne w tym obszarze jest ROPS, który – jak deklarują przedstawiciele tej komórki organizacyjnej – odnotowuje pewne sukcesy w tym obszarze. Tego rodzaju przedsięwzięcia na rzecz upowszechniania wiedzy są realizowane we współpracy z partnerami, reprezentującymi różne środowiska i sektory. Pewne działania realizowane poprzez ustanowienie odpowiednich kryteriów konkursowych i zapisów umów z beneficjentami projektów („w umowach są zapisy, że klauzule muszą być stosowane *obligatoryjnie...*”), jak również „tradycyjne” formy edukacyjne, jak szkolenia, warsztaty czy wydanie podręcznika dla pracowników JST.

Następnym Celem szczegółowym 3.2. RPRES jest „Kształtowanie postaw przedsiębiorczych w obszarze ekonomii społecznej wśród młodzieży”. Jedną z ważnych grup docelowych, do których skierowane są wspomniane wyżej działania edukacyjne, są ludzie młodzi. Realizowane są przedsięwzięcia na rzecz upowszechniania wiedzy i kształtowania postaw wśród młodzieży szkolnej (spotkania, lekcje), ale również studentów szkół wyższych w regionie (np. „Sąd nad ekonomią społeczną” czy „Dni Ekonomii Społecznej” na miejscowych uczelniach).

Ostatni Cel szczegółowy 3.3. obejmuje „Budowę marki ekonomii społecznej”. W opinii badanych ekspertów szczególnie intensywnie podejmowane są działania na rzecz budowania rozpoznawalności, jak również pożądanego wizerunku marki ekonomii społecznej w regionie. Są to m.in. kampanie społeczne, spoty, filmy promocyjne, komiks, gale, kiermasze czy upowszechnianie certyfikatu „Zakup Prospołeczny” wśród PES. Respondenci podkreślają, że brakuje im dużej kampanii wizerunkowej o zasięgu

ogólnopolskim, która mogłaby istotnie wpłynąć na zmianę sposobu postrzegania sektora. Jak już wspomnieliśmy, ten wizerunek jest negatywny, a ekonomia społeczna budzi skojarzenia z wykluczeniem, niską jakością usług, złym zarządzaniem i organizacją pracy, a także korzystaniem ze środków publicznych.

Jak już wspomnieliśmy, informacje z monitoringu RPRES ukazują stan na koniec roku 2017. Poniżej publikujemy bardziej aktualny zestaw danych, odzwierciedlających stopień realizacji wskaźników OWES według stanu na 30 czerwca 2018 r.

Tabela 44. Wybrane wskaźniki realizacji działań KOOWES według stanu na 31.08.2018 r.³⁵

L.p.	Rodzaj wskaźnika	Docelowa wartość wskaźnika	Wartość osiągnięta od początku realizacji projektu	Procentowy stopień realizacji wskaźnika
Wskaźniki produktu				
1	Liczba grup inicjatywnych, które w wyniku działalności OWES wypracowały założenia, co do utworzenia podmiotu ekonomii społecznej	45	29	64,44%
2	Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym objętych wsparciem w programie	200	103	51,50%
3	Liczba podmiotów ekonomii społecznej objętych wsparciem	150	133	88,67%
4	Liczba środowisk, które w wyniku działalności OWES przystąpiły do wspólnej realizacji przedsięwzięcia mającego na celu rozwój ekonomii społecznej	18	4	22,22%
5	Minimalna roczna liczba grup inicjatywnych, które w wyniku działalności OWES wypracowały założenia, co do utworzenia podmiotu ekonomii społecznej	5	17	340,00%
6	Procent nowych PS oraz miejsc pracy w utworzonych lub wspartych przedsiębiorstwach społecznych działających w kluczowych sferach rozwojowych, wskazanych w Działaniu I.4 KPRES lub w kierunkach rozwoju określonych w strategii województwa i RPRES	60	90,32	150,53%
7	Średnioroczna liczba grup inicjatywnych, które w wyniku działalności OWES	15	9,66	64,40%

³⁵ Źródło: Wniosek o płatność za okres 2018-06-01 - 2018-08-31, numer umowy: RPSW.09.03.01-26-0006/16-01, Stowarzyszenie „Integracja i Rozwój”, Kielecko-Ostrowiecki Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej

	wypracowały założenia, co do utworzenia podmiotu ekonomii społecznej			
8	Srednioroczna liczba środowisk, które w wyniku działalności OWES przystąpiły do wspólnej realizacji przedsięwzięcia mającego na celu rozwój ekonomii społecznej	6	1,33	22,17%
Wskaźniki rezultatu				
9	Liczba miejsc pracy utworzonych w przedsiębiorstwach społecznych	91	31	34,07%
10	Liczba miejsc pracy utworzonych w wyniku działalności OWES dla osób, wskazanych w definicji przedsiębiorstwa społecznego	41	19	46,34%
11	Liczba miejsc pracy w przeliczeniu na pełne etaty utworzonych w wyniku działalności OWES we wspartych przedsiębiorstwach społecznych	42	8	19,05%
12	Liczba organizacji pozarządowych prowadzących działalność odpłatną pożytku publicznego lub działalność gospodarczą utworzonych w wyniku działalności OWES	30	16	53,33%
13	Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym pracujących po opuszczeniu programu (łącznie z pracującymi na własny rachunek)	71	26	36,62%
14	Minimalna roczna liczba miejsc pracy utworzonych w wyniku działalności OWES dla osób, wskazanych w definicji przedsiębiorstwa społecznego	10	7	70,00%
15	Minimalna roczna liczba miejsc pracy w przeliczeniu na pełne etaty utworzonych w wyniku działalności OWES we wspartych przedsiębiorstwach społecznych	6	7	116,67%
16	Minimalna roczna liczba organizacji pozarządowych prowadzących działalność odpłatną pożytku publicznego lub działalność gospodarczą utworzonych w wyniku działalności OWES	3	8	266,67%
17	Srednioroczna liczba miejsc pracy utworzonych w wyniku działalności OWES dla osób, wskazanych w definicji przedsiębiorstwa społecznego	13	6,33	48,69%
18	Srednioroczna liczba miejsc pracy w przeliczeniu na pełne etaty utworzonych w wyniku działalności OWES we wspartych przedsiębiorstwach społecznych	14	2,67	19,07%
19	Srednioroczna liczba organizacji pozarządowych prowadzących działalność odpłatną pożytku publicznego lub działalność gospodarczą utworzonych w wyniku działalności OWES	10	5,33	53,30%

Tabela 45. Rozliczenie finansowe projektu KOOWES według stanu na 31.08.2018 r.³⁶

L.p.	Pozycja	Kwota
1	Środki przekazane dotychczas beneficjentowi w formie zaliczki	4 211 648,24
2	Kwota zaliczek rozliczonych od początku realizacji projektu	2 052 995,60
3	Kwota zaliczek pozostająca do rozliczenia	2 158 652,64
4	Procent rozliczenia	48,75%
Zadanie 1. Punkty doradczo-informacyjne OWES i doradztwo kluczowe ogólne		
5	Kwota wydatków określona w zakresie finansowym w umowie (koszty kwalifikowalne)	987 509,2
6	Kwota wydatków narastająco od początku realizacji projektu (koszty kwalifikowalne)	602 782,06
7	Procent realizacji	61,04%
Zadanie 2. Animacja i promocja dobrych praktyk w obszarze ekonomii społecznej		
8	Kwota wydatków określona w zakresie finansowym w umowie (koszty kwalifikowalne)	507 500
9	Kwota wydatków narastająco od początku realizacji projektu (koszty kwalifikowalne)	233 284,59
10	Procent realizacji	45,97%
Zadanie 3. Doradztwo specjalistyczne i biznesowe		
11	Kwota wydatków określona w zakresie finansowym w umowie (koszty kwalifikowalne)	194 400
12	Kwota wydatków narastająco od początku realizacji projektu (koszty kwalifikowalne)	87 232,35
13	Procent realizacji	44,87%
Zadanie 4. Usługi rozwojowe dla PES		
14	Kwota wydatków określona w zakresie finansowym w umowie (koszty kwalifikowalne)	528 430
15	Kwota wydatków narastająco od początku realizacji projektu (koszty kwalifikowalne)	236 683,19
16	Procent realizacji	44,79%
Zadanie 5. Dotacje i wsparcie rozwojowe przedsiębiorstw społecznych		
17	Kwota wydatków określona w zakresie finansowym w umowie (koszty kwalifikowalne)	2 123 862
18	Kwota wydatków narastająco od początku realizacji projektu (koszty kwalifikowalne)	636 964,12
19	Procent realizacji	29,99%

³⁶ Tamże

Tabela 46. Wybrane wskaźniki realizacji działań ŚOWES według stanu na 31.08.2018 r.³⁷

L.p.	Rodzaj wskaźnika	Docelowa wartość wskaźnika	Wartość osiągnięta od początku realizacji projektu	Procentowy stopień realizacji wskaźnika
Wskaźniki produktu				
1	Liczba grup inicjatywnych, które w wyniku działalności OWES wypracowały założenia, co do utworzenia podmiotu ekonomii społecznej	20	11	55,00%
2	Liczba grup inicjatywnych, które w wyniku działalności OWES wypracowały założenia, co do utworzenia podmiotu ekonomii społecznej - wartość średnioroczna	6	3,67	61,17%
3	Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym objętych wsparciem w programie	240	127	52,92%
4	Liczba podmiotów ekonomii społecznej objętych wsparciem	120	121	100,83%
5	Liczba środowisk, które w wyniku działalności OWES przystąpiły do wspólnej realizacji przedsięwzięcia mającego na celu rozwój ES	10	4	40,00%
6	Liczba środowisk, które w wyniku działalności OWES przystąpiły do wspólnej realizacji przedsięwzięcia mającego na celu rozwój ekonomii społecznej - wartość średnioroczna	3	1,33	44,33%
7	Minimalna liczba grup inicjatywnych, które w wyniku działalności OWES wypracowały założenia, co do utworzenia podmiotu ekonomii społecznej - osiągnięta w skali roku	2	3	150,00%
8	Minimalna liczba środowisk, które w wyniku działalności OWES przystąpiły do wspólnej realizacji przedsięwzięcia mającego na celu rozwój ekonomii społecznej - osiągnięta w skali roku	1	1	100,00%
Wskaźniki rezultatu				
9	Liczba miejsc pracy utworzonych w przedsiębiorstwach społecznych	75	20	26,67%
10	Liczba miejsc pracy utworzonych w wyniku działalności OWES dla osób, wskazanych w definicji przedsiębiorstwa społecznego	33	20	60,61%

³⁷ Źródło: Wniosek o płatność za okres od 2018-04-01 do 2018-06-30, numer umowy: RPSW.09.03.01-26-0005/16-01, Caritas Diecezji Kieleckiej, Świętokrzyski Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej

11	Liczba miejsc pracy utworzonych w wyniku działalności OWES dla osób, wskazanych w definicji przedsiębiorstwa społecznego - wartość średnioroczna	11	6,67	60,64%
12	Liczba miejsc pracy w przeliczeniu na pełne etaty utworzonych w wyniku działalności OWES we wspartych przedsiębiorstwach społecznych	42	0	0,00%
13	Liczba miejsc pracy w przeliczeniu na pełne etaty utworzonych w wyniku działalności OWES we wspartych przedsiębiorstwach społecznych - wartość średnioroczna	14	0	0,00%
14	Liczba organizacji pozarządowych prowadzących działalność odpłatną pożytku publicznego lub działalność gospodarczą utworzonych w wyniku działalności OWES	10	7	70,00%
15	Liczba organizacji pozarządowych prowadzących działalność odpłatną pożytku publicznego lub działalność gospodarczą utworzonych w wyniku działalności OWES - wartość średnioroczna	3	2,33	77,67%
16	Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym pracujących po opuszczeniu programu (łącznie z pracującymi na własny rachunek)	75	29	38,67%
17	Minimalna liczba miejsc pracy utworzonych w wyniku działalności OWES dla osób wskazanych w definicji przedsiębiorstwa społecznego osiągnięta w skali roku	8	10	125,00%
18	Minimalna liczba organizacji pozarządowych prowadzących działalność odpłatną pożytku publicznego lub działalność gospodarczą utworzonych w wyniku działalności OWES - osiągnięta w skali roku	1	7	700,00%

Tabela 47. Rozliczenie finansowe projektu ŚOWES według stanu na 31.08.2018 r.³⁸

L.p.	Pozycja	Kwota
1	Środki przekazane dotychczas beneficjentowi w formie zaliczki	2 538 462,1
2	Kwota zaliczek rozliczonych od początku realizacji projektu	2 084 621,94
3	Kwota zaliczek pozostająca do rozliczenia	453 840,16
4	Procent rozliczenia	82,12%
Zadanie 1. Uruchomienie i funkcjonowanie Biura Głównego ŚOWES		
5	Kwota wydatków określona w zakresie finansowym w umowie (koszty kwalifikowalne)	535 468
6	Kwota wydatków narastająco od początku realizacji projektu (koszty kwalifikowalne)	283 071,06
7	Procent realizacji	52,86%
Zadanie 2. Funkcjonowanie Biur Terenowych ŚOWES		
8	Kwota wydatków określona w zakresie finansowym w umowie (koszty kwalifikowalne)	638 439,2
9	Kwota wydatków narastająco od początku realizacji projektu (koszty kwalifikowalne)	382 633,84
10	Procent realizacji	59,93%
Zadanie 3. Działania towarzyszące-animacyjno-Inkubacyjne		
11	Kwota wydatków określona w zakresie finansowym w umowie (koszty kwalifikowalne)	716 682
12	Kwota wydatków narastająco od początku realizacji projektu (koszty kwalifikowalne)	415 937,41
13	Procent realizacji	58,04%
Zadanie 4. Działania towarzyszące - doradztwo ogólne i specjalistyczne		
14	Kwota wydatków określona w zakresie finansowym w umowie (koszty kwalifikowalne)	468 502
15	Kwota wydatków narastająco od początku realizacji projektu (koszty kwalifikowalne)	241 200,66
16	Procent realizacji	51,48%
Zadanie 5. Działania towarzyszące-usługi zewnętrzne		
17	Kwota wydatków określona w zakresie finansowym w umowie (koszty kwalifikowalne)	260 198
18	Kwota wydatków narastająco od początku realizacji projektu (koszty kwalifikowalne)	68 302,51
19	Procent realizacji	26,25%

³⁸ Tamże

Zadanie 6. Działania towarzyszące - szkolenia branżowe		
20	Kwota wydatków określona w zakresie finansowym w umowie (koszty kwalifikowalne)	157 080
21	Kwota wydatków narastająco od początku realizacji projektu (koszty kwalifikowalne)	27 373,75
22	Procent realizacji	17,43%
Zadanie 7. Dotacje i wsparcie pomostowe		
23	Kwota wydatków określona w zakresie finansowym w umowie (koszty kwalifikowalne)	2 108 350
24	Kwota wydatków narastająco od początku realizacji projektu (koszty kwalifikowalne)	561 101,26
25	Procent realizacji	26,61%

Uczestnicy badania jakościowego uważają, że zdecydowanie można mówić o wysokiej efektywności działań, podejmowanych w ramach systemu wsparcia ekonomii społecznej w regionie. Argumentem na rzecz powyższej tezy jest przekroczenie wartości części założonych wskaźników w ramach dostępnego budżetu. Respondenci uważają, że, mając do dyspozycji podobne środki finansowe, trudno byłoby uzyskać bardziej spektakularne rezultaty, zwłaszcza, że rynkowe ceny różnych produktów czy usług znacząco wzrosły w okresie ostatnich kilku lat. Inaczej rzecz ujmując, budżet wielu zadań został oszacowany na poziomie minimalnym, a poniesione koszty należy rozpatrywać w relacji do jakości zrealizowanych działań (*„niskie koszty nie są jedynym kryterium...”*), jak również z uwzględnieniem niewystarczających zasobów ludzkich OWES. Oszacowanie tych wydatków zostało przeprowadzone na podstawie obowiązujących taryfikatorów (*„więc musi być efektywne...”*), a zakupy zewnętrzne są dokonywane z zachowaniem zasady konkurencyjności. Dodatkowym argumentem jest fakt, że budżety obydwu OWES w regionie są relatywnie niskie na tle podobnych projektów, realizowanych w innych województwach. Ponadto uzyskane zostały pewne rezultaty, które można interpretować w kategorii wartości dodanej (np. nieformalne porozumienie województw Polski Wschodniej na rzecz rozwoju ekonomii społecznej). Niezależnie od tych ogólnych uwag należy stwierdzić, że efektywność działań podejmowanych przez KOOWES jest wyższa niż w przypadku ŚOWES. Świadczy o tym fakt, że ośrodek obsługujący region północny osiąga wyższe rezultaty przy niższych nakładach finansowych.

11. Analiza SWOT systemu wsparcia ekonomii społecznej w regionie

Niniejszy rozdział zawiera wtórną analizę całości materiału, zebranego podczas wszystkich etapów badawczych. Na podstawie danych zamieszczonych w poprzednich częściach raportu przygotowana została synteza uzyskanych wyników, z wykorzystaniem metody SWOT, a więc z podziałem na mocne i słabe strony, a także szanse i zagrożenia. Wspomniana analiza została przeprowadzona – osobno – dla ROPS, KOOWES i ŚOWES.

Tabela 48. Analiza SWOT (mocne i słabe strony oraz szanse i zagrożenia) - ROPS³⁹

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Świętokrzyskiego	
 <small>URZĄD MARSZAŁKOWSKI WOJEWÓDZTWA ŚWIĘTOKRZYSKIEGO</small>	
Mocne strony	Słabe strony
<p><u>Sposób funkcjonowania i organizacja pracy:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Wiedza merytoryczna, kompetencje, wykwalifikowana kadra ✓ Koordynacja i sieciowanie systemu wsparcia ekonomii społecznej ✓ Wysoki priorytet ekonomii społecznej w polityce społecznej regionu i działaniach ROPS, realizacja projektu „Świętokrzyska Ekonomia Społeczna” ✓ Organizacja pracy: deinstytucjonalizacja, praca w terenie, bezpośrednie kontakty z odbiorcami, usługi doradcze i animacyjne, warsztaty, organizacja wizyt studyjnych ✓ Edukacja, działania na rzecz upowszechnienia wiedzy na temat ekonomii społecznej, lobbing na rzecz ekonomii społecznej (np. zachęcanie JST do stosowania klauzul społecznych) <p><u>Relacje ze światem zewnętrznym:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Partnerska współpraca z OWES ✓ Współpraca z IZ RPO WŚ, m.in. przy ustalaniu kryteriów konkursów ✓ Konsultowanie dokumentów strategicznych i programowych z partnerami, reprezentującymi różne sektory 	<p><u>Najczęściej:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Brak instrumentów finansowych realizacji polityki społecznej ✓ Brak bezpośredniego wpływu na stopień realizacji niektórych wskaźników, zwłaszcza tych, które mają być uzyskane na poziomie lokalnym, z udziałem JST ✓ Niewystarczające zasoby ludzkie (zbyt mała liczba doradców) ✓ Trudności z nawiązaniem współpracy z biznesem ✓ Brak koncentracji na wybranych priorytetach, rozpraszenie działań <p><u>Sporadycznie:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ W opinii części respondentów reprezentujących ŚOWES: nierówne traktowanie subregionów, faworyzowanie północy kosztem południa ✓ Bariery informacyjne, dublowanie informacji przez różnych pracowników ROPS

³⁹ Synteza na podstawie wszystkich źródeł, cytowanych w tym opracowaniu

<ul style="list-style-type: none"> ✓ Włączanie nowych środowisk/interesariuszy do systemu wsparcia ekonomii społecznej: organizacji przedsiębiorców, uczelni wyższych z region ✓ Sieciowanie różnych aktorów systemu wsparcia na poziomie regionalnym i ponadregionalnym 	
<i>Szanse</i>	<i>Zagrożenia</i>
<ul style="list-style-type: none"> ✓ Wzmocnienie współpracy z biznesem w regionie ✓ Wzmocnienie współpracy z sektorem nauki, włączanie ES do programów nauczania, kształcenie kadr ES, zwiększenie poziomu wiedzy ✓ Nawiązanie współpracy z innymi środowiskami, które mogą stać się sojusznikami ES (np. mediami lokalnymi) ✓ Kontynuacja i wzmocnienie współpracy na poziomie ponadregionalnym ✓ Połączenie systemu wsparcia ES z działaniami na rzecz wsparcia NGO i społeczeństwa obywatelskiego (włączenie ES do sektorowych polityk publicznych, np. pomocy społecznej, rynku pracy, aktywizacji obywatelskiej), w tym na poziomie lokalnym (np. idea nałożenia na JST obowiązku uchwalania Lokalnych Programów Rozwoju Społecznego, co zostało zaplanowane projektu ustawy o ekonomii społecznej i solidarnej) ✓ Potencjalna kumulacja rezultatów dotychczasowych działań, które mogą zacząć przynosić owoce w najbliższych latach 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Zmniejszenie puli środków na rozwój ekonomii społecznej w kolejnej perspektywie finansowej UE ✓ Marginalizacja ekonomii społecznej w ramach polityk publicznych, nieuwzględnienie jej w ramach priorytetów EFS ✓ Ryzyko polityczne, wpisanie systemu wsparcia w kontekst rywalizacji wyborczej, niebezpieczeństwo braku kontynuacji działań ✓ Niski poziom wiedzy na temat ekonomii społecznej w regionie (w tym po stronie JST) ✓ Niski kapitał społeczny w regionie, niechęć do współpracy, brak liderów, inicjatyw i organizacji społecznych, brak sieciowania NGO

Tabela 49. Analiza SWOT (mocne i słabe strony oraz szanse i zagrożenia) - KOOWES⁴⁰

<p>Kielecko-Ostrowiecki Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej</p> 	
<i>Mocne strony</i>	<i>Słabe strony</i>
<ul style="list-style-type: none"> ✓ Wiedza merytoryczna, kompetencje, wykwalifikowana kadra ✓ Doświadczenie w działaniach na rzecz wsparcia sektora pozarządowego, w tym ekonomii społecznej 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Zbyt niski budżet w relacji do powierzonych zadań ✓ Niewystarczające zasoby ludzkie (zbyt mała liczba animatorów i doradców) ✓ Trudności organizacyjne wynikające ze

⁴⁰ Synteza na podstawie wszystkich źródeł, cytowanych w tym opracowaniu

<ul style="list-style-type: none"> ✓ Pozytywna ocena jakości świadczonych usług z perspektywy klientów ✓ Wysoki poziom zaangażowania w pracę ✓ Stabilność kadry, niewielka liczba zmian ✓ Partnerska współpraca z ROPS ✓ Dobre relacje z ŚOWES ✓ Dobra współpraca partnerska w ramach konsorcjum, dłuższa historia współpracy, biskie relacje i wzajemne zaufanie ✓ 3 na 4 partnerów ma siedziby zlokalizowane w subregionie północnym, możliwość korzystania z zasobów lokalnych ✓ Czytelny podział zadań między konsorcjantami ✓ Sprawny przepływ informacji w ramach partnerstwa ✓ Świadczenie usług z uwzględnieniem podziału terytorialnego (np. animacja, doradztwo) ✓ Oddzielenie koordynacji od świadczenia usług na rzecz odbiorców ✓ Praca metodą „trójek murarskich”: partnerska współpraca animatora (mentora rozwoju lokalnego) OWES, doradcy kluczowego (ogólnego) OWES i doradcy ROPS ✓ Animacja realizowana w ujęciu procesowym, z podziałem na etapy, z zastosowaniem mechanizmów włączających, usługa jest świadczona przez osoby z dłuższym stażem, funkcjonujące w ramach ogólnopolskich sieci animacyjnych, dzięki czemu wnoszą szerszą perspektywę 	<p>współpracy partnerskiej (podejmowanie decyzji, obieg dokumentów itp.), dodatkowym utrudnieniem logistycznym jest udział partnera spoza regionu – Stowarzyszenia Centrum Wspierania Aktywności Lokalnej CAL</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Doradca biznesowy zatrudniony na umowę cywilno-prawną, zdaniem większości rozmówców funkcja na powinna być sprawowana przez pracownika etatowego (niewystarczające powiązanie doradztwa kluczowego i biznesowego) ✓ Postrzegany brak wystarczających kompetencji i doświadczenia biznesowego pracowników OWES (w opinii części respondentów usługi OWES są realizowane w ramach specyficznej logiki projektowej i tym samym w zbyt małym stopniu powiązane z tradycyjnie rozumianą przedsiębiorczością) ✓ Zbyt duża liczba realizowanych zadań (usług), rozpraszenie sił i środków, zbyt mała koncentracja na kwestiach priorytetowych ✓ Rozproszenie procedur administracyjnych między poszczególnych konsorcjantów, co generuje trudności organizacyjne i zwiększa koszty funkcjonowania
<i>Szanse</i>	<i>Zagrożenia</i>
<ul style="list-style-type: none"> ✓ Ustanowienie sieci OWES jako projektów w trybie pozakonkursowym ✓ Włączenie sieci OWES do głównego nurtu polityk publicznych poprzez powiązanie z systemem pomocy społecznej, rynku pracy czy wsparcia aktywności obywatelskiej ✓ Subregion północny jako obszar o relatywnie wysokim poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego ✓ Potencjalna kumulacja rezultatów działań zrealizowanych w minionych latach 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Zmniejszenie puli środków na rozwój ekonomii społecznej w kolejnej perspektywie finansowej UE ✓ System wskaźników oparty na częściowo nieaktualnej diagnozie społecznej, niejasne definicje (np. nowych i istniejących PS), zmiany wytycznych ✓ Ogólna sytuacja społeczno-gospodarcza, w tym na rynku pracy: transfery socjalne zniechęcające osoby zagrożone wykluczeniem społecznym do podejmowania pracy, trudności ze znalezieniem osób gotowych podjąć zatrudnienie w sektorze ES

	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Ograniczona perspektywa czasowa, konieczność ubiegania się o środki w trybie konkursowym – brak stabilizacji i poczucia bezpieczeństwa ✓ Bariery wynikające z regulacji zewnętrznych (np. zbyt wysokie i nieadekwatne wymagania dotyczące doświadczenia zawodowego niektórych współpracowników, konieczność stosowania prawa zamówień publicznych lub procedury konkurencyjności) ✓ Osamotnienie OWES, brak wystarczającej infrastruktury wsparcia społeczeństwa obywatelskiego, niewystarczająca współpraca z jednostkami organizacyjnymi pomocy społecznej oraz instytucjami rynku pracy
--	--

Tabela 50. Analiza SWOT (mocne i słabe strony oraz szanse i zagrożenia) - ŚOWES⁴¹

Świętokrzyski Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej 	
<i>Mocne strony</i>	<i>Słabe strony</i>
<ul style="list-style-type: none"> ✓ Wiedza merytoryczna, kompetencje, wykwalifikowana kadra ✓ Doświadczenie w działaniach na rzecz wsparcia sektora pozarządowego, w tym ekonomii społecznej ✓ Pozytywna ocena jakości świadczonych usług z perspektywy klientów ✓ Wysoki poziom zaangażowania w pracę ✓ Dobre relacje z KOOWES ✓ Dobra współpraca partnerska w ramach konsorcjum, dłuższa historia współpracy, biskie relacje i wzajemne zaufanie 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Zbyt niski budżet w relacji do powierzonych zadań ✓ Niewystarczające zasoby ludzkie (zbyt mała liczba animatorów i doradców) ✓ Brak stabilności kadry, rotacja personelu ✓ Trudności organizacyjne wynikające ze współpracy partnerskiej (podejmowanie decyzji, obieg dokumentów itp.), dodatkowym utrudnieniem logistycznym jest fakt, że żaden z konsorcjantów nie ma siedziby zlokalizowanej w subregionie południowym, co utrudnia korzystanie z zasobów lokalnych ✓ Niewykorzystany potencjał biur terenowych, które funkcjonują w niepełnym wymiarze czasowym ✓ Nie do końca czytelny podział zadań między konsorcjantami ✓ Trudności komunikacyjne, nie do końca sprawny przepływ informacji (np. dublowanie działań w terenie przez poszczególnych partnerów, opóźnienia w przekazywaniu informacji)

⁴¹ Synteza na podstawie wszystkich źródeł, cytowanych w tym opracowaniu

	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Świadczenie usług bez ścisłego podziału terytorialnego lub nieprzestrzeganie tego podziału ✓ Połączenie koordynacji ze świadczeniem usług na rzecz odbiorców, niski stopień delegowania zadań przez kadrę kierowniczą ✓ Doradca biznesowy zatrudniony na umowę cywilno-prawną, zdaniem większości rozmówców funkcja na powinna być sprawowana przez pracownika etatowego (niewystarczające powiązanie doradztwa kluczowego i biznesowego) ✓ Postrzegany brak wystarczających kompetencji i doświadczenia biznesowego pracowników OWES (w opinii części respondentów usługi OWES są realizowane w ramach specyficznej logiki projektowej i tym samym w zbyt małym stopniu powiązane z tradycyjnie rozumianą przedsiębiorczością)
<i>Szanse</i>	<i>Zagrożenia</i>
<ul style="list-style-type: none"> ✓ Ustanowienie sieci OWES jako projektów w trybie pozakonkursowym ✓ Włączenie sieci OWES do głównego nurtu polityk publicznych poprzez powiązanie z systemem pomocy społecznej, rynku pracy czy wsparcia aktywności obywatelskiej ✓ Wpisanie się przez ŚOWES w specyfikę społeczno-gospodarczą regionu, np. wykorzystanie potencjału rolnictwa ekologicznego, promowanie produktów i marek lokalnych, agroturystyka, tworzenie gospodarstw opiekuńczych itp. ✓ Wykorzystanie prostych rezerw rozwojowych i efektu niskiej bazy przez ŚOWES, uzyskanie widocznych rezultatów w subregionie o niższym poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego, umiejętne przekucie słabości subregionu południowego na zasoby i instrumenty rozwoju 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Subregion południowy jako obszar o relatywnie niskim poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego, obiektywne trudności wynikające ze specyfiki tego obszaru, rozproszenie geograficzne, duże odległości, brak przemysłu i rozwiniętych ośrodków miejskich, dominacja rolnictwa w strukturze gospodarczej itp. ✓ Zmniejszenie puli środków na rozwój ekonomii społecznej w kolejnej perspektywie finansowej UE ✓ System wskaźników oparty na częściowo nieaktualnej diagnozie społecznej, niejasne definicje (np. nowych i istniejących PS), zmiany wytycznych ✓ Ogólna sytuacja społeczno-gospodarcza, w tym na rynku pracy: transfery socjalne zniechęcające osoby zagrożone wykluczeniem społecznym do podejmowania pracy, trudności ze znalezieniem osób gotowych podjąć zatrudnienie w sektorze ES ✓ Ograniczona perspektywa czasowa, konieczność ubiegania się o środki w trybie konkursowym – brak stabilizacji i poczucia bezpieczeństwa ✓ Bariery wynikające z regulacji zewnętrznych

	<p>(np. zbyt wysokie i nieadekwatne wymogi dotyczące doświadczenia zawodowego niektórych współpracowników, konieczność stosowania prawa zamówień publicznych lub procedury konkurencyjności)</p> <p>✓ Osamotnienie OWES, brak wystarczającej infrastruktury wsparcia społeczeństwa obywatelskiego, niewystarczająca współpraca z jednostkami organizacyjnymi pomocy społecznej oraz instytucjami rynku pracy</p>
--	--

12. Kluczowe wnioski i rekomendacje z badania

Tabela 51. Wnioski i rekomendacje z badania

L.p.	Wniosek	Rekomendacja
Poziom ogólny – system wsparcia ekonomii społecznej w regionie		
1	<p>Województwo świętokrzyskie, a zwłaszcza subregion południowy, charakteryzuje się niskim poziomem rozwoju społeczno-gospodarczego. Świadczą o tym zarówno diagnozy zrealizowane w latach ubiegłych, aktualne dane statystyczne, jak i opinie ekspertów, zebrane w ramach niniejszej ewaluacji. Szczególnie dotkliwym deficytem jest niski poziom kapitału społecznego, w tym brak lokalnych liderów, którzy mogliby inicjować przedsięwzięcia z zakresu aktywności obywatelskiej, jak również tworzyć podstawy rozwoju ekonomii społecznej.</p>	<p><u>Adresaci rekomendacji:</u> OWES, ROPS</p> <p>Konieczne jest zwiększenie wymiaru i zakresu działań animacyjnych (w tym pozyskanie większej liczby animatorów czy mentorów rozwoju lokalnego), a więc kreowanie aktywności obywatelskiej, inwestowanie w lokalnych liderów, tworzenie grup inicjatywnych i promowanie współpracy partnerskiej, słowem, tworzenie trwałych podstaw rozwoju ekonomii społecznej.</p> <p>Wspieranie lokalnych liderów (np. działacze organizacji pozarządowych, aktywistów tworzących inicjatywy nieformalne, ale również osób zatrudnionych w instytucjach publicznych) może być realizowane poprzez rozłożone w czasie procesy edukacyjne, jak np. cykle warsztatów czy coaching, być może uzupełnione o superwizję. Do pożądanych kompetencji lokalnych liderów można zaliczyć np. wiedzę z zakresu diagnozowania społecznego, jak również umiejętność komunikowania się i budowania relacji z innymi. Istotną rolę odgrywają również predyspozycje i cechy osobiste.</p> <p>Wspomniana animacja powinna być prowadzona na dwóch poziomach: ogólnym</p>

		(z wykorzystaniem lokalnych animatorów, którzy inicjowaliby wstępne działania i przekazywali wiedzę na poziomie elementarnym) i strategicznym (np. wyspecjalizowanych działań z zakresu tworzenia procesów grupowych, które wymagają szczególnie wysokich kompetencji animacyjnych i mogłyby być prowadzone również z perspektywy ponadlokalnej).
2	Aktualny podział na subregiony budzi wątpliwości części uczestników badania, którzy zwracają uwagę na ich nierówny potencjał społeczno-gospodarczy i odmienne specyfiki. Pewna grupa respondentów postrzega obecne zasady podziału jako nieracjonalne i niesprawiedliwe, pozostali uważają, że te obiektywne różnice między subregionami wymagają specyficznego podejścia, zupełnie innej metodologii i sposobu organizacji pracy poszczególnych OWES.	<p><u>Adresaci rekomendacji:</u> IZ RPO WŚ, ROPS, OWES</p> <p>Ponieważ zmiana obecnych zasad podziału terytorialnego jest niemożliwa w perspektywie krótkoterminowej, zaleca się uwzględnienie specyfiki obydwu subregionów na poziomie konstruowania wskaźników. Jak również sposobu ich weryfikacji (w konkursach na prowadzenie OWES).</p> <p>W dłuższej perspektywie warto rozważyć ponowne otwarcie dyskusji na temat zasadności utrzymania aktualnej struktury i zastanowić się nad ewentualną jej zmianą. Co niezmiernie istotne, wszelkie decyzje powinny być poprzedzone możliwie szerokimi konsultacjami społecznymi i podejmowane w modelu partycypacyjnym, z udziałem wszystkich interesariuszy systemu wsparcia ekonomii społecznej w regionie.</p>
3	System wsparcia ekonomii społecznej w województwie świętokrzyskim (ale również na poziomie ogólnokrajowym) jest niewystarczająco powiązany z innymi politykami publicznymi, np. obszarem pomocy społecznej, rynku pracy, edukacji czy aktywizacji obywatelskiej. Występują trudności związane z włączaniem ekonomii społecznej do lokalnych systemów wspierania rozwoju, np. uwzględnianiem jej w dokumentach strategicznych czy programowych na poziomie gminy lub powiatu. Do istotnych cech należy również brak komplementarności, a nawet dublowanie pewnych działań, jak również występowanie mechanizmów konkurencyjnych między instytucjami i organizacjami, które powinny łączyć	<p><u>Adresaci rekomendacji:</u> Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, IZ RPO WŚ, ROPS, OWES, JST w województwie świętokrzyskim</p> <p>Docelowy sposób funkcjonowania OWES powinien zakładać ich włączenie do systemu instytucjonalnego poprzez odejście od obecnego modelu i wdrożenie projektów w trybie pozakonkursowym, obejmujących prowadzenie tego rodzaju ośrodków. W dłuższej perspektywie OWES mogłyby funkcjonować w powiązaniu z planowanymi centrami wsparcia organizacji pozarządowych w regionie, co sprzyjałoby uzyskaniu efektu synergii. Dobrym rozwiązaniem jest wprowadzenie przez IZ RPO WŚ kryterium dostępu dla OPS, dotyczącego konieczności współpracy z OWES (w projektach</p>

	<p>zasoby i tworzyć koalicję na rzecz realizacji wspólnych celów (np. OWES, OPS i PUP). Podmioty te niechętnie dzielą się zasobami, skupiając się na prowadzeniu własnych projektów, natomiast zdecydowanie brakuje współdziałania, jak również odpowiedzialności instytucji publicznych za osiąganie wskaźników OWES. Większość badanych podziela przekonanie, że system instytucjonalny (realizacji polityk publicznych) i projektowy, wdrażany przez organizacje pozarządowe, funkcjonują równolegle, niezależnie od siebie. Niezmiernie istotnym czynnikiem jest również obecne usytuowanie OWES jako projektów konkursowych, co wiąże się z poczuciem braku stabilności i bezpieczeństwa, zagrożeniem dla ciągłości i trwałości podejmowanych działań, jak również wydłużeniem procedur i zwiększeniem obciążeń administracyjnych.</p>	<p>współfinansowanych z EFS, Oś Priorytetowa 9, Działanie 9.1) - podobne działania powinny być kontynuowane. Warte rozważenia są również pomysły włączenia JST i ich jednostek organizacyjnych (OPS, PUP, PCPR) do konsorcjów tworzących OWES oraz nałożenie na te instytucje odpowiedzialności za realizację wskaźników OWES na poziomie lokalnym.</p> <p>Można również dyskutować o wprowadzeniu regulacji, które wymuszałyby włączanie ekonomii społecznej do głównego nurtu polityk publicznych gmin czy powiatów (np. uwzględniania tego obszaru jako narzędzia rozwoju lokalnego w dokumentach strategicznych i programowych).</p>
<p>4</p>	<p>W województwie świętokrzyskim występują pewne bariery, związane z dostępem do informacji na temat ekonomii społecznej. Przeprowadzone badania jakościowe pokazały, że część odbiorców – zwłaszcza o krótszym stażu w tego rodzaju działalności – nie posiada wystarczającej wiedzy i doświadcza trudności z identyfikacją użytecznych źródeł informacji. W ich opinii, wiedza na temat możliwości uzyskania wsparcia jest rozproszona, nieuporządkowana i fragmentaryczna. Część z nich nie zna portalu „Świętokrzyska Ekonomia Społeczna”⁴², prowadzonego przez ROPS.</p>	<p><u>Adresaci rekomendacji:</u> ROPS, OWES</p> <p>Wzmocnienia wymagają działania na rzecz tworzenia sprawnego systemu obiegu informacji, np. poprzez regionalny portal informacyjny „Świętokrzyska Ekonomia Społeczna” dla PES/PS i NGO. Wskazane jest usprawnienie działań promocyjnych w celu zwiększenia rozpoznawalności tego portalu (w upowszechnianiu wiedzy na temat portalu powinny aktywnie uczestniczyć OWES), jak również ustawiczna praca nad jego aktualizacją, poszerzeniem zakresu dostępnych informacji i dodawaniem nowych funkcjonalności. Tego rodzaju narzędzie powinno być kompendium użytecznej wiedzy, zawierać aktualną bazę danych wspomnianych podmiotów (PES, PS, NGO), katalog ich usług i produktów oraz ofertę pomocową (z uwzględnieniem wszystkich źródeł informacji, w tym zamieszczanie linków i aktualnych informacji ze stron OWES), adresowaną do odbiorców o różnym poziomie wiedzy i zaawansowania w obszarze</p>

⁴² <http://www.es.umws.pl/>

		<p>ekonomii społecznej. Być może warto rozważyć również włączenie pewnych elementów, charakterystycznych dla mediów społecznościowych, a więc możliwości samodzielnego zamieszczania oraz wymiany informacji lub opinii między odbiorcami.</p>
Działalność ROPS		
5	<p>W świetle uzyskanych wyników można uznać, że ROPS odnosi sukcesy w koordynacji systemu wsparcia, a także sieciowaniu sektora ekonomii społecznej, w tym w wymiarze ponadregionalnym. Dotyczy to przede wszystkim poziomu instytucji i organizacji, specjalizujących się we wspieraniu rozwoju ekonomii społecznej, natomiast w znacznie mniejszym stopniu samych podmiotów ekonomii społecznej i przedsiębiorstw społecznych, których przedstawiciele deklarują potrzebę wzmocnienia działań na rzecz integracji sektora. Do istotnych ograniczeń, związanych z pracą ROPS należą m.in.: niewystarczający wpływ na finansowe instrumenty wsparcia, trudności związane z kreowaniem współpracy sektora ekonomii społecznej z biznesem (choć nie jest to obowiązkiem ROPS), jak również zbytne rozpraszanie działań, wynikające z braku koncentracji na wyraźnie zarysowanych priorytetach (np. skupiania się na konkretnych grupach docelowych).</p>	<p><u>Adresaci rekomendacji:</u> ROPS</p> <p>Rekomendowana jest kontynuacja dotychczasowych działań na rzecz sieciowania sektora ekonomii społecznej, także wykorzystanie rezerw, jakie wiążą się ze wzmocnieniem integracji PS i PES (np. wzmocniania i tworzenia rozwiązań klastrowych).</p> <p>Głównym inicjatorem wspomnianych przedsięwzięć powinien pozostać ROPS, jednak zakłada się, że wspomniany proces będzie realizowany oddolnie, w sposób partycypacyjny. Oznacza to pozostawienie ROPS roli animatora i koordynatora wraz z aktywnym włączeniem środowiska organizacji pozarządowych czy podmiotów ekonomii społecznej w regionie.</p> <p>Zaleca się również analizę dotychczasowych działań podejmowanych przez ROPS pod kątem ich skuteczności i efektywności. Na jej podstawie możliwa będzie identyfikacja priorytetów, a więc działań, jak również grup docelowych o szczególnym potencjale rozwoju (np. młodzież szkolna, studenci, seniorzy, NGO w regionie itp.).</p>
Działalność IZ RPO WŚ		
6	<p>Współpraca z IZ RPO WŚ budzi ambiwalentne odczucia większości badanych ekspertów spoza tej instytucji. Do postrzeganych zalet tej komórki organizacyjnej należą wysokie kompetencje związane z wdrażaniem EFS oraz partnerskie relacje z ROPS. Wątpliwości budzą natomiast niektóre aspekty, związane z organizacją pracy, takie, jak brak podziału Komisji Oceny Projektów oraz opiekunów na zespoły specjalizujące się w określonej Osi Priorytetowej. Ponadto</p>	<p><u>Adresat rekomendacji:</u> IZ RPO WŚ</p> <p>Proponuje się wprowadzenie specjalizacji merytorycznej (tematycznej) osób oceniających i opiekunów projektów w IZ RPO WŚ, jak również powiązanie procedury przygotowywania dokumentacji konkursowej, oceny merytorycznej wniosków i negocjowania warunków umowy oraz opieki i rozliczania projektów.</p>

	<p>zbyt małe powiązania występują między procedurą przygotowywania dokumentacji konkursowej, oceną merytoryczną wniosków oraz realizacją i rozliczaniem projektów. Uwagi dotyczą również braku elastyczności w rozliczaniu projektów, w tym wskaźników (zwłaszcza opartych na nieaktualnej diagnozie społecznej).</p>	
Działalność OWES		
7	<p>Poziom satysfakcji z usług świadczonych przez OWES jest wysoki. Badani przedstawiciele PES i PS pozytywnie oceniają przygotowanie merytoryczne, jak również tzw. miękkie kompetencje pracowników wspomnianych ośrodków. Respondenci formułują znacznie więcej mocnych stron niż mankamentów, związanych z pracą OWES. Krytyczne oceny najczęściej dotyczyły kwestii szczegółowych i wynikały z indywidualnych preferencji oraz doświadczeń odbiorców. Choć poszczególne kategorie usług postrzegane są pozytywnie przez klientów (zwłaszcza wizyty studyjne), badani eksperci wymieniają dwie spośród nich jako najmniej skuteczne i dopasowane do potrzeb odbiorców – są to szkolenia o charakterze ogólnym oraz inkubatory ekonomii społecznej.</p>	<p><u>Adresaci rekomendacji:</u> OWES</p> <p>Rekomenduje się utrzymanie jakości obsługi klientów OWES na dotychczasowym poziomie, a także wprowadzenie nieznacznych korekt. W szczególności zaleca się kontynuację, a nawet wzmocnienie usług, realizowanych w ramach wzajemnie komplementarnych pakietów, w formie indywidualnej ścieżki, skonstruowanej w oparciu o pogłębioną diagnozę potrzeb. Proponuje się również dokonanie pewnych korekt w ofercie OWES poprzez zwiększenie wymiaru takich usług, jak dedykowane szkolenia specjalistyczne (księgowe, marketingowe, prawne) oraz wizyty studyjne (wymiana „dobrych praktyk”). Jednocześnie warto rozważyć zmniejszenie zakresu takich działań, jak szkolenia o charakterze ogólnym oraz inkubatory ekonomii społecznej.</p>
8	<p>Ocena jakości obsługi klienta OWES jest pozytywna, a nawet – w świetle wyników badań ilościowych – bardzo pozytywna. Jednocześnie kadra zarządzająca i pracownicy OWES oraz inni eksperci zaangażowani w realizację systemu wsparcia ekonomii społecznej formułują krytyczne oceny odnośnie wybranych aspektów szczegółowych, związanych z pracą wspomnianych ośrodków. Uwagi te dotyczą przede wszystkim kwestii organizacyjnych i administracyjnych. Na tej podstawie można sformułować kilka najważniejszych konkluzji: zbyt niski budżet i niewystarczające zasoby ludzkie w relacji do powierzonych zadań, brak wystarczającego powiązania niektórych</p>	<p><u>Adresaci rekomendacji:</u> IZ RPO WŚ, OWES</p> <p>Pożądanym jest zwiększenie budżetów OWES w celu dostosowania posiadanych zasobów ludzkich do realizacji zaplanowanych zadań. Dzięki zarezerwowaniu większej puli środków możliwe będzie między innymi zatrudnienie doradców biznesowych jako pracowników etatowych i ściślejsze powiązanie ich pracy z doradztwem kluczowym. Proponuje się również zwiększenie wynagrodzeń ekspertów i specjalistów w taryfikacji stawek. Ponadto rekomenduje się oparcie pracy OWES o interdyscyplinarne zespoły wsparcia u każdego z partnerów, z zachowaniem podziału terytorialnego, obejmujące animatora, doradcę kluczowego (który koordynowałby pozostałe usługi, świadczone</p>

	usług, np. doradztwa kluczowego z biznesowym.	na rzecz danego klienta) oraz biznesowego. Podobnie, jak dotychczas, doradztwo specjalistyczne powinno być realizowane jako usługa zewnętrzna.
9	<p>W porównaniu z sąsiednim ośrodkiem ŚOWES osiąga nieco mniejsze sukcesy w tworzeniu trwałych podstaw rozwoju ekonomii społecznej, jak aktywizacja obywatelska i partycypacja społeczna (o czym świadczy np. mniejsza liczba grup inicjatywnych). Częściowo wynika to z obiektywnych trudności, związanych ze specyfiką subregionu południowego, lecz pewne problemy wiążą się również ze sposobem funkcjonowania i organizacją pracy tego ośrodka. Ponadto brakuje dedykowanych działań na rzecz uruchomienia zasobów i wykorzystania specyficznego potencjału rozwojowego subregionu południowego.</p>	<p><u>Adresat rekomendacji:</u> ŚOWES</p> <p>Zaleca się wprowadzenie istotnych zmian organizacyjnych w sposobie funkcjonowania ŚOWES, w tym m.in.: rozdzielenie funkcji kierowniczych i koordynacyjnych od bezpośredniego świadczenia usług na rzecz klientów, usprawnienie przepływu informacji między partnerami, nieco inna organizacja pracy animatorów i doradców z uwzględnieniem podziału terytorialnego, do rozważenia pozostaje również zwiększenie liczby i zmiana lokalizacji biur terenowych. Ponadto proponuje się ponowne przeprowadzenie analizy potencjału subregionu południowego, która pozwoliłaby na zaprojektowanie działań, dostosowanych do społeczno-gospodarczej specyfiki tego obszaru. Innymi słowy, chodzi tu o umiejętnie przekucie słabych stron subregionu na zasoby i przedsięwzięcia rozwojowe. W związku z powyższym warto rozważyć powiązanie działań na rzecz wsparcia ekonomii społecznej z branżą rolniczą, w tym m.in.: agroturystyką, tworzeniem gospodarstw opiekuńczych, produkcją ekologicznej żywności, jak również tworzeniem produktów i marek lokalnych.</p>
10	<p>Jedną z istotnych różnic między KOOWES i ŚOWES jest struktura konsorcjum. Trzech na czterech partnerów tworzących KOOWES ma siedziby zlokalizowane w subregionie północnym, co przekłada się na możliwość sprawnej organizacji świadczenia usług na tym obszarze, jak również korzystania z zasobów lokalnych. Jedynym wyjątkiem od tej reguły jest czwarty konsorcjant – Stowarzyszenie Centrum Wspierania Aktywności Lokalnej CAL z siedzibą w Warszawie. Zupełnie inaczej zorganizowany jest ŚOWES, w którym żaden z podmiotów tworzących partnerstwo nie ma siedziby w subregionie południowym, a większość pracowników</p>	<p><u>Adresaci rekomendacji:</u> IZ RPO WŚ, ROPS, OWES</p> <p>Rekomenduje się ustanowienie wymogu posiadania siedziby w danym subregionie przez przynajmniej jednego konsorcjanta w ramach partnerstwa, tworzącego OWES. Alternatywą byłoby wprowadzenie takiego zapisu do kryteriów fakultatywnych w konkursie na prowadzenie OWES. Pożądanym kierunkiem jest maksymalne wykorzystanie zasobów lokalnych: ludzkich, organizacyjnych i infrastrukturalnych.</p>

	zamieszkuje w Kielcach. Wspomniana sytuacja jest przyczyną licznych trudności organizacyjnych.	
11	KOOWES i SOWES wspierają podmioty o charakterze reintegracyjnym (CIS, KIS, WTZ i ZAZ), lecz działania skierowane do tej grupy klientów wydają się mieć znaczenie poboczne. Nie istnieje dedykowana ścieżka wsparcia dla tego rodzaju odbiorców, którym oferuje się standardowy pakiet usług, choć dobór i sposób zastosowania tych narzędzi oparty jest na indywidualnej diagnozie oczekiwań i potrzeb. Występuje również systemowy problem związany z brakiem wystarczających powiązań między różnymi podmiotami, działającymi w ramach sektora ekonomii społecznej. Podmioty reintegracyjne wspomagają osoby znajdujące się w szczególnie trudnej sytuacji życiowej, które, po przejściu odpowiedniej ścieżki wsparcia, powinny przechodzić do pracy w przedsiębiorstwach społecznych, a następnie trafiać na otwarty rynek pracy. Wspomniany system nie funkcjonuje w praktyce, a podmioty reintegracyjne mają tendencję do „konserwowania” swoich podopiecznych.	<p><u>Adresaci rekomendacji:</u> OWES</p> <p>Działania OWES na rzecz podmiotów reintegracyjnych wymagają wzmocnienia i nadania większego priorytetu w ramach oferty poszczególnych ośrodków. W szczególności wspierane powinny być przedsięwzięcia na rzecz tworzenia wzajemnych powiązań wewnątrz sektora ekonomii społecznej, a więc uruchomienia ścieżki wsparcia dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, polegającej na stopniowym przechodzeniu od korzystania z usług podmiotów reintegracyjnych do pracy w przedsiębiorstwach społecznych, a następnie – być może – na otwartym rynku. Z pewnością warto edukować i zachęcać podmioty reintegracyjne do tworzenia spółdzielni socjalnych lub innych przedsiębiorstw społecznych, a także łączyć sektor ekonomii społecznej z komercyjnym.</p>
12	Wiele argumentów przemawia za opracowaniem wspólnych regulaminów przez OWES w regionie, lecz kluczową kwestią pozostaje organizacja procesu konstruowania tych dokumentów, jak również ich struktura, poziom szczegółowości i zachowanie odpowiedniego zakresu autonomii poszczególnych ośrodków.	<p><u>Adresaci rekomendacji:</u> OWES</p> <p>Wspólny regulamin powinien zostać wypracowany w modelu partycypacyjnym, z udziałem wszystkich zainteresowanych aktorów społecznych. Być może warto rozpocząć ten proces od skonstruowania wspólnych wzorów dokumentów, stanowiących załączniki do regulaminu. Cechą wspólnego regulaminu powinien być odpowiedni poziom szczegółowości, z zachowaniem podmiotowości i pewnej autonomii poszczególnych OWES.</p>
Oczekiwania i potrzeby PES/PS		
13	Przedsiębiorcy społeczni z województwa świętokrzyskiego w największym stopniu potrzebują wsparcia sprzedaży swoich usług czy produktów, a więc bezpośredniego ich zakupu przez firmy, organizacje lub instytucje publiczne, wspomagania na poziomie reklamy	<p><u>Adresaci rekomendacji:</u> OWES</p> <p>Proponuje się wprowadzenie nowej usługi – brokeringu ekonomii społecznej, a więc wsparcia sprzedaży produktów i usług PS/PES poprzez tworzenie wspólnej oferty, rozwiązań klastrowych, relacji o charakterze</p>

	<p>i marketingu, budowania synergii poprzez relacje wzajemnościowe w ramach sektora ES, jak również – a może przede wszystkim – kreowania współpracy z biznesem i pośrednictwa w zdobywaniu nowych kontrahentów.</p>	<p>wzajemnościowym (w ramach sektora ES), jak również kojarzenia partnerów biznesowych (z sektora ES i komercyjnego) w celu zdobywania rynków i kreowania nowych przedsięwzięć gospodarczych. Ponadto brokerzy powinni zachęcać PS/PES do umieszczania swoich produktów na portalu sprzedażowym, prowadzonym przez ROPS.</p>
14	<p>Duże trudności wiążą się nie tylko z ekonomizacją podmiotów ekonomii społecznej, jak również nawiązywaniem przez nie relacji z sektorem komercyjnym. Wiele istniejących PES nie chce podejmować działalności gospodarczej, opierając podstawy swojego funkcjonowania o samorządy i „tradycyjny” model dotacyjny. Dodajmy, że część klientów OWES uważa, że we wspomnianych ośrodkach podstaw biznesu uczą głównie osoby związane z „trzecim sektorem”, natomiast nieposiadające doświadczenia w prowadzeniu własnej firmy (chodzi o całość usług, świadczonych przez OWES). Doradcy biznesowi pomagają klientom w tworzeniu biznesplanów, co jest warunkiem otrzymania dotacji. Oznacza to, że funkcjonują oni w ramach specyficznej logiki projektowej, która znacząco odbiega od realiów rynku i prowadzenia nieskrępowanej działalności gospodarczej.</p>	<p><u>Adresaci rekomendacji:</u> OWES</p> <p>Zalecane jest wprowadzenie usług z zakresu mentoringu biznesowego, które byłyby świadczone przez osoby z dużym doświadczeniem, wiedzą i wymiernymi sukcesami w prowadzeniu działalności gospodarczej. Chodzi tu przede wszystkim o upowszechnianie postaw przedsiębiorczych, myślenia w kategoriach biznesowych i profesjonalnych kompetencji zarządczych w sektorze ekonomii społecznej. Tego rodzaju działania mogłyby być prowadzone np. we współpracy z organizacjami pracodawców lub skupiającymi firmy rodzinne. Warto rozważyć również wyposażenie doradców OWES (w tym biznesowych) w kompetencje, związane z prowadzeniem klasycznie rozumianego, komercyjnego biznesu.</p>
15	<p>Szczególną rolę w tworzeniu podstaw rozwoju ekonomii społecznej odgrywają jednostki samorządu terytorialnego. Przedstawiciele PES/PS oczekują od nich m.in.: stosowania klauzul społecznych, zlecenia zadań publicznych, a także tworzenia instrumentów włączających nowe podmioty, jak np. gwarancji i poręczeń, które byłyby istotnym wsparciem we wstępnej fazie funkcjonowania organizacji, budując ich wiarygodność i pomagając im w spełnieniu kryteriów konkursowych.</p>	<p><u>Adresaci rekomendacji:</u> ROPS, JST w województwie świętokrzyskim</p> <p>Konieczna jest kontynuacja działań na rzecz upowszechniania stosowania klauzul społecznych, a także szerokiego spektrum mechanizmów współpracy finansowej i niefinansowej JST z PES/PS i NGO. Trwałe fundamenty rozwoju ekonomii społecznej nie powinny jednak opierać się wyłącznie na uzależnieniu od wsparcia publicznego, ponieważ kluczowe jest tworzenie biznesowych podstaw funkcjonowania sektora, na zasadach rynkowych i z zachowaniem autonomii PS/PES. Rolą JST jest nie tylko kupowanie usług czy zlecenie</p>

	<p>zadań publicznych, ale również towarzyszenie, inspirowanie i budowa przyjaznego klimatu dla ekonomii społecznej. Samorządy mogą również wdrażać działania ułatwiające start nowym podmiotom, zwłaszcza ubieganie się przez nie o pozyskanie środków zewnętrznych, jak np. gwarancje czy poręczenia dla PES/PS i NGO.</p>
--	---